

KERKERAADS-PROTOCOLLEN

DER

LONDENSCH E GEMEENTE.

1569—1571.

WERKEN

DER

MARNIX-VEREENIGING.

Serie I. — Deel I.

KERKERAADS-PROTOCOLLEN

DER

HOLLANDSCHE GEMEENTE TE LONDEN,

1569—1571,

UITGEGEVEN

DOOR

Dr. A. KUYPER.

UTRECHT,
KEMINK EN ZOON.

1870.

VOORREDE.

Gelijk men weet, is de Marnix-Vereeniging ten vorigen jare opgericht met het doel, om de oorkonden onzer Nederlandsch-Gereformeerde Kerken, uit de 16de eeuw, onder het bereik te brengen van het historieminnend en kerklievend publiek. Breedvoerig zijn door hare oprichters in hun eerste circulaire de redenen ontvouwd, waarom aan de uitgave van deze oorkonden behoefte bestond, waarom thans het oogenblik voor die uitgave gekomen scheen, en waarom een taak, als deze uitgave bedoelde, alleen door een Vereeniging kon worden ondernomen. Aangemoedigd door de ondersteuning, haar van meer dan ééne zijde geboden, meent zij daarom thans, zonder verdere bespreking van dit doel, met de eersteling van haren arbeid tot het publiek te moeten komen, overtuigd als zij is, dat de uitgave van het kleinste proefstuk haar veel krachtiger steun verschaffen

zal, dan de breedste uiteenzetting van haar beweegreden.

De uitgave van haar werken zal naar het voorloopig vastgestelde plan in drie seriën geschieden, waarvan de eerste Kerkeraads-protocollen, de tweede Synodale Acten en de derde Memoriën en Brieven zal bevatten.

Allereerst zal de uitgave ondernomen worden van het archief der Hollandsche Gemeente te Londen, wijl het verre van zeker is, dat, bij eventuëel aftreden van Dr. GEHLE, zijn opvolger ons even bereidwillig bij het onderzoek van dit archief ter zij zou staan. Alleen door Dr. GEHLE's tusschenkomst zijn we thans tot de uitgave dezer archiefstukken in staat, en gewaagd zou het derhalve zijn, deze gunstige gelegenheid ongebruikt te laten, vooral bij de groote moeilijkheid, waarmêe de verzending uit Engelsche archieven steeds gepaard gaat.

Zoo groot is zelfs deze moeilijkheid, dat we ook met Dr. GEHLE's hulp nog niet die vrije beschikking over het materiaal van het Hollandsch archief konden verkrijgen, die voor de deugdelijkheid der uitgave zou zijn gewenscht. Daar toch de archiefstukken, die we tot dusver ontvingen, slechts voor beperkten tijd ons werden toevertrouwd, ontbrak de mogelijkheid, om bij de uitgave de copie met het handschrift te vergelijken op plaatsen waar een duistere lezing dit wenschelijk maakte. Zoo dikwijls hierdoor onzekerheid over de ware lezing bleef hangen, is dit aan den voet der bladzijde aangegeven.

Overigens heeft de Vereeniging zich tot regel gesteld, de archiefstukken zonder aantekeningen uittegeven. Uitzondering hierop maakt alleen de verklaring van enkele verouderde woorden, die noodig scheen om ook den ongeletterde den toegang tot deze oudste geschiedenis zijner kerk te ontsluiten.

Aan het slot van elk deel zal een index de namen van plaatsen en personen aanwijzen.

Het deel dat thans verschijnt, bevat de Kerkerads-protocollen der Londensche Gemeente van 10 November 1569 tot Mei 1571. De aantekening vóór de eigenlijke notulen toont genoegzaam, dat vóór dien tijd geen opzettelijke opteekening van het verhandelde gehouden werd. Wel is in den loop dezer acten nog van een ouder consistoriënboek sprake, maar dit schijnt meer een memorandum van acte-stukken, dan een notulenboek in den gewonen zin te zijn geweest. Trouwens in het Londensch archief is van dit oudere actenboek geen spoor te vinden.

De hier bedoelde acten zijn te vinden in het archief van den Kerkerad der Hollandsche Gemeente te Londen, en wel in dat deel van dit archief, dat niet naar „Guildhall” overgebracht, maar in de Consistoriekamer van „Austinfriars” gebleven is. Ze vormen een folio-deel in perkamenten band, zijn door verschillende handen maar voornamelijk door H. FREMAULT geschreven, en van zeer leesbaar schrift.

Als tweede deel hoopt de Vereeniging het eerste stuk van haar derde Serie te kunnen geven, door uitgave van SIMEON RUYTINCK'S „*Historie der Nederland-*

sche Natie in Engeland". Ook tot verkrijging van dit stuk heeft Dr. GEHLE zijn welwillende hulp toegezegd. Moge hij ons spoedig door een gunstig antwoord de mogelijkheid openen, om onverwijld ook dit gewigtig stuk ter perse te leggen.

UTRECHT, 1 December 1870.

G. GROEN VAN PRINSTERER,
Eere-Voorzitter.

A. W. VAN BEECK CALKOEN,
Secretaris-Penningmeester.

W. G. BRILL.

B. TER HAAR.

A. KUYPER.

J. J. VAN TOORENENBERGEN.

A C T E N

DER

LONDENSCH E GEMEENTE.

REGISTEREN OFTE CONSISTORIEBOUCK

fol. a.

DER

NEDERDUYTSCH GHEMEYNTE TE LONDEN.

Begonnen bij HERCULES FREMAULT, Ouderlinck,
10^{en} Novemb. 1569.

Ministers.

D. Gottfridus Wingius, D. Bartholdus Guilhelmi, D. Georgius Vibotius & Octavius Selnavus.

Auderlinghen.

Mr Jan de Radermakere.	Philippus Garcy.
Mr Gisbertus Joannis.	Pieter de Bert.
Lucas van Reene.	Hubrecht Clinck.
Lieven d'Herde.	Jan de Cueninck.
Thomas Soen.	Jacob Hein.
Ghijselbrecht Dormael.	Hercules Fremault.

Diakenen.

Franchois Clercs.	Gillis Heureblock.
Willem Togghe.	Mr Mattheus Verhomme.
Jan Davelu.	Pieter Bauders.
Ghelein de Beste.	Melchior van As.
Reynier Pastor.	Gillis Verhieie.
Willem van den Bogaerde.	Rupaert Henricxs.
Joannes Cubus.	Cornelis Joost.

fol. b. Namen ende toenamen van den Auderlinghen, die toe
vercoren, ende voor eerst in heuren dienst ghetreden zijn,
Sondaechs 13 May 1571.

Jan Beelen.

Clement van den Driessche.

Willem Rouck.

Guillame van den Bogaerde.

Lucas Mayaert.

Lucas de Heere.

Op dat dese Consistorybouck voor auctentijck anghezien
mach werden, ende naermaels gheen zwaricheit voor ghe-
worpen en zij, als of de acten daerinne gheregistrert,
bij den scriver alleene naer zijn goetduncken, zonder aduijs
ende communicatie der Consistorie ghedicht waeren, — So
is bij ghemeenen accorde der Consistorie geadvisert, dat
men d'acten bij den schrijver gheannoteert, telken eersten
consistoriedaeghe daernaer, voor de Consistorie, al eer men
eenich ander werck zal beghinnen, opentlick overlesen zal.

Ende zo daer yemandt waere die op eeneghe acte yet te
zegghen hadde, dat se te lanck, te cort, ofte anders dan
behoorlick ghecausert ware, zo zal men dezelve acte bij
ommestemminghe ende besluute corrigeren, naer dat men
zel bevinden behoorende, ende stellen daer van de cor-
rectie in de marge ofte daert best schicken zal. Welcke
correctie een van de ministers oft auderlinghen onder-
scriven zal. Actum in Consistorie 20^{en} Novembris 1569.

Gottfridus Wingius, Verbi Minister.

Bartholdus Wilhelmi, Verbi Minister.

Thomas Soenen Chz.

Gisbertus Joannes.

Huberecht Clinck.

Jacob Hein.

Jan de Conninck.

Peter de Berdt.

Philippus Garcerius.

Lucas van Reene.

Hercules Fremault.

Ghijsbrecht Dormale.

Lieven de Herde.

Jonas Rotarius.

De navolghende Auderlinghen hebben onderscreven den
17 May 1571.

Jan Beelen.

Lucas Maijart.

Clement van den Driessche.

Guillame Bogaert.

Wm Rouck.

15 AN. 69.

fol. 1.

Acte 10^{en} Novembris. Sdonderdaechs.

D. Gottfridus beclaechde sich van Francisco Marguina, Beclach D. Gott.
over Francisco
Marguina.
van dat hij Mar. zeker verzouckschriften hem Gott. in
handen zoude ghesteken hebben, in den Consistorie in
de teghenwoordicheyt der auderlinghen. Ende nyet te vre-
den zijnde metter andwoorde Gott., zoude hij Marguinas
hem noch opentlick in de kerkke nae de praedicatie oploop
ghedaen hebben, ende beschuldicht dat hij nyet en vuldeedt.
Verzouckende midsdien dat Franciscus ontboden zoude zijn
bij der consistorie, die van der zaeke kennen zoude ende
discipline over hem bruucken.

Las oock opentlick voor de consistorie de verzouckschrif-
ten van Marguinaes, waerof de summa was dat Marguinaes
ettelicke stucken hadde ten laste van Gott., waeraf de
vuldoeningh bestondt in zijnen Consistorie bouck, den wel-
ken hij verzochte te ziene ende visiteren in presentie van
ettelicke christelicke personen etc.

Was gheresolvert Franciscum hierup tontbieden Sondaghe
naestcomende 17 ditto.

Verschenen voor Consistorie Dnus Coysijn des Roches, Vertooch der mi-
nistren ende auder-
linghen van de
fransche gemeente.
Mermerius, ministers, des Fontaines, du Boucquet, au-
derlinghen der Franscher ghemeinte: vertoonende hoe dat
D. Gott. ende Barth. met Claude Dotignis ende Jan En-

ghelram, alshedent comende in haere Consistorie, hemlieden aldaer gaven zeker schrift, gheintitulert: *Confutatie* etc., metter sententie bij den zelve franscher Consistorie hier te vooren ghegheven tusschen de ministers ende auderlinghen der duytscher ghemeente ende Francisco Marguina. Naer welck overgheven zij vertrocken uuter Fransche kercke, zonder andwoordt te verwachten. Nu zij, vertoonders, met haren metbroederen de dienaers, tschrift overzien hebbende, ende bevindende grootelick hemlieden, ende haren dienst daerbij bezwaert, zo zij zeyden, — Zo hebben zij tzelve wel willen overbringhen in handen der auderlinghen deser ghe-meinte, metter voornoemde sententien, op dat zij oordeelen zouden, of zodane sententie ende uitspraeke, die zij tot verzoucke van partijen, naer 't verstandt dat hen de Heere verleent hadde, in aller trouwe ende eenvoudicheit, nyet zonder groote moyte ende eerbiet, ghegheven ende uutghesproken hadden, zulck eene bittere, verkeerde ende lasterlicke confutatie ende teghenschrift verdient hadde. Ende of zulcke handelinghe ende manniere van doene den ministren met haren metghenooten christelick ende ordentlick was, zonderlinghe anghemeret het alreede twee maenden ghepassert waren, dat de sententie ghepronunchiert was, ende dat den zelve tijdt gheduerende noint yemandt harer daarvan een woordt jeghens hemlieden, van de fransche Consistorie, ghesproken en hadde, breeder dan dat Jan Enghelram ten daeghe van de uitspraeke der sententie, jae zo haest hij de selve hadde hooren pronunchieren, vraeghde of zij die nyet en zouden mueghen betrecken voor den Superintendent. Waerop hem verandwoort was dat jae. Verzochten voorts de voorseyde vertoonders dat hemlieden copie auctentycque ghemaect ende ghelevert zoude worden van den voorseyden confutatiescrifte, omme daarmede voorder te doene ende verzouckene, zo zij te rade werden zouden, begheerende dat 't originale schrift metter sententie voornoemd bij ons bewaert zoude werden.

Dit Confutatie-schrift es bij den Frauchoisen versocht wederom in hueren handen te hebbene, ende bij advyse der Consistorie hender een ghegheven. Actum 16den July 1570.

Hier jegahens zeyde D. Gottfridus, alvooren allegierende zeker redene voor excuse, waerom zij zonder andwoorde te verbeyden vertrocken waren, hoe dat zij 't voorseyde scrift in alder eenvaudicheit, zo zij meynden, ghestelt ende hemlieden anghegheven hadden, up hope dat zij tot bekentenesse heurer feylen, in de voorseyde sententie begaen, daer duere zouden mueghen commen, ende dat alzo de zaeke zoudt mueghen ter nedergheleecht worden. Werdt gheandtwoort bij de Consistorie, dat men d'originale scrift fol. 2. bewaren zoude ende hemlieden copie verleen en naer heure begheerte.

Presenterende nyetmin — zo van ghelijcken dede D. Bartholdus — te betere ende vuldoene alle faulten ende mesgrijpinghen, die hem ontrent den voorseyde scrifte zouden behoorlick anghewesen worden, begheerende zeer wel dat de broederen onser Consistorie daervan oordeelen zouden, zo het noodt ware.

Aldus ghecorri-
geert den 17 Nov.
in Consistorien.
Bartholdus Wil-
helmi.

Verscheen Franciscus Marguinass, versocht van D. Gott. restitutie van zekeren scrifte, dat hij hem bij abuse, ende meenende een ander scrift te gheven, onlanx ghegheven hadde.

Verzouck Fran-
cisci an d. Gott.
Wingio.

Andtwoordt Gott., dat hem 't zelve scrift alleene niet anne en gynck, maer noch ettlicke broederen meer, zonder tconsent van dewelcke hij van den zelve scrifte niet scheeden en mochte; oock zo was hemlieden tvoorseyde scrift gantsch noodich omme sekere ontschuldighen te verifien etc. Submitterende nyetmin hem dies aengaende (zo hij tanderen tijden noch ghedaen hadde) int zegghenschap der Consistorie, zo verre de voorseyde ander broeders van ghelijcken doen wilden. Repliceert Franciscus, dat hij hem oock submitteerde, maer dat hij met niemant te doene en hadde, dan met D. Gott., die tscrift van zijnder handt hadde alleene ontfanghen, ende zo verre de andere broeders die Gott. pretendeerde, begheerden hemlieden mede te voughende met Gott., dat liet hij wel

toe. Dese saecke wierdt aldus verdraghen tot Sondaechs 13 Novembris.

2e Versouck.

Versochte ten tweede maele Franciscus, dat de Consistorie oordeelen zoude, of D. Gott. hem zoude ghehouden wesen ostensie te doene van den Consistoriebouck de a^o 1569, achtervolghende zijn schriftelicke verzouck an den zelve D. Gott. ghedaen, omme daarmede te verifien zulcke stucken, als hij D. Gott. begheerde te laste te legghen. Wierdt verdregghen up Sondaeghe 13^{en} November, om te verhandelen metten verzoucke Gott., als van eenen effecte ende al een zaeke wesende.

Verclaerende
Francisci ten laste
van Carpentier
ende Artijs.

Verclaerde ten derden dat hij ettlicke stucken hadde an te gheven, ten laste van Pieter Carpentier ende Gheeraert Artijs — omme daerbij te betoonen achtervolghende de vrijheit der ghemeinte in de electie der diakenen ghegheven — dat de zelve twee persoonen voor deser tijdt nyet
fol. 3. admitteerlick en zijn totten dienst der diakenschap. Wierdt hem belast de stucken bij scrifte up te bringhen Zaeterdaghe naestcomende 12^{en} Novembris.

Acta 12^{en} Novembris Saterd^s.

Verzouck Hans
van Betburch.

Hancz van Betburch van Cuelen verzochte ghetraut te zijne als morghen. Wierdt verheyscht attēstatie van de uutroupinghe van zijne brout in huere parochiekercke, of ten minste een briefken van consentie van hueren Pasteur, om dat zij een Ynghelsche was, ende daernaer zoude men hem absolute andwoorde gheven.

Francisci oppositie
teghen de confirmatie
Carpentier ende Artijs
tot diakenschap.

Verscheen Franciscus Marguinas, overghevende in handen der Consistorie zeker schrift, daerbij hij maintenerde te bethoogen, dat Carpentier ende Artijs nijet admitteerlick en zijn tot den dienst der diakenschap. t Zelve ghelesen, wierdt hem afghevraecht of hij oock an de voorseijde broederen zijn schuldeghe plicht bewesen hadde, om hemlieden te vermaenen totter versoeninghe, die hij preten-

derde. Waerup hij andwoorde, dat hij verstondt hemlieden vermaendt thebbende metten vermaenscriften, die hij D. Gott. ende Barth. tanderen tijden in Consistorien ghegheven hadde. Wierdt hem voor resolutie anghezeit, dat de Consistorie in dese zaeke doen zoude, alzoot van noode zoude wesen, met waerschuwinghe, dat hij de stucken (daermede hij beschuldichde) zoude moeten bijstellen.

Franciscus beclaechede D. Gott. van ontrauwicheyt, die hij ghebruuckt zoude hebben in het scrift, bij hem ghe-
maect ende Francisco ghegheven, omme bij de Franchoisen te nachtmale gheadmittert te zijne, daermede, dat hij in tzelve scrift ghestelt hadde meer dan hem de Consistorie belast ende besloten hadde, twelck D. Gott. in kennesse leyde. *Hiervan ziet tscrift bij Franc. overbrocht, rustende onder de Consistorie ende de notitie, staende op de rugghe.*

Franc. beclaecht
Gott. van ontrau-
wicheyt.

Verscheen Willem Togghe, diakene, verzochte vuldaen te zijne van zeker zwaricheit, die hij hadde ten laste van Pieter Bauters, diaken vercoren ende als morghen staende te confirmeren, van dat hij, Bauters, tanderen tijden zoude gheseit hebben, dat hij, uuten H. Gheest ghedreven zijnde, te Medston hem ter ghemeente begheven hadde.

Verzouck Wm
Togghe.

Wierdt hem gheandtwoordt, dat in de belijdenesse des gheloofs ende anneminghe totter ghemeinte, de dienaren met hem zo ghehandelt hadden, als zij meenden voor Gode te verantwoorden. Verston den derhalfven dat hij, Togghe, hem daermede oock behoorde gherust ende te vreden voortan te houdene, twelck zij hem baden zo te willen doene.

Op de questie, of men Carpentier ende Artijs voor eenen tijdt suspenderen zoude, tot van huere zaeke ende d'oppositie Francisci ghekendt ware, ende interim voortgaen metter confirmatie van dandere, ofte dat men de gheheele confirmatie schorten zoude totter decisie van d'oppositien ofte niet, — Wierdt gheallegeert, hoe dat in dese zaeke niet alleene te letten ende stondt op d'oppositien Francisci, maer

Resolutie angaen-
de Carpentier ende
Artijs.

veel meer up zeker Confutatiescript, ghemaect bij onse ministers, met de letst afghegaene auderlinghen, ende bij den voorseyde Carp. ende Artijs over zulcks mede onder-teekendt, jehens de sententie der Franscher Consistorie, in Francisci oppositien ghementionert, welck script dezelve van den Fransche Consistorie als ghisteren in onse handen overbrochten, metter sententie ten ende etc. *Zie hiervan dacte hiervooren fo. 1°.*

Wierdt voorts inghezien hoe dat d'oppositien moesten verhandelt zijn in de jeghenwoordicheit der ghedeputeerden, bij den E. Bisschop ghecommitteert, ende dat dierhalfven die zaeke ghescepen was, noch eenen tijdt an te loopene, hanghende welcken de ghemeynte onvoorzien hadde moeten blijven van tmeeste part harer diakenen. Item hoe dat men den voorseyde Carpentier ende Artijs nyet admitteren en mochte zonder onderzouckinghe ende excussie der voorscreven zwaricheyt, of men hadde der Franscher Consistorie daermede groot nadeel ende prejudicie moeten doen, — angezien de toelaetinghe oft afhaudende der zelve, voor een deel metbringhen moet de confirmatie ofte infirmatie der Franscher sententie; item d'approbatie oft reiectie van 't voorseyde confutatiescript.

Op al twelck rijpelijk ghelet, wierdt gheresolveert, dat men den 9 diakenen sanderdaechs confirmēren zoude, om den grooten noodt der ghemeinte daerinne te goede te commen, ende suspenderen dander twee, om middelertijdt van de oppositien te handelen metten ghedeputeerden.

Acta 13^{en} Novembris. Son.

Angheven D. Gott.
contra Marg.

D. Gott. hilt de Consistorie vooren zulek als hij den 10^{en} ditto anghegeven hadde, aengaende Francisco Marguina. Verzouckende dat hem gheordineert zoude zijn te verclaren de stucken, die hij hadde ten laste van D. Gott., zo
fol. 4. hij hem dies in zijne scriften ghevantert hadde. Daer en

boven beclaechde Gott. den voornoemden Franciscum van dat hij hem uploop in de kercke onlanx zoude ghedaen hebben etc. Verzouckende etc.

Hierop ghehoort Franciscum, verzochte, men zoude zijne verzouckschriften ende de andwoorden Gott. inzien, ende daernaer oordeelen of zijn verzouck ghefondeerd was. Hierop gheresolvert, wierdt Franciscus belast te verclaren, ofte bij gheschifte te bringhen, de stucken, die hij hadde ten laste van D. Gott., omme de zelve ghezien ende ghewoghen, alsdan te oordeelen ofter inspectie zouden moeten gheschieden van den Consistoriebouck ofte nyet.

Versochte Franciscus, dat de bouck zoude gheleit worden in handen van een van de auderlinghen, als „en main neutre.” Hij zoude alsdan zijn stucken mondelinghe oft schriftelick angheven. Hierop ghehoort D. Gott., zeyde hoe dat hij thouck ghehouden hadde voor zijn memorie, zonder daertoe bij den Consistorie gheordonert te zijne, ende zonder eeneghen salaris daervan oyt ontfanghen thebbende. Derhalven achtete hij, dat de Consistorie daeranne gheen recht en competeerde, presenterende nyetmin hierin te doene zulck als recht ende billick was.

Wierdt endelinghe gheresolvert bij consente D. Gott., die het zeer goet vandt, dat hij den bouck toeghesloten ende ghezeghelt met zijn eyghen cachet overleveren zoude in handen Rotarii ofte Fremault, onthier an morghe noene, dewelcke belast waren te dien fijne beede tsamen ofte een van hemlieden, die best moete ¹⁾ hadde, te gaen ten huuse D. Gott., om de bouck te halen, twelck ghedaen, zoud men Franciscum belasten zijn stucken van stonden an over te bringhen. Hierbeneven wierdt Franciscus dapperlick ghewaerschuut bij de auderlinghen, van de groote suspitie ende bezwarende, die hij hiermede anrechte jeghens der ghemeinte oudsten minister, twelcke indien hij bevonden ware ten

1) moete = *beschikbare tijd*.

onghelijcke ende zonder fundament ghedaen thebbene, zoude hem zelve in zwaren last bringhen etc.

Angaende tander point van Gott. beclachte ende an-
gheven daerup, zijn bij den Consistorie ghehoort gheweest
als ghetuughen: Jan Blommaert, D. Bartholdus, minister,
ende Hercules Fremault, auderlinck, maer en hebben nyet
ghetuucht, daermede Franciscus eenichsins zoude mueghen
beswaert wesen. Wierdt oock naderhandt ghehoort Willem
van den Bogaerde, welcke tuychde als dandre.

Angheven der
ander diakenen.

Verschenen Clercs, Davelu, Beste, Pastor, Togghe, dia-
kenen. Gaven an, hoe dat zij in de confirmatie der diakenen
voormiddach gheschiet, nyet present en zaeghen Carpentier
ende Artijs, mede bestemt ende vercoren; hoorden oock
aflesen dat huere bevestinghe zekeren tijdt ghesuspendert
wierdt. Versoucken midtsdien te wetene oorzaeke van de
zelve suspensie, anghezien in de verkiesinghe (daer zij
anghevers mede over waren) up dezelve twee als nu ghe-
suspendeerde nyet te segghen was.

Andwoorde de Consistorie, datter zeker oppositien ende
andre zwaricheden inghevallen waren, wichtich ghenoech
om suspensie, dewelcke verhandelt moesten worden bij de
Consistorie ende den ghedeputeerden van den E. Bisschop,
volghende tlast begrepen in sijn scrift, an de Consistorie
ghesonden. Derhalfven dat zij hemlieden te vreden daer
fol. 5. inne zouden willen houden.

Acta 17^{en} Novembris. Sdond^s.

Angheven Gott.
contra Fr. Marg.

D. Gott. hilt de Consistorie indachtich van zeker on-
ghesichte propoost ende redenen, bij Francisco ghespro-
ken zaterdaeghe lestleden in vulle Consistorie, twelck was,
als dat hij Franciscus protesterde, zo men up zijn opposi-
tien gheen acht en name, ende dezelve nyetjegenstaende
Carpentier ende Artijs totter bevestinghe des diakenscups
admitterde, dat hij hem opentlick in de kerkce voor de
gantsche ghemeynthe opponeren zoude, ende dat hem leedt

was, dat hij zulcx hier te vooren nyet ghedaen en hadde, als hij zach dat men voortgynck metter bevestinghe des huwelicx Francisci de Moor met Betken Keijte, verzouckende D. Gott. hiervan kennesse ghenomen tzijne, ten ende etc.

J. Rotarius ende H. Fremault deden rapport an de Consistorie nopende huerlieden upgheleyde last van de bouck te halene ten huuse D. Gott. De summa daervan was, dat zij hare commissie nyet en hadden connen volbrengen, overmidts den arreste, dat Loijs Thierij daerup ende up alle boucken ende scriften der ghemeinte hadde ghedaen doen bij eenen ordentlicken Officier, voor de summa van 36 ~~fl~~ st., die hij ande ghemeinte pretenderde ten achter te zijne. Hierof es breeder besceet in zeeker attestatieschrift bij de voorseyde twee broederen hierof ghemaeckt ende onderteeckent, beghinnende: *Wij onderscreven broederen auderlinghen etc.*

Rapport Rotarij
ende Fremault, no-
pende de Consisto-
rie bouck.

De Consistorie vandt goedt D. Barth., Jan de Cueninck ende Thomas Soen af te vraghene, of zij zodane arrest van Loijs Thierij voor goedt hielden, ofte desadvouerden, anghезien zij metten zelve Loijs, Saal ende Enghelram (die dit ghepractisert hadden om den bouck der Consistorie tonthoudene, ende also tbesluit der zelve crachteloos te maeken) in een cause ghestaen hadden teghen Franciscum voor die fransche Consistorie.

Questie der Con-
sistorie an D. Barth.,
Chueninc ende
Soen ghedaen.

Andwoordt D. Barth., dat hij hierup nyet en begheert peremptorie tandwoorden, oft zijn advijs te segghen, want hij nyet en wiste, wat den arrestant tot zulcken daet ende op zulcker wijze te procederen ghemovert hadde.

Andwoordt.

Andwoorden Cueninck ende Soen, dat zij de daet van Thierij ende den middel bij hem ghebruuct, achten voor quaet, ende overzulcx desadvoueren.

Op de vraeghe wat men voorts in de zaeke te doene hadde, gheresolvte: vooreerst, omme tvoorgaend besluit der Consistorie effect te doen sorteren. Ten anderen, anghезien de Consistorie bij ghemeene bestemminghe ende

Resolutie.

accorde eenen scrijver hadde, wien naer rechte ende billicheit toequam de custodie van den boucken ende alle andere scriften der ghemeynte: dat men D. Gott. ordonneren zoude dezelve boucken ende alle andere scriften der ghemeinte annegaende, onghezeghelt ende onbecommert te leveren in handen H. Fremault, scrijvers der Consistorie; ende dat nietjegenstaende den voorseyde arreste, twelcke in hem zelve nul ende onbehoorlick was, als ghedaen onder D. Gott., die dezelve boucken ende scriften nochtans niet als Gott., maer als representerende de gantsche ghemeinte, onder hem ghehouden hadde. Bovendien oock zo was der Consistorie den bouck daeghelicx van noode, omme diverse acten ende handlinghen, die dickmael toverziene quamen.

Ten tweeden, dat men Gott. vermanen zoude, van dat hij, den auderlinghen den bouck onthoudende, dien hij met rechte toequam, den zeluen nochtans ghecommunicuert hadde andere private broeders, die 't regiment der kercken nyet toe en quam.

Ten derden, dat men Loijs Thierij vermanen zoude van zijn onbehoorlicke handlinghe, waarmede hij grotelicx de
fol. 6. Consistorie verhinderde in haeren dienst, ten grooten na-deele der ghemeinte, ende derhalfven dat hij, zijne schult daervan bekennde, zijn arrest zoude laten varen ende hem voortaan vermijden zulcke zaeken, die onchristelijck ende onstichtelick waren meer te doene.

Tot dese besluite verclaerde D. Barth. nyet te willen stane.

Andwe D. Gott.

De voorgaende resolutie wierdt D. Gott. verclaert, die daerup eerst andwoorde, dat hij hem beraeden wilde, ende angaende de vermaninghe dat hij die achte onghefontert. Daernaer, hem beraden hebbende, gaf dese andwoorde: Nopende den bouck, dat hij begheerde dat dien ghezeghelt zoude bliven totter excussie van de zaeke Francisci. Ten tweeden, dat hij alsdan copie daervan presenteerde te leve-

ren, oft de copie voor hem te houden ende 't originael te gheven, mette naevolghende conditien. Eerst, dat hem tijdt zoude gheconsentert zijn om de copie te maekene. Ten tweeden dat men hem contenteeren zoude van zijnen aerbeyt. Ten derden dat men hem garanderen zoude van arreste. Ende, dat hij sich onse vermaninghe niet annemen en conde, de redene was, dat hij den bouck maer ghecommunyceert hadde den broederen, die denzelven van doene hadden, omme het different, dat zij met hem gemeene hadden, teghens Franciscum voor de fransche Consistorie verhandelt, welck different wij auderlinghen (zeyde hij) ons niet antrecken en wilden, hoewel wij dies verzocht waren, ende hadde oock hemlieden gheen breeder communicatie ghedaen, dan zo verre het dier zaeken anghynck.

Loijs Thierij andwoorde, dat hij dochte nyet qualick Andwe Thierij. ghedaen thebbene, want hij ons dickmael vermaendt hadde tot betalinghe van zijne verschoten penninghen, achtervolghende zeker rekeninghe, die hij daervan zeyde ghehouden tziyne, maer wij en hadden hem noint betalinghe willen doen ofte beloven te doene. Hierup wierdt hem ghereplici- cert, hoe dat warachtich was, dat hij somtijts hadde com- men angheven van zeker tachterhede ende verschoten penninghen, die hij hadde hanghende an de ghemeinte. Maer dat wij als noch gheenem middel en zaeghen om hem te helpen. Want wij zelven hadden alreede vele penninghen verschoten, die wij nyet en zaeghen zeer haest in te krijghen. Aver zo wanneer de standt der ghemeinte beter waere duer Gods ghenade, dan hij tehandts is, ende dat wij middel zaeghen om d'oncosten der ghemeinte beter te becommen, wij zouden alsdan hem ontbieden ende zien of zijn gheheyschte schult oock ghefundert ware; twelcke indient zo ware, zouden hem onse hulpe ende assistentie alsdan andienen, zo verre wij daerinne met recht ende redenen verbonden zouden wesen. Loijs persisteerde bij

zijne andwoorde, ende en nam sich de vermaninghe nyet anne, daertoe noch voughende, dat hij oorzaeke hadde, om de boucken onder onse handen nyet te willen hebben.

Thierij contra
Bauters.

Gaf an Loijs Thierij, hoe dat Pieter Bauters hem beschuldicht heeft, achter de bursse ende in gheselschepen, voor een wouckeraer; hadde hem daerover vermaent, ende (want hij gheen beteringhe ghedaen en hadde) verzochte, dat hij bij ons ghedronghen zoude 'wesen tot boete ofte

fol. 7. zijne beschuldiginghe te verifiseren.

Gaf voorts anne uuter name van der weduwe zaligher

It. uuter name
van de wede Uuten-
hoven.

Jan Uutenhoven, hoe dat Franciscus Marguinaz huer schuldich was bij obligatie de soem van 11 fl st., waerof ze ernstelick betalende verzochte, overmits ze het nu bij haere ziekte grootelick van doene hadde, biddende derhalven dat men Franciscus hierup vermanen zoude; — twelcke ghedaen wierdt, ende zijn obligatie hem ghetoont.

Andwe Franc.

Hierup andwoordt Franciscus, hoe dat hij van vurseyde weduwe vermaent es gheweest, ende dat hij doen zal al dat hem mueghelick werdt, bekennde oock de schult ende zijn obligatie goetd wesende.

Andwe Pieter
Bauters.

Verschiynt Pr Bauters: ontkennt directelick Loijs Thierij ghediffamert thebbene van woekere, achter de bursse ende in gheselschepen. Maer kendt wel daarvan ghesproken thebbende in presentien van getuughen, ende vermanenswijse oock jehens eene zijne nichte gheseyt thebbene, dat hij verstaen hadde van Jeremias Ackerman, dat Loijs Thierij hem 'tanderen tijde 10 fl st. zoude ter handt ghedaen hebben, ende daervoor intrest ghenomen ten advenante van 20 ten honderden, te wetene alle 3 maenden 10 β etc., breder te verclaren alst noot werdt. Gheordonnert Thierij zijn prueve te doene.

Resolutie aen-
gaende tgene der
verheyschte copie
van de opposi-
tien Francis.

Op de vraaghe of men Carp. ende Artijs copie gheven zal van de oppositien Francisci Margui, zo zij verzochten, wierdt gheandwoordt, ende den verzouckers anghezeit: Anghezien datter maer suspensie en es, die nyet en bestaet

up de oppositien Francisci alleene, maer veelmeer up het Confutatiescript, inhoudende veelderley leelick injurien ende beschuldighen, ten laste van de francsche Consistorie, twelcke de ghesuspenderde onderteeckendt hebben. Item dat wij de zaeke nyet alleene, maer verhandelen moeten metten ghedeputerden van den E. Bisschop, overmidts de groote zwaricheden, breed verhaelt in dacte hiervooren fo. 3. Item dat wij nyet eyghentlick oock en wisten, wie dezelve ghedeputerden wesen zouden, anghezien dat in de plaetse van D. Mermerius, minister, ende Duboucqquet, aunderlinghe, der Francscher ghemeinte, hier te vooren in de electie als ghedeputerde ghezeten hebbende, nu andere zullen moeten ghecomittert zijn bij den E. Bisschop, overmidts zij hierin als nu voor partijen zouden mueghen anghezien zijn. Sonderlinghe, updat wij ons nyet vergripen en zouden met tgheven der copie, omme breeder autoriteit antrecken dan ons competerde, — dat de voorseyde verzouckers vertouwen zouden van de voorseyde copie, tot wij wisten hoe ende met wien wij in de zaeke zouden handelen. Anghemeret zij zo langhe vertouwen moesten van huere ontschult teghen de voorseyde oppositien te proponeren.

Gaspar van Haute gaf an, hoe dat Franc. Mar. tanderen tijden zeker briefken zoude ghegheven hebben, onder zijn handtschrift, Henrico de Moor: inhoudende dat hij Henricum ontslouch van alle oude rechten. Daernaer zoude hij omme gheloopen hebben met een ander script, daer meer in stondt dan int voorseyde eerste billet, als namelick dese woorden: *Ende belove dat ick nyet vertrecken en zal, voor an der stondt dat ick met Francisco vuldaen hebbe*, met welck letste script hij Henricum zoude beschuldicht hebben, jae daervan copie naer Gheneve ghesonden. Ghe- **fol. 8.** vraecht Gaspar, of hij Franciscum hiervan vermaent heeft, andwoordt: eens in presentien van 3 zo 4 persoonen. Franciscus hierup ghehoort, wierdt hem voorghehouden, hoe dat hij zelve tanderen tijden sich beclaecht hadde van Gaspars,

Caspar van Haute
te contra Francis-
cum Mar.

dat hij ommeliep met zeker briefken, verzouckende, dat hij daer inne vermaendt zoude zijn. Ende anghezien zij beede claechden, was gheordent dat Franciscus upbringhen zoude ten naeste daeghe de copie van de billette, die hij hadde, ende daerinne dat Gaspar zeyde de veranderinghe ghedaen zijnde, omme, die ghezien, voorts te doene zoot behooren zoude. Andtwoordt Francis. dat hij naer de copie zien zoude, ende die overbringhen zo hij se vonde.

Verzouck Francis
cisci angaende den
bouck.

Verzouct voorts Franciscus te wetene, of de bouck overghelevert was bij D. Gott., volghende tletste besluit, consistorien Sondaeghe voorleden.

D. Gott. versouck.

D. Gott. versouct, Francis zal zijn stucken angheven zonder langher beyde, ende begheert ernstelick dat de Consistorie hem zulcx uplegghe, opdat hij nyet langher in eeneghe suspitie en blijve.

Andwoorde der
Consistorie.

De Consistorie hierup ghedelibereert hebbende, ende bevindende, indien Franc. zijn stucken overgave, dat tzelve zoude moeten gheschien teghen den reghele Pauli ad Thimoth., die clachte verbiedt an te nemen teghen een ouderlinck, ten zij onder 2 zo 3 ghetuughen, ende dat Franciscus verclaert hadde, zijn prueve in den bouck te bestane, die ghesloten ende ghearrestert was. Considerende oock, dat bij tzelve overgheven de voorgaende resolutie der Consistorie, ghemaect tsels bij advijse D. Gott., crachteloos ende gheëludert zoude wezen; — heeft goedt ghevonden, van Francisco alleenlick int vriendelick te begheeren, dat hij de stucken overgheven zoude, zonder hem voordere te dringhen tot an der stondt de Consistoriebouck in onse handen ghelevert zoude zijn, daer hij behoorde. Volghende welcke resolutie is Francisco zulckes voorghehouden gheweest, maer verstaende, dat, midts een arreste, de bouck in onse handen niet en was, weygherde zijn bezwaerstucken over te gheven ende dat tot an der stondt etc., verzouckende dat wij ons debvoir daerinne doen zouden.

Acta 20 Novemb.

D. Gottfridus gaf over zeker schrift beghinnende „*dewijle* D. Gott gheeft
L. Broeders” als inhoudende diverse poincten; verzou- over zeker schrift.
 kende daerup bescheydenlijke corte andworde.

Wierdt hem gheandwoordt, zoverre teerste poinct an-
 ghinck, dat tzelve eens verhandelt was, *zie hiervooren fo 3*,
 ende dat ment daerbij zoude laten blijven. Angaende
 tsurplus van tzelve schrift, dach, om daerup tandwoorden,
 tvrydaghe.

Franciscus beclaechde sich van Jaspar van Hautte, van Francis. beclach
 dat hij openbaerlick hem zoude naegheseit hebben, als contra Hautte.
 dat hij, Fran., valsche briefven nae Geneve zoude gheschicket
 hebben, emmers zulcke briefven die contrarie waren de-
 guene die hij hier zoude ghegheven hebben. Verzouckende
 dat Jasper van Hautte afgevraecht zoude werden, van fol. 9.
 wien hij zulcx wiste ofte vernomen hadde, anghezien het een
 zaek es hanghende tusschen hem ende Mr. Jan Enghelram,
 onghedecideert in consistorie. Wierdt hem ghevraecht, of
 hij oock de graden der discipline ghebruuct hadde. And-
 werde dat Jae, maer Jasper hadt de vermaninghe nyet
 anghenomen. Nijetmin presenterde Francis noch eens zijn
 schuldighe plicht te doene.

Angaende tbriefken, ten voorleden consistoriedaghe hem Andworde fran.
 belast over te bringhen, volghende *dacte fo 8*, andwoorde andeconsistoriesenop-
 dat hijt nyet vonden en hadt, maer zoude noch zijn debvoir pendende zeker brief-
 ken etc.
 doen ende in allen ghevalle der consistorie zien te vuldoene.

Franciscus voorderde wederom den consistoriebouck, pre- Fran. Verzouck
 senterende zijn stucken over te gheven, als tanderen tyden. aengaende consi-
 storiebouck.

Gaf over zeker schriftelicke vermaninghe die hij zeyde Ander verzouck
 D. Gott. ende Barth. ghedaen thebbene, tot vuldoeninghe ende overgheven
 der Sententie die hij gheobtinert hadde voor de francsche van schrift.
 consistorie, ghevende de consistorie daerbij te oordeelen,
 of Carp. ende Artys daermede oock nyet vermaendt en
 waren, also wel als de voorseyde D. Gott ende Barth.,

anghezien tvoorseyde vermaenschrift tot hen allen ende elcken byzondere, die in de procedure ende questie ghestaen hebben, ghedirigiert was.

Andwerde der
consistorie.

Andwoorde de consistorie: angaende den bouck dat hem te vooren anghezeit was tbelet, datter ingevallen was; derhalfven zoude hem verdraghen ¹⁾ ons te molesteren tot wij den bouck hadden, daer toe wij debvoir doen wilden.

Nopende tdander point, te weten van zyn schrift dat hij inder consistorie oordeel stelde, — de broederen zouden daar inne doen zo zyt goedt vinden zouden.

Vermaninghe der
consistoriean Francis-
cium.

Voorder heeft de consistorie Franciscum ernstelick vermaendt van zyn ongheschickte propoosten, voor de consistorie ghesproken, *als hier vooren fo 5*, hem vrientlick biddende, hij zoude zyn schult daer van bekennen, ende Gode ende der zelve consistorie ghenouch doen. Andwerde Francis., hij zoude hem hierup beraeden.

Verzouck Enghel-
rams ende Clercx.

Verschenen Mr Jan Enghelram ende Jan Clercx, verzochten andwoorde up zeker verzouckscript bij hem lieden ten letsten daeghe an de consistorie brocht. Item copie van der oppositien francisci contra Carpentier ende Artys.

Andwoorde de consistorie, dat huer nyet toe en quam Francis zulcx up te legghen, als zij bij hueren scrifte verzochten. Maer, indien zij eeneghe copien vonden, die zij achtteden bij Francisco vervalscht ende onbehoorlick overghesett te zijnen etc., dat zi se ten voorschynne bringhen ende hem daarvan overtuughen zouden, ende als dan zoude men inde zaeke voorts doen wat billick waer.

Angaende de copie van der oppositien was hemlieden gheandtwoordt, hoe dat den ghesuspendeerden zelve de copie gheweyghert was om de redenen hier vooren *fo 7* staende. Vele te min conste men hen, verzouckers, dezelve accordeerende, anghezien dat d'oppositien jeghens hen nyet ghedaen en was. Diende oock alhier gheconsiderert, dat

1) hem verdraghen = *zich onthouden, uitstellen.*

zodane oppositien nyet anghegeven en werde, als clachten, daer inne men partijen jeghens elckanderen sy, maer alleenlick als redenen die men der consistorie te bedencen gheeft, volghende de vryheit die de ghemeente in dien deele, selfs bij toelatinghe van den E. Superintendent, ghegeven es gheweest.

fol. 10.

Acta 24 Novemb. Sdonderdaeghs.

D. Gottfridus hilt der consistorie indachtich van zeker protest ende verclaeringhe, dat hij hadde ghedaen ten voorleden consistoriedaghe: als namelick dat het arrest, bij Loys Thiery ghedaen, nyet gheschiet en es bij zijnen raedt, wille ofte weten, verzouckende hieraf notitie ghehouden thebbene. Verzouck D. Gott.

Jan van Coorde met noch zes andere broederen verclaerden voor consistorie, hoe dat zij hem verwonderden, waeromme het ghebruuck des H. Avondmaels in onse kercke zo langhe naeghelaten wierdt, ter grooter bedroefnesse der gantscher ghemeinte. So het ware om 3, 4 of 5 particuliere broederen zaeke, begheerden te wetene, of men daeromme zodane uutstel ende vertreck des nachtmaels doen mochte. Angheren Joans
van Coorde cum
suis.

Andwoorde de consistorie: dat men om der zaeke van 3, 4, zo vijf particuliere tghebruuck des nachtmaels een wijle naelaeten zoude ende de ghemeinte daervan onthouden, — achten zij nyet billick te zijne. En was oock zulcx alhier nyet gheschiet, maer was zodane vertreck ¹⁾ des avondmaels ghefondert up zeker groete ende ghewichtege redenen ende causen, die met Gods hulpe haest gheslist zouden werden, biddende der halfven de broederen ende de gantsche ghemeinte dat zij noch wat patientich zouden wesen, men zoude inde zake voorzien metten eersten, ende der ghemeinte ghenouch doen.

Arendt, den koster van de kercke, dede ghelijck vertooch Arendt, de Costere.

1) vertreck = *uutstel*.

uuter name veelderley broederen zoo hij zeyde, ende wierdt hem gelijcke andwoorde ghegheven.

Verzouck Wm
Fogghe nopende
zijn verleyt ghelt.

Willem Fogghe verzochte betaling van zijne verschoten penninghen voor de ghemeinte naer uutowysen van den billette hier te vooren by hem der consistorie overghegheven: -- ten minsten een absolute andwoorde, waer, wanneer, ende an wien hij zijn penninghen vinden zoude, de somme beloopt omtrende 20 £ st.

Wierdt hem ghevraecht uut name der consistorie, van wien hij verstondt betalinghe te moeten hebben, oft van der ghemeinte int generale, oft van den auderlinghen int particuliere. Andwoordde: van de Consistorie. Wierdt hem ghe-replicert, dat wij wel bekenden zo daer yemandt yet verschote voor de ghemeynte, dat men hem met rechte zijn duechdelick ende behoorlick verschot wederomme behoorde te gheven. Maer en verstonden daeromme nyet dat wij, auderlinghen, in onse privé persooenen, daer inne eenigh bree-der last draghen moesten, dan elck lidmaet int particuliere, naer zijn qualificatie ende goetdwillicheit, schuldich es te draghen, ten waere dat wij in onse persooenen daer vooren ghesproken hadden, ofte dat men conste bewijzen dat wij penninghen ontfanghen hadden van der ghemeinte tot zulcken eynde, ende ghenouchsaem tot furnissement van zoodane lasten. Twelcke, dewijle het zo nyet en was, maer dat wij ter contrarien zelve alreede vele penninghen verschoten hadden, die wij nyet en zaeghen haest in te crijchen. Daer beneven dat zijne pretensieschult geschiet es voor onse tijdt ende al eer wij in den dienst des auderlingscaps ghecommen zijn, zo was tverstandt van de auderlinghen, dat hij onghelijck hadde van hemlieden zulcx te
fol. 11. voorderen. Aver, zo verre het huere ampt ende dienst anneghynck, bekenden wel, dat zij schuldich waren in die qualiteit, hem alle hulpe, voorderinghe ende assistentie te doene an de ghemeinte, om hem an zijn behoorlick verschot te helpen, twelcke zij presenteerden, zoo zij tanderen

tijden noch ghedaen hadden. Ende zo hij daarmede te vreden ware, zouden hem ter eerster gheleghener tijdt opontbieden, ende alsdan examineren zijn billet ende zien of zijnen schultheysch billick ende ghefondert ware, omme daerof hem te doen rembourseren zo haast het hemlieden mueghelick waer. Hiermede Fogghe nyet te vreden zijnde, wilde absolutelyck verclaert hebben, of wij hem betaelen zouden of nyet, ende daer up onse andwoorde bij geschrifte.

Wierdt hem belast zondaghe wederomme te commen bij den consistorie.

D. Gott. gaf over zeker schriftlicke presentatie ende ver- Angheven D. Gott.
zouck, begheerende ernstelick daervan andwoorde.

Wierdt hem gheandtwoordt, zo vele teerste deel zijnes scriftes anneghynck, hoe dat wij, ziende dat hi ons met twee verscheyden scriften drong, zondaeghe ende dyssendaghe lestleden, op dat wij Francisco zouden uplegghen, zijne stucken bij scrifte an de consistorie over te gheven, ende dat hij nochtans den bouck niet leveren en wilde in onse handen, volghende den voorgaenden besluyten, — ons beraeden hebben metten broederen der Franscher consistorie die goedt vonden D. Gott. hier inne te vermanen van zijnen debuoir ende twelcke oock ghedaen wierdt bij dry hueren ministers ende twee auderlingen, — ende want D. Gott. persisterde bij zijne scriften, ende gheensins van de boucke scheyden en wilde, dan up de conditie bij hem anghegheven, *breeder verhaalt fol. 2 ghecorreggeert Barthold Wilhelmi*, zo was hem verclaert, hoe dat wij breederen raedt zouden moeten zoucken an onse E. Superintendent, twelcke oick gheschiet es, ende hebben onse zaeken bij scrifte zijne E. anghegheven, de welcke dezelve overzien ende daerup ons ende onse ministers ontbieden zoude ter eerster gheleghener tijdt. Dus vele up teerste membre zijnes scriftes, zo vele aver de reste belange, begheerden de broederen hem daerup te adviseren, tot sondaeghe naestcom-

mende an te gheven dat men up de Kersdach des Heeren
fol. 12. avontmael houden zal.

Acta Novemb. die 27.

Andwerdede con-
sistorie AnD. Gott.

Op Dom. Gottfridi verzouckscrift, nemelick tguene datter onbeantwoordt bleef van donderdaghe lestleden, wierdt bij de consistorie verclaert, hoe dat de zaeke den E. Superintendent anghегheuen was, zo eensdeels den voorleden donderdach oock te kennen ghegheuen was. Derhalfven achteden de broederen, dat D. Gott. nyet en behoorde zo hart an te houden. Want, tot dat zij den bouck hadden, en conden zij Francisco nyet upleggghen zulck als t voorseyde scrift verheyschte. Ende dewijle D. Gott. in tzelve scrift zeer exaggererde de daet Francisci, waerof de contrarie bij tuychenis der consistorie ghebleken was: item dat hij in tzelve scrift bruyckende was zeker onbehoorlicke taxatien ten laste van den auderlinghen, — was hij van wegghen der consistorie vermaent hem van zodane exaggerationen voortan te mijden (als eenen minister niet wel betamende). Item dat hij uut Gods woordt anwijzen zoude, waerom der consistorie begheerte en rigoureux mandement was ghedaen in faveure Francisci, ende waer inne de auderlinghen zynen dienst verhindert hadden, ofte dat hij van zodane onrechte beschuldighen ende taxatie over de consistorie (die huer in dien deele gantsch ontschuldich ende innocent kende) zijne schult bekennen zoude.

Andwoordde D. Gott. dat hem dochte, dat de consistorie rigoruestelick met hem handelde, uut causen dat zij naer 't arresteren van den bouck (ghedaen bunten zynen weten ende advies, zo te voiren noch gheseit es), hem meer upgheleit hadde dan te vooren, als nemelick van den bouck onghezeghelt over te leveren met alle de scriften der gemeinte, nyetjegenstaende den arreste twelcke in faveure Francisci scheen ghedaen te zijne, om dat Franciscus eerst-

mael van den bouck anghegeven hadde. Repliceerden de auderlinghen, dat in 'tguene hij hen eerst verzocht, zij huer recht ghaerne te buuten ghynghe, om alle suspitie te benemen, als of zij in faveure Francisci yet hadden willen doen ten achterdeele D. Gott.; anders waren welghefontert metten eersten te verzoucken, zulck als zij ten tweede maele deden. Ende zo vele het tweede verzouck belangde, dat was gantsch nootzaekelick om trecht der consistorie in dien deele te bewaren, ziende de onbehoorlicke proceduren ende handelinghe jegheens teerste besluit der zelve voortghestelt bij middel van de voorseyde arreste. Ende dies te meer dat D. Gott. te vooren ghesustinert hadde, dat de boucken zijn eyghen waren, ende dat hij der ghemeynte daeranne gheen recht en kende.

Voorder al was teerste verzouck van de overleverende ¹⁾ des boucks gheschiet ter occasie Francisci (hoe wel oock met bewillinghe D. Gott.), daer uut en volchde nyet dat het tweede verzouck in favuere desselfs Francisci gheschiede, maer om causen voorscreven; derhalfven D. Gott. qualick dede de consistorie van faveure te beschuldighen.

Verschenen Jan Enghelram ende Jan Clercx: presenteren zeker script up de andwerde bij de consistorie hemlieden ghedaen 20 Novemb. fo 9, vertoonende zeker redenen bij tzelve script, waeromme zij in huere begheerte persisterden.

Verzouck Enghelram ende Clercx.

Andwerde de consistorie, dat se noch bij deerste andt-woorde bleven ende mette redenen der voorseyden scrites nyet conden beweecht worden, van dezelve eerste andwerde af te gane.

Enghelramus presenteerde noch een ander privaet script-ken, begheerende daerbij dat de consistorie een eynde wilde maeken van de zaeken tusschen hem ende Hopsack, item

Ander verzouck Enghel.

1) *Overleverende*. De vorm *op-ende* keert telkens in dit H. S. voor den vorm *op-inghe* terug. *Overleverende*, *bezwarende*, *verclarende* enz.

tusschen hem ende Francisco Marguina. Andworde de consistorie zij zoude daerup letten ende haer beste doen.

Acta 30 Novembris Swoensdaechs.

Vermaning der
consistorie an Ca-
tarina Ellinck.

Verscheen Catherina Ellinck, gheseit Zebaert. Wierdt huer vertoocht hoe dat zou huer begheven hadde met eenen man (gheen broeder wesende) tē wonen ende slaepen, zonder yeuwers ghetraut te zijne. Hier of es zou ernstelick vermaend gheweest, namelick als dat zou zoude afstaen, ende der ghemeinte Gods met boetveerdicheit naer fol. 13. orden der discipline ghenouch doen. Hier jeghens heeft zou voorghewendt, dat zij elckanderen belooft ende ghetraut hadden in den Heere, in meeninghe huwelick te celebreren, als zij eens zouden over zee gheraeken te comen. Derhalfven achtede zou dese huere daet zo erch nijet te wesen. Hier up es zou vertrocken uut consistorie om huer beter te beraeden tot up een anderen dach:

Verzoucken Jac-
ques de La Schon-
kiere ende Janne-
ken Floris uutrou-
pen etc.

Verscheenen Jaques de La Schonkiere, van Andwerpen, broeder, ende Janneken Floris, van plaets ¹⁾ van Utrecht, alsnoch van de ghemeinte nyet, maer huer begherende ten eersten keere daertoe te begheven, — verzochten haer ten huwelick te begheven ende te dien fijne haere uutroupende ghedaen thebbende. Ghehoort hierup Monica Monghe, moye ende als toesicht hebbende over de voorseyde dochtere; item d'huusvrauwe van Cornelis Bazijn, tsamen ghe-
tuughende van de vromicheit van den Jonckman ende van den goeden wille der vrienden over beede zijden, dat oock den Jonckman debuoir ghedaen hadde van scriven an zijnen voocht tAndworpen, ende gheen andwoorde con-
nen krijghen, twelck zij ghesaemdelick up hen namen te verandwoorden.

Wierdt gheaccordert Sondaeghe naest commende voort te gane mette uutroupinghe, per salvo dat se noch eens

1) Onzeker of "*van Plaets*" als eigennaam zij te nemen.

schrijven ende andwoorde krijghen zouden voor de bevestinghe des huwelicx, waert mueligck, — twelck zij beloften te doene.

Verscheen Hendrick Cnoop. Wierdt hem vertoocht hoe dat hij hier te vooren eens vermaendt was gheweest bij de consistorie van zeker dronckenschap ende onchristlicke insolentien bij hem begaen ende nu nieuwelingsh wederomme ververscht, ter grooter scandale van de ghemeinte ende d'Ynghelsche natie.

Vermaninghe der
consistorie an He
Cnoop.

Nam de vermaninghe an, ende beloofde ghenouch te doene, in zulcker voughen als hem de dienaers naer Godes Woordt uplegghen zouden. Wierdt goedt gevonden voor ditmael hem ernstelick in consistorie te vermanen ende up te legghen dat hij morghen ten eersten hem zoude gaen versoenen, in presentie van twee auderlinghen daertoe ghe-deputiert, met zijne ghebueren die hij ontsticht hadde. Ten surpluse dat men zijnen wandel zien zoude, onthier ande tavontmael, ende alsdan naer gheleghentheyte van breeder satisfactie ordonneren, zoot behooren zoude. Tzelve beloofde Hendric naer te commen ende es daar up vertrocken.

Verscheen Jacques Grameye. Wierdt voor de tweede reyse vermaendt, van dat hij, een broeder wesende ende nyet wettelick ghescheyden van zijnder huusvrauwe, noch in levne zijnde, buuten weten der consistorie een ander vrouwe ghetrauwt hadde van oneerlicker gheruchte, ende oock nyet alleszins vrij; twelck anghезien het een erghelijcke daet was, zoude dar of zijn schult bekennen ende voorts der ghemeinte in alles ghenouch doen naer Godes Woordt. Jacques, naer vele redenen die hij tot verschooninghe zijnder daet voorwendde, was hendelicke te vreden, nae te commen zulck de dienaers hem uplegghen zouden, zo verre het billick ende naer Godes Woordt waere. Gheresolvert dese zaeke te consulteren mette Francsche consistorie, in de maentlicke tsamencompste. Wierdt hem dienvolgende anghезeit, hoe dat men up zijn zaeke breeder letten

Vermaninge der
consistorie an Jac-
ques Grameye.

zoude ende rijpen raedt nemen, ende daernaer hem ontbieden, hem belastende hij zoude daer en tusschen aen den Heere neerstelick bidden.

Vermanynghe an
Govart van de
Poorte.

Govaert van der Poorte, verschenen voor consistorie, wierdt ernstelick vermaendt (als tandere tijden noch) van zijn ghewonelick dronckenscap. Nam de vermaninghe an, ende beloofde openbare beteringhe te doene, met voortstellinghe zijnes persoons an de ghemeinte, de welcke geresolvert
fol. 14. wierdt teffectueren Zondaghe 4 Decemb.

Acta 1^e Decembris Sdonderds.

Verzouck der con-
sistorie an Fran-
cisco.

Verscheen Franciscus, wierdt van hem verheyscht copie van 't briefken bij Hautte an de Consistorie brocht, *als fo* 8. Andwoordde Franciscus dat hijt ghesocht hadde, maer niet connen vinden. Refereerde hem nyetmin up tbillet van Hautte, want zijn copie al eene was, ten minsten in zin ende substantie, ende zo daer eeneghe veranderinghe in waere, die en was nyet malicieuselick gheschiet, om yemandt te praejudicieren. Want hij dezelve copie alleenlick voor zijn memorie ghemaect hadde, naer het beste onthoudt dat hij hadde van den originalen billette, ende brachte dezelve copie alleenlick voort, om bij dien middel an d'inspectie van d'originale te gheraekene.

Wierdt gheresolvert dat men Jasper belasten zoude, zijn anclaeghe te verifiren, *staende fo. 7 ende 8*. Francisco was anhezeit, wij zouden in de zaeke doen, zoot behooren zoude.

3 Verzoucken
Francisci.

Franciscus voorderde wederom den Consistoriebouck, be-
reyt zijnde zijn stucken over te gheven, zo D. Gott. den besluyte der consistorie ghenouch ghedaen hadde.

Verzochte voorts restitutie van zijn scrift, D. Gott. bij abuse ghegheven, *als fo* 2.

Item een acte van zulcx, als wij hem tanderen gheac-
cordert hadden, daerbij wij verclaerden, wat wij van hem

ende zijne partie hilden, angaende de sententie bij de francsche consistorie ghegheven.

Wierdt hem gheandwoordt up 't 1^e, dat hij den bouck Andwerde der consistorie. zoude nalaten te voorderen, zo wij hem tanderen tijde noch gheseyt hadden; want wij en hadden den selven als noch in onse handen niet connen krijghen, maer zo haest wij dien hadden, zouden hem ontbieden ten ende etc.

Angaende 't 2^e, anghezien D. Gott. de zaeke noch begheerde verdreghen hebbende tot Sondaeghe, zo zoude hij zo langhe oock vertouwen.

Angaende 't 3^e wierdt hem geaccordert acte, daer bij wij verclaerden, dat wij van hem ende zijne partie hilden, zo vele de Sententie belangde, zulcx als de Sententie hild, totter tijdt dat dezelve bij hoogheren rechter zoude ghereformeert wesen.

Franciscus wierdt anderwarf vermaendt over zijn onbehoorlicke redenen, ghesproken voor consistorie, *als fo. 9*, Vermaninghe der consistorie an Francisco. waerup hij hem anghenomen hadde te beraeden. Andwoordde Franciscus, dat hij de vermaninghe annam, begheerende nyetmin dat men hem wijsen zoude waer inne zijn groote onchristelickheit, bij D. Barth. gheallegiert, ghelegghen was. Zeyde D. Barth. daer inne, dat hij opentlick verclaert hadde, zo men Carpentier ende Artys bevestichde, dat hij hem opentlick voor de ghemeente opposeren zoude, daertoe voughende dat hem leedt was, dat hij zulcx nyet ghedaen en hadde, in de zaeke des huwelicx H^{ci} de Moor, als hij zach dat men mette bevestinghe voortghynck. Welcke propoosten oproerisch waren, ende des te ergher, dat hij daer inne noch jeghenwoorddelick persisterde. Zeyde Franciscus, dat hij vermanenswijse ghesproken hadde ende nyet oproerisch, updat de consistorie ghewaerschuut ware, zo nyet te doene als de voorgaende ghedaen hadde, in de zaeke des huwelicx H^c de Moor met Betken Keyte: te **fol. 15.** weten voortgaende mette bevestinghe des huwelicx, nyet, jeghenstaende alle oppositien ende submissie van zaeke,

welcke hij allegierende was voor exemple. Nyet min maecte tusschen die zaeke ende dese zijne oppositien, jeghens de bevestinghe Carpentry ende Artys, dese distinctie: namelick dat den voortganck ende bevestinghe des huwelicx irreparable was, ende de bevestinghe des diakenscaps reparable. Waeromme hij oock zijne schult bekende, zo verre hij gheseit hadde, als dat hij hem jeghens de zelve opentlick opposeren zoude, nemende de vermaninghe daervan gheerne an etc. Aver zo verre het tdandere point angaet: als dat hij hem opentlick opposeren zoude jeghens de bevestinghe des huwelicx, zo het noch te doene ware., daervan can hij nyet bekennen qualick gheseit thebbene, dewijle hij zulcx als noch voor goedt houdt. Ende zo D. Barth. zeyde, dat zijne daet zoude oproerisch gheweest hebben, zo hij zulcx ghe-daen hadde, hoe zeer hij se pijnt te verschoonen, andwoorde Franciscus: „Nyet mijne daet, maer den voort ganck des huwelicx (nyet jeghenstaende alle oppositien ende submissie) es eer voor oproerisch te houden.” Hiermede es hij ghescheyden uuter consistorie, ter vermaninghe van den auderlinghen, die noch meer zaeken te verhandelen hadden.

Verzonck Togghe. Togghe verzochte andwoorde, als te vooren, 24 *Novemb.* fo 11. Wierdt hem ghelesen in presentie van de diakenen dacte van de voorseide date, daernaer de auderlinghen maintenerden dat zij hem vuldeden. Hij daerteghen was daarmede nyet te vreden, zegghende dat hijt voor gheen andwoorde en hilt, ten was dat men hem beloofde finaellick ende absolutelick te betalen te zekeren daeghe: te weten binnen eenen halfven jaere, ende zoot niet ghenouch en waere, binnen eenen jaere, oft soot noch te lett¹⁾ ware, binnen twee jaeren. Dauderlinghen persisteren, dat hare andwoorde souffissant was.

1) lett^{el} = *kort*.

Acta 4 Decembris Sondaechs.

Ynghelram, Saal ende Clercx gaven over zeker schrift, Verzoucken Ynghelrami cum suis.
 verzouckende daerbij schriftelicke andwoorde up al huerlieden voorgaende scriften. Item dat men Philippum Garcy vermanen zoude over zeker prophetie, bij hem anghegheven 13de Octob., die zij achteden erghelick te zijne. Item die in de letste ghemaecte vrede huere handen daer onder ghestelt hebben, met belofte van diezelve te bevestighen metten eersten avontmaele, ende nochtans tzelve niet naeghecommen en zijn, dat men mette zelve handelen zoude, zo onse officium ende plicht verheyschte.

Andwoordde de Consistorie: zo verre teerste point annehynck, dat men se donderdaghe andwoorde gheven zoude, schriftelick oft montlick. Up t 2^e, zouden daer inne doen zo zij verhoppen stichtelicx ende der ghemeynte 't oorborlichst te wesen. Andwerde der consistorie.

De voorghenomde Enghelramus, cum suis, gaven over noch een ander schrift, inhoudende 19 beschuldigungstucken ten laste van Francisco, welcke, dewijle zij tijdt verheyschten om 't overziene, was hemlieden voor andwoorde ghegheven dat men tscript overzien zoude ende daernaer adviseren, wat men mede te doen hadde. Enghelramus cum suis gheven an die 19 artickele ten laste Franc. Mar.

Franciscus erscheen ende verzocht andwoorde, die hem ten voorleden daghe beloofd was, nopende tscript, dat hij D. Gott. bij abuse ghegheven hadde, warof hij restitutie verzochte. Wierdt hem gheandwoordt, datter wat inghevalen was, waeromme het moeste utghestelt zijn tot donderdaeghe. Franc. verzouckt andworde.

[Memorie: *Van dit schrift was mentie ghemaect in de 19 beschuldigungstucken Enghelrami; daeromme moeste utghestelt zijn, om met eenen te discussieren.*]

fol. 16.

D. Gott. versochte andwoorde up zijn voorgaende schrift. Verzoucke D. Gott. om andworde van de consistorie.
 Wierdt hem verandtwoordt bij den auderlinghen: zij en

Andworde der zilver.

consten anders nyet andwoorden, dan zij te vooren ghedaen hadden. Want zijne scriften hilden ene conditie inne, die zij niet naecommen en conden. Dan, zo verre hemlieden den consistoriebouck onverhindert toeghelaten wierde, die hemlieden met rechte toequam, ende den welcken zij daegelicx van doene hadden om d'affairen der ghemeinten, — zij wilden gheerne, jae begheerden met al der ernsticheit, een eynde van de zake te maeken. Dit alles verclaert wese, track D. Gottf. een scrift uut sijnen boeseme, presenterende dat der consistorie, zo hij zeyde; de summa van den welcken was: Anghezien dat men hem gheen andwoorde hadden willen gheven, zijn recht alwech verkeert hadde, ende den Francisco in alle zijner gantsch erghelicke onbillicheit te wille gheweest, zo het scheen, — dat hij der ouderlinghen dienst in dese deele voortan nyet meer versoecken en zoude, maer dat hij sich harer (den welcken hij hiermede ende bij dese verclaerde voor openbare partien in dese saeke te zijne) beyde voor God ende menschen beclaeghen zal.

Gottf. gheeft anderwarf een scrift over.

Acta 8^{en} Decembris Sdonderdaechs.

Angheven Petri Carpentery.

Verscheen Petrus Carpenterus: gaf an, hoe hij te vooren verzocht hadde copie van der oppositie Francisci, ende want hem die gheweyghert waer, ende dat in de zaeke der suspensie niet ghehandelt es, zo verzochte hij anderwarf copie om hem te verandwoorden, anghezien de suspensie ten grooten nadeele zijnes persoons was. Andwoordden de auderlinghen als tanderen tijden ende mette redenen, hier te vooren gheallegiert, dat sij se nyet gheven en mochten voor ander stondt dat zij haere behoorlicke rechters hadden, daertoe zij grootelicx ghearbeit hadden ende noch zouden. Verzochte Carp. voorts te weten, of in de oppositien breeder feyten begrepen waren dan in de sententie, ofte voor der streckende dan de sententie. Was verandtwoordt, dat men zulcx zien zal, wanneer men de zaeke verhandelen zal.

Vraechde anderwarf, anghezien daer twee oorzaeken zijnder suspensie zijn, te weten de Sententie ende tConfutatieschrift, ende zonderlinghe tConfutatie schrift, oft t'overgheven van dien de oorzaeke zijnder suspensie was, of de substantie des scrifts. Was verandwoordt als vooren, dat wij daerup nyet andtwoorden condon, voor dat men de zaake behoorlick verhandelde. D. Gott. ende Barthold. waeren hier van contrarie opinie, ende achtteden dat men Carpenterio groot onghelijck dede.

Up de questie bij d'auderlinghen anghegeven, of men voor de toecomende avontmaele censure houden zoude, volghende d'oude ghewoonte ende tBouck des Kerckelicken Regiments, bescreven bij den hoochgeleerden D. Ioannem Alasco, — wierdt gheresolvert, dattet zeer noodich was de zelve censure, ettlicke tijt naeghelaten, wederom in ghebruyck te bringhen, maer, overmits zeker zwaricheden ende differenten, die daer voorhanden waren tusschen D. Gott. ende Barth., Ministers, ende den auderlinghen, ende oock van ettelicke particuliere broederen, was goedt ghehevonden, die als noch nae te laeten, tot bequamere tijdt wesen zoude. Ende om daer en tusschen de differenten af te legghene, ende de ghemeynte tot stilheit ende bevredinghe te bringhen, wierdt anghegeven bij den auderlinghen ende voor zeer goedt ghehvonden: dat sij metten twee ministers ghesaemdelick an den E. Superintendent verzoucken ende begheeren zouden, dat zij alle differenten ende zaeken, daer inne zij verschillich waren, zouden mueghen rapporteren totten Synodus der franschen ministren, die hier in grooten ghetaele waren, sampt ettlicken engelschen daer toe ghevoucht, ofte tot zulcke andere Godsalighe ende verstandighe mannen, franschen ende ijnghelschen, als zijne E. believeu zoude te deputeren. Ende dit om zijne E. te subleveren van alle moyte ende zwaricheit, ende op dat wij hem met al onse querelen nyet te importuyn ofte toelastich vallen en zouden, waerof hij ons tanderen tijden

Angaende thoudens der Censure.

fol. 17.

Met ghemeene bewillingheder ministeren ende auderlinghen is deze narratie gheroyert als nul, overmits dat maer een delibetatie was en zonder conclusie. Waerof naderhandt breeder ende bescheiden verclaringhe ghedaen esgheweest van elcx ghevoelen.

Actum 17 Novembris 1569.

Ita est. G. Win-
gius.

vermaendt ende ghewaerschuut hadde. Ooc mede om te voorkomen zodane inconvenient, daarmede zijne E. ons tanderen tijden ghedrecht hadde, zegghende; wij zouden zo vele doen met onse dissentien ende differenten, als dat ons de Consistorie ende alle oordeel inde ghemeinte benomen zoude zijn, ende alleenlick toeghelaeten de praedicatie des Woordts metten ghebruycke der Sacramenten.

Dit aduys en vonden de ministers niet goedt. Emmers en wilden gheenssins toestaen zodane verzouck an den E. Bisschop te doene. Zij verclaerden wel, dat zij alle billicheit begheerden nae te commen ende alle faulten te beteren, die in hen zouden mueghen bevonden worden, maer den middel om daertoe te commen en wendden zij niet voor, noch en wilden den genen bij ons voortghewendt niet nae commen. Hierom zijn de meeste part der auderlinghen veroorzaect gheweest, te protesteren opentlicken als voor den Heere, dat bij hemlieden nyet en stondt, dat de meynighen zwaricheden ende differenten uuter consistorie ende der ghemeinte nyet gheweert en waren. Ende des te meer, dat de voorseyde 2 Ministers oock met zeker protestatie maendaghe lestleden verhindert hadden, als dat men in de maentlicke tsaemcompste metter Francscher Consistorie, ons bij den E. Superintendent ghegunt, geen besluyt maken en conde van eeneghe particuliere differenten, in onse consistorie hanghende; daeromme nochtans de zelve tsaemcompste eygentlick bij den auderlinghen ghesoliciterd ende vercreghen is gheweest.

Enghelram cum
suis versoucken
andwerde up haer
voorgaende scrif-
ten.

Verschenen Enghelram, Saal, Dotignijs, Clercx. Gaf over Engelram zeker vermaenschrift; daer naer versochten ghesaemdelick antwoorde, zo hemlieden belooft was sondaghe lestleden. Wierdt hemlieden ghelesen per notarium (bij protestatie ende zonder prejudicie van den ampte der ministren) zeker schrift, beghinnende *Lieve Broeders etc.*, hemlieden ernstelick biddende, zij wilden t'inhouden van dien voor andwoorde ontfanghen ende daarmede te vreden zijn,

zonder ons breeder te molesteeren, op dat wij onse schuldeghe plicht der ghemeinte met min verhindernisse mochte andienen. Waerup zij verclaerden, als dattet scrift lanck ende prolix was, ende datter ettlicke broederen meer waren die de zaeke anneghynck, die nyet jeghenwoordich waren; verzouckende der halfven copie van den scrifte, om dat met fol. 18. rijpheit t'overziene, allegierende te dien eynde noch sommeghe redenen. Wierdt hemlieden anderwurf ghebeden, zij zouden te vreden zijn, want wij van den sinne niet en waren, breeder procederen bij scriften toe te laeten, om de zwaricheit te mijden, die uut zodane scrijven ende weerscrijven pleghe t'ontstane. Ende zo vele de broederen anghynck, die absent waren, men zoude hemlieden van ghelijcken lecture doen zo zij inde consistorie quamen ende zulex begheerden; hiertoe noch voughende, dat de voorseyde antwoorde meest waerschuwinghe inhoudende was, hoe men in alle vermaninghen ende kerckelicke straffen behoorde te procederen, — Ende want zulex ghetrocken was uuter boucken D. Joannis a Lasco ende Microny, salegher gedachten; mochten de zelve boucken overlesen zo zij breeder onthoudt ende bescheet daer of begheerden.

Mr. Jacob Saal gaf an, hoe hij voor de ghemeynte verschoten hadde 18 ₤ sterl.

Mr. Jan Enghelram gaf an van 6 ₤ st., oock van verschoten gelde.

Ettlicke broederen anghieven nopende huere verschoten penningen voor de ghemeynte.

Claude Dotignijs verclaerde: men was hem ten achter van vier jaeren, dat hij Sangmeester geweest was in de ghemeinte, tot 5 ₤ sjaers, tsamen 20 ₤ st.

Item verclaerde Sael, hoe dater noch groote quantiteit van Psalmboucken waeren, beloopende an den cant van 90 ₤, verzouckende dat men middel vinden zoude om die uut te vercoopen.

D. Gott. presenteerde der consistorie wederom een scrift, ghenoch conforme inhouden van zijnen voorgaenden, behalvens dat hij ons daar inne voor gheen partijen en ver-

D. Gott gheeft wederom een schrift.

claerde, zo hij bij tvoorgaende ghedaen hadde. Hier up en was hem gheen antwoorde ghegheven, dewijle hij die nyet en begheerde, zeggende dat de zaeke te verre commen was.

Acta 11 Decembris Sondaechs.

dAuderlinghen
gheven D. Gott
een schrift.

De auderlinghen geven D. Gott. seker presentatieschrift, aengaende de sake tusschen hem, te beraeden wat andwoorde hij daerup gheven soude.

De ministers ghe-
ven de auderlin-
ghen een schrift.

D. Gott. ende Barth. gaven den auderlinghen een vermaenschrift over, twelcke ghelesen ende bij hem lieden gheanvaert was, om daer up te delibereren.

Vermaninghe der
auderlinghen an de
ministers ende et-
licken andere broe-
ders.

De auderlinghen deden in consistorien roupen Mr. Jacob Sael, Mr. Jan Enghelram, Claude Dotignis, Jan Lamoot, Jan Clercx, Pieter Carpentier, Gheraert Artijs, denwelcken, sampt de 2 ministren D. Gott. ende Barth., sij seker schriftelicke vermaninghe deden, van dat sij hen reconcilieren soudent metter fransche consistorie over sodane iniurien, als sij hen bij t'confutatie schrift, ons anbrocht den 10^{en} Novembris, anghescreven hadden.

fol. 19. Andwoordende d'auderlinghen, up t I^e: Tot niemandts beliefte, dan (so 't schrift behelst) in quytensse onser consciencie ende schuldigen plichtes.

Up 't IIe: Dewijle Soen ende Cueninck t'Confutatieschrift hen niet anghedreghen hebben, noch als noch en doen, maer expresselick desadvoueren (so sij noch verclaerden), so strechte dese vermaninghe alleenlick tot ten voorseyden ministers ende broederen.

Up 't IIIe: Was hemlieden copie gheaccordert.

Up IIIIe: Wij verclaerden, dat wij dese vermaninghe nyet proceduursche wijze, noch partijdische wijze, anghelait hebben, maer alleenlick in quytensse etc. Doch so wij qualick deden, submitteren ons gheerne in indifferente rechers, te weten den E. Superintendent, ofte deguene die hij sal willen deputeren. Roerden oock alleenlick an de

verkeerde forme ende iniurien, ende, so de ghecondempnerden eenich recht hadden, om de nulliteit der sententie te bewijzen, dat mochten sij doen.

Verscheenen tmeeste part der diakenen; gaven an hoe Angheven der diakenen. dat t'gheruchte onder den broederen zeer ghynck van vele zwaricheden, die daer waren, ende namelick tusschen onse ministers ende de fransche consistorie ter causen van der sententie, Francisco toeghewesen. Baden der halfven, anghesien 't helick avontmael anstaende was, dat al t'zelve soude mueghen voor t' andienen van dien ter nedergh eleit worden.

Item dat van der suspensie van Artijs ende Carpentier ghehandelt mach worden voor den avondmale, om te weten of sij dienen sullen of niet; zo verre d'anghevers angaet, zij achten dezelve ghesuspendeerde voor bequame.

Item dat men neerstich besouck der broederen soud en willen doen, anghesien datter sterck gheruchte gaet, datter vele schurfde schapen sijn.

Hierup wierden de diakenen ghebeden, dyssendaghe den 13 te willen verschijnen inde kercke, naer noene, ten 1 uuren; men soude hemlieden den standt der ghemeinte alsdan te kennen gheven, ende met hemlieden raetslaghen van de bequaemste middelen die daer soud en mueghen te vinden sijn, om alle differenten ter neder te legghen. De diakenen beloofden te verschijnen. Andwerde der consistorie.

Wm Togghe gaf over an de Consistorie seker schrift. Was Togghe heeft over een schrift. hem gheantwoordt dat ment ter bequamer tijdt oversien soude.

Jaspar van Haute liet bij der consistorie dry ghetui ghen hooren, up zijn anclaeghe fo 7 ende 8, volghende de resolutie, fo 14. Naer twelcke gheresolvert wierdt, dat beede, Franciscus ende Jaspar, comparer en soud en voor twee auderlinghen, alwaer Franciscus bekennen soude sijn briefken tot niemands nadeel ghescreven oft verandert thebbende. Ende voorts beede vermaendt sijn, vrede ende een drachticheit met elckanderen te houden en. Ende so verre Resolutie der grie angaende Jaspar van Haute.

Franciscus He de Moor naegheseit soude hebben, dat hij een valschaert was, dat hij daer van soude vermaend sijn.
fol. 20. Quippe de absentibus nihil nisi bonum.

Acta 13 Novemb. extra ordem sdijsends.

Hoofdstucken der
swaricheden den di-
akenen vertoocht.

Up de questie wat men den diakenen, verscheenen voor Consistorien, naer uut wijsen den besluyte van den letsten daghe anheven soude, wierdt gheresolvert.

Voor eerst, henlieden te verclaeren de swaricheit bij etlicken broederen, als Mr. Jan Engelram ende anderen, teghen d'auderlinghen anhegheven, in sake verscheyden scriften. Item, etlicke swaricheden up ende sichtent tletste avontmael ontstaen tusschen D. Barth. ende d'auderlinghen.

Item, verzoucke D. Gott. contra Franciscum nopende de consistoriebouck, daer inne een ander incident teghen de auderlinghen mede vermijnghele etc.

Item, angaende der suspensie Carpentarij ende Artijs ende tgeven van de copie van de oppositien.

Item, angaende tConfutatiescrist ende de vermaninghe daerup anheleit bij den auderlinghen. Ende voorts van der sententie der fransche consistorie.

Item, van de censure, ende waeromme die den tijdt onses dienstes gheduerende nyet te wercke gheleit was.

Alle welcke puncten int bysondere den voorseyden diakenen int corte voorghehouden sijn gheweest, met seker verclaringhe van den differenten die daer uut ontstaen waren.

Andwerde der
diakenen.

De diakenen, al tselve ghehoort hebbende, hebben begheert wat te vertreckene, om tsamen te sprekene; ende, naer hare tsamensprekinghe wederghekeert sijnde, gaven dese andwoorde:

Hoe dat sij met groot leedwesen ende droufheit des herten ghehoort hadden alle de voorscreven swaricheden ende differenten. Baden daaromme God ende partijen, dat se mochten ter nederghelecht worden. Ende so vele haer

advys ende raedt anghynck, om daervan een eynde voor den avondmaele te hebbene, dat was dit. Als dat alle saeken ende differenten die openbaer sijn, ghesett soudent werden int oordeel van mannen, Fransche, Ynghelsche, ende Duytsche, ende dat men te dien fyne ghesaemdelick solicteren soude de verwillinghe van den E Superintendent ende de bevestinghe met sijne autoriteit, op dat sulcx, alsser gheoordeelt ware, bondich wesen mochte ende onverbreekelick naeghecommen. Zo vele aver de secrete saeken anghynck, dat die secretelick verhandelt ende tusschen elckanderen vermiddelt soudent sijn. Ende zo wie van de openbare saeken bevonden soude sijn, schult thebbene, dat hij openbare bekentenesse doen soude tot stichtinge, ghenouchdoeninghe ende bevredinghe der ghemeinte.

De consistorie heeft hierup ghedelibereert ende met ghe-meenen advyse goedt ghevonden ende gheresolvert dat alle partijen hare swaricheden ende differenten soudent laeten commen in submissie; ende op dat deselve bondich sijn mochte ende oock onverbreekelick naeghecommen, dat de ministers ende etlicke auderlinghen hemlieden als morghen vinden soudent bij den E. Superintendent, ende hem ghesaemdelick bidden om sijn verwillinghe.

Beslyt der consistorie angaende die voorgaende sake.

Voorts dat hem believen soude, te autoriseren sulcke mannen, als men hem denomineren soude, ofte sulcke als sijne E. selve soude believen te denomineren, omme de voorseyde differenten te richten, up dat daer van een eynde voor den avontmaele ghemaectt mochte worden, ter bevestinghe der gantscher ghemeinte. Dese resolutie wierdt den diakenen angheseit met bedanckinghe van huere goetwillicheit ende goeden raedt, die sij hier inne bewesen ende ghegheven hadden. Ende, dewijle D. Gott tot ten E. Bisscop als morghen nyet gaen en conste, was gheadvisert, dat hij een briefken senden soude van sijne bewillinghe, onder sijn handtschrift; twelck achternae afghe-

fol. 21.

slaghen wierdt, midts dat D. Bartholdus selve in persooene annenam mede te gane.

Acta 15 Decembris Sdonderdaechs.

Vermaninghe an
Joncher Sul.

Verscheen Joncher Sul: wierdt vermaendt van sijn onachtsaemheit int frequenteren van den dienst Godes. Item, dat hij grotelix berucht was van somtijts droncken dryncken. Ten derden, dat hij over ettelicken maenden eenen persoon ghequest hadde, twelcke openbaer was.

Hierup verandtwoordde hij:

Ten eersten, dat hij langhe cranck gheweest hadde, waeromme hi noch sijn huisvrouwe ter kercke niet en hadden connen comen, met meer andere reden.

Ten tweeden, dat hem van noode was somtijden in herberghen te gane om sijns handels wille, ontkennende nochtans daer eeneghe dronckenscap begaen 't hebbende, dewelcke so se hem overtuycht ware, soude daervan beteringhe doen.

Ten derden, t'saect was op t'verweeren sijnes lijfs ghedaen, als daertoe bij zijne partie ghedwonghen gheweest hebbende.

Wierdt hem bij de consistorie angheseit, dat men hiervan seker verclaeringhe moeste doen, t'sijnder purgatie voor de ghemeinte, dewijle hij voor dezelve qualick-berucht was. Was te vreden dat sulcx gheschiede angaende t'ghevecht, maer ten surpluse nyet. Nyetmin zoude hem bedyncken, onthier ende Sondaghe, ende sijn antwoorde 2 auderlinghen anzegghen, die te dien eynde tsijnent commen zouden. Wierdt gheordineert breder ondersouck hier en tusschen te doene.

Angheven ellic-
ker broederen.

Verschenen Jan van Coorde met noch 5 anderen broederen, vertoochende de navolghende punten.

Eerst, hoe sij en ende vele broederen meer ernstelick begheerden, dat het different tusschen D. Barth. ende Clays Bent ende Hoppesacq gheeyndich waere, biddende D. Barth. daer inne te aerbeyden. Item, anghesien sij beschuldich

waren, als toestaenders van eenen openbaren oproerighen, namelick Clays Bent, bijden auderlinghen, so sij se noemden (sonder beschuldighen nochtans an te willen rechten thaerlickelieden lasten), of de consistorie hen oock voor sulcx hilt.

Ten derden, waeren verwondert, waerom de ghewonelicke manniere van censure te houden naeghelaeten was.

Ten 4^{en}, segghen datter vele swacke broederen sijn, die seer in haere conscientie verslagghen sijn om desen differente van Clays Bent ende D. Barth., achtende dat sy gheen broot met hen breken mueghen so langhe het so staet.

Wierdt hemlieden gheandwoordt, op 't 1^e: dat men sich beneerstighen soude om een eynde van der saeke te krijghene. Up tweede: dat wij hen voor sodane persoonen niet en hilden, want sij voor ons nyet beclacht waren. Up 't derde: dat de censure an den tijdt niet ghebonden en es, ende dat wijse begheeren metten eerste wederom in bruycke te bringen. Up 't 4^e: wierdt hemlieden vertoocht, hoe Paulus ons leert, ons selven te prouven ende nyet eenen andren, fol. 22. derhalven sij nyet weldeden, so sij om anderluyden ghebreken van den avontmaele sich onthielden etc. Waerof sij vermaendt waeren, den swacken broederen oock tonderwijsen naer de leere Christus.

Gaven voorts an seker different, dat sij seyden met D. Bartholde tzijsen huise ghehadt hebbene, van etlicke sechwoorden; welcke saeke ter neergheleit wierdt bij tusschenspreken der consistorie, ende verclaerden de broederen, dat sij hen dies te vreden hilden.

Vraechden voorts in alder eenvoudicheit (so sij seyden) an de gantsche consistorie, uutghenomen D. Barth., waervooren wij Clays Bent ansaegghen, ende of wij hem voor een broeder hilden. Wierdt hemlieden gheandtwoord — hoe wel sodane vraghen impertinent sijn — „de guene die wij voor gheen broeders en houden, segghen wij de ghemeynschap der kercken af. Nicolas en es de ghemeynschap nyet

afgeseit. Ergo." Hierbeneven wierden vermaendt, sodane vraeghen up een ander tijdt nae te laeten. Namen de vermaninghe an, ende danckten de broederen.

Verzouck Christiaen Claessen.

Verscheen Christiaan Claessen, versouckende wederomme ten avondmaele gheadmittert te sijne, dat hem hier te vooren afgheheit es gheweest. Was gheadvisert te vernemen naer sijn conversatie ende sonredaghe hem t'andwerden.

Vermaninghe David Muller.

Verscheen David Muller. Wierdt vermaendt hoe hij ende sijn huusvrouw etlicke tijdt naeghelaeten hadden de kercke ende den dienst Godes te frequenteren. Andwoordde, hoe hij daervan eensdeels verhindert is gheweest om sijn brootwinninghe, eensdeels om de dissentie die inde kercke es. Ghevraecht of sulcx wettelicke oorsaeke ware, die hij met Gods Woordt bewijzen conde, ende, of dese nyet en was een kercke Christi, — andwoordde, dat hij hem hier up wilde met etlicken broederen beraeden, bekennende voorts dese kercke voor eene kercke Christi.

Eyndelinghe naer breeder woorden ende vermaninghe, [beloofde] beternesse ende sijn huusvrouw oock te vermanen. Es belast gheweest J. Ceuninck, den voorseyden David te visiteeren ende ondervraghen van sijnen gheloove.

Versoucken Saal cum suis.

Verscheenen Mr. Jacob Saal, Ynghelram, Clercx, Dotignys, de 2 ministers met hen ghevoucht, vraeghende, of Thomas Soen ende Jan de Cueninck hen t'anlegghen der vermaninghe up t'Confutatie schrift, Sondaghe lestleden bij der Consistorie ghedaen, andronghen of niet; begheerende oock de copie der vermaninghe onderteekendt thebbene.

Wierdt gheandwoordt, dat sulcx alsser ghedaen was, bij besluyte der Consistorie ghedaen was, ende wij en wisten van gheen verschil. T'dandere pointt wierdt hemlieden gheaccordeert.

Verclaerden voorts, hoe dat sij wat ghelet hadden up der aunderlinghen andwoorde hemlieden ghelesen 8 Decembris; ende dewijle se lanck was ende sij daer inne achtenden, saeken vervaet te sijne, die se beswaerden, so be-

gheerden sij daerup eene replycque te doene, de welcke fol. 23. sij in scrifte ghestelt hadden ende ons voorlasen. Aver, dewijle tselve scrift seer lanck ende prolix was, so en es van der summa der selver gheen upteekeninghe connen gheschieden, dan nochtans sijn hier etlicke poincten bij ghevoucht, in 't lesen gheexcipt. Als van dat sij hen beclaechden, dat men hen voor hare vermaninghe, met onrechten, onverdienden loon, als namelick met sware beschuldninghe, beloonet hadde: dat men haer ghetaxert hadde van rotterij¹⁾: dat hare vermaninghen gheen plaetse en hadden connen hebben: hadden groote oorsaeke de 8 vraghen des 1^e Septembris voor te stellen, de wijle sij wel teekenen des waarheits daervan hadden: de liefde, daerof de auderlinghen hen vermaenden, scheen meer een specie der liefde Eli, dan van de guene daer of Mathei 18 staet. Baden, wij wolden de saeke naedijncken ende so wij bewijs begheerden, presenteerden 't te doene.

Hier en tusschen dede D. Barth. rapport van de bewillinghe des E. Superintendents, over tversouck van alle differenten in arbitrage te moggen setten, an hem bij de ministers ende auderlinghen ghedaen: welcke bewillinghe in scrifte vervattet was ende in Consistorien ghelesen.

Achtervolghende dien so was den voorseyden broederen angheseit: anghesien sij met ter andwoorde der auderlinghen nyet te vreden waren, dat zij hare saeke ghelijck als alle andere differenten souden laeten richten bij den ghedeputerden van den E. Bisscop. Andwoorden de broederen, hoe dat haer voornemen ende oorsaeke harers scrijvens was gheweest, uut christelicke sorghe, die sij, als gemeene Lidmaeten der ghemeynthe, achteden schuldich te sijne an te dienen. Aver dewijle d'auderlinghen verclaert hadden, dat sij gheen procedueren en begheirden, so verclaerden sij van ghelijcke gheen te begheeren, sonder-

1) rotterij^e = *oproerigheid*.

linghe buuter ghemeinte; maer baden alleenlick, dat wij beteringhe doen souden, so wij sulcx bekenden schuldich te zijne, beveelende dat onsen conscientien. Doch so wij wilden selfve de saeke voor darbiters brijnghen, souden sien wat alsdan van doene stondt.

Wierdt hemlieden hierup gheandwoordt, dat het guene, dat wij van den E. Bisschop ghesolicitert hadden, was om onse conscientie te ontlasten, ende een yghelick ghenouch te doene, zo ons ghewesen soude sijn, dewijle wij onse eyghen rechters nyet en waren. Ende want sij persisterden bij hare beschuldighen, ende noch bij haren scrifte, alhier ghelesen, qualick duydeden onse andwoorde, sich beclaechende van ons als dat wij qualick ende onrechtelick an hen ghedaen hadden etc., -- so begheerden wij wel dat hare saeke metten anderen oock verhandelt soude sijn bij arbiters, want wij ons onses handels niet en schaemden voor de gantsche werelt: dat al sonder prejudicie van de rechte der gemeente ende van sodane manniere van betrecken in consequentien nyet te willen laten commen.

Verclaerden de broederen hierup, hoe dat sij achteden, in dese deele haer gheweten ende hare conscientien ghenouch ghedaen thebbene, begheerende daeromme de saeke daerbij te laeten blijven, ende ons niet meer te belasten; dan, so wij hemlieden beriepen voor den arbiter, souden daer verschinen om hunne saeke te verdedighen. Wierdt aldus verdraghen bij de auderlinghen om te raemen ende te
fol. 24. delibereren, wes hen van doene stondt.

Acta 18 Decembris Sondaechs.

2e Vermaninghe
 der Consistorie an
 de ministers ende
 an de broeders
 ende hare schult-
 bekentenisse.

Naer dien Mr. Jacob Saal, Mr. Jan Ynghelram ende dandere broederen, die tConfutatieschrift onderteekent hadden, in consistorien gheroupen waren, so was hemlieden, sampt D. Gott. ende Barth., anderwarf vermaninghe ghedaen nopende den Confutatiescrite, naer uutwijsen den

vermaenschriften hemlieden dien aengaende ghegheven. Hier jeghens gaven sij over seker scrift, twelcke ghelesen sijnde, wierdt hemlieden bij den auderlinghen gheandwoordt, dat sij persisterden bij hare eerste vermaenschrifte, waerinne zij, nyet de substantie, maer de onbehoorlicke forme ende maniere van doene des schrijvens angheroert hadden. Eyndelinghe, naer seker vraghen ende andwoorden, hebben schultbekentenesse ghedaen naer uitwijzen sekeren scriftes, twelck sij sander daechs onderteekendt hebben.

Naer dien Hendrick Knoop beloofd hadde, nae te comen sulcx als de consistorie oordeelen soude, in sijne saeke ghementionert fo. 13., so was bij de consistorie gheresoluert, dat men up den dach des toecommenden Avontmaels, der ghemeynte ansegghen sal, hoe datter eenen broeder es, die hem grootelickx mesgaen hadde in fameuse dronckenscap, waerof hij der consistorie ende de gheoffenserde partijen vuldaen heeft. Ende, so daer noch yemandt ware die van der saeke wiste, badt, om Christus wille hem sulx te willen vergheven ende nyet gheergert te wesen, dat hij metten broederen ten nachtmaele ghynghe.

Satisfactie He.
Cnoop.

Verschenen Jan Davelu, diakene, Lambrecht Pieterse, ende Hendrick Nabuer, vertooghende der consistorie seker handlinghe ende spraeke, die sij met Jacob Kaert seyden ghehadt thebbene. De summa daer van was, dat deselve Jacob met heftighe woorden onse 2 ministren beschuldicht hebbe, van dat sij, tweemael veroordeelt wesende, t'recht, dat over hen gegaen was, niet naeghecommen en hadden. Item, dat in onse kercke gheen discipline meer en was, maer een ghevanckenesse, want het was kennelick, seyde hij, dat Barth. 2 broederen in de vanghenesse hadde doen werpen. Item, dat hij an onse kercke, noch gheen ander, sonderlinghe ghebonden en was. Item, dat de kercke beter ghesloten ware dan opene, so langhe daer sodane die-naers waren.

Angheven Da-
velu ende andere.

Van al desen hadden de voorseyde broederen hem (sc.

Jacob Kaert) ten meer stonden vermaendt, maer nyet ghebetert, waerom sij het der consistorie angaven. Ende, hoe wel hij in de eerste tsamensprekinghe den ministers bij name nyet en noemde, nochtans daernaer zeyde uutdruckelick, hoe dat D. Barth. veroordeelt was gheweest ende nochtans de sententie niet naeghecommen.

Hierup was bij Hubrecht Elinck, auderlinck, vertooghend, hoe dat de voorseyde Jacob teghen zekeren persoon sijn schult bekendt hadde van sijn heftich spreken, claghende, dat men hem quelde tot arghernis, daer inne hij hem nyet wel gheschietelick draghen en conste; item, hoe hij daervan bereet was sijn schult te bekennen, so D. Gott. van ghelijcken doen wilde, van dat hij voor tleste avontmael de pacificatie ghebroken hadde, zo hij zeyde.

Wierdt besloten hem dese weke te doen spreken bij 2 auderlinghen ende hem te vermanen tot boete, ende daerfol. 25. naer sien, wat men voorts inde saeke te doene soude hebben.

Angheven etlicke
broederen.

Verscheenen Gabriel Berts, Adriaen Ghijselinc, ende Hans Frederick. Vertoonen hoe dat hier te vooren de gemeynte uuten predicstoel vercondicht was de nieuwe forme van de verkiesinge der diakenen, waerup, so yemandt yet billicx te segghen hadde, dat hijt soude connen angheuen, so sij seyden ghedaen thebbene, maer en was hemlieden up haere angheven nyet ghenouch ghedaen gheweest. De Consistorie gaf hier up voor andwoorde, dat se den anghevers bereet waren te vuldoene ten eersten het mueghelicke ware; maer up dit pas waren so beladen met ander saeken der ghemeynte dat het hen onmoghelick was nu te doene. Dit namen sij an, ende begheerden, men woude sulcx doen. Seyden oock, hoe D. Gottfridus hemlieden de letste reyse, als sij in Consistorien waren, nyet en vuldede van sulcx als sij van hem verheyschten, daer omme sij oock te dier cause voor Consistorien verschenen, hoe wel de schuldighe plicht des herders (seyden sij) was, tot

sijn scapen te commen ende niet de scapen tot hem. Dit selve wierdt oock verdraghen tot beter ghelegener tijdt.

Verscheen Christiaen Claessen, versouckende antwoorde van dat hij begheert, fo. 22. Ghehoort hierup Pieter de Bert ende Hubrecht Elinck, auderlinghen, verclarende hoe dat Christiaen hem een langhe wijle christelick ghedreghen hadde; item, datter gheen tuychenis en was ter contrarien, — de Consistorie verclaerde, dat se hem admitterde ten avontmale, behalvens seker verclaringhe die men uut den predickstoel doen soude up den dach des avondmaels. Was voorts vermaendt, hoe dat hij nyet al te stichtelick en dede, dat hij thuus lach tot een weduwe. Derhalfven hij wel doen soude, hem van een ander logys te voorsiene, om alle suspitien te benemen. Hier up andwoordde hij, hij wouder in voorsien.

De consistorie
admittert Christiaen Claessen tot
ten avontmale.

Acta Smaendaechs 19 Decemb. extraordre.

De Auderlinghen verclaerden anderwarf an Mr. Jan Enghelram ende de andere broeders, die hier te vooren diversche scriften overghegheven hadden, so breeder ghe-seet es fo 22 ende 23, hoe dat sij van advyse waren haer te purgieren van sodane stucken als sij bij hare scriften beschuldicht, ende daermede sij den auderlinghen beswaert hadden. Daeromme begheerden an de broederen: sij souden voor de ghedepuete van den E. Superintendent verschijnen om hare saeke daer te houden staende, dewijle sij in hare conscientien nyet vinden consten noch beken-nen wilden, dat sij ons tonrechte beschuldigt hadden. De broederen andwoordden hierup als te vooren fo 23.

Handelingh der
auderlinghen mette
afghegaene auder-
linghen.

De auderlinghen gaven den 2 ministren andwoordde bij monde, up hare vermaenschrift hemlieden ghegheven 11 Decembris. De summa daer van was, dat sij hem grootelick beswaert vonden ten onghelijk, bij den selven scrifte. Twelek so quaelick ende oock met woorden so gheexagge-

Ande der au-
derlinghen up de
vermaninghe der
ministren.

rert was, als dat sij nyet en consten naer uutwijzen desselves eeneghe schultbekentenese doen. Ende dewijle tselve scrift oock behelsende was een beschuldiginghe gantsch contrarie der waerheit voortghestelt, twelcke sij geenssins achteden te mueghen lijden, so vermaenden sij den ministeren tselve stuck, begrepen int 4 ar^{le} haeres vermaenscripts, te royeren ende haere schult daarvan te bekennen, ofte haere beschuldiginghe te verifiren. Dit es aldus verdraeghen gheweest tot eenen anderen dach.

Also diverse swaricheden ende differenten ontstaen waren, so wel in consistorieen tusschen de predicanten, namelick D. D. Gottfridus ende Bartholdus, ende de auderlinghen. Als oock tusschen de auderlinghen ende etlicke particuliere broederen, voormaels oock auderlinghen
fol. 26. gheweest hebbende, al somen uute voorgaende acten ende handlinghen eensdeels zien mach,

So eyst, dat de voorseyde predicanten ende auderlinghen om alle de voorseyde questien ende differenten ter neder te legghene met elckanderen verdraghen zijn an den E. Superintendent ende Bisscop van Londen te versoucken, dat deselve differenten ende gheschillen souden mueghen ghestelt worden in arbitragie, 'twelcke dezelve E. Bisscop hemlieden gheaccordeert heeft, ende voor arbiters gedenominert ende ghedeputeert met verwillinghe van beede partyen Mr. Thomas Waltes, archidiaken van Middlesex ende D. Henricum Wright, Pastor tot S. Stevens in Walbroke tot Londen. Hiertoe ghevoucht D. D. de Lafaye ende Tengunee eertijts ministres in Franckerijcke ende hier ghevlucht om de religie. Dewelcke tsamen uutghesproken hebben huere advis ende arbitraige, in de manniere naervolghende:

Formula compositionis quarundam controuersiarum, in ecclesia Londino-belgica nuper exortarum, interposita per D. Thomam Waltes, archidiaconum Middelsexoniae, D. Henricum Wright, pastorem ad S. Stephanum in Walbroke

Londini, D. D. de Lafaije et Feuguerée¹⁾, nuper ministros Ecclesiarum gallicarum, huc refugos, arbitros in ea parte per in Christo patrem, D. Episcopum Londinensem, ex consensu partium designatos; qui, quae sequuntur, facienda indicarunt:

Primum, ut nuper defuncti presbyterio seniores, prout per ministros se velle protestati sunt, iteratis aliquoties antehac adversus hodiernos seniores querelis supersedeant et quiete ac pacifice disciplinae ecclesiae subiaceant.

Secundo, ut Dnus Bartholdus, minister, agnoscat, se, seriore suspicione motum, non sine aliqua culpa, quoad facti circumstantiam, iudicium consistorii in attentata eius accusatione recusasse; et vicissim seniores agnoscant, se non satis accuratos praestitisse in audienda et examinanda eius accusationis gravitate, et utrinque peccatum esse, ob idque mutuum culpam deprecantur et dextras reconciliationis dent. Monito obiter Domino Bartholdo ut posthac ex disciplinae Ecclesiasticae autoritate consistorii iudicium subeat, salvo interim appellandi superiorem iudicem iure. Monitis insuper et senioribus, de non admittenda in suos pastores accusatione, nisi sub duobus (ut Paulus ait) aut tribus testibus.

Tertio, ut Nicolaus Benth dictum dominum Bartholdum veniam oret, quod de eius ministerio minus honorifice senserit, tametsi seria quadam a domino Bartholdo oblata occasione id fecerit. Monito interim Domino Bartholdo, ut cautius ab omni offensa se gerat, vel in minutissimis ministerii sui circumstantiis.

Quarto, ut Dominus Wingius, quemadmodum nobis est protestatus, senioribus iterum affirmet, se nec aresti super libro consistorii interiecti consilium dedisse, nec factum tale probasse, sed potius iniquo animo natum hinc offendiculum tulisse. Seniores vero asseverent, se sola Libri denegatione impulsos, quod Franciscum Marguinam,

1) Zoo ook op p. 48 te lezen voor *Tengunee*. Het is Feugureus, theol. prof. te Leiden.

quae in dictum dominum Wingium haberet, afferre non urserint. Propterea ut ille, quod hos, suos adversarios existimaverit, hi quod illum tantae fraudis suspicati sint, veniam muteo deprecentur, commonefactis utrisque sui cuiusque particularis in hoc negotio errati; senioribus quod dictum Franciscum instantius non urserint, ut obiecta Domino Wingio sibi videnda traderet; Wingio vero, quod seniores immerito culparit, quod illi pateferi noluerint communicationem obiectorum Francisci, nisi ea lege et conditione ut ante seorsim perpenderent, num e re Ecclesiae esset ea illi pateferi.

Quinto, ut duo fratres, nuper in diaconatum designati, sui in hoc munere vel repulsam vel confirmationem expectent, tantisper dum sententiâ Ecclesiae gallicanae, unde sumpti sunt, in eos institutae oppositionis appellatio confirmatione vel infirmatione terminetur.

Sexto, ut excusatio Domini Wingii de quibusdam aditis in probationibus, exhibitis consistorio gallico, quae registrum consistorii belgici minus continet, et quibusdam aliis in dicto quidem registro contentis, non autem expressis in dictis probationibus, Francisco Marguinae satisfaciat. Roget vero idem Franciscus Dominum Wingium, ut graviorum in ea re suspicionem a se conceptam sibi condonet.

Quae omnia cum a nobis illis omnibus singillatim primum, deinde vero simul et coram proposita fuissent, gratoque et pio animo omnia omnes se accipere respondissent, sibi invicem, prout cuique iniunctum erat, satisfecerunt et junctis dextris suam reconciliationem nobis testatam fecerunt.

Supererat, ut Domino Episcopo, a quo hoc negotium nobis commissum fuerat, nostram hanc sententiam patefaceremus, et quam grata esset utrique partium, illi significaremus. Ille vero recuperatam Ecclesiae belgicae pacem gratulatus, eam, ut et Deo hoc nostro Domino gratias ageret, et conservandae communis tranquillitatis studiosa esset, publice commonefieri voluit: denique integram sen-

tentiam animo approbavit, tantum parvula quaedam verba quae pro suo iure servando, quod in peregrinas ecclesias a regia maiestate habere se, nos monuit, ad finem secundi articuli adiici voluit. Ideirco propria eius verba hic transscripta apposuimus, quae ad secundum articulum referri debent:

„Licebit tamen semper Episcopo Londinensi, ecclesiarum peregrinarum Superintendenti, ex iustis et legitimis causis ipsum monentibus, si hoc ad Ecclesiarum pacem et utilitatem facere iudicabit, quascumque causas, dictam Ecclesiam concernentes, facta prius monitione, ad suam audientiam advocare.

Ita signatum:

Feuguereus.

Tho. Wattes.”

Dese sententie oft arbitraige is ghecolationert met 't originael, onderteekendt als boven. Gheaccordeert bij ons onderteekenden uut name der consistorie.

Bartholdus Wilhelmi.

Georgius Wibotius.

Gisbertus Joannis.

Thomas Soenen. m. pr.

fol. 28.

Acta 23 Decembris S'vrijdaechs.

Der consistorie wierdt ghepresenteert een brief, ghecom-
men van de Court, uut name van de C. Mt. De summa Briefven van de Mt. an de consistorie.
daervan was, dat een yder persoon, bij hare Mt. ghevrijdt
van religieshalfven, hem verdraghen soude¹⁾, up wissel te
maecken, in de landen des Conincryckx van Spaegnen,
oock elders bij haer partenaers vrienden factuere af te
doene gheduerende dese troublen, eenich goedt te coo-

¹⁾ *Sich verdraghen*: zich onthouden, Kil. abstinere.

pen ofte anderssins te trafficquincen, up peijne, dat de guene, contrarie doende, ghehouden sullen wesen als andere subiecten van den voorseijden Coninck, sonder faveur ofte verdragh.

De Fransche ende Italiaensche consistorien hadden oock briefven van ghelijcken inhoud. Ende want de superscriptie addresserde an allen ministers ende auderlinghen, zo binnen dese stadt van Londen als alomme elders, binnen den Coninckrijcke van Ynglandt, zo sijn na de publicatie van de voorseijde brieven (de welcke gheschiedde uuten predicstoel den 2 Kersdach), drij copien daervan ghemaect, om te senden tot Norwicks, Sandwichs ende Medtston, met brijfven ende laste van daervan oock copien te maekene, ende die te sendene totten Duutschen Kercken, hemlieden naestgheleghen.

Hans van Breda verzouckt ten Nachtmale toegelaten tsijne.

Hans van Breda presenteerde brieven van attestatie van der consistorie van Andtwerpen, verzouckende daerup ten Nachtmale gheadmittert te sijne. De brieven ghelesen, wierdt hem tselve gheconsentert.

Afsech van den Avondmale.

Gheadvisert Catharina Ellinck af te segghene van den Avontmale, om saken fo 12 staende, daervan men handelen sal met huer.

Angaende Francisco Marguina.

Wierdt verhandelt van Francisco, ende gheresolvert, om t'betrecks ¹⁾ wille hem totten Avondmale te admitteren, met protestatie van elck in sijn gheheel te blijven aengaende de sententie ende datter af dependert; dat in de voorgaende transactie niet begrepen en was.

Schultbekentenisse Margarite Jochems.

Als van Margriete Jochems, jonghe dochtere, welker saeke verhandelt es gheweest sekeren tijdt hier te voeren, — wierdt besloten dat sou schultbekentenisse doen soude als morghen, wesende Saterdaechs voor den Nachmaelsdach, in der manniere alst volcht.

Men sal aflesen van den predickstoel: „hoe dat daar es eene sustere, ongehuwet, met name M. J., die duer listicheit in oneerbaerheit ghevallen es met eenen jonckman,

¹⁾ *Betreck*: appel voor een hoogerem rechter.

de welcke daeromme in ghevanckenesse commen es, ende daernaer sijner verden ghegaen, in sulcker voughen dat dese saeke openbaer gheworden es bij velen. Hierover es de voorseijde Sustere in consistorien vermaendt gheweest, alwaer sou groot leedstcap bewesen heeft met bekentenesse harer schult, so sou alsnoch doet. Biddende so daer yemandt van der saeke wiste, dat hijt haer vergeven wille ende den Heere voor haer bidden."

Dit was aldus uitgelesen bij haren consente, ende heeft sulcx bewillicht met upstaen ende jae segghen.

Jan de Cueninck gaf an, hoe dat hij Sara Ravets vermaendt hadde, van dat sou niet wel en dede te wonen ten huuse van Pieter van Huden, weduwnaer, omme dies wille dat sou voor een ghehuwede vrouwe anghesien wordt, ende datter gheruchte gaet van al te groote familiariteit tusschen hem ende huer; waerup sou andtwoorde dat se nyet en dede, darinne sou te berespen was ende dat se oock niet en begherde te verhuusen.

Private verma-
ninghe an Sara
Ravets.

fol. 29.

Tscrift van Willem Togghe, overghegheven 11 Decemb., wierdt ghelesen, ende gheadvisert hem te andtwoorden metten inhoude van der voorghescreven transactie.

Willem Togghe
te andwoorden.

Wierdt ghelesen in consistorien seker scrift, commende van Jacob Koordt, bij twelcke hij sijne schult bekende, van dat hij 8 daghen voor St. Bartholomeus lestleden hem in grooter haesticheit mesgaen hadde teghen God ende sijnen naesten, in seker tsamensprekinghe in der consistorie, biddende daeromme etc.

Schultbekentenis-
se Jacob Koordt.

Hierbeneven so begheerde hij D. D. Gottfridum ende Mr. Jacob Saal vermaendt thebbende, datse van ghelijcken hare consciencien wilden bedencken, ende niet onboetveerdich totter tafele des Heeren gaen etc.

De consistorie hierup tsamen ghesproken hebbende, hebben Thomaes Soen belast den voorseijden Jacob Koordt private-lick an te spreken, ende uut verwillinghe D. Gottfridi hem an te segghen, zo hiernaer volcht. Te wetene: hoe dat den broe-

deren lief was gheweest om te hooren dat hij sijne schult bekendt hadde. Ende zo vele D. Gott. belangde, die begheerde, waerinne hij te verre mochte ghesproken hebben, ghelijck hij een meijnsche was, dat Jacob hem sulcx oock vergheven soude. Voorts angaende Jacob Sael, soudent de broederen daer inne oock hare schuldighe plicht doen. — Dit's aldus in consistorie bij Thomas Soen gherapportert vulcomen te wesen.

Acta 24 Decembris Saturdaeus.

Handelinghe ende
schultbekenninghe
Elysabeth Warnick.

Verscheen in consistorien Elijsabeth Warnick. Wierdt huer voorghehouden, hoe dat sou, een Sustere sijnde, ghetraut hadde inde enghelsche kercke eenen man, die voormaels van de ghemeinte gheweest was ende sich langhe tijd daervan ghehouden hadde, sonder eeneghe uutroupinghe daervan te laeten gheschieden oft advertissement te doene an de consistorie, twelcke qualick ende ergherlick ghedaen was.

Andwoordde hierup, datse Hubrecht Elinck, auderlinck, huer voornemen voor 'tangaan des huwelicx te kennen ghegheven hadde, begheerende nyetmin voorts nae te commen sulcx als huer de consistorie oplegghen soude.

Wierdt gheresolvert der ghemeinte an te segghen, „dat daer was een Sustere, met name Elijsabeth, die eenen man ghetraut hadde etc. *ut supra*; van dese onordentlicheit heeft sou hare schult in consistorien bekendt, ende bidt daervan Gode ende een ygelick, diese daermede soude mueghen vererghert hebben, vergheffenesse.” Dit's bij huere consente also ghedaen gheweest.

Schultbekenninghe
Clement Waul-
ters.

Clement Waulters, de letste voorgaende reijse afgheseit van den Avontmale, van begaen dronckenscaps halfven, wierdt bij sijnen ernstiche versoucke alsnu toeghelaten, *salvo* dat hij tot voldoeninghe der ghemeinte opentlick sijn schult bekenne ende laete aflesen de naervolghende

forme: „Als dat daer was een broeder met name Clement W^{rs.}, die hem ten diverschen stonden in dronckenscap mesgaen heeft. Hierover van de dienaers in consistorien vermaendt sijnde, heeft sijne schuldt bekendt, ende bidt als noch vergeevenesse, vooreerst Gode ende daernae alle de guene die hij soude mueghen vererghert hebben.” Hierinne heeft hij bewillicht, ende int aflsen een jaewoordt daerup ghegheven.

Mathijs Valcke, vermaendt in consistorie van begaen Schultbekennin-
ghe Mathijs Val-
cke. dronckenscap, submitterde sich, ende, bij ordonnantie van de dienaers, bekende in consistorie met leetwesen sijn schult, ende beloofde hem voorts te wachten.

fol. 30.

Verscheen Franciscus Marguinās. Gaf an, vooreerst, hoe dat Gheeraert Artijs in presentien van ghetuijghen hem beschuldicht hadde van seker scrift (daer of hier te voren noch gheroert es gheweest) valschelick ghescreven t'hebbende, ende dat de greffier der Francscher consistorie ontrauwichijt daerin begaen hadde. Versouckende dat hierin de consistorie huere schuldige plicht dede.

Angheven Fran-
cisci Marguinās.

Ten tweeden dat Jaspar van Haute ende Herrij de Moor onbehoorlick gehandelt hadden tsijnen huuse, met de dochtere (nu huusvrouw van Herrij) uut sijnen huuse te willen doen gaen. Int welcke doende sij huer t'werck van hueren schoot trocken, ende den stoel van onder huer, ende dierghelicke ongheschichtheden meer. Hiervan zejide hij Jaspar privatelick vermaendt thebbene ende voorts in presentien van ghetuijghen. Ende want sulcx tot noch toe te vergheefs ghebuert was, gaf hij tselve der consistorie anne ten eijnde etc.

Ten derde versochte, dat der saeken tusschen hem ende IJnghelramo van overlanck voor consistorien hanghende, een eijnde ghemaect wierde.

Ten 4de versochte vuldoeninghe van D. Gottfrido, van dat hij hem voor den vier arbitren van uploop beschuldicht.

Hierup wierdt hem gheandwoordt ende belast: Eerst Andwerde der
consistorie.

dat hij behoorlicke vermaninghe doen soude an Gheeraert Artijs.

Up t 2^e, daerup soudt ghelet wesen tsijnder tijdt.

Up t 3^e, van ghelijcken.

T' 4^e was neergheleijt metter transactie, ende also nyet van nooden daervan breeder te spreken. Hem wierdt voorts angheseit tbesluijt van gistren, fo. 28. Wierdt voorts indachtich ghemaect van de vermaninghen hem hier te vooren ghedaen, nopende sijn onbehoorlick spreken, ende vermeten, van hem t'opposeren opentlick voor de ghemeinte, waervan breeder ghementionerdt es fo. 14. Hierup andtwoorde hij, dat hij bewijzen wilde metter ordinantie der kercken, geenssins, int guent voorscreven, mesdaen hebbene, ende so hij sulcx nyet doen conde, wilde daervan ten oordeele der consistorie staen.

Jacques Grameije in consistorie 't nachtmael afghesecht.

Jacques Grameije verscheen in consistorie, alwaer hem nachtmael bij de dienaers afgheseit wierdt om de groote swaricheit van sijne saeke, de welcke men tsijner tijdt verhandelen soude. Hierin verclaerde hij gheerne te verwilligen.

Vermaninghe ende handelinghe met Mathens Vermuers.

Matheus Vermuers, ontboden in consistorien, es vermaendt gheweest van dat hij hier te vooren een dochter wech ghevoert zoude hebben om te trauwen, jeghens den danck van vrienden, zo men verstondt; — waarmede hij groote erghenisse angherecht hadde, daervan hij schuldich was boete te doene. Ghevraecht voort, hoe dat metter saeken stondt ende of hij metter ghemeinte versoenen wilde, zijde, hoe dat hij consent hadde in scifte van onsen E. Superintendent, om de dochter te moghen trauwen, waer hij wilde, twelcke oorsaeke was dat hij se wech ghevoert hadde, en conste oock nyet ghevoelen, dat hij qualick ghedaen hadde met het wech leiden, dewijle hij achtete dattet sijn wettelick wijf was. Ghevraecht, hoe hij daervan als nu dus ghescheijden es, zijde: dat se buuten sijnen weten secretelick van hem wech trock van der plaetse

daer hij se meende te trauwen, ende daernaer weer ghekeert sijnde, heeft se int weerdlick recht betrokken, daer de saeke es blijven hanghen; daer naer heeft hij se anghesproken, begheirende van haer een brief van afscheet, dien sou hem gheweyghert heeft, segghende: „daer gheen belofte en es, daer en diende oock gheen quijtscheldinghe.” (Dese correctie es in stede van de ghesublineerde regulen. Ita est: Gottfridus Wingius.)

Eijndelinghe sijn onderlinghe veraccordert ende bij transactie van elckanderen ghescheijden, ende hebben elckanderen quijt ghescholden van zodane beloften als sij d'eene den anderen souden mueghen ghedaen hebben. fol. 31.

Dese saeke wierdt verdregghen tot eenen anderen bequamen tijdt, ende nyetmin Matheux vermaend van den avontmale voor dit mael noch t'onthouden; item voorts belast sijne litteren van consente van den E. Bisscop over te bringhen.

Anna Willicx, uxor Joannis, IJnghelsche, versochte ten avontmale gheadmittert te sijne; huere certificatie van haren pastoor ghesien, wierdt gheadmittert.

Uxor Joannis Willicx, Angli, wordt ten avontmale toegelaten.

De diakenen wierden ingheroupen in consistorien. Wierdt hemlieden vertoocht, hoe dat het besluit bij huere rade ende advijse ghemaect den 13 Decembris fo. 20 ten wercke ghelecht ende eijndelinghe met Godes hulpe volbrocht was, zoot blijcken mochte bij den scrifte van Pacificatie, dat d'arbiters daervan ghemaect hadden, twelck hemlieden voorghelesen wierdt.

Communicatie cum diaconis de Pacificatione.

De diakenen al tselve ghehoort hebbende, dancten den Heere van sijn ghenade, verclarende so vele hare personen anneghijnc dat sij hen vuldaen hilden. Aver dewijle daer ettlicke stucken waren die der ghemeijnte kenbaer ende openbaer waren, so achteden sijlieden nootlick te wesen, dat men daerof verclaringhe doen soude uuten predickstoel, op dat een yder also vuldaen ende gherust wesen mochte: item dewijle de sententie als noch daervan onghedecidert was hanghende, dat men daervan oock een verclaringhe doen soude.

Hierup hebben de Dienaers metten diakenen tsamen ghesproken ende gheadvisert, in wat forme men sulkes al der ghe-meinte bequamelick soude mueghen an gheven. Eijndelinghe sijn daer inne onderlinghe verdreghen ende gheaccordert, naer uutwijsen van den scrifte daer of wesende, twelck s'ander-daechs uuten predickstoel bij D. Gott. afghelesen wierdt ende bij den partijen met upstaen ende jae segghen verwillicht.

Verschenen Mr. Jan Enghelram ende andere, eertijts au-derlinghen. Wierdt hemlieden voorghelesen tscrift oft uut-sprake van de 4 arbiters, biddende sij wilden hemlieden daernaer reguleren. Hierup hebben sij seker scrift der consistorie in presentien van den diakenen voorghelesen, int welcke sij sich beclaechden dat wij se ghedreijcht hadden voor den arbiters te beclaghen: item dat sij maer als vermaenders ende nyet ghebieders hare voorgaende scriften anghegheven hadden, daeromme wilden hen voor de consistorie purgieren van de oproericheit, rotterie etc., daer mede de auderlinghen hen ghenotert hadden (so sij seijden), begheerende daervan huere verclaringhe, of se hen voor sulcx hilden of niet, met meer andere dinghen, bree-der int scrift ghementionert; twelcke de auderlinghen int corte beandtwoordden, zonder eeneghe scriften voortan (ten ware om groote ghewichtighe oorsaeken) te willen anveerden, om alle proceduren ende langdūerighe quere-len (die uut sodane scrijvinghe — replicerende, dupliceren-de — plegghen t'ontstane) te vermijden. Ende voor consistorie ¹⁾ wierdt hemlieden angheseit, hoe dat sij te meer stonden gheinverteert waren gheweest, voor de aerbiters te verschi-nen ende aldaer huere saeken te houden stane, so sij se voor recht hilden; twelcke dewijle sij niet ghedaen en hadden, maer dat in stede van dien bij den ministers over hemlieden gheprotestert was, als dat se sich voortan stille wilden draghen ende alle voorgaende zwaricheden naelaeten, — Zo begherden ende vermaenden hemlieden de

¹⁾ D. i.: voor het consistorie alleen, na vertrek der diakenen.

auderlinghen, dat se voortan hen nae uutwijzen der arbitrage draghen soudent, sonder de consistorie meer, in der voughen als sij ghedaen hadden, te molesteren. Hiermede, nae etlicke propoosten noch over beede sijden ghehouden, schieden sij uuter consistorie, verclarende dat se de saeke daer wilden laten blijven.

fol. 32.

Acta 25 Decembris Sdonderdaeghs.

Verscheen Jacob Janssen, beclaechde sich van Celijken, sijnder huusvrouw, ende begheerde van haer ghescheijden tsijne, om diversche oorsaeken hier te voren bij hem der consistorie anghegheven: versouckende hier over der dienaeren raedt ende advijs. Wierdt gheaccordert, hemlieden beede te hooren in elcxanders presentien voor éenen ministre ende 2 auderlinghen, saterdaeghe ten 1 uren an noen, ende daernaer raedt. Jacob beloofde te verschinen ende dancte den dienaren van hare goetwillicheit.

Verzouck Jacob Janssen.

Verscheen Jan Lamoit, versochte andwoorde op seker scrift bij hem hier te vooren overghegheven uuter name van de Weduwe Gualtery Deleny, angaende seker reste van 8 fl st., die de ghemeinte haer t'achter was. Wierdt hem voor andwoorde ghegheven, dat de ghemeinte seer ten achter was, ende nyet soufissant om den jeghenwoordighen noodt te veldoene; derhalfven baden de dienaers, hij wilde als noch voor desen tijdt patientie hebben: sij wilden ter eerster ghelegheuer tijdt debvoir doen, om in de sake te remedieren so vele het mueghelick ware.

Verzouck Lamoot over de Wede. Delenii.

Verscheen Jacques van Berthem, versochte over Abraham de Vriese (ghetraut hebbende de weduwe van Ruupertus Osnabrughe) betalinghe van 3 fl st., die de ghemeinte ten achter bleef van diversche curen, in de groote peste, over 5 jaeren, an den voorseijden Ruupertus.

Verzouck Berthem over Walrave de Vriese.

Wierdt hem voor andwoorde te kennen ghegheven den grooten jeghenwoordighen noodt der ghemeinte, die sulcx

was als dat men de jeghenwoordighe lasten nyet en conste volvoeren. Item dat tusschen den overledene ende de diakenen in dien tijdt sodane verdrach ghemaect was, als dat men dese gheheeschte 3 ~~te~~ nyet en soude betaelen voor dat de ghemeinte tot vermueghen soude commen. Waeromme de dienaers hem baden als noch de patientie te nemene.

Verzouck om te
huwelicken.

Dierick Roest ende Else Pieterssen versochten sich ten H. Eestande te begheven ende begheerden hare Sondaechse uutroupen. Dierick gevraecht naer tconsent sijnder aude-
ren, seijde, overlanck an sijne moedere gheschreven thebene, maer hadde gheen andwoorde connen krijghen om de onghelighenteit des tijds ende der plaetse daer sijne moeder woondt. Else verclaerde briefven gheladht thebene van huere moije, die sou, als huere naeste bestaende vriendinne, hier over bescreven hadde, welke briefven eens in consistorie soude ghelesen hebben gheweest.

Ghehoort hierup Claude Dotignijs, verclaerende hoe dat de voorseijde briefven inhilden dese woorden: „hoe ghij beter doet, hoe't mij liever es”; item Mr. Jacob Saal, goetd ghetuijchenis ghevende van de eerlicke conversatie van den Jonckman, — de Dienaers, up al rijpelic ghelet hebbende, sonderlinghe op de difficulteit des tijds ende de ouderdom van den Jonckman ende oock van de dochter, hebben gheconsentert, d'eerste uitroepinghe te doene van Sondaghe in 14 daghen, hemlieden belastende debuoir te doene, om noch eenich breeder bescheet van consente van hare vrienden te krijghen, al eer men metter bevestinghe voortghijnghe, so het mueghelick ware. Waren hiermede te vreden ende beloofden debvoir te doene.

Acta 1 Januarij 1570 Sondaechs.

Verzouck, venditie
te mueghen hou-
den in de kercke.

Een sustere versochte de goederen eenes overledenen in de kercke te moghen vercoopen, ende tselve van den pre-

dickstoel vercondicht thebbene. Wierdt huer gheandt-
woordt: Anghesien de kercke ghegheven was alleenlick
tot ghebruijcke des dienstes ende nyet tot sodane ejnde **fol. 33.**
als sou versochte, dat sou de patientie soude willen nemen
ende soucken een andere plaatse, tsij hueren huuse oft
elders, om huere venditie te houdene.

Cornelis van Ghendrik, alias van Cleven, versochte
letteren van attestatie, van dat hij een lidmaet der
ghemeijnte was, om de selve te exhiberen, daer hij se
van doene hadde. Wierdt hem gheaccordert sijn versouck. **Versouck attes-
tatie.**

Ghelain Stoffelsen, lidmaet der ghemeinte te Jermouth, **Brief van Yermouth an der con-
sistorie.**
presenterde der consistorie sekeren brief van de selve
ghemeinte, inhoudende in summa: Hoe dat den 1^{en} De-
cembris hare kercke uuter voorseide stadt van Jermouth
ghesett was, ende nyet langher respijt ghegheven om te
vertrecken dan 5 weken. Versochten daer omme onse
assistentie ende dat duer onsen middel eene requeste an
de C. M^l. ghepresentert mocht worden, om te blijven ofte
ten minsten in een stede te mueghen vertrecken daer men
met een havene de zee mocht ghebruucken. Ende in den
ghevalle sij blijven mochten, versochten alsdan een weij-
nich assistentie tot hueren aermen. Maer so sij vertrec-
ken moesten, baden dat onse discretie haren noodt ter
herten woude nemen. Ende sulcx, als wij hemlieden te
goede soudon willen doen commen, dat men dat leverde in
handen van den boven ghenomden Ghelain, haren ghe-
committeerde. Hier up es besloten Donderdaghe naest
commende te handelen ende andwoorde te geven, ende
den voorseijde Ghelain zulcx angheseit.

D. Gott. ende Gisbertus, ghedepuutert gheweest hebbende
bij de consistorie om te handelen met Jacob Janssen
ende Celijken sijn huusvrouw, volghende tbesluit van Don-
derdaeghe lestleden, hebben verclaert: hoe dat sij haere
debvoir ende neersticheit anghelait hebben, om deselve 2
persoonen met elckanderen te vereenighen ende reconci- **Rapport angaende
Jacob Janssen ende
Celijken.**

lieren, ende hebben met 'sHeeren ghenade de sake so verre ghebracht, als dat se elckanderen de handt ghegheven hebben, ende verdraghen sijn, bij een weder te comen ende wonen so man ende wijf behooren. De Heere gheve hiertoe sijnen seghen!

Item nopende
Joncheer Sul.

Gaven voorts an, hoe dat sij verstaen hadden, so van der huusvrouwe van Joncheer Sul, als van ander persooenen, hoe dat hij, Sul, een seer ongheschied ende godloos leven es leijdende, ende dat hij onlanx daeghen ende nachten over heeft sitten drincken in de herberghe, sonder uitcommen, ende groot ghelt verteert etc. Resolv., hem t'ontbieden ende met hem naer regule der christelicke discipline te handelen.

Acta 5 Januarij Sdonderdaechs.

Verzouck Keut-
man.

Jacob Keutman versochte tot ten doop zijnes kindes thebbene voor ghetughe onder andere eenen met name Joseph Elserack, dewelcke, al was hij nyet van dese ghemeinté, was nochtans van de Ynghelsche kercke ende een man van Christelicke conversatie. Ghehoort hierup 't verclaers van etlicke ouderlinghen, de dienaers hebben toegelaeten, de voorseijde ghetughe te nemene, behoudens dat d'andere ghetughe van de ghemeinte sij.

Angaende de
t'achterheden van
de reperation der
kercke.

De dienaers gaven den diakenen an, hoe dat sij omtrent 5 of 6 fl te cort quamen om de reparatie van der kercke te betalene. Versochten daer omme, oft, telcken avontmale mette schotele te stane nevens hemlieden voor de reparatie van de kercke, tot de voorseide t'achterheden incommen soudén sijn, oft van hemlieden so langhe thebbene fol. 34. telcken avontmale 10 β van haerlieden ontfanck.

De diakenen hierup ghedeliberert hebbende, waren te vreden dat men met een schotele nevens hemlieden staen soude, behoudens dat men al vooren der ghemeinte sulx anseghen soude, opdat den aermen daerduer gheen pre-

judicie en gheschiede. Dit's aldus gheresolvert te doene.

D. Bartholdus, minister verbi, gaf den dienaren te kennen, hoe dat 2 broederen, met namen Willem Togghe ende Willem van den Bogaerde, jegenwoordelick diakenen, over hem ghehandelt hadden met sekere sustere, ghenaeamt Catherine Lessens, jonghe dochter, so verre dat hij met haer, ende sou met hem, verwillicht waren sich ten H. eestande te beghevene, versoukende daeromme sijne u trouphinge naer costume. De dienaers hierup ghehoort hebbende de voorseijde sustere, verclaerende dat sulcx huer begheerte was: item dat sou vrij was, ende voorts huer selfs, duer haren ghetijdeghen ouderdom van 33 jaren of daer omtrent: daer beneven dat se gheen vrienden en kende om hen van deser saken t'adverteren, overmits dat se seer jonck uut haren vaderlande gescheijden es ende hier altijd ghewoondt heeft, — De dienaers hebben hen haer versouck ende christelicke begheerte verwillicht, naer dien sij behoorlicke tuijchen ghenomen hadden van de voorseijde 2 broederen diakenen, attesterende van de goede conversatie ende eerbaerheit van de voornoemde dochtere.

D. Barth. begheert hem ten H. eestande te beghevene.

Acta 6 Januarij Svrijdaechs.

Marten verschinende in consistorien, wierdt bij de dienaers ernstelick vermaendt, sijn schult te bekennen ende God den Heere ende den persoonen, die hij gheoffenseert hadde, verghefvenesse te bidden, van dat hij onlanx in een openbaer drijnckhuus eenen dach ende nacht hadde gheseten met Joncheer Sul, int gheselschap van zeker vrouwspersoon, onlanx van Andtwerpen comen, alwaer hij ooc verachtelick van der ghemeinte ghesproken hadde jegens eenen broeder, die hem vermaende van sijn onbehoorlicheit. Welcke vermaeninghe, naer langhe ende vele excusatie ende bewimpelinghen om de daet te verschoonen, hij, Marten, hendelinghe annenam, bekende

Vermaninghe an Marten.

sijn scult, ende beloofde voortaan beteringhe. Was oock bij de dienaers vermaendt, in een ander huus te coste te gane, dan in tvoorseijde drijneckhuus, om alle erghernissen wech te nemen, — maer seijde dat hem sulcx niet ghelegghen en was om neerringhe wille.

Angheven Rapha.
van de Putte van
de huwelick sijns
susters.

Verscheen Raphael van den Putte met Baudewijn de Keijsere, jonckman van Ghendt, dienare van den Grave van Exford, verclarende hoe de selve jonckman ende Goelken van den Putte, zijn sustere, voorghenomen hebben, met elckanderen ten H. eestande te versamene, ende de jonckman hem ter eerster ghelegghentheit ter ghemeinte te begheven. De dienaers vermaenden den jonckman middelertijt an sijne ouders te scriven ende huer verwillinghe te versoucken, twelck hij beloofde te doene.

Emanuel ver-
souckt metter ghe-
meinte te vereen-
ighen.

Verscheen Emanuel Demetrius, voortijts afghesneden om Adriaen Haamstedii sake, versouckende metter ghemeinte te versoenen ende vereenighen, begheerende nae te comen sulcx als de dienaers adviseren souden voor goet, *salvo*, dat met God ende sijne conscientie bestaen mochte. Ende om elckanderen te bet te ghemoete te comen, gaf over seker scrift, in twelcke de handel sijnder-saeke vervatet was, zo hij seijde. Dese saeke wierdt aldus verdraghen, om middeler tijdt tscrift t'oversiene ende tsamen te communicueren, ende daernaer soude men hem in consis-

fol. 35. torien ontbieden.

Acta 8 Januarij, Sondaechs.

Schultbekennin-
ghe Bartholomeus
Pieterssen.

Verscheen Bartholomeus Pieterssen, de welcke tot vermaninghe van de dienaers heeft eijndelinghe te vreden gheweest, zijn scultbekentenesse te laten vercondighen, ende der ghemeinte voor te draghen sondaeghe naestcommende, van dat hij seker huwelick begaen heeft, onwetens den dienaeren, ende also teghens de ordeninghe der kerekelicke politie ghesondicht, waervan hij God ende sijne ghemeinte vergeffenesse bidt.

Verscheen Pieter Billewys; versochte, dat men Loys Thiery vermanen soude, hem rekeninghe, bewijs ende re-
 liqua te doene van sijns vaeders sterfhuus, waarvan Loys ontfanen soude hebben de somma van 103 ff. Seijde voorts, dat hij Loys hiertoe vermaendt hadde in presentien van twee broeders, namelick Willem Togghe ende Jan Lamoot, maer hij en hadde hier toe niet willen verstaen. Ghesolvert. Thiery hierup t'ontbieden jeghens donderdaghe ende hem te hooren.

Verzouck Pieter Billewys up Loys Thiery.

Acta 12^{en} Januarij Sdonderdaechs.

Angaende de handelinghe van Sondaeghe voorleden met Bartholomeux Pieterssen, D. Gott. verclaerde, dat hij daermede nyet en conste te vreden zijn. Want, nademaele selve Bartholomeux den vrede onderteekendt hadde, ende nochtans dien metten avontmaele nyet bevesticht, twelcke alreede tweemaal ghehouden was, — so en conste hij hem voor gheen lidmaet ansien, nochte metter discipline deser kerkke yet ghemeens hebbende, voor ende al eer dat sulcx ghebetert ware.

Protest D. Gott nopen de Bartholomeux Pieterssen.

Verscheen Hans van der Elst ende Barbelken Smulders, versochten hemlieden ten H. Eestande te begheven. Hans exhibeerde behoorlick litteren van consente van sijnen vaeder. Barbelken heeft noch vaeder noch moeder, dan alleenlick een sustere, totte welcke sou ghescreven hadde, maer gheen andwoorde connen crijghen. Ghehoort hier up Matheux Verhomme, diakene, ende de meesteresse van tvoorseijde Barbelken, daer sou wonachtich was, attesterende van t'debvoir bij de dochtere an hare sustere ghedaen; oock regard nemende up huer lieden beeder ghetijdeghe ouderdom, ende dat de jonckman hem ter ghemeinte begheerde te begheven, — De dienaers hebben hemlieden haere eerste uutroupinghe gheaccordert, Sondaghe naerstcomende.

Hans Verelst begheert thuwelicken etc.

Versouck Marini
de Lambrechts, ali-
as de Cuiper, om
totter ghemeinte
te commene.

Marinus Lambrechts van Rommerswale begheerde sich totter ghemeinte te begheven. Ende op 't vertooch dat hem de dienaers dede, van seker zwaricheden die hij uuttaende hadde, als naemelick van seker onbehoorlick aduijs dat hij met sommige andere hier te vooren ghegheven hadde tot een huwelick [van twee personen die niet] in de ghemeinte gheadmittert waeren, — andwoordde hij dat hij van sijner saeke claer bewijs ende betooch doen wilde, ende, daer men hem sijn feijlen anwese, was bereet dat te bekennen ende ghenouch te doene. Dit's aldus verdraeghen tot Sondaghe.

Acta 15 Januarij Sondaechs.

Versouck Fran-
cisci.

Verscheen Franciscus Marguinas, versouckende een eijnde van sijne saeken, anghegheven hier te vooren fo 30, contra Gheeraert Artijs en Jaspas van Haute etc. Wierdt hem van der consistorie belast, dat hij Gerardum behoorlick vermanen soude naer orden der discipline, ende Jaspas van ghelijcken oock vermanen; ende, dat ghedaen, zal men zien wat men te doene heeft. Dit heeft Fran-

fol. 36. ciscus ghenomen te doene.

Vertooch der dia-
kenen.

De diakenen vertoochden, hoe dat zij tanderen tijden ter begeerte der dienaren in consistorien haer advijs ghegheven hadden, up het maeken ende uutlesen van der forme der scultbekentenisse, ghesproten uuter arbitraige hiervooren, foliis 26 ende 27 gheregistrert. Ende want deselve forme, bij ghemeen en advijse besloten, nyet gheacht vervolcht was, ende namelick upt poinet, dat Francisco Marguinas ende D. Gottfrido Wingio touchierde, ende begheerden zij verthoonders daervan contentement van de dienaren.

Gaven voorts an, datter diverse broederen, waren die van den predication ende avontmale hemlieden onthielden. Baden daer omme dat de dienaren haer debvoir ende schuldighe plicht daer inne wilden doen, updat alle erghernisse gheweert moghen worden.

Andwoordden hier up de dienaren: upt 1^e poinct, hoe dat Franciscus in de voorseijde forme niet verwillicht en hadde, maer ter contrarien, als hem die voorghelesen was, heeft uitdruckelick gheprotestert, dat hij die nyet naecommen en wilde, noch geenssins toestaen dat sulcx over hem ten stoele uutghelesen soude sijn. Twelck anghemerkt ende sonderlinghe dat hij bij der arbitraighe daertoe nyet ghecondempneert en was, ende hebben de dienaers ghedwonghen gheweest, naer het aduijs, dat sij daer up eerst namen met een van den arbiteren, t'voorseejde poinct, Francisco touchierende, te veranderen.

Andworde der
Dienaren.

Up tlander poinct, verclaerden de dienaers de wijle haer versouck billick was, das se haer debvoir begheerden te doene, hemlieden danckende van haer christelicke sorge ende so sij eenighe personen bij namen wisten, die se schuldich wisten, dat se die wilden overbrenghe.

Acta 19 Januarij 1570, Sdonderdachs.

De dienaers hebben gehandelt met Marino Lambrechts de Cuuper, die hem ter ghemeijnte begheerde te begheven. Ende voor anderstondt tselven gheschieden soude, hebben de dienaers hem voorangheleit, dat de erghenisse, die hij begaen hadde met t'onderteekenen zekeren scriftes, al voren mochte gheweirt worden: twelcke, naer dien hij verclaardt hadde, dat hij begheerde nae te commen, sulcx, als de dienaers naer Godes woordt hem up legghe souden, gheadvisert es gheweest, de schultbekentenesse te doene in dese forme.

Schultbekennin-
ghe Marini de Cu-
per.

Men zal van den stoele aflesen up den dach als men openbare belijdenisse doen sal: „dat Marinus de Cuupere bekendt voor God ende zijnder ghemeinte, dat hij hem mesgrepen heeft met t'onderteekenen eenes scriftes, waerduer een seker persoon oorsaeke ghenomen heeft, zijn huusvrouwe te verlaeten ende een ander onbehoorlick te

trauwene. Bekendt oock, dat hij een privaet persoon sijnde metten voorsejden doen in een publijcq ampt ghetreden es, twelcke hem niet toe en stondt, dat hem dit van herten leet es; betuijcht hij midts dese etc.” Van dese forme es een briefken gemaect gheweest, twelck Marinus onder-teekendt heeft. Ende oock hij de dienaren hem afghevraecht, of hij bekende, dat hier in dese ghemeinte de rechte leere Christi gheleert wordt, andtwerdde dat jae. Item of men om feijlen der dienaren oft meinschen van der Kereke Christi scheijden mochte, andtwerdde van neen, zo langhe

fol. 37. alsser de discipline ware.

Handelinghe met
Mattheux Ver-
muers.

Verscheen Mathijs Vermuers, presenterende der consistorie zijne brijfven van dispensatie van den E. Bisscop, alzo hem belast was bij der acte fo. 30. De briefven ghesien, hebben de dienaers hem ghevraecht, hoe hij in zijne conscientie ende ghemoet hem ghevoelde deser zaeken halften, ende of hij achtete, dat de dochtere an hem verbonden was. Andtwoordde Matheux, dat hij hilt, dat se an hem ende hij an huer voormaels verbonden zij gheweest. Aver dewijle hij naer alle debvoir ende neersticheit, so metten rechte als andersins, de dochtere nyet en hadde connen doen verwilleghen, om metten huwelicke voort te procederen, zo dijnct hem, dat zijne conscientie in dien deele ontslaeghen ende hij derhalfven wel gherust es, dewijle de faulte in hem niet en es, en hij nyet meer doen can dan hij alreede ghedaen heeft. Voorder ghevraecht offer etlicke van den vrienden der dochtere waren, die int huwelick niet en bewillichden, zeijde dat Jae: begheerende ernstelick an de dienaers, zij wolden der saeke een eynde maeken, ende daerinne doen, so zij voor God souden vinden behoorende.

Es gheadvisert gheweest, dat men ten zekeren daeghe, naer dien Matheux wederkeert sal sijn van zeker vojjaige, dat hij up handen hadde binnen eenen dach oft twee an te nemen, van den stoele aflesen sal: „dat daer een broeder

es, die etlicken tijdt van den avontmaele es gaen blijven, omdat hij ghesocht heeft met een dochtere te trauwen, die haer selfs niet en was ende dat teghen den danck etlicker harer vrienden: item teghen de ordeninghe deser ghemeinte; — waerover hij van den dienaers ten diverschen stonden anghesproken es gheweest, ende in consistorien vermaent, alwaer hij oock zijn schult bekendt heeft: biddende, zo daer yemandt ware, die van sijner saeke wiste ende daer inne vererghert soude sijn, hem zulcx om Christus wille te vergeven.”

Jacques Grameije, ontboden bij den dienaers, om voor-
der in zijn zaeke te handelen, volghende de resolutie, staende fo. 13, es verschenen in consistorien, alwaer hem bij den dienaers voorghehouden sijn gheweest dry poincten:

Handelinghe met
Jacques Gramcye.

Eerst, dat hij een huusvrauwe levende heeft, ende nochtans, zonder daervan wettelicke ghescheiden tsijne, een andere ghetraut.

Ten tweede, dat hij buuten wete der ghemeinte ende teghen t'aduys ende ordeninghe derselver, die ghetraut heeft in een ynghelsche kerecke.

Ten derden, dat hij den Ynghelschen minister bedroghen ende verabusert heeft, midts dat hij hem sijne swaricheit niet te kennen ghegheven en heeft. Derhalfven vermaenden hem de dienaers, hij soude van zijne boosheit afstaen, boetveerdicheit bewijzen, ende Gode ende sijner ghemeinte, die hij hiermede ghearghert hadde, ghenouch doen, want sij dit letste huwelick niet voor recht consten ansien, so langhe hij van wettelicke scheydinghe niet en conste produceren.

Hier jeghens heeft Grameije vele redenen voorgghewent, om zijne daet te verdadighen, waer of de voorneemste was dat zijn eerste huusvrauwe een hoere was ende naer sijn leven ghestaen hadde. Derhalfvén achtete hij, dat hij van huer vermochte te scheiden, zo hij ghedaen heeft, ende dat tzelve niet wettelick gheschiet en es, dat is uut oorsaeken,

dat hij, van der religie sijnde ende sijn huusvrouw papisch, sulcx in de papisterie niet heeft connen begaen. Wierdt hem ghereplicert, dat zulcx hem niet ontschuldichde, dewijle hier Christelicke ghemeinten ende overheden sijn, die hij sijn saeke behoorde thebben laeten oordeelen, eer hij hem ten anderen huwelicke begaf. Eyndelinghe es belast gheweest ter gheleghener tijdt weder te verschijnen ende sodane informatie als hij pretenderde thebbene, tot verschooninghe zijnder daet, an de consistorie over te bringhen, om, die ghesien, alsdan voorts daerin te doene, so naer redene behooren sal; belasten hem daerentusschen neerstelick den Heere te bidden. Dit heeft hij anghenomen.

Verclaers ende
de versouck Aernout
de Keyser ende
theslyt der
dienaren eerstmael
up sijne saeke ghe-
nomen.

Verscheen in consistorien Aernout de Keijsere, verclarende, hoe dat hij met seker vrouwspersoon, ghenampt Eijken van Eickendale, te Noorwichs, een jaer ghewoont ende gheconversert heeft als man ende wijf, sonder nochtans ghetraut te sijne; ende sijn te Noorwichs altyt aen-gezien gheweest als onechte luyden, midts dat sij woonden ten huuse van een weduwe, daer hij Aernout ghehouden was voor een thuusliggher ende Eijken dienstmaeget. Van Noorwichs sijuse met de voorseijde weduwe ghecommen hier te Londen, daer deselve weduwe, die alleene van dese saeke wiste te spreken, ghestorfven es.

Nu hij Aernout, hem vindende beroert in sijnder conscientien, wel wetende, dat hij nyet wel ghedaen en heeft, es eerstmael commen an D. Gottfrido, wien hij sijn saeke te kennen gaf; daer naer voor consistorien, daer hij van ghelijcken dede, exhiberende oock zekere brieven van attestatie van den minister van Noorwichs, daerbij hij attesterde van Eijkens goede leven ende wandele, nyet anders wetende, zij was noch een onghewet persoon. Versouckende hier in ende up al, tot gherusticheit zijner conscientien, t'goedt advijs der Dienaren, bereet sijnde nae te commen al wat sij hem nae Godes woordt uplegghen sulen, versoeckende oock met t'voorseijde Eijken, sijn ghe-

noemde huusvrauwe in de ghemeinte ontfanghen te mueghen wesen up de belijdenesse, die sij hier metten anderen voor kersdach lestleden ghedaen hebben, *ende oock sijn kindt alhier ghedoopt thebbene.*

De Dienaers, hier up met elckanderen ghesproken hebbende, hebben gheadvisert dezelve twee te laeten commen in consistorien ende aldaer hemlieden scherpelick te ondervraeghen, of zij oock an nyemandt el verbonden en zijn ofte te vooren gheweest hebben, ende, in ghevalle dat neen, hemlieden als dan te verbinden an malcanderen, om te gheleghener tijdt met malcanderen voort te procederen ten huwelick; ende daerentusschen te scriven an die van Noorwichs, hemlieden adverterende van de saeke, om te weten of daer eenich impediment soude mueghen wesen, dat den voortganch des hawelicx soude meughen beletten. Daer naer sal men meughen adviseren up de forme der schultbekentenesse. Achtervolghende dese besluuten es de voorseijde Aernoult belast gheweest, Sondaeghe naest commende in consistorien te commene.

Thomas Soen dede rapport ande consistorie, hoe dat hij vermaendt hadde Hans Visch, van dat hij van den avontmale afghebleven was, sichtent¹⁾ t'maacken des vredes. Waerup hij hem verclaerde, hoe dat hij ten tijde t'eersten avontmaels besocht was met ter peste: ten tweeden avontmaele hadde seker scruppele in sijnder conscientie, waeromme hij niet commen conde: verclaerende hij expresse, niet afgheblevene te zijne uut verachtinghe des vredes ofte der ghemeinte. Hieruut es oorsacken ghenomen d'advisen te vraeghen: Wat men te doene heeft mette guene die den vrede onderteekendt hebben ende nochtans dien metten avontmaele, tweemaal ghehouden, niet bevesticht hebben? Wierdt gheresolvert, hemlieden privatelick te vermanen ende, so sij ten naesten avontmale weder achter bleven, alsdan na regele der discipline met hen te handelen.

Angaende den-
guene die den vre-
degheeteekend heb-
ben ende de beves-
tinghe metten
avontmaele.

¹⁾ *Sichtent*: sedert.

Wierdt oock besloten dat men Sondaeghe naestcomende van de stoele aflesen sal de forme der schultbekentnisse van Bartholomeux Pieterssen, zo die bij D. Bartholdo bescreven was.

Verzouek om de copie van d'Oppositie Francisci.

D. Gott. ende Barth. versochten copie van de Oppositie Francisci, dat hij hier te vooren overghegheven heeft jeghens Carpentier ende Artijs, omme hemlieden daarmede te behelpen. De Auderlinghen verclaerden, dat sij hemlieden deselve niet en consten accorderen, om diverse re-
fol. 38. denen ende respecten.

Acta 22^{en} Januarij 1570, Sondaechs.

Angaende Aernoult de Keysere etc.

Wierdt naer de voormiddaechsche predikatie gheëffectueert t'besluyt der consistorie ten voorleden Consistoriedaeghe ghemaectt angaende Aernoult de Keysere ende Eyken van Eickendale, ende voorts gheadvisert voor den avontmaele up de saecke breeder te letten, ende an die van Noorwichs te scriven. Daerentusschen sullen deselve twee persooenen vertouwen van openbare belijdenisse te doene tot de naeste reyse.

Handelinghe met Pieter de Bert.

Verscheen Petrus de Bert. Wierdt hem afgevraeght, of hem de belijdenisse des gheloofs, die hem hier te vooren bij D. Bartholdo ghegheven was, om te onderteekenen, schriftmatich dochte. Andtwoorde, dat hij er seker absurditejten vandt, die hij achtete niet wel schriftmatich te zijne. Versochte voorts zo verre sijn bekentenesse, eerst overghegheven, dwalich bevonden ware, dat men hem sulcx anwese, de wijle hij niet een leeraer was; versochte voorts copie van de selve sijne bekentenesse. Wierdt hem gheaccordeert sijn eyghen schrift, om daarvan selve copie te maeken, ende dan wederom te bringhen, als wanneer men van zijne faulten met hem handelen soude. Hier in heeft hij bewillicht, ende belooft zijn Schrift der consistorie weder om te leveren.

Handelinghe met Marten Tay.

Wierdt in consistorien ontboden Marten Tay, Glaesmaecker,

ende hem vertoocht, hoe datter seker zwaericheit outstaen ende den dienaren anbrocht was, over zijnen persoon, om dat hij, een broeder wesende, sonder advys ende weten der ghemeinte, ten nachtmale ghegaen hadde in seker Luthersche (zo men se noompt) kercke oft vergaedinghe van sekeren duytsche vorst, die hier in stede was. Allegierde de zelve Marten, hoe dat hij duer twee auderlinghen in dien tijdt, nemelick Pr. Carpentier ende Jan de Cueninck, heeft ghedaen protesteren voor de consistorie, als hij hem ter ghemeinte begaf, als dat hij van den ghevoele van Luther was in den puncte des avontmaels, ende zo de consistorie hem daeromme hadde willen verwerpen, was te vreden van de ghemeinte af te blijven. Ghevraecht, of hij van den advyse was van den avontmale af te blijven, zeyde, dat hij in meeninghe was, daer niet te gane, voor ander stondt, hij mette dienaers ghesproken hadde, twelcke dewijle het qualick conste gheschieden voor dit nachtmale om de cortheit des tijds, zo zoude hij alsnu afblijven.

Verscheen Franciscus Marguinas, vertoochende hoe dat hij Gerardum Artijs ende Jaspas van Haute anghesproken ende vermaendt hadde, volghende de belastinghe, hem bij de consistorie ghedaen, fol. 35, welcke bij haren eersten propooste bleven, zonder hare schult te willen bekennen. Advise: hier in te handelen voor den avontmale, soot muighelick werdt, so nyet, ter eerster gheleghener tijdt.

Angeven Franciscus Artijs ende Haute.

Angaende Joncheer Sul, de wijle hij nyet verschenen es voor consistorien, daer hij ten diverschen stonden ontboden es gheweest, om zijn onbehoorlick begaen droncken-scap als fo. 33 staet, — Gheadvisert, hem voor dit mael van den avontmale te zegghen, ende daer naer met hem te handelen.

Besluyt aengaende Joncheer Sul van de avontmale ghesuspendeert.

D. Gott. las voor Consistorien seker scrift, gheintitulert „vermaninghe an de auderlinghen”, behelsende in somma twee vermaninghe: Deerste angaende de veranderinghe ghedaen int Scrift van de openbare Schultbekentenese ten

Gott. vermaninghen an de auderlinghen.

voorleden avontmaele utghelesen, in den punte hem ende Francisco touchierende, waer inne hij hooghelick hem beclacchde te cort ghedaen te sijne, ende versochte, dat wij daer inne hem ende der ghemeinte ghenouch doen souden. De tweede, angaende dat wij niet ghehandelt en hebben mette guene die den vrede onderscreven hebben ende nochtans dien metten nachtmaele niet bevesticht, waervan hij te vooren gheprotesteert hadde ende als noch protesterde, dat hij metten besluyte daer up ghemaect part noch deel hebben wilde. T'scrist heeft hij behouden ende fol. 39. ons daervan gheen copie ghegheven.

Acta 26^{en} Januarij 1570.

Angaende Gabriel
met zijn Consorten.

Naerdien Mr. Jan de Rademakere rapport ghedaen hadde an de consistorie, nopende de handelinghe bij hem ghehadt met Gabriel Bert ende etlicke andere broeders, angaende de forme van de verkiesinghe der diakenen, lestmael in de ghemeinte ghebruuckt, — so es bij den Dienaars gheadvisert gheweest, om allesins van haerer seyde te vuldoene ende de broederen, zoot noch eenichsins mueghelick ware, te vuldoene; hemlieden noch eens ter gheleghener tijdt an te laeten spreken bij D. Barth. ende Thomas Soen, ende daerentusschen hemlieden te vermanen, dat sij vrede houden, zo zij belooft hebben.

Excuse Cornelus
Vernase

Cornelus van der Mase dede angheven bij Lieven de Heerde, hoe dat hij uutten huuse niet commen mach, om seker oorsaeken in Consistorien breeder verhaelt, biddende derhalven gheexcusert te syne om te dese reyse ten avontmale te gaen.

Versoeninghe
ende Schultbeken-
ninghe D. Barth.
met Hoppesacq.

Angaende t'different ende gheschil hier te vooren gheresen tusschen D. Bartholdum, minister, ende Henricum Hoppesacq, waervan groote zwaricheit in de ghemeinte ontsaen es gheweest. Beide partijen hebben versocht an de consistorie, dat sij daer van een eynde maeken souden,

submitterende int oordeel der selver ende dit sonder pre-judicie van de autoriteyt van den E. Superintendent, voor wien dese sacke hanghende es.

De dienaers, up al wel ende rijpelijk ghelet hebbende, ghehoort de verclaeringhen van beede partijen, ende oock ghec-tiorert wesende van der intentie van den E. Superintendent, die wel te vreden es, dat dese zacke hij transactie ende appoinctemente afgheleit worde, — hebben haere advys ende sententie uitgesproken in der manniere naervolghende:

„Wij bevinden, dat ghij ulieden beyde mesgaen hebt, ende segghen daerom, dat ghij openlick ulieder schult beide bekennen sult voor Consistorien, van alles waer in ghij ulieden soudt mueghen mesgaen hebben, ende daervan d'een den andere vergefvenesse bidden, ende also broederlick met elckanderen versoenen uut grondt des herten. Dat van de querelen, die tot ten daeghe van hedent tusschen ulieden gheweest zijn, hoedanich die souden mueghen wesen, gheen ghedachtenesse voortan meer wesen noch verhael ghemaect sal wesen. Ende men sal der ghemeinte oock ansegghen, hoe dat ghij twee vrientlick met elckanderen vereenicht sijdt, ende d'een den anderen vergheven hebt, tguene waer inne ghij elckanderen soudt mueghen te cort ghedaen hebben. Derhalfven, dat ghij der ghemeinte wilt ghebeden hebben, waer inne ghij haer soudt moghen te cort ghedaen ende vererghert hebben, dat se sulcx ulieden vergheve om Christus wille.”

Hier in hebben beede de voorseijde partijen verwillicht ende zijn over sulcx vriendelick in presentien van den dienaers met elckanderen versoent.

Verscheen in Consistorien Mr. Jan de Vriendt, Chyrurghyn, Schultbekennin-
ghe Mr. Jan de
Vriendt. versouckende zijn kindt Sondaeghe ten doope te mueghen brynghen, verclaerende oock, dat hij in meininghe was, metter ghenade des Heeren ten selven daeghe tnachtmael des Heeren metter ghemeinte te houden. Wierdt hem bij

den dienaers afghevraecht, dewijle hij den vrede ondertee-
kendt hadde, waeromme hij den selven metten eersten
naervolghende avontmaele niet bevesticht en hadde. Andt-
woordde, om zeker private querelen ende swaricheden. Ende
nyet min, tot vermaninghe van de dienaers, bekende sijn
schult daer van, ende badt den Heer om vergefvenesse.

fol. 40. Wierdt hem belast Sondaeghe zijn kindt te bringhen.

He van Hove
onderteeckent den
vrede.

Verscheen Hendrick van Hove, versouckende den vrede
te onderteekenen, allegierende voor onschult, dat hij met-
ten anderen niet en quam, dat hij absent gheweest heeft
van voor dien tijdt tot nu toe. De dienaren, gheinformert
wesende van der waerheit van zulex hij seyde, hebben hem
den forme des vredes voorgheleit die hij onderteekent
heeft. Ende es besloten Sondaeghe af te lesen de naervol-
ghende forme tot gherusticheit der ghemeinte: „Hoe dat
daer es een broeder met name etc., dewelcke ten tijde des
gemaecten vredes in der ghemeinte nyet tegenwoordich
zijn en conste, ter causen van den welcken hij alsnu
maer onlanx den vrede onderteekent heeft, begheerende
derhalven vortan als een lidtmaet der ghemeinte anghes-
ien tsijne, ende als de guene die hem der discipline der
kercken onderworpen heeft.”

Vermaninghe an
Loys Thiery no-
pende den arreste.

Loys Thiery ontboden bij de dienaers wierdt wederom
vermaendt van zijn arrest, ghedaen up den consistorie-
bouck ende papieren der ghemeinte, te laeten vaeren.
Andtwoordde Thierry, dat hij zijn arrest voor goet hilt tot
dat men hem betaelt hadde de somma van 34 ~~fl~~ etc.
Wierdt hem ghereplicert, dat sodane middelen, om tot
betalinghe te commen, onchristelick waren. Loys persis-
terde dat zijn arrest goet was, presenterende dat te ver-
andtwoorden voor eenen hoogheren rechter, zo de die-
naers de saeke daer bringhen wilden. De dienaers per-
sisterden bij hare redenen ende vermaninghe.

Thiery Contra
Banters.

Versochte voorts Thiery een eijnde thebbene van de
zacke tusschen hem ende Pr. Banters: brachte te dien

fijne zeker ghetuychenis, twelcke was: dat Jacob Hein verclaerde ghehoort t'hebbene eenen Arendt Arendtsen, van Jermouth, segghende dusdane woorden: „dat es een gheuse¹⁾ ghemeente, daer d'auderlinghen, als namelick Loys Thiery, wouckeraers zijn”, ende ghevraecht, wie hem sulcx gheseit, oft van wien hij sulcx ghehoort hadde, zeide van Pieter Bouters. Wierdt gheordoneert, sijn oirconden bij de consistorie oft an etlicken auderlinghen te bringhen.

Matheus Vermuers versochte een acte van tguene dat in sijne saeke verhandelt was, ende, dewijle hij niet ghereist en was, begheerde dat men zijne schultbekenninghe Sondaeghe vercondighen soude. Wierdt gheadvisert, sulcx te doene ende hem ooc acte gheaccordeert.

Jacob Koordt dede vertooghen in consistorien bij eenen broeder, hoe dat hij begheerde vuldaen te sijne van Mr. Jacob Sael, van dat hij hem, omtrent 8 daeghen naer St. Bartholomeux lestleden, voor de consistorie beschuldicht hadde sonder behoorlicke precedente vermaninghe. Ende angaende D. Gott., dewijle daer versoeninghe gheschiet es bij intercessie, als fo. 29, so es dezelve nu gheëffectuert gheweest met handghevinghe tusschen hem beyden. Was voorts gheresolvert, s'anderen daechs met Mr. Jacob Saal te handelen, om alle swaricheden af te legghen voor den avontmaele. Twelck oock gheschiet es, ende zijn deselve twee oock versoent met handtgevinghe.

Verscheen in consistorien Jeremias Ackerman, zeyde hoe dat hij van etlicke auderlinghen anghesproken was gheweest om dat hij ten avontmaele metter ghemeinte niet commen en was, sichtent den ghemaecten vrede, dien hij onderscreven hadde. Hiervan achtete goede redenen thebbene, de welcke hij den Dienaren quam angheven, als namelick dat hij zeker private swaricheden ende querelen

Vermuers be-
gheert sijn schult-
bekenninghe ver-
condicht thebbene.

Versouck Jacob
Koort.

Jeremias Acker-
man excusert hem,
dat hij ten avont-
maele niet commen
en es. Wordt ver-
maendt.

1) „Een ghense ghemeente” Cf. p. 175, v. v. Of wel acht men deze lezing onhoudbaar, dan verbeterde men „gheuse” in „gheute” d. i. een fraaie gemeente!

ghehadt hadde met particuliere persooenen, die maer onlancx ter neder gheleit waren; ten tweeden was daer seker boucxken ghemaect bij Mr. Jan Ynghelramy, daer
fol. 41. inne hij sijne conscientie so verslagen vandt, als dat hij als noch niet conste hem selven schicken ten avontmaele te commen. Biddende derhalfven, men soude hem so langhe gheëxcusert houden, tot dat ghebreck ghebetert ware bij den dienaers, die tselve wel bekendt was, zo hij seyde.

Antwoordden de dienaers, dat de oorsaken niet ghewichtich waeren, om hem van den avontmaele onthouden t'hebbene, ende emmers so behoorde hij sulcx van den beghinne der consistorie anheven thebbene.

Voorts angaende tboucxken van Ynghelram, so hij daer eenighe merckelicke faulten in bevonden hadde, behoorde daervan particulierlick ende privatim metten selven Ynghelram ghehandelt thebbene, dewijle de selve Ynghelram hem ten diverschen stonden angeboden hadde, om elck een ghenouch te doene, die met redenen daer up wat te segghen hadde. Derhalfven vermaenden hem de dienaers, sijne schult in consistorie te bekennen over sijne faulten, ende voorts van sijnen schuldighen plichte voor den toecomenden tijdt. Jeremias bleef bij zijn eerste propoost, maintenerende, dat de dienaers tghebreck alvooren behoorden selven te doen beteren.

Resolutie der
 dienaren angaen-
 de Govaert Poort-
 man.

Angaende Govaert Poortman, dewijle daer seker openbaer tuychnis ande consistorie commen was van zijn onbehoorlick ende openbaer dronckenscap, onlancx weder ten diverschen stonden begaen, ter grooter ontstichtinghe der ynghelscher natie ende verachtinghe der ghemeinte. — Was gheadvisert hem up t'ontbieden jeghens Saeterdaeghe, om met hem te handelen, ende, so hij niet en verschene, hem van den avontmaele af te segghen, ende daer naer voort te procederen metter discipline, anghezien hij zo dickmaels vermaendt es gheweest, schult bekend heeft, ende gheene boetveerdicheit noch beteringhe bewijst.

Acta 28^{en} Januarij 1570 Saterdaechs.

Joncheer Jaspar Sul, in consistorien ontboden, wierdt vermaendt van anderwarf ergherlick begaen dronckenscap sichtig den letsten avontmaele, daarmede hij groote erghernisse angherecht hadde. Andtwoordde Joncheer Sul, dat de dienaers qualick gheinformeert waren van de saeke, begheerende daeromme dat se beter tuijchenis nemen soudende henlieden informeren. Hier inne hebben de dienaers verwillicht. Aver dewijle het gantsch openbaer was, dat hij eenen gantschen nacht over in een suspecte herberghe gheseten hadde ende ten vermane sijnder huusvrouwe nyet willen thuus commen, so hij selfs bekende, — zo adviserden de Dienaers dat hij voor dit mael van den avontmale afblijven soude, ende dat men daer naer van sijne saeke breeder kennen soude. Hier in heeft hij verwillicht.

Handelinghe met
Joncheer Sul.

Anthוניus Kethele wierdt bij den dienaers vermaendt van zeker caetspele, over sekeren tijdt in een openbaer caetspel ghehouden, daer hij een quantiteit van gouden croonen verspeelt hadde, waer uut seker gherucht ende erghernesse bij velen ontstaen was. Hierover bekende Antho-
nius sijn schult, ende verwillichde in de vercondinghe unten prediestoel van der naervolghende forme op den nachtmaeldach: „Daer es een jonckman, broeder deser ghemeinte, die met spelen int caetspel hem onbehoorlick ghedraeghen heeft. Wien hij hiermede vererghert heeft, bidt hij om Godes wille om vergevenesse.”

Schultbekennin-
ghe Anthony Ke-
thele.

fol. 42.

Verscheen Gabriel Berts met twee andere broederen, verclarende als tandere tijden, dat hij niet vuldaen en was angaende de forme der verkiesinghe der diaconen, hier onlanx in dese ghemeinte ghebruijckt; begheerende nyet min metter ghemeinte ten avontmaele te gane ende vrede te houden, ende dat de dienaers ter gheleghener tijdt hier van met hemlieden noch willen handelen. Hier

Angheven Ga-
brielis Bert ende
anderen.

inne hebben de dienaers verwillicht ende es de saeke also uutghestelt tot naer den avontmaele.

Schultbekennin-
ghe ende protes-
tatie Jeremie Ae-
ckerman.

Verscheen Jeremias Ackerman, verclarende hoe dat hij hem sichtent donderdaghe lestleden wat beter beraeden hadde angaende de handelinghe, die als doe ghehouden was tusschen hem ende den dienaers, ende dat hij alsnu ghesinnet was, tavontmael des Heeren metter ghemeinte te ghebruijken, saluo dat hem toeghelaeten wierde, ter gheleghener tijdt sijne stucken over te bringhen, die hij secht thebbene ende jeghens tbouccken Ynghelramy, ende dat de dienaers sich daer inne naer haere schuldighe plicht wilden quijten. Hier up es hem bij der dienaers gheandwoordt, dat sij daer in wilden doen so sij vinden soudon naer Godes woordt behoorende: „aver dewijle hij in een quaet ghevoelen hadde gheweest, namelick van dat men in ééne kercke Christi soude mueghen ten avontmaele gaen, ende in eene andere niet: item dat hij den vrede niet bevesticht en hadde met ten eersten avontmaele, contrarie sijne belofte, met onderscrivinghe sijnes naems ghedaen, — so was van noode daervan schultbekennighe te doene, ten minste voor de consistorie; daer toe hij verwillichte, bekennde hem, int guent voorscreven, misgaen thebbene, biddende” etc.

Handelinghe der
Dienaren met Go-
vaert Poortman.

Verscheen voor den dienaren Govaert Poortman, verclarende zijn begaen dronckenscap hem hertelick leedt wesende, belovende daervan beternesse voortan te doene. De Dienaers met elckanderen ghesproken hebbende, ende sonderlinghe gheconsiderert, dat hij so dickmael vermaendt es gheweest, schult bekeudt heeft, ende nochtans wederom in de selfve faulte vervallen es, hebben gheadvisert voor dit mael hem s'Heeren avontmael af te segghen ende acht te nemen up sijnen wandel, om daernaer te doene so sij bevinden sullen naer heijtsch van der sacke behoorende.

Clement Waul-
ters vande avont-
maele gheseit om
dronckenscap.

Angaende Clement Waulters, dewijle de dienaers sekerlick gheinformeert waren van sijn onbehoorlicke droncken-

scap up een nieuw begaen, ende dat hij thaerlieder vermane in consistorien nyet verschenen was, — wierdt gheadvisert, hem tnachtmael des Heeren af te segghen ende daer naer met hem te handelen.

Angaende Mr. Cornelis dHooghe, dewijle hij openbaerlick ghevochten hadde, ende, daer over vermaendt, in consistorie te commen, om met hem van zijn saeke te handelen, nyet ghecompt en es, — advise: hem van den Avontmaele te segghen tot van sijne sacken ghekend soude sijn.

Cornelis dHoo-
ghe van de avont-
maele gheseyt om
vechterie.

Acta 5^{en} Februarij 1570 Sondaechs.

Verscheen Jan Davelu ende He. Nabuer, verthoogende, hoe dat sij hier te vooren seker clachte anbrocht hadden van Jacob Koort, ende begheerden derhalfven te wete, hoe men met hem ghehandelt hadde. Beclaechden sich dat men onrechtelick gedaen hadde, sodane onboetveerdighe personen ter tafelen des Heeren te laten gane, ende niet beter acht up de cudde des Heeren ghenomen. Andtwoordden de dienaers, dat etlicke van de auderlinghen hiervan last ghenomen hadden, die nu niet teghenwoordich waren. Hier om es dese saeke verdraghen tot een anderen tijdt.

Angaende Davelu,
nopen de Jacob
Koort.

fol. 43.

Verscheen Petrus de Bert, bracht in wederom tscrift van belijdenisse, hem eertijts bij de consistorie ghegeven om te subsigneren, verclarende, dat hij daer in swaricheit vondt: eerst angaende de dryvuldicheit, van de sonderlinghe eijghendommen, den persooone des Vaders toeghescreven, namelick 't beginsel der Scheppinghe aller dijnghen, twelcke alle 3 de personen toecompt. Wierdt hem belast, van dese daghe in 8 daghen, bij scribe over te gheven op tcortste de poincten sijnder swaricheijt, ende alsdan met te bringhen tvoorseijde belijdenisscift.

Angaende Pieter
de Bert.

Acta 9^{en} Februarij.

Angaende J. Enghelramus.

Verscheen Jan Enghelram, verclarende, hoe dat hij an te gheven hadde eene saeke, die profijtelick, vredelick ende stichtelick soude wesen voor de ghemeinte, begheerende daeromme dat de diakenen daer over mochte ingheroupen sijn. Andtwoordden de Dienaers, dat hij sijne sake angheven soude, ende, so sij noodich vonden datter de diakenen over gheroupen dienden, souden alsdan sulcx laeten gheschieden. Dit ghehoort, gaf Enghelramus over een scrift, twelcke ghelesen werdt, ende, midts dien de dienaers gheene ghelegentheit hadden om tselve scrifte te verhandelen, was de saeke uutghestelt tot over 8 daghen.

Handelinghe ende vermaninghe an Mr. Cornelis dHooghe ghedaen.

Verscheen Mr. Cornelis dHooghe: wierdt hem vertoocht hoe dat hij over sekeren tijdt hem grootelicks mesgaen hadde met vechten ende te smijten met vuusten zekeren persoon in de jeghenwoordicheit van Ynghelschen, Duijtschen ende Walen. Kende Mr. Cornelis den persoon wel een soufflet ghegheven thebbende, maar breeder niet, waer inne hij achtete niet qualick ghedaen thebbende, de wijle (seijde hij) de persoon een stick rabauts was ende sulcx wel verdient hadde; jae was hem leedt, dat hijs niet thienmael meer en hadde.

Hierover vermaendt met Godes woordt, als dat hij, een privaet persoon sijnde, hem niet en vermochte te wreken, noch hem selven te berechten met smijten van eenen anderen, maer veel meer selve iniurie lijden, volghende de leeringhe onses Heeren Jesu Christi, heeft ghepersistert, als dat wel ghedaen was, dat den persoon gheslaeghen was, alleenlick was hem leedt, dat bij sijnder handt gheschiet was, ende wenschte hem noch thienmael meere. Hiermede es hij vertrocken om hem beter te bedijncken.

Acta 12^{en} Februarij Sondaechs.

Verscheen Jan Davelu en Hendrick Nabuer, begheerende andwoorde up tguene bij hemlieden Sondaeghe lestleden anghegheven. Wierdt hemlieden verclaert, hoe dat de broederen, die met Jacob Koort ghehandelt hadden, hem alles voorghehouden hebben, zulcx als hier te vooren bij hemlieden anghegheven es gheweest, van al twelck hij leetscap bewesen heeft ende bekendt qualick ghedaen thebbene. Dat aver dit hemlieden nyet anghegheven es gheweest, es gheschiet bij verzuijmenesse van den broederen, die metten zelve Koort ghehandelt hebben, ende namelick van Thomas Soen die hiervan principalick last hadde, de welcke van zijne verzuijmenesse sijn schult bekende.

Andwerde der dienaeren an Davelu ende nabuer nopende Jacob Koort.

fol. 44.

Verscheen Mr. Jan Enghelram, versouckende andwerde op sijn scrift ten letsten daghe overghegheven, inhoudende seker versouckstucken, als namelick, dat de dienaers oft diakenen, so sij yet teghen sijn boucxken hadden, dat selve met bescheidenheit voortbrijnghen souden, op dat de saeke eenmael door sodane arbiters of richters, als bejide partijen verkiesen souden, soude mueghen beslecht worden. Item dat deselve dienaeren ende diakenen, so int generale als particuliere, hemlieden verclaeren souden partijeghe of onpartijeghe, ghelijck alreede (zeijde hij) Thomas Soen, Phls. Garcy, Jan de Cueninck ende Pieter de Bert, aunderlinghen, ghedaen hadden, zo van ghelijcken oock meer andere buuter consistorie.

Andwerde der dienaeren up tan gheven Enghelrami van Donderdaghe.

Item, dat de dienaeren, die tot noch toe sich onpartijdich bewesen hebben ende bewijzen, sullen naer hueren officien haer debuoir doen, ende eenen ijderen, huer meijninghe ordentlick te verclaren ende (die wat hebben) met bescheijde over te bringhen, op leggghen, ende tijdt daer toe stellen. De dienaers, naer seker vracghen ende andwoorde ende waerschuwinge, van dat Enghelram qualick dede, etlicke huerer voor partijeghe an te commen gheven sonder be-

hoorlick tuijchenis, hebben gheandwoordt: Up 't 1^e ende 't 2^e versouck, dat sij achteden onghehouden tsijne up dese tijdt te verclaren, of sij yet teghen sijn boucxken hadden oft niet, ende so sij wat hadden dat selve te moeten voortbrijnghen.

Ten anderen oock seijden, onghehouden tsijne, hemlieden daer jeghens partie te moeten verclaren of non partie, ende ten surpluse wilden aerbeijden om middel te vinden, dat de swaricheit in de ghemeinte, ter causen van tboucxken ontstaen, eenmael mochte gheweert worden.

Andwerde up t'angheven Enghelrami, angaende de guene, die nae den ghemaecten vrede ten avontmaele niet en quamen.

Was hem voorts gheandwoordt up seker ander vertooch, bij hem te vooren ghedaen, angaende de guene, die, den vrede onderteekendt hebbende, ten avontmaele nyet comen waren ter eerster reijse, naer utwijzen tpacificatiescript, — als dat deselve persoonen nyet so lichtelick toeghelaten waren gheweest desen voorleden avontmaele, als hij wel mejnde ende in consistorien anghegheven hadde, maer dat se voor de dienaers hare scult bekendt hadden.

Acta 16^{en} Februarij Sdonderdaechs.

Pieter van Uden versouct ter ghemeente te comen.

Verscheen in consistorien Pieter van Uden, versouckende gheadmittert te sijne totter ghemeinte, ende te dien fijne metten anderen in de naeste belijdenesse des gheloofs te mueghen verschinen, presenterende oock seker schultbeken-tenesse in scrifte, die hij voor der ghemeinte consenterde afghelosen tsijne. Dese zaeke wierdt verdreghen tot op eenen anderen consistoriedach, ende gheadvisert, daer en tusschen seker tuijghen te hooren.

Angheven Joannis de Grave.

Verscheen Jan de Grave, zegghende, hoe dat hij bedroeft was, dat hij de discipline in onser ghemeinte meer achterwaert dan voorwaert sach gaen, sulex dat d'Ynghel-schen voor een part ons daer inne te boven ghijnghe-ten. Want 't es kennelick (zeijde hij) dat men onlanx toeghelaten heeft totter ghemeinte, sonder openbare schultbeken-

tenesse, personen, die, in C. Eduwaerts tijdt van de ghe-meinte sijnde, daernaer in Cueninghinne Marie tijdt totter papisterie vervielen, contra t'oude ghebruijk deser ghemeinte. Waren oock etlicke toeghelaten, die de kereke ghelastert hadden, sonder daervan openbare scult te bekennen. Dit was hij ghedronghen den diena-ren an te gheven ende te bidden dat sij daer inne voor-sien wilden.

Wierdt hem gheantwoordt: vooreerst, dat de dienaers sijne vermaninghe in danck namen, ende zo vele het de discipline anghijnck, achteden sij die naer Godes woordt ghebruijckt thebbende, zo verre hemlieden doenlick ende der kereke profijteliick es gheweest. Waren oock bereet, hare handelinghe t'aller tijdt te verandtwoorden. Baden derhalfven hij wolde te vreden sijn, ende betrouwen dat de dienaeren de meeste bouwinghe altijts soucken sijn.

fol. 45.

Verscheen Pieter de Brune, verselscapt met Guillame van den Bogaerde ende Pieter Bauters: versochte in con-sistorien ghelesen thebbene sekeren brief, tanderen tijden gescreven bij der consistorie van Ghendt an de consistorie alhier; twelck ghedaen wierdt, ende men verstondt bij in-houdt des selven briefs, als dat Pr. tanderen tijden een dochter sou beslapen hebben ende huer belofte van trau-uen ghedaen, zo sou secht.

Advij's der diena-
ren ghegheven an
Pieter de Brune.

Hier up Pr. ghevraecht van de waerheit, bekende thij-slapen ten diverschen stonden gheschiet tsijne, maer ont-kende expresseliick oijnt eeneghe belofte ghedaen hebbende. Ende dewijle de dochter selve hem tot het voorseijde bij-slaepen verweet hadde, ende dat daer ghenouch gheruchte van oneerbaerheit achter haer ghijnck, zo en was hij geens-sins thuer waert ghesint om huer te trauwen; versouckende ernsteliick hierup tadvijs van de dienaeren, hoe hij hem hier inne christeliext ende stichteliext soude draghen.

De dienaeren up al ghelet hebbende, gaven hem voor advijs: eerst, dat hij bij yemant van sijne vrienden te

Ghendt soude doen hooren informael, bij notaris, up tghe-
 ruchte van oneerbaerheit, dat achter de dochter ghaende
 es binnen Ghendt, daer se woonachtich es: voorts dat hij
 alhier comparere voor Notaris ende ghetuijghen ende
 aldaer verclaere, hoe dat hij in meeninghe es, hem te
 voughen ten huwelicke staete; aver dewijle daer seker
 dochter es binnen Ghendt die wat rechts van belofte an
 hem pretenderende es, ende dat met onrechte, zo hij sus-
 tinert, zo begheert hij, alvoor en aleer hij hier eenich hu-
 welick angaen wilt, van der voorseide gheheeschte belofte
 ghepurgert te sijne, ten welcke eijnde hij hem alhier te
 rechte stelt, 'tsij voor den E. Superintendent, den B. van
 Londen, tsij voor de duijtsche consistorie, oft eenighe
 andere rechters binnen den lande, daer de saeke be-
 quamelick soude mueghen verhandelt worden; Versouc-
 kende dat sijne partie van ghelijcke doe, so sij als
 noch bij hare pretensien — heessche van belofte — es
 persisterende, ende hiervan declaracie sende, binnen dry
 maenden naer d'insinuatie van dese. Ende zo sij daer-
 van in faulte blijft, protestert, an haer nyet meer ghe-
 houden tsijne, oft huer in toecommende tijden tot enigen
 haeren heessen ofte clachten, deser saeken angaende, te
 moeten verandwoorden, hier oft elders. Van twelcke hij
 instrument versoucken sal in behoorlicker-vorme, ende
 daer van instrumentael ghedaen thebbene an sijnen partie,
 naer de costume in ghelijcken gheusert. Dit instrument zal
 hij senden in handen van eenen sijnen vriendt, ende,
 d'informael daer van ghedaen sijnde, sal hij tzelve weder-
 om, metten relase van den notaris, hier senden. Ende so
 sijne partie binnen den ghesetten tijdt nyet en compt,
 schrift ofte procuraetien en sendt, om huere saeken te ver-
 andtwoorden, oft andersins te doene, so sou meenen sal
 tot voorderinghe haeres gheheeschten rechtes van beloofde
 trouwe dienende, -- so sullen de dienaren alsdan in de
 sacke voorder handelen, so zij bevinden sullen recht

ende billick tsijne, ende daer inne ghebruijcken sulcken raedt, tsij van den E. Superintendent oft andere, als sij goedt bevinden sullen.

D. Barth. ende Thomas Soenen deden rapport an de consistorie van de handelinghe ende communicatie, die sij ghehadt hadden met Gabriel Berts, angaende de forme der verkiesinghe der diakenen, lestmael hier ghebruijct, waervan ghesceit es foliis 25 ende 40. De summa was, dat sij hem nyet en hadden connen winnen noch persuaderen, dat de voorscreven forme scriftmatich ende stichtelicx was. Nyetmin, dat hij zijn ghevoelen bij hem houden ende vrede houden soude. fol. 46.

Acta 19^{en} Februarij Sondaechs.

Hendrick Bernaerds, van Delft, versochte hem ten H. Eestande te begheven met Arnolda Bauwenes, vidua Zegher Pieterssen, van Vlissinghen, dewelcke, hoewel sij van der ghemeinte niet en es, huer nochtans begheert daer toe te begheven. Gheaccordert d'1^e uytroepinghe te doene van Sondaghe in 8 daeghen, ende daer en tusschen bescheet te brengene an de consistorie van de consente van de voorseijde H^{es}. moeder, zoot mueghelick es, al eer men metter bevestinghe voortvaren zal. Voorts dat Arnolda huer sal laeten examineren de fide, up dat men ten daeghe der bevestinghe des huwelicx sulcx der ghemeinte angheven mach, ende sou daernaer ten eerste keere t'avontmael metter ghemeente houde.

Versouck Bernaerds om te huwelicken.

Verscheen in consistorien Loys Thiery, versoukende, voor eerst, dat hem de Dienaers gheven oft bewijsen soude de somme van 30 sh. st.. om daarmede te betalene een quarter jaers huushuer van D. Barth., ghevallen Kersmesse lestleden.

Angheven Loys Thiery.

Voorts versochte als tanderen tijden betalinghe van de somme van 34 ~~fl~~ st., die hij voor de ghemeente verschooten hadde, zo hij seyde. Ende so men hem daer van gheen contentement doen en wilde bij belofte, waer ende wan-

neer hij sijn penninghen krijghen soude, so soude hij hem moeten voorder beclaeghen. Verclaerde voorts, dat hij hem beswaert vandt ende dat hem dochte, dat wij der ghemeinte ende onsen officie te cort daden, daarmede dat wij persooenen, die Christum verloochent hadden, item eenen banckeroutier, ter ghemeinte toeghelaeten hebben, sonder openbare scultbekentenesse te doene. In al twelcke hij de dienaren beschuldichde niet recht ghedaan thebbene, versouckende daerom dat sij hare schult bekennen souden van haren mesuse. Dit alles ter presentien van W^m. Togghe, Franchois Clerex ende Cornelis Joossen, diakenen, die hij hier over riep als ghetuughen.

Ghevraecht, met wat Scrifte hij de voorseide beschuldighe wilde proberen, seyde met Deuteronomium 13, daer ghescreven staet, dat de guene, die tot vremde goden gaen metten doot moeten ghestraff werden, „maer ghijlieden, namelick dienaers, en hebt se met ten doot niet ghestraff, maer met eenen vossensteert ghestreken”. Item allegierde t'exemple van Ananias ende Saphira, zeggende datter noch meer dierghelijcke in de Scrift te vinden waren, zo exempelen als scriften, alles gheschiet op datter een vreesse ondertvolck commen soude. Ghevraecht, wat persooenen de dienaers contrarie de voorseide regulen ende andere, die hij seyde inde Scrift vervatet tsijne, totter ghemeinte gheadmittert hadden, andtwoordde: Adam der Kinderen, de welcke sijne kinderen t'Andtwerpen in den papistischen dienst hadde laten gaen met coorcappen, oversloppen ¹⁾ etc.: item 2 persooenen in Cueninghinne Marie tijdt vervallen totter papisterie: de banckeroutier was H^c. de Cleermaeker, die met zijne creditueren tellement quellement veraccordeert was. Dese saeke es verdraeghen tot van donderdaeghe, dat comt, in acht daeghen, om als dan andwoorde te gheven ende breeder dese anghegheven stucken te verhandelen.

¹⁾ *Oversloppen*, ook wel *overrocken* genoemd: *koorkleed*.

Angaende Pieter van Uden, dewijle Sdonderdaghe lest- Tuijchnis angaen-
de Pieter van Uden.
leden gheresolvert was, seker tnyghen te hooren, so 'es
sulcx ghedaen, zo hier naer volcht:

Hendrick Moreel heeft ghetuycht up seker vraechstuc-
ken hem ghedaen: eerst dat hij niet en weet waerom Pr.
t'Andworpen ghevanghen was, noch hoe hijt ontquam: an-
gaende de dochtere secht, dat hij wel weet, dat se huer
mesdreghen ende een kindt ghehadt hadde t'Aken, eer se
tot Pr. huuse quam, ende dat se, daer commen sijnde,
hem trauwelick ghedient heeft den termijn van 12 of 13
jaeren; daernaer Pieter, weduwnaer sijnde, heeft se be-
slaepen ende een kindt bij haer ghehadt; Pieter te Lon-
nen commen wesende, so heeft sou huer daer oock bij hem
ghehouden, daer hij se wederom beslaepen heeft, ende
eyndelinghe voorwendende, dat se oneerbaerheit begaen
hadde, heeft se van hem henen ghesonden.

D'huusvrauwe van Hendrick Moreel zecht in effecte war-
achtich tsijne sulcx als hueren man ghetuycht heeft, daer-
toe niettemin voughende tot breeder verclaringhe, dat sou wel
weet, dat Pr. in meeninghe was, de dochter te trauwen
hier te Londen, maer dat hij briefven ontfinck, dat se
haer t'Andworpen ieuwers, eerse naer Londen quam, met
andere persoonen over zee oneerlick ghedreghen hadde:
item dat se haer oock hier binnen Londen oneerlick drouch,
twelcke oorsaeke was, dat hij se van hem dede.

Jan Davelu tuycht in effecte ghelijck als H^c. Moreel
ghedaen heeft, uutghenomen van t'vanghen Petri, twelcke
hij zecht, om schult ghesiet gheweest tsijne, ende
dat Pr. met behendicheden uuter dienaren handen hem
ontmaecte.

Acta 23^{en} Februarij Sdonderdaechs.

Verscheen Jacques Grameije, exhiberende zeker attesta- Tuijchnis Gra-
meije.
tie, onderteekendt bij Notaris ende dry ghetuyghen, bij

hem beleedt¹⁾, welck attestatie bij den Dienaers ghelesen, gheheel insouffisant bevonden was, ende daer omme gheordonnert de tuyghen te verhooren in consistorien, twelcke ghedaen es gheweest in der manniere naervolghende :

Eerst Cornelis Pauwels, broeder deser ghemeinte, heeft ghetuycht, zo hier naer volcht: te wetene dat hij Jacques Grameye ende zijn eerste huusvrouwe (die hij zecht een vroegvrouwe gheweest tsijne) zeer wel heeft ghekendt binnen der Stadt van Andtwerpen over 6 ofte 7 Jaeren, ende weet wel, dat de selve vrouwe altijts, sichtent dat hij se ghekendt heeft, van oneerbaren gheruchte gheweest heeft, selfs ten tijde dat se met Jacques huus hilt, want sou oneerbaere vrouwen thueren huuse hilt onder tdecxsel, dat se een vroegvrouwe was, ende als men somwijlen Jacques van sulcx waerschuwede, so zeide hij, dat hij anders niet gheweten en hadde, t'en waren vrouwen, die tsijnent waren commen gheleghen. Zecht voorts, dat hij met Grameye te Vyanen in dienste gheleghen heeft, ende wederghekeert sijnde naer huus, so heeft Jacques sijn huusvrouwe vonden openbaerlick huushoudende met eenen anderen man, daarmede sou te vooren beclapt gheweest hadde. Ghevraecht, of hij niet en weet, of Jacques hem oneerlick ghedreghen heeft ende zijn huusvrouwe eenichsins oorsaeke ghегheven heeft om van ghelijcken te doene, zecht neen.

Govaert van Steenemuelen, oock broeder deser ghemeinte, tuycht hoe dat Grameye sijn ghebuerman gheweest heeft binnen Andtwerpen, omtrent 5 jaeren, ende weet over sulcx wel dat d'huusvrau van Grameye van oneerbaerheit berucht ende befaemt es gheweest, selfs ten tijde dat se tsamen huus hilden, ende ghelooft, dat Grameye uut gheen ander oorsaeke dan uut onduldicheit van zijnder huusvrouwe wegghen, vertrocken es naer Vianen in den dienst van Brederode. Weet oock wel, dat Grameye ghequest es gheweest van eenen barbier, die sijns huusvrauwers pol was

¹⁾ *Beleedt*, van belijden. Kil. deducere, binnenleiden.

ende daer mede zou boeleerde, warof notorie fame ende gheruchte was. Angaende Jacques, zecht, dat hij van hem gheen quaet gheruchte ghehoort en heeft, maer heeft hem altijts voor een lustich man anghezien.

fol. 47.

Hans van Muenickhuusen, gheboren van Weenen, ende langhe t'Andworpen ghewoondt hebbende, zecht, dat hij over 10 jaeren Grameie ghekendt heeft, ende dat uut oorsaken, dat hij dickmael converseerde ten huuse van Rem de Potter's zwaeger, die een glaesscrivere was: weet oock seer wel, dat Jacques huusvrauwe een oneerbaer vrouwe was, want sou bouleerde met eenen barbier, wiens broeder met hem deposant ghewoondt heeft, waer van somtijts twisten ende ghevechten tusschen Jacques ende denselven barbier ontstonden. T'es oock ghebuert, dat hij deponent es gaen dryncken over t'veer t'Andworpen, daar de voorseijde Jacques huusvrauwe bier tapte, ende vraeghende naer den weerd van den huuse, so quam de voorseide barbier voort, hem uutghevende voor den man, ende wenden beiden voort, hoe Jacques Grameye ghestorfven was in den legher van Brederode, ende breeder nieuut.

Katherine, huusvrauwe van Jan Walewijn, angheclaecht om seker lichtveerdicheit in openbaere straete begaen, ende daerover in consistorie gheroepen, ende niet ghecompaereert, was lestmael vermaendt van den nachtnaele te abstineren, om huere inobedientie; de welcke nu voor de dienaers verschenen, huer excuserde, eerst dat se van tontbieden in consistorien niet gheweten en hadde, want huere maecht de bootscap niet en dede; ten tweeden: angaende tfaict, daeromme sommighe claecht was, ontkende tselve, ende so men sulcx hiernaer t'hueren laste conde verifien, presenteerde beteringhe ende satisfactie. Hiermede es sou in de name des Heeren laeten gaen.

Catherine Walewijn.

Jaspar van Haute, verschenen in consistorien, es voorghehouden gheweest tguene daermede Franciscus hem t'anderen tijden beschuldicht heeft, als fo. 30 staet. Hij ont-

Haute werdt vermaendt up t'angheven Francisci.

kende tfaict in de manniere, zoot Franciscus anghegeven hadde, maer was warachtich, dat hij ende He. de Moor de dochter ernstelick vermaenden te gane uut Franciscus huuse, ende, de wijle sou bezich was, om huer te bedijncken, quam daer een broeder met name Lieven Buus, te haer gaende, de welcke onder andere jeghen de dochtere seijde: „Betken, laet u werck staen ende gaet met ons”, ende nam se met dien huer naijwerck uutende hande ende leijdet up tbedde. Dits tguene dat van de saeke gheschiet es. Presenterende hiervan prueve. Wierdt verdreghen tot up een anderen tijdt, dewijle Franciscus absent was.

Enghelram met
Bent versoent.

Mr. Jan Enghelram ende Nicolaes Bent, beede ontboden voor de dienaers, ende particulierlick ghehoort up seker querelen, die sij uutstaende hadden, sonderlinghe Enghelram jeghens Bent, zijn eijndelinghe bij den dienaers ver-eenicht, hebben hare stucken, die sij teghen den anderen hadden, laeten vallen, ende elekanderen dhandt der versoe-ninghe ghegheven. Nicolaes heeft beloofd, niemant ontrust te maeken angaende tbouccken Enghelrami, reserverende hem nochtans die liberteit, van jeghens tselve te scriven ende de faulten, die hij meendt daer in te wesen, te bewijzen, in tijden ende wijlen als hij tselve stichtelickxqt zal mueghen doen.

Pieter van Uden.

Pieter van Uden exhiberde eenen brief, an hem ghescreven van Andtwerpen, bij seker dochterken, dat hij van joncx om Gods wille upghehouden hadde, daerbij zou hem ad verterde, dat zijn dienstmaeght bij sijne neve gheslaepen hadde, hanghende dat hij Pr. te Londen gheweest hadde. Voorts hem waerschuwendende ende dissuaderende, dat hij se niet trauwen en soude. Pieter ontkende bij de voorseijde dienstmaeghet gheslaepen thebbene hier te Londen, twelck nochtans ghetuijcht es bij Hendrick Moreel. De saeke

fol. 48. wierdt uutghestelt om breeder bescheit te vernemen. .

Garcy ende En-
ghelram.

Wierdt verhandelt tscrift van Phls. Garcy, ten voorleden consistoriedaghe overghegheven, inhoudende seker beswa-ringhen, tsijnen laste angherecht bij Mr. Jan Enghelram,

daerof hij begheerde ghepurgiert te sijne. Wierdt bij den dienaers goetdghbevonden, naer der examinaetie van der saeken hemlieden beede te vermanen van de feijlen, die men an hemlieden in dese handelinghe ghespuert hadde, ende daer naer tot versoeninghe te vermanen, twelcke ghedaen es gheweest, ende sijn beede met elckanderen versoent.

Acta 24^{en} Februarij Svrijdaechs.

Alexander Bogaert, van Ghendt, ende Elijsabeth van Coppenhole, van Curtrijcke, versoucken sich ten H. eestande te begheven. De dienaers ghehoort hebbende verclaeringhe van Guillaume Bogaert, broeder ende oversiender van Alexander, item van der huusvrouwe van Jan van den Luere, oom maternel van Betken, met wien sou van joncx ghewoondt heeft, ende wiens sorghe sou van joncx bevolen es gheweest bij vaeder ende moeder, hebben verwillichicht haer lieden versouck ende Sondaeghe gheaccordert d'1ste uutroupinghe.

Alexander Bogaert versouck ten huwelick met Betken Ver Luere.

Acta 25 ditto Saterdaechs.

Verschenen in consistorien Jan Clercx ende Claude Dotignys, presenterende den Dienaren zeker lanck ghescrifte, bij twelck zij sich seer beclaechden van den dienaeren, als dat sij de discipline nyet behoorlick maer alleenlick stuckwijzen ghebruijcken, ende onder andere over de naervolghende persoonen: als namelick Franciscum Marguinam, die een boos ende schandelick stuk tegen D. Gott. Wingium begaen hadde; Heindrick Hoppesack ende Nicolaes Bent die D. Barth. met sulck een schandvlecke beswaert hadden; Mauricius de Cuijper totter ghemeente toeghe-laeten, nyet jeghenstaende dat hij een professant, jae capitain der ketterie Donatii was, int afschuwen van de kereke Christi om de gebreken der dienaren etc.; etlicke versoende broeders tot ten avontmaele ontstichtelick toeghe-

Angaende Clercx ende Dotignys.

laten, dewijle zij meenedich waren ende groote erghernesse angherecht hadden; ten letsten hadden de dienaers eenen bancqueroutier ten Avontmaele toeghelaeten, welcke daedt (seijde zij) bij de meeste part voor dieverye ende bedriegherie ghehouden wierdt; voerden hier oock in van D. Ysebrando, hem noemende den „valschen ende godloosen beschuldigher Ysebrandus.”

Andwerde der
dienaers.

De Dienaers, de voorseide poincten ghehoort hebbende, hebben voor eerst den voorseijden 2 broederen verclaert, dat se seer bedrouft waren van haerliedder onghetijlich angheven, ende dat se nyet ghecommen waren, also men behoorde, ende so de dienaers opentlick uutten predicstoel versocht hadden, sonder te bijden tot up den letsten avondt voor tnachtmael, ende so laete in den avondt, ghelijck zij deden. Item dat se voorleden zaeken opraecten ende die met 2 zo 3 nachtmaelen, sichtent gehouden, behoorden begraven gheweest t'hebbende. Voorts, zo zij yet up den dienaers hadden, daer inne zij maintaineren wilden der discipline te cort ghedaen te zijne, dat sij sulcx behoorlick angheven souden voor den E. Superintendent, oft voor de vergaederlinghe der dry ghemeinten; de dienaers presenterden sich daer te verandtwoorden. Eyndelinghe baden den broederen, dat se sich voortan vermijden wilden van hemlieden met sodane langhe scriften te molesteren, ende een anderen tijdt haren bitteren stijl in eenen soeteren veranderen, die den christenen beter betaemt.

Versouckt Hand-
schutter te huwe-
licke met Corn.
He. Claes.

Joos de Handschutter versouckt hem ten huwelicken te begheven met Cornelia, weduwe van Heindrick Claes, ende voorts hem ter ghemeinte te begheven. Ghehoort tgoedt ghetuijchnis van beiden, accorderen de 1^e untroupinghe als morghen, ende hem t'examineren de fide, eer hij traunt, ende fol. 49. der ghemeinte an te gheven dat hij gheexamineert es.

Acta 26^{en} Februarij Sondaechs.

Versouck Seb-
astiaen Duerhof.

Verscheen Sebastiaen Duerhof, die eertijts als hij in de

ghemeinte ontfanghen wierdt, schult bekendt heeft van de doopersche dwalinghe, daer inne hij ghesteken hadde, verclarende, hoe dat hij een kindt heeft van den ouderdom van 7 jaren ofte bet, twelcke niet ghedoopt en is, uut causen eensdeels dat tselve in zijn bevele nyet gheweest en heeft, sichtend dat hij in de ghemeinte heeft ghesijn, versouckende tselve alsnu ghedoopt thebbende. De Dienaers, tsamen ghesproken hebbende, hebben hem zijn versouck verwillicht, behaudens dat men ten daeghe als ment doopen zal, te wetene Sondaeghe naest commende, der ghemeinte angheven sal sulcx hier naer volcht: „Dit kindt dat hier ten doope brocht wordt, es duer dwalinghe van den doop etlicke tijdt onthouden gheweest, ende sichtent dat de vaeder totter ghemeinte commen es, en heeft tkindt in sijn bevele niet gheweest, om ten doope te mueghen bringhen”.

Acta 2 Marty 1570.

Verscheen Ghelain de Beste, verclarende, hoe dat de Weduwe Gualteri Delenii voor huer overlijden voor executuers hares testamentes ghestelt heeft Gisbertum Joännis, Anthonie Carpereau ende hem Ghelein. Voorts bij hueren testamente ghelegatert de somme van 40 sh. st. an 4 portien, te mijncken¹⁾ van de somme van 8 ~~fl~~ st., die Jan Lamoit huer schuldich es bij cedulle. Van welke somme hij, Beste, an den voorseiden Lamoot betalinghe versocht heeft, de welcke hem in andwoorde ghegheven heeft, dat hij de schult niet schuldich en was, maer de duijtsche kereke, versouckende daeromme voor consistorien ontboden te sijne ende zijne defensie aldaer te proponeren.

Versouck exrs.
testam. V. D Gual-
tery Delenii.

Hierup Lamoot binnen ontboden sijnde, heeft verclaert hoe dat dese saeke tandere tijden noch bij hem anghegheven es gheweest, daerom hij hem verdrouch van breeder verhael alsnu daarvan te doene. Ende voor een slot, om

¹⁾ *Te mijncken van*, zooveel als te breken uit.

een eijnde van der saeke thebbene, verclaerde, dat hijs hem ghedrouch in de discretie van de dienaren, begheerende dat sij daer inne doen soudende oordeelen, so sij naer God ende de liefde des naesten soudende bevinden billick ende redelick te sijnde. Dit wierdt aldus verdreghen tot up eenen anderen dach, midts dat de consistorie in competenten ghetale niet en was.

Versouck Pr. van Uden.

Verscheen Pr. van Uden, presenterende seker briefken van schultbekentenese, vraeghende of de dienaers hem daerup in de ghemeinte ontfanghen wilden. Wierdt hem gheantwoordt in presentien van Mr. Jan Cubus ende Marinus Lambrechse, de Cuijper, datter alsnoch wat resteerte te inquiren, twelcke ghedaen, men soude hem een absolute andwoorde gheven. Hiermede es hij vertroocken, zegghende als hij noch eens voor consistorie commen soude, men soude hem sijn versouck toelaten. Voorts beschuldichde de consistorie, dat zij achterelappers ende lueghenaers gheloofden, ende luijden met eeren en hoorden noch en gheloofden zij nyet.

Handelinghe met Marten Tay.

Verscheen Marten Tay, ontboden bij den dienaers om de saeken, fo. 39 etc. verhaelt, ende wierden hem voorghehouden 3 poincten: eerst of hij nyet gheweten en heeft dat de Lutersche Leere different was van de onse; ten tweeden: indien hij sulcx wiste, waeromme hij dan met hen ten nachtmale ghegaen sij, ende of hi de leeringhe deser kercke in den puncte des avontmaels onrecht achte; ten derden: waeromme hij sulcx ghedaen hebbe, sonder wete ende advijs der dienaren, dewijle uut sodane eene daet der ghemeinte wel eenich nadeel commen mochte.

Antwoorde Marten up 't 1^e, dat hijt wel gheweten heeft: daeromme als hij int landt quam, ende nyet begheerende sonder religie te leven, heeft hem totter ghemeinte allhier begheven; doch met sodane protestatie, als dat hij in den

fol. 50. voorscreven puncte contrarie ghevoelde van het guene dat in dese kercke gheleert wordt. Acht derhalfven, dat hij in dien deele an onse ghemeinte niet ghebonden en es.

Up 'ttweede, daer sijn seker disputatien tusschen hem ende de ministers ghevallen, hier niet noodich te verhalen.

Up 'tderde, zecht: dewijle hij wel wiste dat de dienaeren hem gheenssins toeghelaeten en hadden te doene, sulcx als hij ghedaen heeft, ende hij doch hem daervan nyet onthouden conde, so heeft hij der dienaeren aduijs d'rup nyet versocht, up dat hij nyet schene met hen te spotten, als hij contrarie haer advijs zoude ghedaen hebben. Hierup is hij laeten gaen tot een anderen tijdt, ende beloofde daerentusschen sijne belijdenisse scriftelick der Consistorie over te gheven.

Ende overmidts dat hij hem beroupt up zeker protestatie, daerof de ministers zegghen niets ghehoort thebbende, zo wierdt Jan de Cueninck ghevraecht, wat hij daervan onthouden hadde, dewijle hi in dien tijden ouderlinck was; dewelcke attesterde, hoe dat Pieter Carpentier, oock ouderlinck in dien tijdt, verclaerde in consistorien over Marten Tay, ten tijde als hij in de ghemeinte ontfanghen wierdt, hoe dat hij van sodane ghevoelen was, maer dat hij 'tzelve begheerde bij sich te houdene ende hem leerachtich te bewijzen.

Loys Thiery versochte andworde, die hem over acht daghen toegheseit was. De dienaeren up sijn saeke ghedelibereert hebbende, hebben hem voor andwoorde ghegheven, zulcx hiernaer volcht:

Loys Thiery versouckt andworde.

Eerst angaende de 30 sh. st., dat Thomas Soen daerinne provideren sal.

Angaende Adam der Kinderen, de dienaers en wisten niet dat hij sulcx beghaen hadde, als Thiery tsijnen laste hadde anghegeheven. Over de 2 personen, totter papisterie vervallen in Cueninghinne Marie tijdt, es de discipline gheghaen. Zo vele den bancroutier belangt, dat Thiery bijstellen soude, sulcx als hij anghebrocht hadde; men souder in voorsien. Ten surpluse, so erghens bij versuijmenesse te cort ghedaen waere, men soude up een andere tijdt beter sorghe draghen.

Nu angaende zijne ghepretenderde schult, hebben hem gheandwoordt in dese maniere:

Andworde an-
gaende de preten-
sieschult.

Indien hij gheen middel heeft connen vinden ter tijdt, dat hij noch in dienst ende de schult versch was (wanneer, zoo 't wel te dijnen es, hij sijne neersticheit oock aenghelecht heeft) zo can hij wel verstaen, dat ons de middel te handts veel zwaerder es, daar inne te voorsiene, wel wetende dat de lasten der ghemeinte, sichtent dat wij in dienst zijn, zeer vermeerdert sijn. Daerom houden wij ons an onse andwoorde, daertoe ghevoucht, dat wij onse personen niet voorder verbonden en kennen an eeneghe schulden der 'ghemeinte dan pro rato, als een yder lidtmaet bijsondere. Dan nochtans willen wij naer den heijsch onser vocatie niet aflaeten, alle neersticheit an de ghemeinte an te wenden, om so haest het mueghelick werdt, ghelt te vinden, waermede de schulden, daer inne de ghemeinte sal bevonden worden ghehouden tsijne, betaelt mueghen worden.

Hiervan versochte Thiery een acte in scriptis, dewelcke hem ontseit wierdt, dewijle het gheen ghebruijck en es in de ghemeinte. Zeide oock, hoe dat hij Thomas Soen te vooren ghewaerschuut hadde van Adam der Kinderen, aleer hij in de ghemeinte ontfanghen wierdt. Voorts, hoe dat hij metter voorseide andwoorde, ende sonderlinghe zijn
fol. 51. gheheeschte schult belanghende, niet te vreden en was.

Acta 5 Martij 1570 Sondaechs.

Versouck exe-
cuteurs testamenti
Gualtery Delenii.

Antonie Carpereau, ouderlinck van der Franscher kercke, ende Ghelein de Beste, met Gisbertus Joännis, t'samen executeurs van den testamente van de Weduwe Gualteri Delenii, versochten antwoorde ende bescheet up haerlieden anghegheven versouck, ghedaen Donderdaeghe lestleden. Wierdt hemlieden gheandwoort, dat dese consistorie haer de schult niet andraghen en conde, emmers als noch, maer dat de versouckers Jan Lamoit convuenieren souden,

soo't hemlieden goedt dochte, die alsdan zijn redres hebben soude up zijn consorten totter tijdt, dat men gheoordeelt hebbe, of de schult legitieme zij, ende de ghemeinte daer inne ghehouden of niet.

Ottho Jacobs, scrijnwerckere van Andworpen, gheëxaminert op de saeke Petri van Uden, zecht, hoe dat hij hier te vooren in de secrete ghemeinte t'Andworpen de wetedoender es gheweest, ten welcken tijde Pieter van Uden (die hij deposant zecht overlanck wel ghekendt thebbende) van de ghemeinte niet en was, maer hadder hem gheerne inghesteken; aver de ghemeinte betraude hem niet ten beste om zeker lichtveerdicheden, die hij opentlick bewees. Zecht voorts, hoe dat hij wel weet, dat hij t'Andworpen om schulden ghevanghen es gheweest, ende so hij up't scepenhuus brocht was, tot versoucke van sijn creditueren, so ontmaecte hij hem met behendicheit uuten handen der dienaeren, ende t'huus commende vonde zijn jonck wijf ghelegen van kinde, daer of hij de vaeder was, 'twelcke hij versochte in de ghemeinte ghedoopt thebbende, maer 'twierdt hem ontseit. Angaende 'tleven ende de conversatie van 'tzelve jonckwif en weet hij deposant niet te spreken.

Tuijchenis an-
gaende Pieter van
Uden.

Jacob Janssen, ontboden bij den dienaers in consistorien, wierdt vermaendt, van dat hij tweemaal hem vervoordert hadde ten avontmaele te kommen, daer hij noch gheen openbare belijdenesse ghedaen en hadde, noch oock niet ghepurgiert en was van den gheschille ende differente, daer in hij met zijne huusvrouwe etlicke tijdt ghestaen hadde. Hier jeghens allegierde hij, dewijle hij in voortijden hem totter ghemeinte begheven hadde, ende nu wederom hem in de kercke ghevonden, als men onlanx openbare belijdinghe dede, dat hij meende in dien deele niet mesdaen t'hebbene. Voorts angaende zijn huusvrouwe, sichtent dat hij letst met huer vereenichde bij tusschenspreken van etlicke van den dienaren, zo en esser gheene nieuwe zwaricheit meer ontstaen, noch scheiden gheschiet,

Vermaninghe en-
de schultbekennin-
ghe Jacobs Janssen.

submitterende hem nietmin der schultbekenninghe halfven in 't oordeel der dienaeren, dewelcke die gheadvisert hebben in der manniere naervolghende:

„Daer es een broeder, met name Jacob Janssen, die in Cueninck Eduwaerts tijden van der ghemeinte was, ende, binnen dry jaeren herwaerts van over zee wederom commen sijnde binnen dese stadt, ende es tot sijnder ghemeinte niet wederghekeert, maer heeft buuten derselve een vrouwe ghetraut, tusschen hem ende welcke verschil ghefallen es, waerduere hij etlicke tijdt met erghernisse van elckanderen verscheiden ghewoondt hebben. Daernaer deselve broeder met sijnder vrouwe vereenicht zijnde, es tweemale ten nachtmale ghecommen, onordentlick ende buuten wete der dienaren. Wie hij hiermede vererghert heeft, bidt hij etc., begherende voortan als een lidmaat der ghemeinte anghesien te sijne, welcker discipline hij sich onderwerpt.” Dit sal hij beandtwoorden met den jaewoordt, Sondaeghe eerstcommende, in de voormiddaegsche predicatie, staende up 'thooghte.

Acta 9^{en} Marty 'sDonderdaechs.

Handelinghe cum
Uxore Witte Wron-
ghele.

Naerdien Jacques Witte Wrongle privatelick ende oock in consistorien an de dienaren versocht hadde ende doen versoucken: sij wolden sich informeren up de oneerbare maren ende gheruchten, die etlicke achter sijn huusvrouwe
fol. 52. stroijden, ende van der saken een eijnde maeken, tot purgeringhe oft correctie derselver, zo hebben de dienaers, uut het tuijchnis, dat zij ghehoort hadden van 2 mans ende 2 vrouwen, (welcker verclaers ende affirmael zij in scrifte ghenomen hebben) der huusvrouwe Witte Wrongle, in consistorien verschenen, voorghehouden de naervolghende punten, ter presentie van Lieven Heindricx ende Mr. Jan Cubus, die sou begheerde daeromme jeghenwoordich te moghen zijn, in stede hueres mans, die uuter stadt was:

Vooreerst, hoe dat se seer familieaerlick ende meer dan den aert der eerbaerheit toeliet, verkeert heeft met jonghe luijden thueren huuse ende voornemelick met eenen Marcus Selos, filius Jan's, als met kussen, handt gheven, up den schoot zitten, handt in den boesem te laeten steken ende dierghelicken lichtveerdiche ende oneerbare zeden meer, een ghehuwede vrouwe, sonderlinghe die een suster ghenoeemt wordt, gheensins betamende.

Ten 2^e, hoe dat sou dicmael laete in den nacht, als hueren man ende d'andere gasten slapen waren, opgebleven es met Marco, ende oock met hem in zijn camer gheweest; item, dat hij, ten tijde, dat sou int kinderbedde lach, gheheel daghen ende somtijds nachten over bij huer in huer camer ghezijn heeft. *Aldus gecorrigeerd. Bartholt Wilhelmi.*

Ten 3^e, sijnder oneerlicke propoosten gheschiet tusschen huer ende hem.

Ten 4^e, hadse van Marco gheschijnken ontfanghen, als een gouden kethene, zilveren sluetelriem, laeken om een bouken etc.

Hierup heeft sou gheantwoordt:

Ten 1^e, dat sij bekende met niemandt so familier gheweest t'sijne als met Marco, ende achtete daertoe goede oorsaaken ghehadt thebben; kende voorts van 'tcussen ende up den schoot sitten, maer t'surplus versaectese.

Ten 2^e, ontkende met Marcus in zijn camere bij ontijde gheweest thebbende, maer kendt wel ten diversche tijden upgheweest thebbene totten middernacht ende daernaer, ende dat Marcus oock upgebleven es, naer dat hueren man ende d'anderen gasten slapen zijn gheweest, maer secht, dat se sulcx doen moet om naer huer vuer, keerssen ende huus naer te siene, dewijle huer de sorghe des huus opgheleit es. Ende en can oock sulcx niet laeten, dewijle de gasten ghemeenelick laete up zijn, ende sou, naer hemlieder vertouwen, touwen moet van slapen te gane. Voorts be-

kende, dat Markus in de absentie van hueren man dickmael bij daege ende bij avonde, jae gheheele nachten over in huer camere gheseten heeft bij huer, maer sulcx es gheschiet, dewijle sou in kinderbedde lach, ende de voester wasser altijts snachts bij. Ende al ware daer niemant bij geweest, so heeft sou ghemeendt, nochtans vrij te sijne van alle suspitie, dewijle sou in kinderbedde lach, so voorseit es, ende noch maer 15 daghen gheleghen en hadde, als hueren man t'huus kwam. Dits oock gheschiet bij wel wetene, jae bij laste van hueren man, die tsijnen vertrecken Marcus badt, dat hij heur woude gheselschap houden in huer camere, ende huer de fantasie weeren.

'T 3^e point ontkend sou ganschelick.

Up 't 4^e, ontkendt van breeder gheschinken, dan eenen zelveren sluetelriem, weerd 20 of 25 sh. st.

Hiermede es sou laeten gaen tot up een andere tijdt, als wanneer de dienaers met haer breeder handelen wouden, haer vermanende daer en tusschen, haer beter te be-
dijncken ende niet te verswijghen oft ontkennen, daer inne sou voor God ende de menschen mocht beschuldicht zijn.

Verscheen in consistorien Hans Dorain, van Andwerpen, ende met hem Tanneken van Kelsbeke, van St. Truijen, suster van de francsche ghemeinte, versouckende hen ten H. Ees-
fol. 53. tande te begheven ende hare uutroupinghe van de ghemeinte. Compareerde oock mede Hans Dregghe, van Andwerpen, waepensteensmijdt, dewelcke ghetuychde, hoe dat den vaeder van Hans Dorain (die van zijn groote kennesse is) over drij maenden, als hij, Dregghe, te Andwerpen was, hem verklaerde, dat hij te vreden was, dat sijn sone huwede, als hij profijet soude vinden, biddende oock, hij wilde hem de sorghe sijns soons annemen, ghelijck oft zijn broeder ware, 'twelcke hij, Dregghe, hem toesede. Boven dese so exhibeerde Hans Dorain eenen brief van consent, dije hij seide uut sijns vaeders name ghescreven tsijne. Ende van Tanneken's weghe verscheen huer meestersse, daarmede

Hans Dorain versouckt te huwelick.

sou 10 jaren ghewoondt hadde, de welcke huer consent hier in drouch, verklarende oock, dat de dochtere vaeder noch moeder en hadde, noch oock hare vrienden en kende. De dienaers, al dit ghehoort, hebben haer versouck verwillicht ende gheconsenteert sondaeghe d'1^e uutroupinghe.

Verscheen in consistorien Jan Lamoot met Jacob Saal, Jan Engelram, Jan Clercx, Claude Dotignijs, wederom vertoochende, hoe hij ghepresseert was van de executeurs van den testamente van de weduwe Gualterij Delenii om betalinghe van de 8 ~~fl~~ st., daer in hij hem uut name der ghemeinte verbonden hadde. Ende naer zeker propoosten an beïjde zijden gheschiet, zo was dit zijne vraghe: of de consistorie achtete, dat de ghemeinte dese schult schuldic was, ofte dat hij se an zijn been cnoopen soude.

Jan Lamoot met
d'oude consistorie.

Antwoordden de dienaers, zij en consten niet eijghentlick segghen of de ghemeinte nu de schult betaelen moeste of niet, dewijle zij noint gheen rekeninghe noch behoorlick bewijs van die, noch van anderen, gheheeschte schulden gesien en hadden. Ende al waert schoon so, datse de ghemeinte betaelen moeste, soe saeghense gheene middel alsnoch om an ghelt te gheraeken, dewijle de ghemeinte so belast was met siecken, met aermen, ende andere extraordinaire contributien.

Pieter van Uden dede versoucken finael bescheet, of men hem admitteren soude totter ghemeinte of niet. Wierdt hem gheandtwoordt, hoe dat de dienaers noch voor eenen tijdt zijn leven ende wandel wilden ansien, ende so hij hem stichtelick ende christelick droughe, sonder lasteren, quaet spreken, oft andersins erghernisse an te rechten, soudon hem broederlick annemen ghelijck als andere.

Versouck Petri
van Uden.

Verscheen Christiaen Clays van Nykercke; versochte hem ten H. Eestande te begheven met Jaentken van Nuncours, weduwe van Anthuonis Bernaerts, van Saint Pol. De dienaers, gheinformeert zijnde van den goeden wandel van de voorseide Christiaen, ende dat hij gheen briefven van

Christiaen Claes-
sen mette Wede.
Anthony Bernaerts
begheren te huwe-
licken.

consente en conste krijghen van vaedere of moeder, uut seker wichtighe oorsaeken, den dienaren bekendt, hebben haerlieder versouck bewillicht, ende Sondaghe d'1^e uutrourpingh gheaccordeert.

Acta 12^{en} Marty Sondaeghs.

Beslyt nopende
Cornelis van der
Maze.

Angaende Cornelis van der Maze, die etlicke tijdt ghevanghen heeft geweest om zeker schult, ende daervan hulpe versocht ande ghemeinte, es bij den dienaren ende diakenen up tangheven Arnoldi Stuer gheadvisert ende ghesloten zo hierna volcht: Te wetene, dat Cornelis hem verbinden zal zijn schult te betalen, midts laetende wekelicks afslaan een portie van sulcx als hij ande ghemeinte verdienen zal. Voorts zo zal hem een broeder verbinden jegheens de vrouwe, ende borghen hem, binnen 18 maenden te vuldoene, van de gheheele schult; welcke broeder bij den diakenen (die dese saeke aldus bij derde persoon begheeren uutghericht thebbene om der consequentien wille)

fol. 54. schadeloos ghehouden ende gheindempnert sal wesen.

Handelinghe met
Aernoult de Key-
sere ende Eyken
Eyckendale.

Verscheen Aernoult de Keyser met Eyken van Eickendale, om andtwoorde van den dienaers thebbende up huerlieden versouck ende angheven, fo. 38. De dienaers, verstaen hebbende uut sekeren brief, ghescreven bij de consistorie van Noorwichs (die hen up't bescriven deser consistorie wat gheinformert hadden nopende tvoorgaende huwelick van Eyken), dat de 1^e man van tzelve Eyken noch in levne was, wonachtich met sijnder moeder binnen 's Hertoghenbosch, — hebben haer diengangaende alleene gheexamineert ende ondervraecht naer de waerheit van de sacker, waerup sou verandtwoordde in der manieren naervolghende :

Eerst, dat sou hueren man, ghenoept Marcelis, traude te 's Hertoghenbosch in den couden winter A^o 1564; deselve huer man, om de sober neeringhe wille ghetrocken zijnde

naer Bruessel, is binnen 4 maenden daernaer ghesturfven binnen Bruessel, zou als doe wesende te Maestricht, alwaer zou ontfinck eenen brief van zijnen broeder, huer laetende weten van zijn siecte; maer als sou te Bruessel quam, zo was hij ghestorfven ende beghraven. Dit vernam sou in de herberghe, daer hij thuus gheleghen ende ghestorfven was. Zecht nochtans, de luyden van dien huuse, de straete, noch oock tselve huus, nu niet kennende, midts dat sou sichtent noch te vooren te Bruessel meer gheweest heeft. Zecht, hoe dat eenen Willem Caekelaers, van Noorwichs, thuerer begheerte last ghenomen heeft over sekeren tijdt, als hij naer Bruessel trock, naer de waerheit van der saeke te vernemen, ende heeft van Bruessel eenen brief ghescreven, hoe dat haren man doot was, welcken brief ghelesen es gheweest bij eenen Aert de Spelmaker ende d'huusvrouwe van eenen Coenraet Fredericx, welcken brief zou zecht gherust thebbende onder eenen Jan Crelis, binnen Londen, ende meendt dat hij noch in wesen es, huer refererende totten inhouden des selven. Hiermede zijn se beede laeten gaen tot donderdaghe naestcomende, ende es besloten, daer en tusschen secretelick naer den brief te vernemen.

Acta 14 Marty sdijsendaechs extra ord.

Verscheen voor consistorie Franchois Gore, versouckende dat men hem inde ghemeinte soude willen ontfanghen. Wierdt hem gheandwoordt, dewijle de dienaers gheinformert waren, dat hij te Sandtwichs afghesneden was om dronckenscap, zo begheeren zij voor eenen tijdt acht te nemen up zijnen wandel, ende daernaer doen dat christelick ende billick ware, hem belastende, daerentusschen tuychnis te bringhen, hoe hij van zijnen ynghelschen meester, daermede hij verbonden hadde ghezijn, ghescheeden was.

Versouck Franchois Gore.

Up zeker scrift, bij Willem Togghe den dienaren gepresentert, om in Coetu te gheven, wierdt bij den dienaren

Angaende 't versouck van Togghe, een scrift in coetu te presenteren.

gheandwoordt: „zo Togghe ofte yemandt el mainteneerde, bij den arbiters ofte d'auderlinghen yeuwers in te cort ghedaen t'sijne, dat sij sulcx voortstellen soudén, men soude henlieden daerup contentement gheven, soo't mueghelick ware; daer niet, men soude hemlieden toelaten huere zwaricheden bij claeren bescheeden in scriften te stellen, ende der consistorie over te gheven, om daerup alsdan bij d'auderlinghen huere redenen van andwoorde te stellen, ende het Coetus over te leveren, om te oordeelen.” Hierof versochte Togghe een acte in scrifte, die hem voor ditmael gheaccordeert wierdt, bij protestaetie van zulcx niet meer in consequentien te laeten trecken, ende met vermaninghe van dit selve scrift niet te verbreijden of publiceren, up peine van discipline.

fol. 55.

Olivier Brass versouckt te trauwen in de ynghelsche kercke.

Verscheen voor consistorien Olivier Brass, versouckende der dienaren bewillinghe, om te mueghen trauwen in een Ynghelsche kercke, dewijle zijn bruijt een Ynghelsche was ende gheen duijtsch en verstondt; verclarende voorts, hoe dat hij over 3 maenden an zijn moeder ghescreven hadde, maer gheen andwoorde connen krijghen. De dienaers gheinformeert wesende van zijnen goeden wandel, voorts van zijn ouderdom als van 30 jaren of daer ontremt, ende dat hij hier ghewoondt heeft eenen tijdt van 9 jaren, — hebben hem zijn versouck verwillicht, salvo dat men in onse kercken 3 uutroupinghen doen sal, so vele zijnen persoon angaet.

Acta 16 Martij 1570 s'Donderdaechs.

Cecilie, Wed. Hans Vrijman, versouckt in de ghemeinte te mueghen commen.

Verscheen Cecilie Heijmakers, weduwe van Hans Vrijman, dicht van Mechelen, versouckende in de ghemeinte ontfanghen te mueghen wesen. De dienaers naer dien sij huer vermaendt hadden, ende sou oock huere schult bekendt, van dat sou den voorseijden Hans Vrijman ghetraut hadde, sonder wettelicke scheydinghe alvooren te laeten ghe-

schiedten van zijn 1^e huusvrauwe, die hij verlaeten hadde om hoererie, hebben haer in den name des Heeren toeghelaten totter naestcommenden belijdenisse, dewijle den zelve Vrijman nu overleden es, ende sou ghenouchsaem leetscap bewees van huere onvoorsichticheit ende mesgrijp.

Verscheen Mr. Jacob Saal, presenterende den dienaren zeker billet, oft rekeninch van zijn ghepretenderde t'achterheden an de ghemeinte. Verclaerde voorts, hoe dat nu onlancx Jeremias Ackerman up de bursse, voor velen persoonen, in seker t'samensprekinghe, hem groote iniurie angheseit hadde, als namelick onder anderen dese woorden: „Zwijcht Mr. Jacob, ghij zijdt lueghenachtich, ghij hebt altijts de ghemeinte in roere ghestelt met u lueghenen!” Hierover naderhand vermaendt zijnde, present 2 of 3 ghetuijghen, heeft zijn faulte niet bekendt, maer veel meer ghepersistert. Acht daerom Mr. Jacob, dat hij hiermede den vrede ghebroken heeft, ende derhalfven gheeft de saeke anne in consistorien, omme daer inne te doene naar huere officium.

Angheven Saal,
contra Ackerman,
item presenterende
rekeninghe.

Andtwoorden de dienaers, eerst angaende de rekeninghe: sij en conden jeghenwoordelick daer up niet andtwoorden, maer dewijle daer noch broederen waren, die oock rekeninghen begheeren over te gheven, zo zouden zij bij den tijdt zien, watter hemlieden inde zaeke te doene stondt.

Ten tweeden, angaende Ackerman, belastende hem de dienaers den zelve Ackerman noch eens of tweemaal te vermanen met ghetuijghen t'sijnen huuse, ende niet up de bursse, ende alle vlijt an te wenden, om zijnen broeder te winnen, zoot mueghelick ware, bruijkende oock hier inne den dienst etlicker onderlinghen, — die sich daer toe offereerden, indient hem goed dachte.

d'Huusvrauwe van Jacques Witte Wrongle versochte zeker tuijchnis te mueghen beleeden voor consistorie, ten laste van Adrianeken, die huere verwaerster¹⁾ was, om te thoonen, dat sou oorsaeke was van alle de clappernijen, die ten laste van

Huusvrauwe Witte
Wrongle beleedt
tuijchnisse Adri-
aeneken, verwaer-
ster.

¹⁾ Verwaerster: baker, en in het algemeen de vrouw die een kranke verzorgt.

haer, requerante, over al ghestroijt waren. Wierdt huer sulcx toeghelaten ende zijn de depositien ghescreven bij dandere tuijchenisse, die sou tharer verschooninghe met eenen in consistorien over gaf.

Wordt vermaendt
van 3 puncten.

De dienaers met huer voorder handelende, hebben haer vermaendt van 3 puncten.

Te weten: van te groote familiariteit, ende meer dan het betaemde, ghenomen t'hebbende met Marco Celos.

Ten tweeden: van hem in huere camere toeghelaten t'hebbene bij daeche ende bij nachte, ten langhe ende vele stonden, ter tijdt sou in't kinderbedde lach.

Ten derden: dat sou na den avondteten met Marco up zijn camer alleene gheweest heeft met ghesloten duere.

Hierup andtwoordende: heeft bekendt hare schult van wegghen der groote familiariteit met Marco, bekennde daer al te onvoorsichtich in gheweest thebbene; zo van ghelijcken oock int toelaeten tot huere camere, ten tijde sou int
fol. 56. kinderbedde lach; ende angaende 't derde point, bekende sulcx wel waerachtich tsijne, maer seyde, sulcx gebuert te sijne, om met Marco te rekenen, ghelijck het dicmael gheschiet, dat se gaet rekenen met huer gasten up huer lieder camere, sonder regard te nemen up ghesloten of onghesloten duere, ende daer en es noint quaet gheruchte om ghecomen dan nu.

Ghevraecht of zou naecommen wilde, sulck als de Dienaeren uut Godes Woordt huer uplegghen ende ordonneren soudon, zeyde dat jae, maer dat se huer noch wat begheerde te bespreken eenen dach of twee, omdat hueren man uuter stede was.

Lieven Verhulst
ende Marie Caus-
sye versoucken te
huwelicken.

Verscheen Lieven Verhulst, van Ghendt, met Marie Caus- sije, van Poperinghe, versouckende, hemlieden ten H. Ees- tandte te begheven ende te dien eynde huere eerste uut- rousinghe Sondaghe. Ghezien de letteren van consente van Lieven's vaeder, item gehoort 't rapport van Jan Beaugrant, daer Marie te Zandtwichs mede ghewoondt heeft, die de

dienaren mondelinghe ontboden heeft bij Pieter Carpentier , hoe dat hij briefven van consente ende bescheede hadde, van hare vrienden ghecommen, — accorderen tversouck.

Verscheen Mr. Jan Enghelram, presenterende den dienaren Ynghelram contra Ackerman. seker scrift, waer in hij sich beclaechde onder andere van Jeremias Ackerman, dye zijn boecxken duylicken als valsch ende valscher leere te sijne verdoemet hadde; item dat hij met tzelve boecxken vele luyden om den hals ende ande stroppen ghebrocht hadde. Brocht hierof voor ghetuyghen Mr. Jacob Saal, Willem Togghe ende Guillaume Courten, de welcke affirmerden, dit ghehoort thebbene van Ackerman, als dat „in thoecxken valsche leere was, ende datter vele duer an stroppen ghewant waren.” Dese saeke wierdt voorts verdregghen tot up een andere dach.

Acta 19 Marty Sondaechs.

Verscheen Mr. Jan Enghelram, versouckende andtwoorde Versoucken Ynghelram. Andworde der Dienaren. up zijn scrift, donderdaghe lestleden overghegheven. Wierdt hem bij de consistorie voor andwoorde ghegheven: Eerst angaende Ackerman, indien hij zijne vermaninghe ordentlick anhelecht hadde, dat hij zijn tuijghen voortbringhen soude, daer met dat hij zijne vermaninghe naer ordene der discipline doen soude. Nopende Hoppesacq ende Marguinas, die wilden de dienaers ter eerster ghelegener tijdt op ontbyeden. Ende zo vele Nicolaes Bent belangde, vermaenden de dienaers Mr. Jan, hoe dat hij in zijn scrift daer van niet recht en screef, dewijle de handelinghe tusschen hem ende Bent in consistorien anders gheschiet was. Hiermede es Mr. Jan vertrocken, annemende, de vermaninghe an Ackerman na orden der discipline te doene.

Acta 21 Martij 'sDijsendaechs.

Verscheen Joncheer Jaspar Sul; wierdt bij den dienaren Vermaninghe ende schultbekennin-
ghe Sul.

anderwarf vermaendt als hier te vooren fo. 42, van dat hij in een suspecte herberghe eenen gantschen nacht over gheseten hadde ende up vermane zijnder huusvrauwe niet willen thuus commen etc. Hier jeghens proponerende zijn onschult, ontkende eenich dronckenscap daer begaen t'hebbene; zijde voorts, hoe dat zijn huusvrauwe oorsaeke was, dat hij daer den nacht over bleef ende niet en dorst t'huus comen, vresende van meerder zwaricheit.

Ghehoort hierup zeker tuijchnis, ende alle de conventien van de zaeke overleijt hebbende, de dienaers hebben goedt ghevonden, hem alleene te vermanen in consi-
fol. 57. storien, van 'tlanghe ende ontijdich sitten in de herberghe, van t'welcke hij hem voortan vermijden moeste, oft andersins zouden de dienaers gedwonghen zijn metter discipline voorder te ghane; item dat hij weder stichten soude de guene die hij wiste duer de voorseijde zijne daet gheergert t'sijne. Zo hij dese vermaninghe anname, zouden voor dit mael de sake daer mede laten berusten.

Hier in hebben D. Gott ende Barth, ministers, verclaert gheenssins te verwillighen, pretenderende dat men de satisfactie opentlicke van den stoel behoorde af te lesen, met verzwijghenghe des naems, versouckende hare protestatie anghetekendt t'hebbende. Hierentusschen es Joncheer Sul vermaendt gheweest volgens den voorgaende besluyte ende heeft de vermaninghe anghenomen, verclarende nochtans als t'andere tijden, dat hij die herberghe, ghenaeamt „te Moorseelen”, niet verlaeten conde, dewijle hij daer daeghelix te handelen heeft mette luijden, om zijnder neeringhe wille, biddende daerom, dat sulcx niet qualick van hem ghenomen wierde, zo langhe als hij gheen ongheregheltheit en begijnghe.

Vermaninghe ende schultbekennighe Gillis van den Berghe ende zijn huusvrauwe.

Gillis van den Berghe ende zijn huusvrouwe, bij den dienaers vermaendt, van dat sij etlicke mael van den avontmaele ende oock van den kerkendienst sich onthouden hadde, daer beneven de consistorie beschuldicht, — ende

ghevraecht, waeromme zij sulcx ghedaen hadden, wendden voort zeker different tusschen hen ende Gillis Zeghers gheweest hebbende, waer inne de consistorie, tot versoucke van partijen, mannen gheordonneert hadde, om de sake te stichten; welcke mannen, zeyden zij, hem Gillis onghelijck ghedaen hadden; buitendien, dat sij niet gheordineert en hadden zijn cedulle wederom te moeten hebben, alse betaelt soude wesen; ende wat debuoir hij an Gillis Zeghers ghedaen hadde om de selve t'hebbene, en hadder niet connen angheraeken, niet jeghenstaende datse te vullen betaelt was. Hieromme waren zij ontstelt in haer ghemoet ende hadden daerom den dienst ende de sacramenten naeghelaeten, waerinne zij nochtans bekenden zeer qualick ghedaen t'hebbene. Bekende Gillis oock zijn schult, van dat hij de consistorie onrechtelijk beschuldicht hadde, belovende, hemlieden voortaan te beteren, ende wederom te stichten de guene die zij souden mueghen ontsticht hebben. Hiermede zijn se voor dit mael bij der dienaers laeten henen gaen.

Actum 23^{en} Martij 1570, voor Paesschen 's Donderdaechs.

Verschijnt Mr. Jan Enghelram, gheeft an, als tanderen tijden van H^c. Hoppesacq, hoe dat hij gheseit zoude hebben, dat het boecxken, bij Enghelram ghemaect, was boos, godloos ende der kercke Gods schadelick. Versochte der halfven dat Hendrico upghelecht soude zijn, sulcx goedt te doene ende te bewijzen, presenterende in zulcken ghevalle openbare beteringhe. Zo aver H^{cus} gheen bijstellinghe doen conde, dat hij bekennen soude alhier, sich uut haesticheit vergrepen t'hebbende, ende beloven voortaan derghelijcke niet meer te doene. Dit selve versochte Enghelram oock van Jeremias Ackerman, die tvoorsejde boucxken onlancx, als valsch ende valscher leere te zijnen, verdoemet hadde; item ghesecht, dat Enghelram daer met vele luyden om den hals ende stroppen ghebracht hadde.

Enghelram contra
Hoppesacq ende
Ackerman.

Hierup Hoppesacq voor consistorie ontboden, antwoordde:

„dat hij er t'sijnder tijdt up andtwoorden wilde, maer reserveerde den tijdt in sijne liberteit, sonder tzelve te willen doene als't Enghelram believen zoude. Zeyde voorts, hoe dat hij 'tvoorseyde boucxken also helick ¹⁾ achtete, als des Paus decreten. Doch up den persoon Enghelrami en hadde hij niet te zegghen, want van sodane woorden, als hier te vooren tusschen hen beyden gheweest zijn, is hij met Enghelramo versoent, daer bij hij begheerde te blijven.

Jeremias, van ghelijcken ontboden voor consistorien, verclaerde, dat hij met hulpe van anderen metten eersten wat uutgheven wilde jeghens 'tvoorscreven boucxken, 'twelcke hij zeyde alreede onder handen te sijne, ende zo haest het vulbracht soude wesen, wilde dat der consistorie communicueren, ende alsdan versoucken te weten: wie rechters zullen wesen in de zaeke? Zeyde naederhandt, hoe datter niet en resterde, dan te weten, wie rechters zijn soudent? dewelcke hij begheerde competent te zijne, opdat de sententie oft uitspraeke bondich mocht wesen.

Besluyt der consistorie: dat men hiervan met ten eersten raet vraeghen zal an 't Coetus. Daerentusschen beyde partijen, zo wel Enghelram, als Hoppesacq ende Ackerman, vermanen sich stille te houden. Men zal ter eerster ghelegghener tijdt daer wat in doen, opdat de saeke voleyndicht zijn mach, zo haest het mueghelick werdt. Dit is aldus de partijen anghesecht.

Versouck Geraert
Janssen.

Gheraert Janssen verclaerde voor consistorien, hoe dat zijne dochtere, Weduwe van Anthony Jonghe, belooft es met eenen Willem Trommel, Schotsman, die nootlick besoignierende es in seker wercken der C. Mt., ende zijn zijne zaken zoo ghelegghen, als dat hij nyet vertouwen en mach van trauwen. Daerom hij van den Bisscop van Cantelberghe verkregen heeft litteren van consent, om te mueghen trauwen in de Ynghelsche kercke, met ééne uut-

¹⁾ *Helick*: heilig.

roupinghe, ende begheert niet min 3 uutroupinghen, name-
lick Saterdaghe, Sondaghe ende Maendaghe, dewijle het
al ledicdaghen zijn. Wierdt gheadvisert, alleenlick ééne
nuitroupinghe te doene, ende dat sij trauwen soudén, wan-
neer sij wilden, volghende huerlieden litteren van consente,
ende up den zeker, die zij voor den Bisschop ghedaen
hadden, totter somme van in 100 sh. st., van datter gheen op-
positie vallen soude.

Mr. Cornelis d'Hooghe, anderwarf bij den dienaers in
consistorien vermaendt, als hier te voren fo. 44, andt-
woordde, dat hij wel bekende onordentlick ghedaen t'heb-
bene, dewijle hij 'tfaict zelve met zijnder handt ghedaen
heeft, maer en conde niet verstaen, dat de daet in huer
selfven quaet was, dewijle het den persoon wel verdiend
hadde, submitterende hem nietmin int oordeel der con-
sistorie, dewelcke voor een besluyt gheadvisert heeft: dat
als morghen 2 auderlinghen gaen sullen tot Mr. Cornelis,
dewelcke in harer presentien ende van de gene die present
waeren, int faict zijne schult bekennen zal ende leetschap
bewijst. Dit heeft hij verwillicht.

Schultbekennin-
ghe Mr. Cornelis
d'Hooghe.

Gillis Zeghers met Mr. Matheux de Questere, Notaris,
verschenen voor consistorien, presenterende dezelve de ghe-
casserde obligaetie van Gillis van den Berghe, om daer-
mede te doene, zo het bevonden soude wesen noodich
t'sijne, versouckende daer beneven de voornoemde Zeghers,
dat Gillis van den Berghe ontboden wierde voor 'tnacht-
mael, om hen te reconcilieren van sodane verbittertheit,
alsser tusschen beyden zoude mueghen gheweest t'sijne,
opdat sij met gheruster conscientie des Heeren Avondmael
begaen mochten. Dit es bij den dienaers verwillicht ende
gheordonnert, Saterdaghe naer de voormiddaechse predica-
tie te verschinen.

Gillis Zeghers
versouckt versoe-
ninghe met Gillis
van den Berghe.

D'huusvrauwe van Jacques Wittewrongle dede angheven
bij Lieven Hendricx, dat se huer ghedrouch angaende
huere saeke in de discretie van den dienaers. Wierdt hem

Besluyt angaende
d'huusvrau w
tewrongle.

gheandtwoordt, dat deselve daerup letten souden, ende jehghens Saterdaghe laeten weten, wat se er in besloten waren.

fol. 58. De saeke in deliberaetie gheleit, in wat forme de schultbekenninghe gheschieden soude, zijn de dienaers eyndelick eendrachtelick verdreghen, in de manniere navolghende:

Schultbekennin-
ghe Uxoris Witte-
wrongle.

„Men zal der ghemeinte angheven, dat daer es een zeker zustere der ghemeinte, die binnen hueren huuse de palen der eerbaerheit te buuten ghegaen heeft, zulcx dat vele persoonen, daerduere gheërghert, suspitie ghenomen hebben, ende gheruchte ghemaect is van meerder saken, dan met neerstich ondersouck waerachtich bevonden es, van welcker lichtveerdighe onvoorsichticheit zou, voor consistorie vermaendt, huere schult aldaer ende voor meer andere, die van der saeke mochten weten, bekent heeft.”

Dits naer eenen ander forme, bij huer onderteeckent, afgelesen.

Angheven Nico-
lai Bendt angaende
't annemen van
Marten Tay bijpro-
testatie.

Verscheen voor etlicke auderlinghen ende beede den ministreren, 's voornoens in consistorien vergadert, Nicolas Bendt; verclaerde in teghenwoordicheit Jeremie Ackerman ende Marten de Visscher, dat hij zeer ontrust zij uut eender disputatie, in teghenwoordicheit Gillis Huereblocq ende Prs de Moor, ghehouden met eenen Marten Tay, welcke hebbe de leere Lutheri in 't avontmale met grooten ernste ghedreven, ende ware daerover, met toesien der dienaers, ten Lutherschen avontmale gheweest; waer over hij achtete, deselve behoorde voortan met ons niet meer ten avontmale toeghelaeten te wordene, dewijle de doipe ende dat avontmael alleene den rechtgheloovighen toequam. Want waren Lutherus ende Zwinglius gantsch verscheiden in ghevoelen van Christo, jae, achtete den Christum, die Lutherus in den avontmale dichtede, so onrecht, als den wederdooperschen; ende so men dese Lutherschen dispenseren woude, dat men se ten avontmaele toelaeten woude, zo hadde men (zeijde hij) teghen recht beswaret de guene, die van conscientie wegghen, gheen tuijghen hadden nemen connen,

waer toe men se nochtans ten eijnde ghedronghen hadde. Item zoude hij oock selve also niet langhe eenicheit met ons houden kunnen. Maer, ghelijck als hij zijn ghevoelen hadde veranderen moeten ende deser kercken leere een-drachtich annemen, also moeste men dese oock daertoe drynghen.

Wordt hiervoor andwoorde ghegheven: de teghenwoordighe dienaers wouden hierover met der volle consistorie spreken.

Actum 25 Martij, Paeschavondt 1570.

Verscheen voor consistorien Olivier Brassen, verclaerende, hoe dat hij huwelicken soude, van morghen in 8 daghen, in een ijnghelsche kercke, met eenen ijnghelsche dochtere, gheñaempt Elijsabeth Rogiers, versouckende daerom in onse kercke 3 uutroupinghe ghedaen thebbene, namelick, Sondaghe, Maendaghe ende Dijssendaghe, oft ééne voor al. Wierdt gheadvisert: ééne voor al, dewijle hij dry uutroupinghe hadde in de ijnghelsche kercke.

Olivier Brassen
versouct 3 uut-
roupen.

Verscheen Gillis van den Berghe met zijnder huusvrauwe, de welcke ten vermane van de dienaers belooft hebben (ende voornemelick Gillis), als morghen voor de predicatie te verschinen, om met Gillis Zeghers te versoenen voor den avontmaele, consenterende oock in de schueringhe zijnder obligaetie, sampt andere sticken der questie angaende, daerup d'arbitraige gheloopen es tusschen hem ende Gillis Zeghers voornoemd. Dienvolghende es d'obligaetie ende d'arbitraighe van de mannen, thuerlieden beeder presentie, gheschuert. Gillis es ook sanderdaechs verschenen ende versoent met Zeghers. Ziet breeder hierof foliis 59 en 60.

Gillis van den
Berghe consentert
int schueren zijn-
der obligaetie etc.

fol. 59.

Actum 30^{en} Martij 1570 'sDonderdaechs.

Verscheen Clement Wouters, ontboden sijnde bij den dienaers; wierdt vermaendt sijnder erghernesse met drone-

Vermaninghe an
Clement Wouters
ende zijn huus-
vrouw.

kenscap begaen, ende sijnder onghehoorsaemheit, dat hij voor consistorien niet commen was, tot 2 so 3 mael ghedachvaert zijnde. Excuserde hem dat zijn huusvrauwe mede was ontboden, ende lach zieck van der peste.

Item zijn dronckenscap, zeyde hij, en was zoo groot niet. Was niet min te vreden, te volgen sulcx als de dienaers over hem ordonneren soudent. De vrouwe seyde van avontmaele ghebleven tsijne duer hare cranckheit, ende oock dat se verstaen hadde, 'tavontmael huere afgheseit gheweest thebbene. Wordt vermaendt niet meer af te blijven, ende haer te versoenen mette guene, die haer vermaendt hebben van haren achterclap teghen de dienaers. Ende aengaende Clement, wierdt noch uutghestelt ende vermaendt, sich met God te beraeden, tot dat men hem ontbieden soude; de dienaers soudent middelertijt voorder vernemen, hoe openbaer dat zijn dronckenscap gheweest zij.

¶Vertooch Nicolai Bent van 't boucxken Enghelram.

Up zeker vertooch voor consistorien, ghedaen bij Nicolas Bent in presentien van Hendrick Hoppesack ende Jere-mias Ackerman jeghens tboucxken van Mr. Jan Enghelram, als onder anderen, dat d'opschrift oft tijtle ende d'eynde niet goetd en waren: d'opschrift, om dat tzelve luydende was „Uutspraeke etc.”, twelck gheen privaet persoon, sonder consent der ghemeinte, of predicanten ten minsten, en vermochte so te doene: d'eynde, om dat hij screef „tot de strijtlustighen”, twelck der Christenen manniere niet en was; gaf oock daermede de authuer te kennen, dat zijn bouck niet recht en was, anders soude hij niemant daer teghen tot strijdt beweghen. Versouckende daerom de voorseyde Nicolas: zo dese consistorie daer over oordeelen soude, dat se eerst bedencken willen, wat oordeels daer elders over ghegaen zij. Item dat hij van dese consistorie onghemoyt mocht blijven, mits dat tboucxken sonder consistorie begonnen was etc.

De dienaers, up al ghelet, hebben eendrachtelick voor andwoorde ghegheven, dat men in de saeke metten eersten doen sal wat redelick ende billick was, vermanende Bent

ende den twee anderen, hemlieden daer en tusschen stille te draghen. Wierdt voorts besloten, dat men in de naeste Coetus oft maentlicksche vergaderinghe der dry uutlandsche ghemeinten, de saeke van tbouccken naecktelick voorstellen soude ende raedt vraghen, hoe men alle diffrenten dien-aengaende mochte voor eeuwelick nederlegghen.

Actum 2^{en} Aprilis 1570 Sondaechs.

Verscheen Aernoult de Keyserre met Eyken van Eickendaele, mette welcke ghehandelt es gheweest hier te voren, Aernoult de Keyserre ende Eyken van Eickendaele. *ziet foliis 28. 36. 62. Item zekeren tuychnisbrief van Noorwichs.* Wierdt van hemlieden verheyscht tuychnis van 'toverlijden van Eykens eersten man. Antwoorde Eyken, gheen tuychnis t'hebbene noch connene bijbringhen, dan dat zekere persoonen eenen brief ghelesen hebben, vermeldende van 't overlijden haeres eersten mans. Voorder ghevraecht, zeyde hoe dat se huer de letste reyse verabuserde met te segghen, dat hueren man te Bruessel was ghestorfvē, want huer beter bedocht hebbende, zo es hij ghestorfvē te Dort in Hollandt 2 of 3 jaeren naer den couden wintere, doch en weet sou daer van anders niet, dan van hooren zegghen. Want als sou de tijdinghe hadde van zijn overlijden, reysde daer henen, ende verhoorde daer, dat hij in eenen cleermaekers winkle ghestorfvē was. Voorder ghevraecht, hoe de cleermaeker hiet, wat persoonen datter bij waren als hij starf, waer hij begraven was etc., — en wiste gheen breeder bescheet. Bekende voorts dat se debvoir ghedaen hadden, om inde IJnghelsche kercke te trauwen.

Item dat Aernoult teghen sommighen persoonen gheseit hadden, datse buuten Bisscopsgate ¹⁾ ghetraut waren. De dienaers, up al ghelet, hebben hen beyde vermaendt,

1) „Bishopsgate Without” naam eener wijk, die bij „Bishopsgate Within” begint. Deze laatste begint in de City, tusschen Cornhill N°. 61 en Leadenshallstreet N°. 158.

neersticheit te doene, om souffissant tuychnis te krijghen van 'toverlijden van Eykens man. Item, hemlieden te wachten van eenighe IYnghelsche pastueren te solliciteren om te mueghen trauwen, dewijle zij dezelve also bedrieghen souden; ende onthier ende donderdaghe soude men breeder up de saeke letten, belastende hemlieden jeghens dan weder te verschijnen.

Wordt anghebrocht dat Arnoldus Stuer ende Mr. Cornelis van der Maze hemlieden ontgaen int dryncken ende ongheregheltheit.

Verscheen Jan Clercx, Mr. Matheux Verhomme ende Cornelis Joossen, diakenen, verclarende, hoe dat sij verstaen hebben, dat in zeker pesthuis in de Minoris¹⁾, daer men d'aelmoesse van de ghemeinte ontfanct, groote ongheregheltheit ende dronckenscap begaen wordt, versouckende dat dat de dienaers hier up acht willen nemen. Ghehoort hier up Philippum Garcy affimerende, dat hij hiervan groot ghe-ruchte ghehoort hadde, jae selfs onder d'Ynghelschen, ende dat Arnoldus Stuer, visiteerder van den siecken een was van degene, die daer ten huuse hadden sitten drincken, — de dienaers hebben goedt ghevonden, Beatrix, de verwaerster van de ziecken, in consistorie te laeten commen ende huer te examineren. De welcke binnen commen zijnde ende ghevraecht naer de waerheit van de saeke, heeft gheseit, hoe dat eerstmael Mr. Cornelis van der Maze, chijsurgijn, daer was commen met zijnen zuene ende droncken onder hen 3 so 4 potten biers; daernaer, ontrent den 2 of 3 uren naer noene, quam Arnoldus, die bleef daer zittene tot den 7 uren; daer quam oock een Jacques, boeckpenter, met eenen scrijnwerker, om haar te spreken; item noch 2 ijnghelsche vrouwen, die bij drancke waren, de welcke ter stondt vertrocken. Ende daer mochten in alles ghedroncken zijn 8 zo 9 potten biers, ende men sanck overluidt den 51. Psalm.

De dienaers, de voorseyde Beatrice (hoe wel sou van der

1) Minoris: straat in het oostelijk gedeelte van Londen, tusschen Aldgatchighstreet en Towerhill.

ghemeinte niet en was) vermaendt hebbende, dat se haer stichtelicker behoorde te draghene ende van dronckenscap, daer se seer berucht af was, te vermijdene, twelcke sou beloofde voortan te doene, hebben gheadvisert: Arnoldum up t'ontbiedene met Cornelis van der Maze ende zijnen zone, maer te vooren noch eenen broeder te hooren, die oock van de zaeke weet.

Actum 6^{en} Aprilis 1570 'sDonderdaechs.

Jacob Machen, weduwnaere, versouct te mueghen trauwen met een IJnghelsche weduwe, ghenaeamt Elyzabeth Reyls, in onse kercke. Gheadvisert ende hem voor andwoorde ghegheven, dat hijt rauwen soude in een ynghelsche kercke, dewijle hij de spraeke wel can, ende zijn bruant gheen duijtsch en can, salvo dat hij beijde, tot men in onse kercke drij uutroupinghen ghedaen hebbe.

Jacob Machen verzouct te trauwen.

Verscheen Nicolas Bent, verselscapt met Jeremias Ackerman, versouckende onderrechtinghe van 'tannemen bij protestatie van de persoonen van Marten Tajj ende Pieter de Bert. Item, oft Joānnes à Lasco, zalegher ghedachten, bij protestaetie metten Lutherschen ghecommuniqueert heeft, zo men zecht. Item, of wijler zalicher ghedachten D. Uutenhovius met eenen briefve zulcx zoude bevesticht hebben, ende wat van dier sake wesen mach. Jeremias verclaerde hiervan oock onderwijs begheerende.

Versouck Bent en dehandelinghe der consistorie metten zelve.

Ghevraecht, waeromme zij sodane onderrechtinghe versochten, andtwoorde Bent, hoe dat hij Marten Tajj eens op de bursse anghegaen es, hem vraeghende, hoe hij ghemoet was, ende of hij noch zo ghesint was in de leere Martini, als te vooren etc. Hierup verandtwoordde hem Tajj in deser voughe: „Ghij en verstaet de saeke niet, ghij wilt wijser sijn dan den Superintendent Joānnis à Lasco was ende Joannes Uutenhovius, salegher ghedachten, jae de gantsche ghemeinte van Londen. Tsurplus ver-

fol. 60.

sochte Bent te verclaren in presentie van eenen diaken, die over desen handel als ghetuughen gheweest hadde. Wierdt belast, voort te varen met zijn verclaers, ende so men bevonde noodich te wesen, dat de ghetuijghe binnen quame, men soude hem inroupen.

Verclaerde dan Bent wijder, dat Marten zijde, dat wijlen à Lasco en Utenhovius met de Martinisten up protestatie ghecommuniqueert hadden; dit en conste Bent, zijde hij, niet verstaen, namelick als dat men eenicheit houden soude mette guene, die verscheijden zijn met ons in de leere ende ons lasteren ende naer ons leven staen.

Marten Taij, voorder bij Bent gevraecht, wat hij hilt van den doop, zijde, dat de zalicheit te soucken was in twater. Item, dat hij liever zijn kinderen in de Pausche kercke soude laeten doopen, dan datse onghedoopt soudē blijven etc. Hierup rees zeker disputatie, ende dewijle Taij sich altijts beriep up sijn protestatie bij hem ghedaen, ende dat à Lasco ende Utenhovius voor goedt anghezien hadden, up sulcke protestatie eenicheit met elcanderen te houden, zo was hij, Bent, ghenootsaect gheweest de saeke der consistorie an te gheven.

D'advisen gevraecht rontom ende wedervraecht, es de resolutie eijndelick hierup vervallen: Te wetene, hoe dat dit een particulier faict es, gheschiet tusschen broeder ende broeder onder 3 zo 4 personen, derhalfven zoudē hij Nicolaes vermaendt zijn, met Jeremias, Marten Taij privatelick an te spreken ende te vermanen van de feijlen, die sij in hem zouden mueghen bevonden hebben, ende zo Marten sich up eenighe schriften oft andere tuijghenisse beriep, dat hij bijstellen zoude. Dit al naer ordene der Christelicke discipline, ende zo Marten hen geenssins hooren woude, dat sij dan de saeke an consistorie bringhen soudē; de dienaers wilden doen sulcx als zij dan bevinden soudē billick te sijne. Voorts Bent te vermanen, hoe dat hij hem selven onbehoorlick om dese saekē van den letsten

avontmale afghesondert hadde, van welcke erghernisse hij boete ende der ghemeinte ghenouch doen moeste.

Dese resolutie es hem aldus angheseit. Nicolaes verclaerde, hem nijet ghenouch ghedaen te sijne, ende en wiste niet (zeijde hij) hoe hij de vermaninghe anlegghen zoude, dewijle zijn zwaricheit daerin nijet en bestondt, maer versochte alleenlick een clare andtwoorde van t'ghevoelen deser kercke up t'point, van ijemant in de ghemeinte an te nemen bij protestatie, ende of wijlen zaligher memorien à Lasco ende Uutenhovius, sampt oock dese ghemeinte, van sodane ghevoelen sijn gheweest? De dienaers persisterden bij haeren voorgaenden beslujte.

Verscheen Aernoult de Keyser, presenterende der Consistorie seker script, inhoudende seker excusen ende verandt-
 woordinghen van sommige woorden, die zijn huusvrauwe te cort oft onvoorsichtich ghesproken hadde; item zeker scultbekennighe. De dienaers, tsamen ghedelibereert hebbende, hebben volghende de resolutie, maendaghe in Coetu ghenomen, den voerscreven Aernoult angheseit ende verclaert, hoe dat hij notoirlick met Eyken van Eickendale in hoererie was levende, dewijle sij nyet ghetraut en waren, ende oock niet trauwen en consten, voor dat hij claer en duyttlick bescheet brachte van toverlijden van Eykens eersten man, waer of stercke presumptie ende gheruchte liep, dat hij noch in leven was. Vermaenden hem derhalfven, voor so vele als hij een lidtmaet deser ghemeinte was, ende hem der discipline onderworpen hadde, dat hij van tvoorseyde Eyken van stonden an scheyde. Ende, zo hij behoorlick bescheet t'éenigher tijdt crijghe van toverlijden hares eersten mans, dat hij sulcx an de consistorie bringhe, de dienaers willen als dan doen ende in de zaeke raeden, zo se nae God sullen bevinden behoorende.

Handellinghe met
 Keijser, ziet 28,
 39, 56, 62.

fol. 61.

Actum 9 Aprilis 1570 Sondaechs.

Naer dien Mr. Cornelis van der Maze vermaendt es ghe-

Schultbekennin-
 ghe Mr. Cornelis
 van der Maze.

weest in Consistorien van zeker lichtveerdicheit ende overdaet in drijncken begaen, als hier vooren staet fo 53, ende hij verwillicht hadde, nae te commen, sulck als de dienaers over hem ordonneren souden, so es eyndelinghe besloten ende hem angheseit, dat hij ten sekeren daeghe verschijnen zal met 2 ouderlinghen voor de guene, die hij metter voorseide daet vererghert heeft, ende bidden om Christus' wille, dat se hem sulcx vergheven.

Schultbekennin-
ghe Arnould Steur.

Arnoldus Stuer, ontboden in Consistorien, is bij den dienaeren oock vermaendt gheweest van onordentlicheit, met voorscreven Cornelis Vermaze begaen. Te wetene, van dat hij met hem 3 so 4 uren, naer zijn selfs kennesse, hadde gheseten ten huuse van eenen siecke van de peste, daer men dranck ende sanck, ende denselven Cornelis (die hij nochtans selve als een persoon totten dranck ghe-neghen, tanderen tijden, anghegheven hadde) niet vermaendt in tijds te vertrecken, ende zijn patienten te gaen cureren; in summa dat hij hem inde voorseyde compaignie niet als een predicant ende vermaender ghedreghen heeft, maer duer zijn presentie ende zwijghen gheconnivert tot het dronckenscap ende onordentlicheit int singhen aldaer begaen. Hier jeghens heeft Arnoldus diverse excusen voort ghebrocht, ende es niet min eyndelinghe te vreden gheweest, wederom te stichten, die hij soude mueghen ontsticht hebben, ende zijn schult te bekennen. De dienaers hebben gheordonnert als boven van Cornelis Vermaze.

Adviesen ende re-
solutien, ghenom-
men mette diake-
nen.

Daer es gheresolveert, bij ghemeenen besluyte der Consistorie ende diakenen, van tonderhouden des dienstes ende der predicanten. Voorts, van topbringhen van den tachterheden ende lasten der aermen, dat ter eerster gheleghe-ner tijdt, twee ouderlinghen ende twee diakenen in elcken wijck ommegeaen sullen van huuse te huuse ende neerstelick vermanen een yder tot contributie: te weten, voor den predicanten maentlicks, ende voor den aermen wekelicks, elck nae zijn vermueghen. Die langhe in de ghe-

meynte alreede gheweest zijn, ende niet en hebben ghecontribueert, te vermanen tot uplegghinghe van de achterstallen; die sich wel ghequeten hebben tot nu toe, te bedancken ende te bidden, dat se continueeren; die averqualick haer debvoir ghedaen hebben, dapperlick te vermanen; ende die als dus nyet willen gheven — uutghenomen die van den aermen leven — up te teekenen, om haere redenen af te vraghen in Consistorien.

Ten anderen, overmidts datter zeker clachten ende murmuringhe waren over de ghemeente, van dat Arnoldus Stuer, visiteerder van de siecken, van de aermenghelde eensdeels ghesalarieert was, so es oock gheresolvert ende besloten als vooren: dat de dry predicanten loten sullen, ende so wie het lot valt, die zal in stede Arnoldus dienen, salvo dat Mr. Jooris, die noch zieck es, eenen in zijn plaetse zal mueghen stellen, tot hij ghenesen werdt ende machtich zelve zijnen dienst te vulbringhen.

fol. 62.

Ten derden, dat men alle Dysendaghe nae de predicatie in Consistorien propositien doen zal, om also de broederen, die begaefd zijn te beprooven ende oorsaeke te gheven, om meer te leeren, ende sich selven te oeffenen int verstandt van Godes woordt. De persoonen, hiertoe bequame zijnde, waren als doe benoemt, onder anderen de naevolghende: Gisbertus Joënnis, Joës Cubus, Joënnis de Cueninck, Lucas Claessene, Jan Davelu, Pieter Carpentier, Pieter de Bert, Philippus Garcy, Mr. Matheux Verhomme, Jan Lamoot, Gheeraert Artijs, ende meer andere.

Actum 13 Aprilis 1570.

Mr. Jan Ynghelram versochte andwoorde up seker stuck, te vooren bij hem der Consistorie anghegheven. Wierdt hem bij den dienaers gheandwoordt: dewijle zij weynich in ghetale waren, dat se moesten vertouwen totten naesten Consistorie daghe.

Versouck Ynghelrami.

Gheeraert Artijs
versouet ghetuij-
ghen te mueghen
nemen.

Gheeraert Artijs versouet zijn kindt ghedoopt thebbene ende daerover als ghetuyghen te mueghen nemen 2 personen, namelick een man ende vrouwe, die van de ghemeinte niet en zijn. Accorderen, de vrouwe te mueghen nemen, dewijle zij voor een ynghelsche anghesien wordt, ende ter surplusse Gheeraert ghebeden, ghetuyghen van de ghemeinte te willen nemen, om de ordene t'onderhouden.

Actum 16 Aprilis Sondaechs.

Angheven der
diakenen.

Vertoochden de diakenen, hoe dat daer was eenen Gillis Schoonhave, eertijts predicant te Wormhout¹⁾ in Vlaenderen, die sijnen dienst ghepresentert hadde, om de siecken te visiteren in de plaetse Arnoldi, begheerende van den dienaers te weten, wat se hier inne ghesint waren te doene. Naer langhe deliberatien hierup ghenomen, es eyndelinghe metten diakenen besloten gheweest, den voorseyde Schoonhave te accepteren bij provisie, dewijle daer nu zeer weynich ziecken zijn, ende dit sonder prejudicie van den besluyte, over acht daghen ghemaect, daerup men breeder zal mueghen adviseren, so ons de Heere meer versochte; dien volgens es de voorseyde Gillis anghenomen gheweest bij provisie.

Versouck Joris
Moyenszn.

Verscheen Jooris Moyensznⁿ, verclarende hoe dat hij heeft eenen dienaer, die broeder es deser ghemeinte, de welcke hem corts ten huwelicke begheven soude met een der sustere der ghemeinte, ende dewijle zij beede zeer aerme sijn, zo versochte hij an den dienaers, dat men ten daeghe van den huwelick zoude mueghen staen voor de kerckdeure met een schuetele, om de goetwillicheit van de broederen daer te versoucken. Dit versouck wierdt bij den dienaren gheaccorderd. Van den stoele aflesen: dat de personen sulcx begheert hebben an de dienaers om huerlieden ghesteltheits wille.

Deliberaetie ende
advijns der auder-
linghen angaende
't scrift van En-
ghelram, overghe-

Wierdt ghelesen seker scriftt bij Mr. Jan IJnghelram, overghegheven 6ⁿ Aprilis an de consistorie, daerbij hij sich hooghelick beclaechede, dat de dienaers gheen eijnde

1) Wormhout. in Fransch-Vlaenderen.

en maecten tusschen hem ende Hendrick Hoppesacq, ^{gheven der Con-}
 die met meer andere broederen seker boucxken, bij hem, ^{sistorie, touchie-}
 Mr. Jan, over etlicke jaren in drucke laeten gaen, beschul- ^{ende zijn boucx-}
 dicht hadden, als „boos, godloos ende der kercke Gods
 schadelick, des Paus decreten ghelijck, een boucxken waer-
 duere vele luijden an stropfen ende galghen commen waren”
 etc. Betvoorts ¹⁾ den dienaren int selve scrift ansegghende,
 dat se hiermede bewesen, dat hem der ghemeinte bauwe
 niet also, als hem wel betaemde, ter herten en ghijnck,
 dat se gantsch sorgelooslick ende ongheacht de saeke, tzij
 ten gheluckighen oft ongheluckighen ejnde, daerhenen drij- **fol. 63.**
 ven lieten. Item, so des voorseijde Hoppesacqs ende zijnen
 metpleghers beschuldighen recht waren, dat hij, Mr. Jan,
 niet alleene uuter ghemeinte ghestooten ende den Satan
 behoorde overghelevert gheweest thebbene, maer soudē
 oock de dienaers selve sulcke straffe weerdich sijn, die
 hem dus langhe sonder eenigh vermaen ende straffe de
 handen over thoof t ghehouden, ende boven dien in Febru-
 arie lestleden tuijchnis briefven ghegheven hadden, dat se
 up zijn gheloove noch leven niets wisten te zegghen.

Up al twelcke de auderlinghen bij ghemeenē accorde
 ende bestemminghe gheadvisert hebben: Mr. Jan an te
 zegghen voor andwoorde sulckx als hiernaē volcht, doch
 met sulcke reservatie, dat sij de saeke noch breeder in
 de maenlicke versamelinghe der 3 uutlandischen ghemein-
 ten (Coetus) begheerden te communicueren. Alvooren de au-
 derlinghen protesteren, dat se gheen onordentlicheit van spre-
 ken excuseren willen; verclaren dat se niet eijghentlick voor
 calomniatuers houden en connen die persoonen, die ghe-
 seit hebben, dattet een bloetbouck es, des Paus decreten
 ghelijck etc., voor dat van den bouck behoorlickē ghe-
 oordeelt zij, of hij te approberen, oft reiecteren es.

Ten 2^{en} om van den selven behoorlick te oordeelen,

1) Betvoorts: destijds gebruikelijk voor: Voorts.

zijn van advijse, dat Mr. Jan den selven sal translateren of doen translateren in fransche tale, om als dan bij dese consistorie anderer ghemeinten advijs ende oordeel daerup mede te versoucken; laetende te vooren weten de personen, die den selven beschuldicht hebben, dat sij hare stucken ende redenen an de consistorie bringhen.

Ten 3^{en}, dat men over beede sijden een silentie imponeren sal totter tijdt, dat van den boucke in der voorscreven manieren ghejudiciert zij, sonder nochtans daermede te willen prejudicieren den guenen, die zijn advijs van den bouck gheven soude, als hij dies ghevraecht ware.

Ten 4^{en}, hebben de auderlinghen Mr. Jan vermaendt, dat hij hemlieden t'onrechte bij sijnen voorseijde scrifte beschuldicht heeft van sorgheeloosheit ende onachtsaemheit, hem vermanende sodane ghevoelen af te legghen, dewijle zij niet uut sorgheeloosheit, maer uut christelicke sorgvuldicheit de saeke te langher hadden laeten anloopen, vreesende dat se duer tverhaesten der saeke te cort of te lanck hadden moghen doen. Voorts hem vermanende, hoe dat hij qualick applicerde het gheven van het tuijchnisbrief in Februarie lestleden, ende voortan hem van sodane manieren van scriven te mijden.

Beede de ministers, namelick D. Gotfridus ende Barth., hebben van contrarien advijse gheweest, ende versocht men soude het selve oock anteecken in dese manieren: „De consistorie en heeft haer des boucx niet an te trecken, maer moet alleenlick de beschuldighers uplegghen, dat sij haer onrecht bijstellen, om diverse redenen bij hemlieden gheallegiert.” Wierdt Mr. Jan ghelesen de voorseijde conditionele andwoorde der auderlinghen, die daerof copie versochte, ende daernaer ten minsten de summa daervan up te mueghen teekenen in sijn tafelboucxken. Wierdt hem tzelve gheweyghert, omdat het ghene gantsch absolute ende resolute andwoorde en was.

Actum 20^{en} Aprilis 'sDonderdaechs.

Verscheene Franchois Clercx ende Cornelis Jooss, dia-
 konen, versouckende een rekeninghe te doene van een seker
 sterfhuus ende verkoopinghe van goederen bij hemlieden
 ghedaen, toecommende een weseken, overmidts dat Cornelis
 ghesint was zijn vertreck te nemene. Wierdt besloten dat
 Cornelis voorscreven de rekeninghe onderteekenen ende in
 handen van Franchois Clercx laeten soude, omme namaels
 metten anderen diaken daervan te handelen.

Versouck Cornelis
Joossen.

Jacob Janssen vermaendt sijnde, waeromme hij den 12^{en}
 Martij in deze ghemeinte niet en verscheen, omme totter
 schultbekentenesse, die als doe van den stoele afgelesen
 werdt, zijn jae woordt te gheven, zo hij den 5^{en} Martij selve
 bewillicht hadde, heeft zeker ontschuldighen, van nootsae-
 kelich verhindert te zijne, t'voorghewent. Wierdt eijndelick
 gheresolveert, dat men Sondaeghe naestcommende de saeke
 noch eens verclaren ende aflesen soude, ende dat hij als-
 dan zijn jaewoordt daer up gheven soude. Hier over es
 hij uitghegaen, om sich daer up te beraeden.

Vermaninghe, an
Jacob Janssen ghe-
daen.

fol. 64.

Actum 27 Aprilis 'sDonderdaechs.

Jan Enghelram gaf over zeker lanck scrift, angaende
 zijn boucxken ende zijne wederpartien, sich beclaeghende,
 dat de consistorie hem gheen recht doen en wilde, met meer
 ander redenen ende doleancen, breeder in zijn voorseide
 scrift begrepen.

Enghelram pre-
senteert der consi-
storie een scrift.

Andtwoordde de consistorie dat se persisteerden bij den
 andwoorde, den 6^{en} Aprilis ghedaen, ende zo hij ijert te
 segghen hadde daer jeghens, zo hij bij sijn scrift scheen
 te verclaren, dat hij sulcx voor den eersten anstaenden
 Coetus overbringhen soude.

Ten anderen, dat hij onbehoorlick de consistorie beschul-

dichde, als ofse de partijen droughen, daer de selve consistorie nochtans up verscheijdenmael voortijts verclaert hadde, dat se metten alder eersten met goeden advijse ander kercken daer in handelen soude. Ynghelram replieerde, dat hij der consistorie andwoorde van gheender weerde en hield, ende dat hij de saeke soude moeten voor der bij ander rechters brijnghen. Wierdt wederom hem gheandtwoordt, dat men, volghende tadvijis van den E. Biscop, de saeken daer swaricheit up viele in Coetu bringhen soude, ende daer naer noch sijner E. hulpe ende advijis versoucken, soot van noode ware.

Ynghelram, hierup uitgegaen zijnde, wierdt andermael ingheroupen ende ghewaerschuut, zo hij yet in dese saeken dede, om die voor eenen anderen rechter te brijnghen, eer de consistorie met het Coetus daerup ghedelibereert hadde, dat zulckx met onwille der consistorie gheschieden zoude. Andtwoordde Ynghelram, dat hij wilde staen ter correctie, zo hij sich qualick droughen.

Versoucke Togghe.

Verscheen Wm Togghe, versouckende te wetene, wanneer hij ontfanghen soude zijn ghedebourseerde penninghen voor de ghemeinte. Item of men hem gheen ander andwoorde en behoorde te gheven up zijne vraghen, die hij in Coetu voorghegheven hadde. Wierdt hem gheandtwoordt: angaende de penninghen, dat men met ten eersten daer of yet besluyten soude, als de broeders der Consistorie al bij een waren; ende aengaende tweede: dat de dienaers sich hielden an den besluyte, in Coetu den 3^{en} Aprilis ghegheven, ende hem angheseit.

Togghe ende Davelu gheven een scrift over.

Gaf daernaer de voornoemde Togghe een scrift over, bij hem ende Jan Davelu onderteekendt, inhoudende sommige beswaerstucken teghen de Consistorie, waerup deselve voor andwoordde gaf, dat se hen beraeden ende ter bequamer tijdt daerup andwoorden soudent.

Hendrick Hoppesacq neemt verlof an de consistorie.

Verscheen Hendrick Hoppesacq, verclarende dat hij ghesint was over zee te trecken, begheerende dat men hem

vergheven wilde, waerinne hij sich uut haesticheit soude mueghe enenichsins vergrepen hebben, zo hij van zijnent weghe vergaf dengenen, die hem te cort mochten ghedaen hebben in eenigher manieren. Vermaendt zijnde, of hij wel gherust was angaende de saeke, tusschen hem ende Ynghelram, van tbouccken, ende dat hij zijn conscientie wel examineren soude, — verclaerde: dat hij teghen Ynghelrams persoon nyet en hadde, maer wilde hem helpen zo hij mochte, als zijn broeder; dan, so vele zijn boucxken belangde, persisterde bij het guene, dat hij daer of anghegeven hadde; zo hij nochtans in dien deele hem met eeneghe hefticheit der woorden mesgrepen hadde, verclaerde dat hem sulcx leedt was. Hierup belast zijnde uut te gaene, es besloten gheweest, hem te vraghen, of hij sich den oordeele, dat over het boucxken hiernaer ordentlick utghesproken soude zijn, t'onderwerpen wilde. Hierup ingheroupen, heeft verclaert, dat jae; voorder zo hij bevonden waere, qualick ghevoelt ende ghesproken thebbende, tvoorseide boucxken angaende, dat hij bereet was, t'allen tijde zijne schult daer van te bekenne.

Verscheenen Jan Clercx ende Claude Dotignys, overghevende seker scrift, waer inne sij sich beclaecheden, dat se niet vuldaen waren up haere versoucken, den 25. Februarij scriftelick overgheghevene, inhoudende 5 sonderlinghe stucken, waerinne zij achteden, der discipline te cort gheschiet te sijne. Wierdt gheandwoordt: ghemerct zij voor den arbitren nyet en waren verschenen, zo hemlieden angheseit was, dat zij daer over de Consistorie breeder niet behoorden te molesteren, refererende hemlieden ten surpluse totter andwoorde, den voorseiden 25 Februarij ghedaen.

Angheven Clercx
ende Dotiguys.

Verschenen Nicolas Bent ende Jeremias Ackerman, verclarende, hoe dat sij bij Marten Tay gheweest, ende hem (zo hen opgheleit was) vermaendt hadden, waer over hij hemlieden — zeyden sij — meest voldaan hadde. Doch was hemlieden de conscientie des te meer verswaert, dat men

Angheven Bent
ende Ackerman.

de Martinisten also ter ghemeinte was toelatende. Versochten derhalfven, dat men hemlieden voor dese reyse van tnachtmael woude laeten afblijven, om dat sij in haere conscientien sich niet en consten gherust stellen, ten ware dat D. Gotfridus hen daerinne voldede. Ghevraecht zijnde, waerom zij D. Got. meer dan andere anspraeken, zeyde Bent, dat hij verstaen hadde, dat D. Got. tot sulck een acte van alliance metten Martinisten te maeken bewillicht hadde, zijnde tot Franckfurt oft elders. Zo hij sulcx ghedaen hadde, zo vonden sij sich beswaert, zo niet, waren gherust. D. Gott. andtwoordende verhaelde, hoe dat hij gantschlick van dier saeken (zo vele huerlieden voorghevende acte ofte brief anghijnck) niet en wiste, noch oynt eeneghen broederen gheraeden hadde, metten Martinisten te communiceren, oft kinderen te doen doopen, maer conde 't contrarie met opene briefven dergener, die sich naermaels sijnder daer over bedancket hebben, bewijzen. Nicolaes ende Ackerman naer diversche woorden verclaerden, dat se niet tot verachtinghe der ghemeinte oft eenegher persoonen, af en bleven van 'tnachtmael, dan alleene om de gherustheit haerer conscientien wille, biddende, men soude se om Godes wille daerinne draeghen.

Saal ende anderen versoucken betalinghen van achterstallen.

Verscheenen Saal, IJnghelram ende Dotignijs, sprekende van hare achterstallen, die sij voortijts noch anghegheven hebben, een yder presenterende een bijzonder scrift daervan. Wierdt gheandtwoordt, dat men daer over tsijnder tijdt spreken ende handelen soude, om te siene, hoe men den

fol. 66. besten middele daerin soudén mueghen ghebruycken.

Actum 29^{en} Aprilis Saterdaechs.

Handelinghe endeanghevingheder auderlinghen an de diakenen.

D'auderlinghen hebben t'scrift, t'welck Wm Togghe den 27^{en} Aprilis in consistorien overghegheven hadden thaerlieden laste, den diakenen voorghelesen, uut oorsaeke dat W^m voorscreven eerst daervan in haer lieder presentie mentie maecte ;

hebben insghelijcken ghelesen de andwoorde, up W^{ms} voorscreven bezwaerstucken bij hemlieden ghemaect, op dat sij diakenen, weten souden, hoe dat Togghe de consistorie beschuldicht hadde ende hoe deselve consistorie met hem gehandelt hadde. Willem Togghe gheandwoordt hebbende, dat hij zijne beschuldighen wilde houden staende, wierdt belast int toecommende Coetus zijn bijstellinghe behoorlicken an te bringhen, op dat de saeke metten eersten mochte gheeijndicht wesen. Vermaenende daer en tusschen, dat hij sich selven wel beprooven soude, eer hij sich totter tafele des Heeren met sodane een ghemoet, als hij in zijn schrift gheopenbaert hadde, begheven soude. De consistorie verclaerde oock, dat se sich sijner beschuldighen halfven wel gherust vandt, als onwarachtich wesende, hoe wel se niet sonder feijlen waren.

De auderlinghen gaven den diakenen oock te kennen, wat andwoorde zij Mr. Jan Enghelram den 27ⁿ Aprilis ghegheven hadden up zijn versouckscrift, als doe overghegheven, namelick als datse metten alder eersten daerinne begheerden te handelen, zo si te vooren meer verclaert hadden, begheerende dat de diakenen hier of ghetuijchnis draeghen souden, omme dies wille, dat Mr. Jan t'anderen tijden ende sonderlinghe int voorscreven schrift hem ghenouch ghevanteert hadde, de saeke elders te betrecken, up t'pretext, dat men hem recht soude gheweyghert hebben. Dit selve wierdt Mr. Jan Ynghelram ter presentie van den diakenen oock verclaert, versouckende dat hij der consistorie metter saeke soude laeten gheworden, dewelcke, om der ghewichticheit der selver, daer up begheerde breeder te delibereren. Verclaerde Mr. Jan, dat hij naer versouck der consistorie hem reguleren wilde, salvo dat se metten 1^{en} haer debuoir daden.

Actum 1^e Majj 'sMaendaechs.

Mr. Jan Ynghelram gaf over seker schrift, t'welcke, de-

wijle het lanck was, nyet ghelesen en wierdt, maer uutghestelt om te beandtwoorden totten naesten daeghe.

Actum s'Donderdaechs 4^{en} Majj.

Versouct Togghe
diverse acten uut-
ten consistorie-
bouck.

Verscheen Wm Togghe, versouckende diverse acten uutten consistoriebouck: Eerst des 20^{en} Augusti 1569; des 24 Decembris; 13^{en} Decembris, t'besluit metten diakenen in consistorie ghemaect; 25^{en} Decembris beschuldichbrief van Hoppesacq; Bertholdus, van den 11 Augusti, verclaerschrift tusschen de selve, uutten stoel ghelesen; d'acte van C. Mt., ghegheven 29^{en} Decembris 1567; beschuldichbrief Bent contra Berthold van den 11 Augusti; item zijn eijghen schrift, overghegheven den 27^{en} Aprilis; item noch een schrift, overghebrocht up Saal den 16^{en} Martij, in presentien van hem Togghe. Dit al om te verifien de stucken, die hij ten laste van de consistorie overghegheven
fol. 67. hadde.

Andtwoordden de dienaers, dat se achteden onghehouden t'sijne, een yghelick acten te ghevene van allerleij saeken die in consistorie verhandelt wierden, ten ware dat het Coetus, voor wien dese saeke alreede overghegheven was, sulcx oordeelde van noode te sijne. Hier over protesterde Togghe, dat hem te cort ende ghewelt gheschiedde. Jan Davelu, ghevraecht zijnde, of hij de saeke met Togghe, die hij mede onderteekent hadde, wilde beandtwoorden, zeijde, dat jae, dan nochtans bij middele van Togghe, die de selve beter bekendt was.

Angheven Gabri-
elis Berts.

Verschenen Gabriel Berths ende Adriaen Ghijselinck verclarende, hen selven beswaert te vinden uut oorsaeke etlicker woorden D. Gotfridi, uutten predickstoel den 3^{en} Aprilis up de woorden „vele zijn één broot etc.” gesproken; namelick, dat hij, de selve uutlegghende, mentie maekte van de schueringhe der guenen, die eertijds van de ghemeinte afgeweken waren, segghende dat se gruwelick sondichden

teghen de voornoemde Schrift, die in deselve sonde noch bleven volheerdende; dan wilde daarmede ontschuldighe niet beswaeren, maer dancte God voor de guene die wedergehekert waren. Waarmede de voorseijde 2 broederen zeijden, dat D. Gotfridus den ghemaecten vrede, inhoudende dat men van gheen voorgaene saeken reppen en soude tot ijemandts laste oft verwijt, te cort ghedaen hadde. Adriaen Ghijselins verclaerde oock, hoe dat Gheeraert Artijs bleef sustineren, dat hij, Adriaen, hem voor den deputatis soude beclaecht hebben, waerover Gheeraert hem soude beschuldicht hebben, hem insinueerende van verradelicke ghehandelt thebben. Versouckende daerom, dat Artijs voorscreven zijn beschuldiginghe soude opgheleit zijn te verifiren, ofte daer van af te stane ende schult te bekennen. Antwoordden de dienaers up teerste, dat se daerup deliberen souden, biddende den broederen, de saeke daer en tusschen bij hen te houden. Up 't tweede, dat men Artijs ten eersten consistorie daeghe ontbieden, ende met hem daer over handelen soude.

Gillis Verhiele, diakene, versochte van zijnen dienst ontslegghen tsijne, overmidts dat hij die van Sandwichs diende, die hen sijner soudon mueghen beclaegghen, als dat hij haerlieden saeke niet ghetrauwelick en vervoorderde, terwijle hij in den dienst der ghemeinte besich was. Wierdt gheandtwoordt, dat men daerup delibereren soude.

Versouck Gillis Verhiele.

Actum 7^{en} May 1570.

Gheeraerts Artijs, ontboden bij den dienaers in consistorien, wierdt ansecht, hoe dat twee broederen, met name Adriaen Ghijselinc ende Christiaen Servaes, sich beclaecht hadden, dat hij hemlieden soude beschuldicht hebben, als dat se hemlieden voor den deputatis soudon overghedregghen hebben, twelcke vele persoonen voor verraderie gheinterpretert hebben; versouckende hierof bete-

Versoeninghe Artijs met 2 broederen.

ringhe ofte bijstel ¹⁾). Bekende Gheeraert, dat hij dit uut presumtie hemlieden naegheseit heeft, ende uut het anbringhen van eenen anderen persoon, ende heeft daer over

fol. 68. schult bekendt, ende zijn zo met elkanderen versoent.

Handelinghe over
tschrift van Enghel-
ram den 4^{en} May
gepresentert.

Wierdt ghelesen seker schrift, den 4^{en} May lestleden overghegheven in consistorien per Mr. Jan Enghelram, waerbij hij versochte: voor eerst te wetene, oft seker attestatie, hem hier te vooren ghegheven bij de gantsche consistorie, absolutelick, sonder eenighe protestatie ghegheven was, oft met eeneghe protestatie. Item declarerde ten surpluse int selve schrift voor partijen in de saeke zijnes boucxkens ettlicke van den auderlinghen, als namelick Thomas Soenen, Gisbertus Joannis ende Phl. Garcij, om diversche redenen bij hem in zijn schrift ghealleghiert, versouckende tot verificatie van de selven gheadmittert te zijne.

De consistorie hier up ghedeliberert hebbende, verclaerde angaende 't 1^e punct, dat zijn attestatie hem ghegheven was met zeker protestatie. Nopende 't tweede, es in de absentie van Soen, Joannis ende Garcij gheadvisert, ende daernaer Mr. Jan in Consistorie angheseit, dat de consistorie zijne beschuldiginghe niet an en nam, maer voor nul hilt, ten ware hij se verifieerde naer den regle Pauli. Enghelram verclaerde zijne preuve ghereet thebbende, ende exhiberde der consistorie tot verificatie van tgene, dat hij ten laste van Thomas Soen ghescreven hadde, twee scriften, ghemarquert up den rugghe elck met A.; ten laste van Gisberto een schrift, marque B.; van Garcij één, marque C. Hiermede verdrough hi hem van breeder prueve, employerende tot verificatie van tguene, dat hij screef in Consistorien gheschiet tsijne, tonthoudt derselver Consistorie. Wierdt hem daernaer verclaert, dat de Consistorie hier in met ten 1e handelen wilde. Mr. Jan versochte eenen praefixen tijdt. Wierdt hem gheandwoordt, dat men hem dien niet toeseegghen en conste.

1) Bijstel of bijstellinghe: bewijs.

Uut dien, dat de Consistorie haer grootelick beswaert ghevonden heeft, ende noch daeghelicx doet, bij vele ende langhe scriften, die ten diverse stonden bij den ghe-meenen broederen overghegheven worden, zo es bij ghe-meenen omstemminghe besloten gheweest, dat men gheen scriften voortan in Consistorien anveerden en zal, noch den broederen ghedooghen over te gheven, ten ware dat zulcx uut merckelicke cause noodich gheoordeelt ware, maer dat een yder, die yet an te gheven heeft, sulcx cortelick bij monde dee.

Beslyt der consistorie angaende de langhe scriften, die daer daghelicx gepresenterd worden.

Actum 11 May Sdonderdaechs.

Nicolas Bent, in Consistorien ontboden, wierdt een silentie gheimponert angaende tbouccken van Mr. Jan Enghelram, volghens d'ordonnantie ende tbeslyt dien angaende ghe-maeckt maendaghe lestleden in Coetu. Verclaerde Bent, dat hij hem daernaer begheerde te reguleren.

Verscheen Mr. Jan Enghelram, ten ontbieden van der Consistorie. Wierdt hem ghelesen de resolutie in Coetu maendaghe lestleden ghenomene angaende zijn boucxken, ende dien volghens hem silentie gheimponeert, ende ghe-interdicert gheen boucxkens meer te vercoopene of distribuerene. Andtwoordde Mr. Jan, dat dit alreede een verdoeminghe was zijnes boucxkens, ende dat dese kercke voortan oock niet beter gheoordeelt en zal worden, dan een guese kercke. Item, dat men met het ondersouck, daerof de resolutie van't Coetus meintionert, voortgaen sal ad calendas greças.

Handelinghe met Ynghelram.

fol. 69.

Mr. Jan presenteerde voorts der Consistorie een scrift ten laste van Soen en Garcy ende Gisbertus, die hij Sondaghe lestleden partijen verclaert hadde in de saeke zijns boucxkens, met welcken scrifte hij noch breeder zijn inténtie pretendeerde te proberen, zo men uuter lecture van tselve verstaen mochte. De Consistorie heeft hem gheandwoordt,

dewijle hij Sondaeghe al overghegheven hadde, dat hij in dier saeken over te gheven hadde, zo hij selfs verclaerde, uutghenomen een cleen extracten uut zijn boucxken, dat hem belast was, simpelick, soot in den bouck stondt, uut te trecken, ende den scriver der Consistorie te gheven zonder meer, — dat se dit zijn scrift reiecterden ende niet annemen en wilden. Doch heeft Thomas Soen voor zijn particulier, maintenerende bij der scrifte tonghelyck beschuldicht te zijne, tzelve gheanveerd, om dat in tijden ende wijlen te beandtwoorden. Wierdt Mr. Jan voorts verclaert: anghesien de saeke principale, touchierende tboucxken, in Coetu hanghende was, dat dit incident, als een accessoir van derselver saeke, moeste gheschorst zijn tot ter tijdt de voorseide zaeke principale daer voor ghijnghe.

Verschenen Willem Togghe ende Jan Davelu, vertooghende in teghenwoordicheit der diakenen, dat se sich beraeden hadden up de resolutie, maendaeghe in Coetu hemlieden angheseit, ende waren bereet, schultbekentenesse te doene in der manniere naervolghende:

„Wij bekennen, dat wij mochten behandelicker woorden ende wijse van scriven ghebruyckt hebben, maer dewijle, dat wij noint hier te vooren van sulcx meer ghehandelt en hebben, ende ons sulcx upghelecht es, zo bekennen wij daer over zo vele schults, als wij voor God ghedaen hebben; maer al zo vele als de reste van de grontsaeke in hem selven [aengaet], daerof willen wij ons schult bekennen, als wij onse behoorlicke verificatie ghedaen hebben, ende niet eer, — behoudens dat ons alsdan met Godes woordt sulcx upghelecht zij.”

De Consistorie andtwoordde, dat se haer hilt an de sententie in Coetu ghegheven, de welcke zij niet reformeren en mochte noch removeren en wilde.

Actum 14^{en} Majj, Sondacchs 1^e Pinxterdach.

Gillis Bultinck versochte als morghen voor middach te

mueghen trouwen. Wierdt hem zijn versouck gheaccordeert, ende voorts vertoocht, hoe datter gheruchte liep, dat hij alreede zijn brout beslapen hadde, twelck hij eerst loochende, ende daernaer bekende waerachtich tsijne. Waerover hij vermaendt wesende, zijn schult bekende, belovende sulcx oock te doene an de guene die van zijnder daet weten souden.

Verscheen Clement Waulters; wierdt vermaendt van zijn begaen dronckenscap ende onghereghelheit; item van zijn onghehoorsaemheit, dat hij, ten diverschen stonden ontboden zijnde bij den dienaers, niet ghecompareert en es. Bekende zijn schult ende ghedrouch hem angaende de forme der schultbekenninghe an de consistorie; de welcke hem verclaerde, hoe dat het noode was om de ghemeinte wederom te stichten, die hij met zijn dronckenscap ontsticht hadde, dat hij Sondaeghe naestcomene openbaarlick daer van zijn schult moeste bekennen, ende zo vele het de onghehoorsaemheit anghijnck, dat hij sulcx alleenlick bekennen soude in consistorien. Hier up heeft hij verclaert, dat hij gheenssins schultbekentenesse doen en wilde, ende is also met verstoorthheit uuter consistorie gescheiden.

Handelinghe met
Clement Waulters.

Verscheen Pieter van Uden: versochte copie van seker depositie tzijnen laste in consistorien ghedaen, omme zijn defensie daer jeghens te doene. Andtwoordde de consistorie, dat het gheen ghebruijck en was, sodane copien te gheven ende sonderlinghe an de gene die van der ghemeinte niet en waren, ghelijck hij Pieter.

Versouck Petri
van Uden.

fol. 70.

Verclaerde voorts de consistorie, dat se van sodane injurien, als hij meintionerende was niet en wisten, noch en beswaerde hem oock daermede niet. Hiermede es hij ghecontentert gheweest en heeft zijn vertreck ghenomen.

Actum 15 May.

D. Gottfridus presenteerde der consistorie een scrift;

Angheven ende
versouck Enghel-
rami augaende zijn
boucxken.

wierdt uutghestelt om te beandlwoorden tot een ander tijdt. Verscheen Mr. Jan Enghelram, versouckende wat an te gheven in presentie van twee zo drij diakenen. Andwoordde de consistorie, dat hij zijn saeke angheven soude, ende, so de presentie der diakenen noodich bevonden wierde, men soudse inroupen. Vertochde Mr. Jan, hoe dat hij begheerde van de consistorie te wetene, of de saeke van Bent, Hoppesacq ende andere, die zijn boucxken beschuldicht hebben, zal blijven stille staende, ghelijck de saeke van 't boucxken, ende als 't Coetus gheordonnert heeft.

Item, of die saeke, daerin hij etlicke auderlinghen partijen verclaert heeft, bij advijse van het Coetus gheschurst es. Item, hoe dat hij verstaet de principale sake te sijne, daer 't Coetus gheordonnert heeft, hem te verbieden, eeneghen van zijn boucxkens meer te vercoopene. D'ander poincten houdt hij voor accessoire.

Ten anderen, versochte te wetene, hoe dat hij dit aanzien zal, of ghelijck als een uutghesproken sententie, ofte gelijck als eenen raedt.

Ten derden, begheerde copie van sulcx, als Donderdaeghe hem bij der consistorie angheseit was.

Ten letsten, protesterde van groot onrecht, dat hem bij der consistorie ghedaen was, zeyde hij.

Dese saeke wierdt bij der consistorie uutghestelt tot up een anderen dach, dewijle 'tmeeste partie van den auderlinghen absent was.

Actum 18^{en} May 'sDonderdaechs.

Vertooch ende
versouck Marin de
Cuijper.

Marinus de Cuuperio vertoochde, hoe dat hij momboir ghestelt es van zeker dochterken, wonende alsnu met sekeren persoon, die van der gehemeinte niet en es, welck dochterken hij gheerne in zijn bewelt hebben soude, om up te bringhen ende 'tinstruëren in de vrees des Heeren; aver de voorseyde persoon wil daervan niet scheyden, — zecht nochtans: „dat hij hem submittert in der duytschen

consistorien oordeel, of hij daarvan scheyden moet of niet." Zo es dan de vraghe van Marinus: „Of de consistorie de saeke soude willen verhooren ende haar advijs gheven?" Es hem voor andwoorde ghegheven: „dat hij zijne partie eens voor consistorien bringhen soude, om te hooren, of hij hem submitteren wille, ende alsdan te doene dat billick es."

Verscheen Gerardus Gossemus, hier te vooren gheëx-communicert ende afghesneden, vertooghende, hoe dat hij begheerde te vertrecken uuter stadt, maer dat hij alvooren begheerde, zijn saeke bij der consistorie oversien thebbende, om te wetene, hoeverre hij schultplichtich soude mueghen wesen, want hij ghesinnet was al te doene dat christelick wesen soude. Naerdien de dienaers hem afghevraecht hadden: „indien zij de saeke in handen namen, of hij oock huerlieders advijs naecommen soude?" ende hij daerup gheandwoordt hadde, dat jae, es ghere-solvert ende hem angheseit, dat men hem corthelinghe ontbieden zal.

Erardus Ruteling vertoochde, hoe dat eenen, Zacharias Goltsmit, thusus gheleghen hebbende totter weduwe van Mr. Cornelis de Clercx, zustere deser ghemeinte, te coste ffol. 71. ghegaen heeft ten huuse van hem vertooghere, ende es hem ter causen van dien zeker somme ten achter ghebleven, warof de voorseyde weduwe hem belooft heeft te vuldoene; ende, dewijle zou nu zulcx weyghert, versouct hij, dat se voor Consistorien ontboden zij, ten eynde etc. Gheadvisert haer eerst te doen spreken bij dherde ende Elinck ende huerlieden rapport ghehoort, den vertoonder andwoorde te gheven. Dits hem aldus angheseit, ende es hij daarmede te vreden gheweest.

Petrus Carpentier voor Kaerle Ootgheer, in presentie des-selven Kaerles, vertoochde, hoe dat hij, Kaerle, duer menichfuldighe zichten ende crancheden, daarmede hij dick-mael bevanghen es, gheenssins den cost winnen en can

Gerardus Gossemus versouct hem te versoenen.

Vertooch Erardus Ruteling.

Vertooch Carpentier over Ootgheer.

voor zijn huusghesin; begheerene daeromme zo vele assistentie van de kerkke, als dat hij daerup hem mochte ontdraeghen. Wierdt hem voor andwoorde ghegheven, dat men metten diakenen hier van breeder spreken soude.

Versouck Enghelram. Andwoorde der consistorie daerup.

Verscheen Mr. Jan Enghelram, begheerende andwoorde up tguene, dat hij den 15. May anghegheven hadde. Wierdt gheresolvert, hem noch eens het besluyt van tCoetus voor te lesen, ende, indien hij alsdan daerup yet te zegghen, te vraghen ofte te versoucken hadde, dat hij sulcx voor tCoetus soude connen doen, daer de saeke hanghende was. Voorts hem te vermanen van de naervolghende poincten, daerinne de Consistorie achtete, dat hij hem mesgaen hadde. Als:

Voor eerst, dat hij zijde, wanneer hem tbesluyt van tCoetus ghelesen was, dat dese kerkke voortan niet beter gheoordeelt soude werden, dan een guese kerkke, dat de saeke (sc. in Coetu) voortgaen zal ad calendas graecas. Item, dat hij den 15^{en} May gheprotestert hadde van groot onrecht, dat hem bij der consistorie ghedaen was. Dit es Mr. Jan aldus vertoocht ende bij der consistorie angheseit gheweest.

Hierup andtwoordde Mr. Jan: Voor eerst, dat hij hem het Coetus niet anne en trock, maer hilt hem an dese consistorie, ende persisterde dat hem van derselve copie soude ghegheven zijn. Versochte voorts wederomme thebbene zijne originale scriften, die hij overghegheven hadde ten laste van Soen ende andere, die hij partien ghedeclareert hadde, dewijle die saek gheschurst was. Angaende de vermaninghe, ende eerst, dat hij ghesecht hadde, dat dit een guese kerkke sijn soude etc., — antwoordde daerup aldus: dat hij dit up een goedt fundament gheseit hadde, als namelick, dewijle dese kerkke in den haet ghecommen was, om dat se de guesen ghestrafte hadde, ende de guesen nu verstaen sullen, dat zijn boucxken, waerin deselve straffe vervatet es, verboden es meer te vercoopen, zo zullen de

selve guesen hemlieden tot deser kercke nu voughen, daer se te vooren afbleven, ende also zal 't een guese kercke bedijen.

Angaende dat hij ghesecht heeft: „ad calendas grecas”, es gheweest uut oorsaeke, dat hier etlicke zijn van de kercke van Andtwerpen, als D. IJsebrandus, Mr. Jooris ende andere, an wien men soude mueghen scriven, want an die van Andtwerpen te scriven in desen tijdt zoude langhe anloopen.

Nopende zijn protestatie, persisterde daer bij als noch ende zejde, dat de consistorie haer niet ghequeten en hadde an hem, zo se behoorde. De consistorie persisterde bij huer andwoorde, hier vooren ghevoert; dan zo vele anghynck de restitutie van zijne originale briefven, soudent daerup delibereren.

In desen handel heeft Mr. Jan hem grootelick misgaen int spreken ende injurieren van der consistorie mette naervolghende propoosten: „Ghij hebt mij beschuldicht an tCoetus, gij hebt mij hier een jaer houden loopende, ende dan **fol. 72.** secht ghij „loopt daer!” (scz. tot het Coetus). Notert vrij, ick zals u noch al meer ansegghen. Ghij souct de waerheit ende de leere, die hier dus langhe gheleert es gheweest, tonderdrucken”, — dat was, zo hij interpreteerde, dus veel te zegghen: „met dese manniere van doene, en souct ghij de waerheit niet te voorderen, want anghesien men tbouck verbiedt, zo bringt men de leere daerin vervatet in suspition. Hier over vermaendt, heeft bekendt, zo hij hem yeuwers in vergrepen hadde, dat hem sulcx leedt was.”

Actum 21^{en} May Sondaechs.

Verscheen Marinus Cuijpere, met Jan Wasteel, zijne partie, versouckende de ordonnancie over de saeke ten lesten consistoriedaghe anghegheven. Wierdt hemlieden afghevraecht, ofse sich beede submitteerden int oordeel der con-

Submissie Marini
ende Wasteel.

sistorie. Verclaerden dat Jae. Gheordonnert Marino, te proberen ¹⁾ zijn monboirscap ende den wille der moedere angaende de dochtere. Voorts Wastedt gheordonnert, te proberen, dat tmeijsken huer themwaerts verbonden heeft, ende dat se sulcx vermochte te doene naer de rechten van IJnglandt.

Vermaninghe ende schultbekennin-
ghe Dierick de
Bloot.

Dierick de Bloot wierdt vermaendt van dat hij eenen persoon in evelen moede gequest hadde, — leden omtrent 3 weken. Bekende sulcx waerachtich zijnde, maer dat zijn partie hem te vooren onghelijck ghedaen hadde met werpen ende smijten. Voorts, hoe dat de quetse nu ghenesen es, ende dat hij met hem versoent zij. [Gheresolvert, dat hi den soen bijstellen soude] ende, zoo 't als noch niet en ware, dat twee ouderlinghen tbeste doen soudén, om de saeke te weghe te bringhen, ende daernaer Dierick, thuerlieden presentie ende van partie, zijn schult doen bekennen, zo hij in consistorien ghedaen heeft, met belofte van ghelijcke bekentenesse te doene voor alle andere die van de zaeke weten.

Actum 25^{en} May Sdonderdaechs.

Arnoult de Keyse-
re presenteert een
brief in prueve.

Wierdt in consistorien ghelesen den brief, ghepresentert bij Aernoult de Keijsere, daerbij hij pretenderde te doen blijcken toverlijden van zijn presente huusvrouwe eersten man; ende dewijle den zelven brief insouffisant was, midts dattet gheen wettelicke ende behoorlicke tuijchnis inhoudende was, zo was besloten hem up t'ontbieden ende te vermanen, dat hij wettelicke certificaeten zoude bringhen.

Actum 28^{en} ditto Sondaechs.

Angheven etlicke
broederen ten laste
van Huerne ende
Poortman.

Verscheenen Hendrick Buenen, Jan Pieterssen ende Hendrick Zweertsen, te kennen gevende, hoe dat een broeder, met name Gheeraert van Hoorne, drijmael van tavontmael afghebleven es; hierover van hemlieden ver-

1) Proberen: bewijzen.

maendt zijnde, zeijde: „hij, hadde metter kereke niet te doene”; verzouckende dat men hierin doen zoude, zoo't behoort.

Jan Pieterssen gaf voorts an, hoe dat Govaert Poortman in zijn ghewone dronckenscap voortgaet, ende nu onlanx seer ergherlick op straete ghelegghen heeft, zo dat vele uutgheroupen hebben jegens hem en de ghemeinte, vraghende: „offer gheen straffe en was teghen sodane versouckers?” etc. fol. 73.

Marinus de Cuupere ende Jan Wasteel verschenen voor consistorien, om zeker different, bij hemlieden hier te vooren anghegheven, hemlieden beyde submitterende dienaengaende int oordeel derzelver, om de saeke naer conscientie te beslichten. Wierdt Marino afghevracht: wat oorzake hij hadde om de dochtere van Walsteel's huuse te hebben? Verclaerde Marinus: om zeker schandelicke stucken, die hij zeyde verstaen thebbene van de dochters moeder; item, datse daer gheen Godtsalicheit en leerde, ende in pericle stondt van tot oneerbaerheit te mueghen verleyt worden. Wierdt hem oock afghevraecht: waerom hij de dochter nyet en begheerde t'ontslane? Zeyde: dat hij haer gheleert ende onderwesen hadde, ende een ander nu weder te gaen nemen, zoude hem ter schade commen; item, dat se in zijn huus bij de 3 maenden lanck zieck hadde gheweest, zonder hem eenich profijct te doene. Wierdt de zake hiermede verdregghen tot up een anderen tijdt.

Mathijs van den Valcke, bij den dienaers ontboden, wierdt vermaendt van zijn dronckenscap, ten verscheiden male begaen, zonderlinghe Pinxterdaghe lestleden, tot groote erghernesse van velen. Consenterde, zijn schult te bekennen met verzwijghen zijnes naems. Ende dewijle de consistorie versochte, dat hij hem simpelick onderwerpen soude, ende beloven nae te commen, sulcx alsse ordonneren soude, zo heeft hij daerup zijn beraet ghenomen tot den naeste daeghe.

Handelinghe tusschen Marino ende Wasteel.

Vermaninghe an Mathijs van den Valcke.

Versoenighe ende
deaccord tusschen
Gabriel Bert ende
Ghijselinc cum D.
Gott.

Gabriel Berth ende Adriaen Ghijselin begheerden and-
woorde thebbene, op 'tguene sijlieden om de beswaringhe
haerer consciëntien hier te vooren anghegheven hadden,
angaende zeker woorden bij D. Gottfrido in zijnen predi-
caetie van den 30^{en} Aprilis opentlick ghesproken. Wierdt
gheresolvert, dat D. Gottfridus hen zoude tevreden stellen,
dewijle hij sich daerinne te buuten ghegaen hadde, of, so
hij sulcx refuserde, dat men daerof metten Coetus han-
delen soude.

D. Gott. verclaerde daernaer den voorscreven 2 broede-
ren, dat gheenssins zijn voornemen zij gheweest, yet teghen
den ghemaecten vrede oft tot verwijte der broederen te
zegghene; zo hij nochtans met eenighe woorden daerteghen
ghedaen hadde, dat hem sulcx van herten leedt was.
Hiermede lieten sich de broederen ghenoughen. Biddende,
dat D. Gott. up een andere tijdt sich dies angaende soude
willen beter wachten, om alle swaricheden te mijdene.

Actum 1^{en} Junij s'Donderdaechs.

Vermaninghe an
Togghe.

Nae dien de diakenen hare rekeninghe voor consistorien
ghedaen hadden, zo wierdt Wm Togghe bij de consistorie
in presentien der diakenen vermaendt, van dat hij den
1^{en} Maj den Coetus suspect ghemaect hadde voor den
diakenen ende in de consistorie, als ofse hem onghehoort
veroordeelt hadden. Andtwoordde Togghe, sulcx gheseit
thebbene, om dat hij zijn verificatie niet en hadde mue-
ghen doen, maintenerende daer omme niet mesdaen theb-
bende. Wierdt hem gheseit dat hij hem bedijncken soude.

Vermaninghe an
Poortman.

Govaert Poortman wierdt vermaendt van zijn langdue-
rich ende zeer ergherlick begaen dronckenscap. Naer vele
redenen wierdt ejndelinghe gheseijt, dat men hem noch voor
een wijle prouven soude, dewijle hij sulcx ernstelick ver-

fol. 74. sochte, belovende beteringhe.

Actum 4^{en} Junij Sondaechs.

Jan Diericx wierdt vermaendt van ergherlicke begaen
dronckenscap, twelcke hij bekende hem van herten leet
t'zijne, ende dewijle de zaeke niet zo zeer openbare ende
bekendt en was, zo was besloten dat hij tot den guenen
gaen soude, die daervan wiste ende zijn schult bekennen.

Vermaninghe ende
schultbekenninghe
Jan Diericx.

Pieter van den Kerchove wierdt vermaendt, van dat hij
binnen 9 maenden ten avontmale niet en hadde gheweest,
emmers sichtent den tijdt, dat hij hem onder de ghemeinte
ende haere discipline ghegheven hadde. Antwoordde, dat
hij absent hadde gheweest tot binnen 3 maenden her-
waerts, sichtent welcken tijdt hij zeker zwaricheit hadde
ghehadt, zijnen huusvrauwe angaende. Wierdt voorts ver-
maendt, van dat hij zoude gheseit hebben in openbaar
gheselschap: „zulck eenen consistorie ¹⁾ acht ick niet”, of
dierghelijcke woorden. Andtwoordde, dat zulcx gheschiet
zij up een andere wijze. Wierdt besloten eerst, dat men de
gheleghentheit ende oorzaeke zijnes af blijvens der ghemeinte
voordraghen soude Sondaeghe naestcommende. Ten twee-
den, dat hij te vreden stellen zoude de persoonen, daer
hij de voorscreven woorden mede ghehadt hadde; daerinne
hij verwillichde.

Vermaninghe ende
schulthekeninghe
Petri Kerckhove.

Joncheer Jasper Sul wierdt vermaendt, van dat hij don-
derdaeghe lestleden openbare erghernesse ghegheven hadde
in de Prophetie, als namelick, dat hij hem vervoordert
hadde daer te sprekene, sonder daertoe bij de ghemeinte
verordent gheweest thebbene. Item daervan vermaendt zijnde,
dat hij de ordinantie der ghemeinte dien angaende opent-
lick verdoemt hadde als valsch. Item ghesecht, so Gottfri-
dus hem niet vuldoen waude up zijn vraeghe, dat hij hem
't nachtmael afseide. Item, zo D. Gott. zeyde: „ghij zijt in

Vermaninghe aen
Sul.

1) Dit woord is te dezer plaatse niet met het gewone corruptendium ge-
schreven. Moet derhalve, wat onzeker schijnt, het gezegde van Kerckhoven
op zijne vrouw slaan, dan leze men voor consistorie: caronie, ons *kreng*.

een staet van rechte", andtwoordde Sul: „jae ghij zoudt mij fray recht doen, ghij zoudt mij in vanghenis smijten, ghelijck ghij anderen ghedaen hebt. Ghij ende uwes ghelijcken hebter meer dan te vele met u prediken an galghen en boomen brocht etc."

Andtwoordde Sul, dat hij begheerde dese poincten in scriftene thebbene om daerup pertinentelick tandtwoorden donderdaeghe naestcommende. Wierdt hem gheseit, dat zulcx gheen ghebruyk en was, ende oock niet noodich, overmidts de saeke openbaer was, doch, zo hij yet hadde tot yemandts laste, zo hij scheen te willen verclaren, dat hij sulcx ordentlick anheven soude.

Vermaninghe an
Clement Woulters.

Clement Woulters, wierdt wederom vermaendt, van dat hij sichtent de letste vermaninghe ende den tijdt, dat hij in prouve ghestelt was, eens of tweemaal totter selver sonde van dronckenscap vervallen was. Wendde voort zeker triviale excusen. Wierdt eyndelinghe besloten, dat hij openlick zijn schult bekennen zoude, ende, zo hij daernaer wederom verviele, dat men hem dan opentlick der ghe-meinte voorstellen zoude.

Vermaninghe ende
schultbekenninghe
Handschuttere.

Joos de Handtschuttere, vermaendt van begaen dronckenscap, bekende zijn schult, verclarende dat hem van herten leedt was, presenterende een yder te vuldoene, die daervan wiste. Daarmede de consistorie hem heeft laeten ghestaen, overmidts de saeke niet zeer publycq en was, ende dattet oock d'eerste reyse was.

Vermaninghe ende
schultbekenninghe
Valcke.

Mathijs van Valcke, tweedemaal vermaendt van dronckenscap, submitterde sich. Wierdt besloten, dat men met verclaringhe zijnes naems zijn schultbekenninghe aflezen soude, sonder openlick zijnen persoon voort te stellen en jae-woordt daerup te moeten gheven.

fol. 75.

Actum den 8^{en} Junij Sdonderdaechs.

Hans Simoens en-
de Betken Loos
versoucken hare
uutroupinghe.

Hans Simoens, versochte zijn gheboden om te mueghen trauwen met Betken Loos. Ghevraecht ofse beyden consent

van haren ouderen hadden, andtwoordden, datse ghescreven hadden, maer gheen andwoorde ontfaen, ende hare briefven hielden inne, so se gheen andwoorde en ontfinghen binnen eender maendt, datse voortvaren soudent. Voorder ghevraecht, ofse in hare conscientien nyet vonden an yemandt anders verbonden te zijne, zeyden, dat neen. De dienaers, de zaeke overleyt hebbende, ende zonderlinghe, datse van competenten ouderdom waren, hebben hare versouck gheacordert ende Sondaeghe de 1^e uutroupinghe gheconsentert.

Uut dien, dat de Consistorie gheinformeert es gheweest van diversche oneerbaer daden, voorghestelt bij Arnoldo Stuer, zoot breeder blijcken mach bij de tuychnissen, daerup beleedt, so es de selve voor de dienaers ontboden, ende bij ghemeene resolutie verclaert, uut name der Consistorie: „Dewijle de Consistorie gheinformert was, eensdeels bij informaetie ende beleeweden ¹⁾ tuychnis, eensdeels bij stercke ende menichfuldich gheruchte, van diversche ergherlicke oneerbaer daden bij Arnoldo voornoemdt angehelecht, streckene tot groote bedroefenesse ende ergher- nesse der gantscher ghemeinte, so hebben de dienaers ghenootsaect gheweest, hem voor dit mael van den avontmael te segghene ende van allen publycquen dienste, tot ander stont de saeke naer haren heysch met breeder ondersouck beslisset soude worden. Hier jeghens protes- terde Arnoldus, zegghende, dat men hem onghelijck dede, omdat men zonder voorgaende vermaninghe hem tnachtmael afseide. Replicerde de Consistorie: dewijle tgheruchte breet ende wijdt liep van zijnder daet; item, dat hij van ghelijcken faicte voortijde schult bekendt hadde, ende ten letsten, dat hij van sodane oneerbaerheit te plegghen bij velen van over zeer langhen tijdt befaemt, jae bekendt es gheweest, dat het niet noodich en was bij ordentlicke vermaninghe te procederen.

De consistorie
zecht Arnoldum
Stuer van den
Avontmale.

1) Beleewede, gerekte vorm voor „beleedt”, zie boven.

Verclaerde Arnoldus betvoort, dat Gheeraert Artijs ten huuse D. Gottfridi zoude gheweest hebben ende communicael met hem ghenomen, sprekende onbehoorlick ende onchristelicke woorden ten nadeele van hem, Arnoldo — versouckende daerom, dat hij oock van den avontmaele soude gheseit worden. Dit verclaerde D. Gott. niet waer zijnde.

In desen handel sprack Arnoldus vele onbillicke redenen ende propoosten, ende onder andere: „Ghij zult doen ghelijck als d'andere Consistorie, dewelcke alsse de luyden zouden gaen afsnijden, dan ghijngdense erst oorsaek visschen”.

Verscheen Lambrecht Pieterssen, vertooghende hoe dat etlicke, die den vrede onderteekendt hadden, tweemaal zo drymael van den nachtmale bleven zijn, ende daernaer toeghelaeten.

Ten tweeden, dat Jacob Koort bij hem an de Consistorie verclaecht es gheweest, ende dat hij sightent es ten nachtmale gheweest, sonder dat hij vertoochene weet van eeneghe ghedaen beternesse.

Ten derden, so seijde hij zwaricheit thebbene angaende IJnghelrams boucxken, omdat tzelve verboden was te vercoopen, ende nochtans de partijen, die het beschuldight hadden als valsch ende papistisch, los ghelaeten waren. Wierdt hem gheandtwoordt bij de consistorie, up t'eerste, zo hij eeneghe wiste, die te cort hadden ghedaen jehens de ghemeinte in eeneghe zaeken, dat hij se up schrift overgheven soude an de consistorie, men soude daer inne behoorlick voorsien.

Up 'tweede, dat die saeke gheslist was ende de partijen versoent, ende dat hem sulcx niet angheseit es gheweest, es naeghelaeten uut oorsaeke zijner ziecte.

Up het derde wierdt hem afghevraecht, hoe hij sulcx wiste? Andtwoordde: bij gheruchte. Replicerde de consistorie, dat hij sodane gheruchten niet en behoorde also an te nemen, dewijle de saeke noch suspens hynck, ende dat men daer in doen soude al dat mueghelick ware tot contentement

Verscheen Willem Togghe, versouckende betalinghe van zijne verschoten penninghen, als tanderen tijden. Wierdt gheresolvert, hem te gheven drij sterlinx up rekeninghe van t'guene, dat hij verschoten hadde int voijaighe van Ysebrandus, met expresse protestaetie van hiermede gheen ander schulden, bij hem ghepretendert, an te willen trecken, emmers als noch. Ende zijn hem de voorseyde 3 bewesen, tontfanghen van Jacob Hein, daermede hij te vreden was, oock met protestaetie, zo hij zeyde.

Togghe versouct betalinghe. Wordt hem 3 gheacordert.

Verscheenen Mr. Jacob Saal, Claude Dotignijs, ende Jan Clercx, presenterende der Consistorie seker schrift, daerbij sij verclaerden, dat se sich beswaert vonden om het verbieden van Ynghelrams boucxken, twelcke zij main-
tenderden ten onghelijcke ghedaen tsijne, protesterende over sulcx, dat se tselve niet en willen approberen met het gaen ten avontmaele. Andtwoordde de Consistorie: dat se haer des protests niet an trockken, eensdeels uute dien, dat se onwaerachtighe consequentien bijbrochten in hare schrift, eensdeels, omdat dese zaeke der Consistorie niet alleene, maer den dry kercken tsamen anneghijnck.

Angheven Saal ende d'anderen der consistorie.

Gaf te kennen N. N., hoe datse uut Vlaenderen commen naer Yngland, daer se haer heeft laeten beweghen uut zwachheit, ende duer tanmercken der tormenten, diese daer sach eenen broedere anghedaen te sijne, als datse tweemaal in de ghevanckenesse de messe ghehoort heeft, die daer ghedaen wierdt, waervan zij haer selven seer beswaerdte vandt, beclagene sulcx van herten voor den Heere; ende om hare conscientien te quytten, begheerde sulcx oock wel voor den broederen in consistorien te bekennen, ende voor den guenen, die de saeke mede bekendt was, welcke niet boven een of twee en waren in dese stadt, die de zaeke oock mede anneghijnck, ende over sulcx deselve oock wel verswijghen sullen.

Schultbekennin-
ghe.

Wierdt gheresolvert, dat se hare schult bekennen soude voor God ende den guenen, die daervan yet bekendt

mocht wesen, zo wel van 't hooren der messe, als van datse een contrarie plaetse haerder residentie voorghewendt hadde. Dit es bij haer verwillicht ende in partien ¹⁾ in consistorien gheeffectuert gheweest.

Versouck Gisbertus Joannis.

Gisbertus Joannis gaf den broederen an, hoe datse wel indachtich waren van de beschuldighe, die Ynghelram in seker scrift, der Consistorie ghepresentert, tsijnen laste angherecht hadde, welcke hij protesterde niet te willen approberen met het gaen ten avontmaele, versouckende, dat men in de zaeke handelen zoude.

Actum 10^{en} Junij Saterdaechs.

Presentatie Sul
hij der consistorie
niet anghenomen.

Verscheen Joncheer Jaspar Sul, presenterende generale schultbekenninghe te doene voor de ghemeinte van alles, waer inne hij hem duer opentlick spreken inder propheetien ende andersins met woorden ende daet soude mueghen mesgrepen hebben. Wierdt hem van consistorie wegghen verclaert, dat de stucken zouden moeten bij specificatie voorghedraghen zijn, soude men der discipline ghenouch doen. Dit en heeft Sul gheenssins willen toestaen, ende es over sulcx also uuter consistorie ghescheiden.

Beslyt angaende
zijn huusvrauwe.

Angaende zijnder huusvrauwe wierdt besloten, dat men se vermanen zoude van zeker ongheschichte manieren ende propoosten, bij huer ghehouden voor zeker herberghe, daer hueren man zat en dranck, ende dat se haer versoenen

fol. 77. soude mette gone die se meest vererghert hadde.

Handelinghe tus-
schen Cubus ende
Judith.

Angaende zeker different in consistorien, verhandelt tuschen Mr. Jan Cubus ende Judith, huusvrauwe van Francois Huenich, daer inne es besloten tnaevolghende:

Eerst, zo Cubus beteringhe versochte van Judith, van dat se hem opentlick naegheseit hebbe oft naegheroupen dese woorden: „Ghij ende de uwe en doocht niet vele”, dat hij sulcx met behoorlicke tuijchnis bijstellen soude, dewijle

1) Ten deele.

sou sulcx ontkende. Ende zo vele Judiths versouck angaet, indiense eeneghe clachte oft beschuldiginghe hadde an te rechten ten laste Cubus, dat se die behoorlick anbrijn-ghen ende bijstellen soudén. Wierdt daer beneven ghe- waerschuut, hueren man up een ander tijdt in consistorien te laten commen, om zodane saeken te verhandelen.

Voorts, anghезien Judith opentlick versaecht hadde voor Jan de Cueninck ende Thomas Soen, sulcx als sou tan- Schultbekennin-
ghe Judith. deren tijden in consistorien voor twee andere auderlinghen met uutghedruete woorden beloofd hadde; zegghende daer- beneven „Auderlinghen hier, auderlinghen daer, 't en es zo niet”, met meer ongheschichte woorden, so heeft de consistorie haer upghelecht, daer van schultbekénninghe te doene, — daer jegheus zou langhe uutvluchten ende excusen voor- wendede, ende nochtans eijndelinghe hare schult bekende.

Maillaert Destreu, in consistorien ontboden, wierdt ver- Vermaninghe ende
schultbekénninghe
Maillaert Destreu maendt van openbaer begheuen dronckenscap. Nam de vermaninghe anne, beloofde beteringhe. Betvoorts beloofde nae te commen sodane forme, als de consistorie adviserén soude, de welcke gheordonnert heeft, eerstmael zijn schult in consistorien te bekennen, ende daernaer den forme van den stoele te vercondighen als morghen, zonder benoemin- ghe zijnes naems.

Wierdt rapport ghedaen bij Fremault ende Soen van Handelinghe der
consistorie met
Togghe ende Da-
velu. tghebesoignierde inde saeke van Togghe, up de revisie van der sententie in cetu ghegheven, ten laste van den zelven Togghe ende Jan Davelu, warof de summa waer: dat tscrift van den zelven Togghe ende Davelu ander warf ghecon- dempnert was in forma et substantia, ende zij der halfven gheordonnert, daer van hare schult te bekennen. Hier up d'advisen ghevraecht, wat men in de saeke te doene hadde, wierdt gheresolvert, hemlieden binnen te roupen ende te vraghen, of se de sententie naecommen wil- den ofte niet, waer up Togghe ende Davelu verclaerde: „Nae- dien hemlieden sulcx afghevraecht was, datse de sententie

niet naecommen wilden, voor dat hemlieden ghewesen ware met Godes woordt, waer inne zij ghesondicht hadden”.

Repliceerde de consistorie, dat de sententie van tCoetus claerlick zijde, dat se ghesondicht hadden inde manniere ende forme hueres scriftes, ende was hemlieden met bree-der woorden oock sulcx in Coetu ende in de fransche consistorie voorghehouden ende te kennen ghegheven. Ende dewijle de voorseijde Togghe ende Davelu sulkes al niet annemen wilden, es anderwarf, bij resolutie als vooren, hemlieden angheseit, dat se de sententie naecommen sou- den, ofte sich onthouden van den avontmale.

Worden van den
Avontmale gheseit
zo se niet vuldeden.

Beijde de ministers, namelick D. Got ende Barth., hebben hier jeghens verclaert: zo namaels bevonden wierdt, dat tCoetus onrechtelick ghewesen hadde, ende consequentelick de voorseijde broeders om 't onvulcommen van de zelve sententie ten onrechte van den avontmale ghehouden, datse in sodane onghelijck gheen schult wilden draeghen. Ende dewijle Togghe ende Davelu voorghewendt hadden, dat bij de particularisatie van de letste sententie de auderlinghen niet vrij van schult ghestelt waren, versouckende daeromme nutstel tot de perticularisatie in schrifte ghestelt soude wesen, so hebben d'auderlinghen, om hem allessins te vuldoene, ghepresentert hare schult altijts te bekennen, als sij daer inne souden ghewesen sijn, maer dit hem Togghe ende Davelu niet en behoorde te verachten, om te vulcomen, tguene daer inne sij nae haer eijghen confessie ghecondemp-
fol. 78. nert waren. Dit en hebben sij oock niet willen annemen.

Actum 15^{en} Junij Sdonderdaechs.

Angheven Lieven
de Wolf ende zijn
bekentenisse.

Verscheen Lieven de Wolf, bekennene voor consistorien hoe hij hem mesgaen heeft met zeker jonghe dochtere, ghenaempt Mayken, een zustere der ghemeinte, dewelcke hij eenmael bekendt heeft gheduerende tleven van zijnder huusvrouw, welcke daet, dewijle se eensdeels ruchtbaer es onder ghemeinte, hij nyet en begheert te verzwijgen oft

verschoonen, maer darof behoorlijk beternesse te doene, zo de dienaers nae Godes woordt hem upleggghen zullen. Gheeft daer beneven te kennen, hoe dat de voorseijde dochtere te vooren gheboelert was bij eenen Hans Stel, oock een broeder der ghemeinte zo se secht, huer beclae-ghende, dat hij fortse ende ghewelt over haer ligchaem bedreven heeft. Wierdt gheresolvert ende hem angheseit, dat hij sich in stilheit hauden zoude; de consistorie middelertijt breeder vernemen sal, wat van de saeke waer is, zo verre Hans ende Mayken belanghe.

Aernault de Keijsere wierdt anderwaerf vermaendt ende belast, certificaetie te bringhen, als hiervooren fo. 76, ende es voorts vermaendt geweest van dat hij jeghens tvermaen ende ordonnantie der consistorie (namelick dat hij van Eijken van Eickendaele, daarmede hij langhe in hoerlerie gheleeft hadde, scheijden zoude) in contrarien van dien deselve heeft gaen trauwen in een ijnghelsche kercke, hoewel hij gheen breeder bescheet en hadde van toverlijden van hueren man, dan eenen privaten brief, ghescreven, so hij seijde bij eenen persoon, die hij selfs voor consistorie bekendt noint ghezien thebbende. Derhalfven ordonneerden hem de dienaers anderwarf, hij soude sich aftrecken ende scheiden van de guene, daarmede hij hem so langhe tijdt onbehoorlick vermijghelt hadde, ten minsten zo langhe tot hij behoorlick certificaetie ghebrocht hadde van toverlijden van hueren man. Dit en heeft hij gheenssins willen annemen, noch oock willen eeneghe breeder certificaet versoucken, dan den voorseijden privaten brief. Derhalfven es hij ghewaerschuut gheweest, dat men in de zaeke tzijnen laste voorder zal moeten procederen. Volghende desen es de saeke der ghemeinte uutten predicstoel vercondicht, ende voorghestelt gheweest Sondaeghe 18 Junij.

Marinus de Cuyper versochte, dat men middel vinden soude, om zijn partie te doen verschinen voor consistorien, volghende zijn submissie ende belofte. Wierdt ghere-

Tweede verma-
ninghe an Aern-
nault de Keysere.

Versouck Marini.

solvert: Jan Wasteel te laeten zegghen bij twee auderlinghen, dat hij Sondaeghe in consistorien wille verschinen, om d'uitsprake der consistorie t'anhooren op het different, daer over hij hem ghesubmittert hadde, want men tselve uitspreken soude, weder hij quame of niet.

Resolutie om Clement Waulters der ghemeinte voor te stellen.

Dewijle Clement Waulters niet alleene in der tijdt zijn der prouwe, maer oock middelertijdt dat hij zijn schultbekenninghe belooft hadde te doene, wederom tot dronckenscap vervallen es, daerof hij so dickmael in consistorien vermaendt es gheweest, ende up verscheiden maele openbare bekentenesse ghedaen heeft, zo met verswijghinghe zijnes naems, als andersins: so hebben de dienaers, gheen beteringhe an hem connende bespueren, ghedronghen gheweest te resolveren, hem der ghemeinte voor te stellen Sondaeghe naestcommende, twelcke oock ghedaen es geweest.

Gheschil ende reconciliaetie Cueninck ende Bartholdy

f. l. 79

Angaende seker gheschil, gheresen in consistorien tuschen Jan de Cueninck, auderlinck, ende D. Barthold, ministre, ter causen van zeker heftighe ende onbehoorlicke propoosten, daerof hebben beede de voorseede partijen sich ghesubmittert int zegghenscap der consistorie, dewelcke daervan gheordonnert heeft zo hiernaer volcht:

Eerst, dat Jan de Cueninck zijn schult bekennen zal van dat hij sonder voorgaende vermaninghe ende tuijchnis Bartholdum voor consistorien beschuldichde van etlicke zechwoorden, dewelcke D. Barth ontkende ghesproken t'hebbene, waerom Cueninck, hem ander warf beschuldighende, zijde, dat hij plareije ¹⁾ speelde.

Ten anderen zal D. Barth zijn schult bekennen, van dat hij, up de voorseijde beschuldighen andwoordende, zijde onder anderen, dat Cueninck een openbaer lueghenaer ende valschaert was. Item dat hij, Barth., lichtveerdelick ende onnoodelick des Heeren naem ghebruijcte, sprekende dusdane woorden: „Ick bidde dat de Heere mij zijn rijcke ontsegghen,

1) Plaereije, Kiliaen: *iocus*.

zoot waeres". Van dese puncten hebben beede partijen haere schult bekendt ende zijn versoent met handtghewinghe.

Sondaechs 18 Junij.

Govaert Steenemuelen, ontboden in consistorien, wierdt onder andere afghevraecht, of hij de letste reijse ten nachtmale hadde gheweest. Zeijde neen, noch tweemaal te voren. Ghevraecht wat oorsaeke hij daer toe hadde, andtwoordde, dat niemant der dienaren sijnes grootelicx acht nam, noch wordt, noch troost gaf. Voorts vermaendt zijnde; dat hij sich voor de taveernen wachten soude ende de lijeden betalen, zeijde dat hij daer wel alle daeghe eens gaen moeste. Eyndelinghe versochte Govaert jeghens donderdaghe naestcommene zijne redenen van al dies voorseyt es, in scrifte over te mueghen bringhen. Twelcke hem gheaccordert ende belast wierdt.

Angaende tldifferent hanghende voor Consistorie bij voluntaire submissie tusschen Marinum de Cuyper ende Jan Wasteel, daerinne heeft de Consistorie voor uitspraeke ghegheven, zulcx hiernaer volcht:

Nademale Marinus de Cuyper monboir ghestelt es van de dochtere, zoo't bleken es bij tuchnis, ende dat de dochtere verclaert heeft voor twee auderlinghen, dat Jan Wasteel haer oneerbaerheit ghevercht heeft, ghelijck de moeder voor hueren overlijden oock te kennen ghegheven ende beclaecht hadde, waeromme sou oock ernstelick versochte, dat men huer dochtere soude soucken van daer te krijghen, — dat de dochtere scheyden zal van de voorseyde Wasteel ende ghestelt worden, daer 't huere momboirs profijtelick ende goedt dijncen zal, omme in de vreese Gods upghebrocht te worden. Behaulens nochtans, dat sij, momboirs voorscreven, den voorscreven Wasteel instandt ¹⁾ ende recompense doen sullen van de schade, die hij soude mueghen ghedoocht heb-

Vermaninghe an
Govaert Steenemue-
len.

Utspraeke der
consistorie upt dif-
ferent Marii en
Wasteel.

1) Instandt doen: Vergoeden.

ben, binnen den tijd van eender maendt of twee, dat de dochtere tsijnen huusse zieck gheleghen heeft, ende hem gheen dienst connen doen.

Vermaninghe an
Hans Stel.

Hans Stel wierdt vermaendt van oneerbaerheit ghepleghen thebbene met Mayken Goris, twelcke hij niet en ontkende; dan allegierde, datse te vooren met eenen andere ghemeynschap ghehadt hadde, namelick met Lieven de Wolf, twelcke, zeyde hij, zou niet en zoude connen ontkennen. Wierdt voorts vermaendt van groote ongheschiede, met eenen die buuten es, begaen, ende dat hij denzelven schuldich gebleven was. Verclaerde Stel, dat dien persoon hem zelve groot onghelukkig ghedaen hadde. Dese zaake es voor dit mael verdraegen tot up een andere tijd.

Actum 22^{en} Junij,

Vermaninghe an
Marie Goris.

Marie Goris, in consistorien ontboden, wierdt bij de consistorien vermaendt van zeker oneerbaerheden bij haer begaen met etlicke personen, als namelick met Lieven de Wolf ende Hans Stel; ende voorts versocht, dat se de waerheit van de saeke selve soudent willen te kennen gheven. Andtwoordde Marie, hoe dat se bekende grootelick ghesondicht thebbene, eerstmael met Lieven de Wolf, ten huuse van Gillis de la Torre, daernaer noch eens buuter stadt, in seker plaetse, daer se bij een commen waren; item daernaer metten voorseyden Hans Stel dry zo viermael.

Ghevraecht ofse met ghene meer huer mesdraghen hebbe, zecht neen. Zecht oock, dat de voorseyde personen huer daertoe versocht ende ghepersuadert hebben, ende voornemelick de voorseyde Stel, hem ghebarende, dat hij haer ten huwelick begheerde, maer dat hij se eerst prouwen moeste, „want — zeyde hij — hij gheen vrouwe anders trauwen en soude”. Van welcke hare mesdaet, die alreede zeer ruchtbaer was, zou beteringhe presenterde te doene naer

ordonnantie der Consistorie. Hiermede es sou voor dit mael laeten gaen, om breeder over de saeke te vernemen.

Verscheen Govaert Steenemuelen, verclaerende de redenen, waerom hij van de nachtmale etlicke tijdt ghebleven was. Te wetene: vooreerst, omdat de auderlinghen eenen Ambrosius consent ghegheven hebben over etlicke tijdt hem tarresteren, zo deselve Ambrosius selve bekendt ende de mare stroyt.

Handelinghe met Govaert Steenemuelen ende zijn schult-bekentenesse.

Ten tweeden, omdat hij gheen liefde en zach in dese ghemeinte. Want, zeyde hij, als hij somtijts 5 of 6 sh. st. van doene heeft, hij moeder de luyden om naelooopen ter bursse ende de consistorie, ende men sendt hem somwijlen van de auderlinghen totten diakenen, van den diakenen totten auderlinghen etc. Dese puncten zijn bij der Consistorie bewesen met diversche redenen insouffisant te wesen, ende hij Govaert derhalfven vermaendt gheweest, zijn faulte te bekennen ende te beteren, twelcke hij naer langhe onder-richtinghe dede.

Verscheen Hans Luucx met Gheertruyt Anthonissen, vertoochene, hoe se sich in meeninghe waren te begheven, ten H. Eestande, versouckene te dien eynde hare uytroepinghe. Ghevraecht, ofse beyde vrij waren ende consent hadden van haren ouden, antwoordden jae, exhiberene Hans te dien fijne zeker briefven, uut name van zijn vader ende moeder ghescreven, ende van Gheertruyts weghe verschenen etlicke harer vrienden met haer, verclarene hoe dat sijlieden metten andere vrienden int huwelicke consenterden. Dien volghende wierdt gheconsenterdt d'eerste uytroepinghe Sondaeghe naest.

Hans Luucx versouct te huwelicken.

Joncheer Sul, in consistorien ontboden, wierdt anderwarf vermaendt, als hier te vooren fo. 78. Andtwoordde Sul, dat hij mainteneerde, ghenouch ghedaen thebbene metter presentatie bij hem hier te vooren ghedaen fo. 80, ende verclaerde anderwarf, dat hij volghende dezelve presentatie consenterde schult te bekennen, voor so vele als

Tweede vermaninghe an Sul ghedaen.

hij ontstichtelick ghedaen hadde, maer so vele anneghijnck de substantie des guenes, dat hij in de prophetie anghegeven hadde, hij en conde niet ghevoelen, dat hij daerinne onrecht hadde. Hiermede es hij laeten gaen tot een anderen reyse om hem beter te bedencken

Angheven etlic-
ker broederen uut
name Arnold de
Keysere.

Verschenen voor consistorien Laurens Hillegheer, Willem Proost ende David van Valckenburcht, vertooghene, hoe sij ghehandelt hadden met Aernoult de Kejsere, dewelcke hemlieden ghesecht hadde, hoe hij in meeninghe was over zee te trecken ende zijn debvoir te doene, om recht bescheijt te zenden van toverlijden van Eijkens eersten man, doch begheerde voor zijn vertreck noch eens tadvijls der consistorien. Wierdt de voorseijde broederen ende Aernoult, alsdan mede verschenen, voor antwoorde ghegheven, dat
fol. 81. tadvijls ende ordonnantie der consistorie was, ghelijck hem, Arnoldo, te vooren tot verscheijden male angheseit was, namelick: vooreerst, dat hij hem afscheijden soude van de guene, daer hij ongoddelick mede leefde; ten tweeden, dat hij recht bescheijt soude bringhen van der doot oft leven van Eijkens eersten man. Daernaer soudent de dienaers hem ten besten raeden, zo sij naer God ende zijn woordt tsijnder salicheit soude bevinden behoorende.

Corn. Janssens
versouck te hu-
welicken.

Verscheen Cornelis Janssens met Arnolda Baudewijns, vidua Henrick Karens; vertoochde, hoe se sich voorghe-nomen hadden ten H. Eestande te begheven, versouckene hare gheboden. De dienaers verstaende uut haerlieden monde, dat se beede maer een maendt weduwe waren, hebben om alle periclen ende erghernessen te voorcommen, hemlieden geraden ende ghepersuadeert de saeke noch 3 weken uut te stellen, daer inne zij verwillichden.

Schultbekennin-
ghe Abraham de
Moor ende Loys
Mattheux.

Wierdt bij Gisberto Joannis anghegeven, bij laste Abraham de Moor, hoe dat de selve Abraham met eene sijne dienstmaecht, ghenaeamt Loijse Matheux, eene zustere deser ghemeinte, etlicke mael overspel bedreven heeft, ende, dewijle hij sich seer verslaghen vandt in zijne consciencie,

versochte der dienaren raedt ende begheerde boete te doene, in sulcker wijze als de consistorie hem uplegghen soude. Wierden binnen gheroupen, eerst Abraham, bekennene, dat zulex warachtich was. Ghevraecht, hoe langhe d'oneerbare conversaetie gheduert hadde, zeijde te Bartholomeux feste, dat compt, een jaer. Loijse bekende van ghelijcken hare mesdaet, ende dat se daer inne ontrent 9 maenden ghecontinuert hadde, haer oock submitterene in de consistorie. De welcke hemlieden beijden upgheleecht heeft (dewijle de saeke secreet was), dat se hare schult in consistorien met ware berau voor den Heere bekennen ende belijden souden, ende daerbeneven der huusvrauwe Abraham's, ende twee zo drij broederen, metsgaders eene vroegvrauwe, die de saeke bewust es, verghevenesse bidden; doch met sulcke conditie, indien de saeke openbaer wierde, dat men alsdan daer inne nae ghelegheiteit der selver breeder handelen sal.

Volghende dese hebben sij beijden hare schult bekendt ende den Heere om verghevenesse ghebeden. Belovende voorts tsurplus te vulcommen, so verre dat alreede niet vulcommen en was. Hiermede sijne inde name des Heeren met een scerpe vermaninghe ende waerschuwinghe laten henen gaen.

Actum 25 Junij 1570 Sondaechs.

Mr. Jacob Saal secht dat Ackerman hem tanderen tijd een loghenaer gheheeten heeft, twelcke hij met tuijchnis in Februarie lest an consistorie brachte. Ende want daer inne niet gheordoneert en es gheweest, versochte daerof als nu een eynde. De consistorie bevandt bij de acten, dat Mr. Jacob de saeke maer anbrachte 16^{en} Marty lestleden, als wanneer hem belast was zijn vermaninghe behoorlick an te legghen met tuijchnis, ende, dewijle hij zulex niet ordentlick alsnoch ghedaen en heeft, so es hij belast gheweest, tbesluyt der consistorien nae te commen.

Angheven Saal
contra Ackerman.

Clachte D. Gott.
over Ackerman,
ende de schultbe-
kenninghe Acker-
man.

D. Gott. gaf an, hoe dat Jeremias Ackerman als hedent hem anghecommen es, nae de predicatie, zegghende: „hij was een bouve, een valsch leeraer, die verdient hadde nuter kereke ghegheesselt te zijne”, twelcke D. Gottfri. in kennesse leide van diversche broederen, als van Gabriel Bert, Marten de Visschere ende anderen. Jeremias naederhandt in consistorien verschinen, heeft dit bekendt warachtich te sijne. Derhalfven hij bij de consistorie, in presentie 12 zo 14 broederen, vermaendt es geweest, dat hij qualick gesproken hadde, ende zijn schult bekennen soude, twelck hij dede, doch met sulcke conditie, dat hij begheerde te stane bij tguene dat de voorseyde broederen teghen de predicatie Gottfridi anghegheven hadden, naer uitwijssen ende luudt der naervolghende acte, waervan hij metten anderen 'toordeel der consistorie begheerde te ver-

fol. 82. wachten.

Angheven ende
versouck etlicken
broederen, nopen-
de een predicatie
D. Gott.

Verschenen Jan Serlot, Gabriel Bert met noch 7 andere broederen, versouckende, dewijle de aunderlinghen ghestelt ende ghecoren zijn bij der ghemeinte, om acht te nemen up tguene datter gheleert wordt, dat se hemlieden willen verclaren, of de leeringhe, die bij D. Gott. als hedent in de voormiddaechsche predicatie gheleert es gheweest, recht es ofte niet. Hierof begheeren zij van de gantsche consistorie een goetd onderricht om alle disputation te eviteren.

D. Gottfridus versochte, dat den anghevers zoude upghelecht zijn bij de consistorien, te verclaren, in wat stucken sij achten dat hij qualick gheleert hebbe.

De consistorie heeft hierup den voorseyden broederen voor andwoorde ghegheven: Dat se bekende hare schuldi- ghe plicht te zijne, acht te nemen up de leere, ende dien- volghende begheerde, in dese saeke te doene naer den heysch ende ghelegghentheit derselver, biddende den broe- deren hierentusschen, dat se sich stille wilden houden; doch so sij yet angheven wilden jeghens D. Gottfried's predicatie, dat mochten se evenwel doen. Andtwoordden

de broederen, dat se de uutcompste van der consistorie wilden verwachten.

Verscheen Marinus de Cuuper, Jan Gotschalck met noch 12 andere broeders. Versochten generalick te wetene, of de consistorie de hydensche predicatie D. Gottfridi voor recht hilt ofte niet. Vertoochde voorts Marinus, hoe dat hier over een jaer den vrede ghemaect es, waerbij onder andere gheseit es, dat men niet vermanen soude van voorgaende questien ende querelen. De predicatie D. Gott., zeyde hij, en was niet conforme den vrede, maer strecte meer tot seditie ende verstooringhe der ghemeinte. Oock waren daer papisten gheweest in de kereke der ghemeinte, die haerlieden profijct metter predicaetie wel doen sullen, tot bedroevinghe ende verdruckinghe der vromen. Badt derhalfven, dat sulcx voortan niet meer gheschiede, maer dat de predicanen met Godes onbevleete woordt wilden voortvaren, ende alle oude rancunen begraven.

Angheven, touchierende de voorgaende materie.

Een andere broeder, met name Adrianus Poelvoet, zeyde, zeer bezwaert te zijne, dat D. Gott. ghepredict hadde, dat de principale commotie in ons Vaderlandt gheschiet was duer de predicatie ende het beeldestormen. Zeyde, dat dit directelick strijdende was teghen de schrift ende D. Gott. voorgaende leere. Want, ghelijck de overheit duer de valsche leere beelden hadde upgherecht, alzo in contrarien hadden de vromen duer tgehoor des Evangeliums de beelden afgeworpen, ende derhalfven niet ghesondicht. Bewees dit met Lucas 19, daer Christus de vercooper uuten temple smeeet, welck een ampt der overheid was, daerbij noch voughende diverse reden.

Item, hoe dat wij dickmael lesen, dat de Christenen verboden es geweest, den Christum niet te prediken, den Christenen niet te herberghen, ende nochtans daerom niet ghelaten gheweest.

Een ander, met name Gabriel van den Vivere, zeyde:

anghezien D. Gottfridus ghepredict hadde, dat se teghen de overheit ghesondicht hadden, die de beelden afgheworpen hebben, of se oock qualick ghedaen hebben, die tsewert in de handt ghenomen hebben.

Een ander, met name Nicolaes Bent, zeide: dat de godtfruchtighe overheit, als de Prince van Oraengien, Brederode, Culembourg etc., tbeeldebreken mede verwillicht hebben, met jae en amen zeggghen, al hebben se gheen handt daertoe ghesteken. Nu, zo men geen onderscheet en maecte tusschen vrome ende godtloose overheit, zo mocht men noch beelden afsnijten, noch Evangelium
fol. 83. prediken, noch eeneghen godsdienst doen.

Een ander, met name Philippus Hendricx, zeyde: dat hij ontrust was, dat D. Gott. alle brekers in eenen graedt ghestelt hadde. Versochte derhalfven te wetene, of hij daer rechtelick in gheseit hadde. Voorts wat men houden zal van de guene, die beelden ghebroken hebben, ende nochtans sonder schultbekenninghe hier in de ghe-meinte toeghelaten zijn, ende daegelicx ten nachtmale gaen. Item, wat men te ghevoelen heeft van de guene, die gestorfvē zijn, zonder boete van troorseyde beeldebreken ghedaen thebbene, ende wat oordeel dat se te verwachten hebben.

Up al twelcke de consistorie gheantwoordt heeft generalliter, dat se hierin doen woude zoot behoorde, ten eersten dattet mueghelick werdt, — biddende den broederen daerentusschen, dat se stille wilden draghen ende tevreden zijn. Vraechden de broederen: of de predicant hierentusschen oock niet en behoorde te zwijghen van dese zaeken? Wierdt gheseit ende gheordonnert naederhandt, dat de predicanten hemlieden wachten sullen, hierentusschen van dese materie te roeren.

Angheven Bent
contra D. Barth.,
ende de bekentenis
Bartholdi.

Nicolaas Bent voorderde een andtwoorde van D. Barth. up seker scrift, bij hem donderdaeghe lestleden der consistorie anghегheven. Bekende D. Barth., dat hij den text

int voorseyde scrift ghementionert oneyghentlick ghealliegiert hadde. Hiermede es dese saeke gheëyndicht.

Pieter de Cuupere vertoochde, hoe dat Celijken, weduwe van Jan de Cleermaker, jeghens vrienden danck ende alle vermaninghe, haer ghedaen, haer ten huwelicke wilt begheven met een rouckeloosen bootsgheselle, onlanx ghecommen van Oosten, daer hij (zo de mare gaet) noch een boelscap heeft zittende. Ende dewijle sou de vermaninghe veracht, heeft se an consistorien anghegheven. Zijn ghetuughen waren Dierick Vrijmans ende Jan Janssen, die ghetuughen van de vermaninghe. Zou, binnen gheroupen, wierdt ernstelick vermaendt ende ghewaerschuut, daerup zij voor andwoorde gaf, dat se den gheselle niet verlaeten en mochte, noch en wilde, dewijle sou hem belofte ghedaen hadde; doch beloofde zo vele te doene, dat hij met heur voor de consistorie zoude verschinen.

Angheven ende beclach Petri de Cuuper over Celijken Cleermakers.

Actum 29 Junij.

Verscheen Lieven de Wolf, verzouckende, dat de consistorie handelen woude in zijn saeke, die hij anghegheven heeft fo. 82. Wierdt hem bij de consistorie voorghehouden, hoe dat zijne confessie oft verlijdt ¹⁾ ende des dochters different waren, want hij verkendt hadde maer eens mesdaen thebbene, ende zou zeyde tweemaal; item, hoe dat hij te vooren met dronckenscap hem vergrepen hadde.

Versouck Levini de Wolf.

Andtwoordde Lieven, dat hij bekende, tweemaal mesdaen thebbende, ende, heeft hij te vooren anders gheseit, t'es bij abuse. Voorts bekende oock van dronckenscap, ende begheerde oock beteringhe daervan te doene. Wierdt ghesolvert, dat hij Sondaeghe naestcommende openbare schultbekenninghe doen zal in forma consueta.

Clement Waulters presenteerde der ghemeinte ghenouch te doene van alle voorleden beganghen dronckenscap, daer-

Schultbekenninghe Clement Waulters.

1) Verlijdt, Kil. *confessio*.

omme hij over etlicke tijdt der ghemeinte voorghestelt es gheweest, als blijt fo. 82. Es gheresolvert, Sondaeghe naestcommende openbarê schultbekenninghe af te lesen, met openbare voorstellinghe zijnes persoons, daar inne hij

fol. 84. verwillichde.

Angheven Davelu. Verclaerde Jan Davelu voor consistorien, hoe dat Sondaeghe, naer de predicaetie D. Gotfridi, een gheruchte gynck, dat Mr. Jooris soude gheseit hebben, dat D. Got. valschelick gheleert hadde, ende over zulck hadde een broeder, met name Michiel Nahuess, teghen hem ghesecht, dat Mr. Jooris zulcx teghen hem soude gheseit hebben. Hier over van hem vermaendt, heeft gheandtwoordt, datter meer dan honderd waren, die zulcx oock zeijden waer te zijne. Anderwarf bij hem Davelu vermaendt, in presentien twee ghetuijghen, heeft ghepersistert. Derhalfven hij Davelu dese saeke heeft noodich gheacht an de consistorie te brijnghen. Was hem gheandtwoordt, dat hij ghedaen hadde teghen den regle Pauli, als anghenomen ene clachte jeghens eenen ministre, up tzegghen van éénen ghetuijghe ende up een onzeker gheruchte. Verscheen Davelu anderwarf met noch eenen ghetuijghen, die Mr. Jooris sulcx oock soude hebben hooren segghen. Andtwoordde de consistorie, indien hij ijert hadde up Mr. Jooris, dat hij ordentlick procederen zoude naer heijsch christelijcker discipline.

Handelinghe eum
D. Gott. ende and-
worde der consi-
storie up een scrift

D. Gottfridus presenteerde der consistorie seker gheschrift, up twelck hem gheandtwoordt wierdt, dat het selve scrift vele onwarachticheden, ende injurieuse beschuldighen behelsde, zo jeghens de consistorie als anderen. Derhalfven wilde de consistorie met hem nae heijsch hares officiums handelen, zo over tvoorseijde scrift, als over tguene, dat se noch meer van schuldighen plichts wegghen ghehouden waren, zonder anschau te nemen, dat hij de consistorie voor partie verclaert, twelck zij achtet, gheen lidtmaet der ghemeinte en behoorde te doene. Van deze andtwoorde versochte Gott. een copie, om te beraeden, zo

hij zeijde. Wierdt hem gheresolveert, dat sulcx niet noodich was, maer, zo hij hem beswaert vonde bij tguene dat hem de consistorie uplegghe soude, mochte hem dan ordentlick beclaeghen. Dits aldus gheresolvvert ende ghepresentert bij ghemeenen accorde ende bestemminghe van allen.

Hier en tusschen wierdt D. Gottfrido afgevraecht:

Eerst, wat middel hem goetd dochte, om de ghemeinte, die ontstelt was, te vreden te stellen. Up twelck hij andtwoordde, dat de consistorie haer trouwe, die haer van God upghelecht was, bewijzen soudent.

Ten tweeden: gevraecht, of hij niet generalick verdompt en hadde sonder onderscheijdt alle de guene, die beelden in Nederlandt ghebroken hadden, zeggheende dat haren ijver godloos zij gheweest; item, gheseit, dat se allen de zware straffen, die up ons ende onse landen commen zijn, duer tvorseijde beeldestormen ghecaussert hadden etc., — Andtwoordde dat jae; zeijde oock dat Petrus Dathenus de ghedruete requeste, darof hij een extract uutten predickstoel ghelesen hadde, in Vlaenderen ghebracht hadde, om te doen onderteekenen ende ghelt daer up te lichten etc. Tsurplus soude hij verclaren ende sich verandtwoorden voor onpartijdighe rechters, zo hij zeijde.

Verscheen Claude Dotignijs ende Jan Clercx; lasen de consistorie zeker schrift. Wierdt hemlieden gheandwoordt, dat de consistorie haer officium inder sake wilde doen naer tbevindt. Voorts, indien se yemandt weten, die onbehoorlick ghesproken ende meutersche wijse ghehandelt heeft, dat se dien vermanen naer den regele christelijcker discipline.

Angheven Clercx
ende Dotignys.

fol. 85.

Actum den 2^{en} Julij 1570 Sondaechs.

Verscheen voor consistorien, Jan Serlot met 8 andere broederen, versouckende andwoorde up tguene, dat se sedert 8 daghen anghegheven hadden. Wierdt hemlieden gheandwoordt: dewijle se over 8 daghen verclaerden,

Versouck etlicke
broederen nopende
de predicatie Gott.

dat se van de Consistorie wilden een uutcompste verwachten, ende de Consistorie hare schuldighe plicht doen wildt, dat se hemlieden bij hare eerste andwoorde houden souden ende de uutcompste verwachten.

Angeven Bent
ende andere, touchierende tzelve.

Verscheen Nicolas Bent, met vele diverse andere broederen, versouckene te weten, ofse an de Consistorie een supplicatie zouden mueghen presenteren, aengaende de materie, van over 8 daghen ghetouchiert. Antwoordde de Consistorie, anghезien zij de zaeke der Consistorie anghеgeven ende vertraut hadden, datse daarmede sich te vreden houden zouden, dewijle de saeke eygentlick der Consistorie toequam, als wesende een stuck der leere.

Versochte Nicolaes notitie ghehouden thebbende, van dat de Consistorie zeyde, dattet een stuck der leere was, ende voorts, dat hare supplicatie mochte ghevisitert werden, dewijle dezelve vervattet generalicke huerlieder meeninghe beter, dan sij se over 8 daghen mondelinghe angaven ende verclaerden, 'twelcke maer stuckwijsen gheschiedde. Gheadvisiert tscript tanveerden bij protestatie van daer inne te doene, zo de Consistorie oordeelen soude noodich te zijne.

Handelinghe der
consistorie met D.
Gottfridi.

Was begonnen te handelen in de absentie D. Gottfridi angaende zijne predicaetie ende de zwaricheden daer uut ontsaen, ende gheresolvert, hem zeker script, bij ghemeenen besluyte der Consistorie ghemaect, beghuunende „Aleyst zo etc.”, voor te lesen, 'twelcke ghedaen wierdt, ende versochte D. Gott. copie daervan, om daerup tandwoorden, die hem als noch niet gheaccordeert wierdt. Verkende D. Gottfr. in dese handelinghe, hoe dat hij in zijne predicaetie over 3 weken ghedaen, angaende het beeldestormen, van diverse wedersproken was; verkende voorts, hoe dat altijts zijn ghevoelen zij gheweest, zo daer eeneghe extraordinaire saeken gheschieden, de welke uuter consequentie gheëvinciert wierden, duer een drivinghe van Gods gheest ghedaen te sijne, daervan men diverse exemplen zien mach in de kerckehistorie, dat hij de zulcke niet verdoemen wilt.

Actum den 6^{den} Julij 1570 Sdonderdaechs.

Verscheen voor Consistorie Mr. Jan Cubus, verclarende hoe hij zommighe bezwaringhen hadde in zijne consciencie, daer over hij wel wilde vuldaen zijn, ende dewijle het wat lanck vallen zoude mondelinghe, hadde het in scrifte ghestelt, protesterende, dat hij zulcx niet en dede uut affecten, oft eeneghe boose gheneghentheden, maer alleenlick tot Godes eere. Ghevraecht, oft uut name alder diakenen was, zeyde neen, maer alleenlick uut name etlicker. Andwoordde de Consistorie, dat se inde saeke doen wil tziijnder tijdt, naer dat se bevinden zal behoorene ende tscrift overlegghen.

Angheven Mr. Jan Cubus.

Verscheen Arnoldus Stuer, verdooghende hoe dat D. Bertholdus hem tnachtmaele agheseit heeft. Item, hoe dat hij van der Consistorie zijn beschuldighen ende beschuldighers heeft versocht te weten, ende was hem tzelve gheweyghert, twelcke hij acht onbillick. Versouckt voorts te weten, waer vooren hij anghezien es gheweest, als men hem tot prediken toeliet, item, briefven liet handteekenen, die men nae Geneven zandt; dit versochte hij van den ministers te weten, zeyde hij. Andwoordde de Consistorie, datter vele zaeken up handen zijn te verhandelen, ende dat daerom de beantwoordinghe van dese zijne stucken moest uutghestelt zijn.

Angheven Arnoldi Stuer.

fol. 86.

Mr. Jacob Saal versochte noch eens te hooren lesen de acte van 16 Marty 1569, als hier te vooren fo. 80. Wierdt hem zijn versouek gheaccordert. Versochte anderwarf, men zoude Jeremias ontbieden, en met hem handelen naer rechte der discipline. De consistorie gaf hem voor andwoorde, zulekx als te vooren, fo. 85 dato.

Versoek Saal.

De consistorie heeft D. Gotfridum vermaendt over diverse puncten belanghende zijne predicatie, ghedaen den 23^{en} Junij lestleden.

Handelinghe der consistorie met D. Gottfrido.

Eerst, van dat hij de materie van tbeeldebreken up den

stoel verhandelt hadde, niet jeghenstaende dat in Coetu silentie gheimponert was, zo wel den autheur van zeker boucxken, tracterende onder anderen van dezelve materie, als de broederen, die dat ter oorsaeken van dien beschuldicht hadden.

Ten 2^{en}, dat hij generalick met groote vehementie zonder onderscheit alle, die beelden int Nederlandt ghebroken hadden, verdoemt hadde, ende ghesecht hueren ijver was godloos. Zij hadden deur haer doen alle de plaghen, upt Nederlandt ghecommen, veroorsaect.

Ten 3^{en}, niet jeghenstaende sijne text zulcx niet met bracht.

Ten 4^{en} dat hij zonder advijs ende weten der consistorie een extract van zeker requeste, tot verificatie van zijn zegghen, opentlick uutten predicstoel ghelesen heeft.

Ten 5^{en} ghesecht, dat 't volghen zoude, dat private personen de hoerjaeghers ende overspeelders zoude mueghen dooden, zo zij de beelden vermochten af te smijten uut private autoriteit.

Ten 6^{en}, zekeren persoon der ghemeinte voorghehouden, die hem in de prophetie wedersproken hadde, niet jeghenstaende dat de zaeke des selven voor consistorien hynck onghedecidert, up de 2^e vermaninghe.

Ten letsten dat hij der consistorie een iniurieux ende onwaerachtich beschuldingscrist ghepresenteert hadde, daerbij hij se verclaerde voor partijen, om hem also den oordeele der zelve t'ontreckene.

Welcke punten hem oock wat breeder, den 2 ditto, ghelesen sijn gheweest uut zekeren scifte, bij advijse ende resolutie der consistorie ghemaect, van twelcke hij copie versochte, ende van ghelijcken van de scriften ende mondelicke anghevinghen der broederen jeghens zijne voornoemde predicatie, om up al pertinentelick tandwoorden. De consistorie andwoordde, hoe dat de saeke haeste begheerde; derhalfven dat hij mondelinghe up al cortelick and-

woorden zoude, om alle scriftelicke ende langhe odieuse proceduren te ontgaene. Ende zo vele het anghynck de stucken, bij diversche perticuliere broederen mondelinghe ende in scrifte anghhegeven, daer wilde de consistorie naederhandt oock in doen naer haren officium. Zo heeft dan D. Gottfridus cortelicx tguent voorscreven gheandwoordt, zo hier naer volcht:

Eerst, hoe dat hij up tbouccken gheen regard ghenomen heeft, maer alleenlick op de ghebreken ende feylen, namelick hier in, als dat private persoonen bestaen tguene dat des overheits es, contra Godes woordt; ende dewijle zijnen text zulcx mede ghebrocht heeft, es ghehouden gheweest, daer of te prediken, ende noch zoude, zo het zijne text verhiesche.

Ten tweede, zecht, hoe dat hij in zijne eerste predicatie, die hij dede van tbeeldebreken, gheleert heeft, datter wel extraordinaire zaeken gheschieden duer private persoonen, uut zonderlinghe inwendighe drivinghe des H. Geestes, die onder de ghemeene regle des oordeels niet vallen, van welcker men niet lichtveerdelick behoorde te oordeelen, fol. 87. maer de circumstantie te anmercken, vooren ende nae: item de conditie des levens van sodane persoonen, ende ofte haere daet eenichsins zoude mueghen ten besten gheduyt worden; van welcken regle hij excipierde de ghemeyne, generalicke beeldestorminghe, int Nederlandt gheschiet. Ende Sondaechs den 25^{en} Junij heeft int ghemeene ghestraft de beeldenbrekinghe, die van velen gheduyt wordt wel ghedaen te zijne, ende bewesen, dat sodane daet gheschiet was uut private autoriteit, jeghens des overheits ende der predicanten danck, twelcke geenssins met Gods woordt bestaen con.

Angaende den ijver zecht, dat eenen ijver, die gheen ghetuychnes heeft des willes Godes, gheenen rechten ijver es, ende derhalven godloos.

Angaende de plaghen, upt Nederlandt daerduer ghecom-

men, antwoordt: dewijle de religie es het guene dat den menschen meest ter herten gaet, zo heeft de Cueninck van Spaegnen, ziende de groote verachtinghe ende onordentlikeit, omtrent zijne religie bewesen, zo met beeldestormen, plonderen, wapenen te nemen etc., veroorsaect gheweest, Ducq Dalve over te zenden, die tlandt zo benaut heeft etc.

Ten derden, zecht, dat zijnen text was: „Domûs mea domus orationis vocabitur ¹⁾”. Hier, zecht hij, heeft Christus rekeninghe zijnes doens ghegheven. Up die wijze moesten oock alle beeldestormers rekeninghe gheven hares doens, zo verre zij de inwendighe drivinghe voorwenden willen, tzij met scriftuere, ofte met miraculen, oft eenich godtlicken teeken, dewijle de saeke des ijvers onder den ghemeynen regle niet en valt.

Ten vierden, acht noodich gheweest tzijne, t'extract voor te lesen, om te bewijzen, dat sodane generalicke beeldestorminghe niet en conde onder eenen godtlicken ijver ghestelt worden, zo het meneghe duyden, dewijle de guene, zelve ter plaetsen daert gheschiede, dat alzo beschreven hadden, ende dat hare leeringhe overeeenquam met dese zijne leeringhe.

Zeyde voorts: hoe dat de requeste, daer uut tvoorseide extract ghelesen was, in West-Vlaenderen brocht was bij Petrum Dathenum, daer vier kercken bij een vergaderden, die deselve al signerden, waerup Dathenus oock een contributie versochte, om liberteit van religie te solliciteren an den Cueninck; ten welcken eynde hij hemlieden toochde diverse handteekenen van predicanten ende andere voorstanders der religie, die de requeste approbeerden, versouckende oock, dat se uut huerlieden aller name an den Cueninck mocht gepresenterd worden.

Ten vijften, antwoordt: zo men overicheits ampt in t'eenen mach annemen, zo zoude volghen, dat ment in

1) „Mijn huis zal een huis des gebeds genaamd worden”.

tdander oock zoude mueghen doen, twelcke niet dan een confusie en ware in de ordinantie Godes.

Ten zesden, andtwoordt: zulcx ghedaen thebbende, omdat de daet publycq was, waermede hij de discipline, ofte der consistorie niet meendt te cort ghedaen thebbene, dewijle hij den persoon oock niet en noemde.

Angaende zijn schrift, der consistorien gepresenteerd, andwoorde: dewijle hij nyet conde bijstellen zulckx als tzelve schrift in partien behelsde, ende zo vele hij meer ghestelt zoude hebben, dat men bij onderlinghe examinaetie bevinden soude warachtich te zijne, dat hijs hem daerof ghedrouch in de kennesse der broederen, die svoorens present waren in consistorie, dewijle Thomas Soen ontkendt heeft, dat D. Gott. mainteneert, bij hem in consistorien ghesproken ende bij den anderen auderlinghen met toezwijghen gheapprobeert te zijne; ende al tguene, dat hij up dát fundament in zijn voorseyde schrift ghescreven heeft, consenteert gheroyeert te zijn ende ghehouden voor nul.

fol. 88.

Actum den 9^{en} Julij Sondaechs.

Vertoochde Christiaen Claessen, hoe dat zijner overledener huusvrauwe toeghezecht was van de consistorie, dat haer dochtere vertrecken zoude uutten huuse van Franchois Huenich, daer se mede woonde, na volgene de beloften, die Judith, huusvrauwe van den zelve Franchois, ghedaen hadde an den auderlinghen. Ende dewijle des vertoochers huusvrauwe, thueren overlijden, ernstelick an hem versochte, dat hij an de consistorie afvoorderen zoude de vulcomminghe van de voorseyde belofte, zo was hij tzelve doende bij desen. Andtwoordde de consistorie, dat se de zaeke bedencken wilde, ende metten eersten wat daerin doen.

Versoeck Christiaen Claessn.

Verscheen Arnoldus Stuer, versouckende andwoorde up tgene bij hem den voorleden donderdach anghegheven. Wierdt hem voor andwoorde ghegheven, dat hem niet bij

D. Bartholdo, zo hij ghesecht hadde, maer bij de gantsche consistorie tnachtmael afgheseit was, achtende daertoe goede redene ghehadt thebbende.

Handelinghe ende
vermaninghe der
consistorie met Ar-
noldo.

Ten surpluse verclaerden de ministers, hoe dat zij metten voorgaende consistorie hem gheadmittert hadden tot prediken etc., om hem te prouven of hij namaels eeneghe vrucht in ons vaderlandt soude connen doen, ende niet dat sij daarmede meenden hem tontfanghen als ordinaire ministre. Hierof versochte hij een andwoordde in scriptis, twelcke hem gheweyghert was. De voorseyde Arnoldus, qualick te vreden zijnde, heeft vele ongheschiede propoosten uutghesproken, ende onder anderen oock D. Bartholdum beschuldicht, zeggheende: „dat hij de arme ziecken niet en besochte, maer dat hij der rijcken huusen, daervan hij een noemde, wel wiste te vindene, om mede te gaen eeten”. Item dat hij zijn huusvrauwe ontrauwelick bijghestaen hadde int gheven hares geestes. Ende zo hij hierover van Bartholdo ghestraft wierdt, zeggheende: „ghij doet als een achterclapper, want ick hebbe u in presentie Gottfridi ghevraecht, of ghij yet op mij hadt, ende ghij zeyt mij: neen!” zo repliceerde Arnoldus wederom met iniuriën, zeggheende: „ghij doet als een leughe-naer.” Item: „ick vandt u als een lueghenaer van den eersten dat ick hier quam.” Van dese onordentlicke beschuldighen heeft de consistorie Arnoldum ghewaerschuut, ende vermaendt tot schuldbekeninghe; ende zo hij daernaer yet hadde t'yemandts laste, dat hij daer inne den regle der discipline, ende oock de leere Pauli tot Thimotheum, volghen zoude. In stede van dit t'annemen, heeft noch meer ongeschiedte redenen voortghebracht, ende es also henen ghegaen.

Actum den 13^{en} Julij 1570 'sDonderdaechs.

Schultbekennin-
ghe Grameye.

Wierdt bij de consistorie verhandelt de zaeke van Jac-

ques Grameye, ende overzien d'acten foliis 13, 37, 48, zijn tuychnis bij hem beleeft, ende voorts d'informatien van Noorwichs ghecommen, tadvij's van tCoetus etc.; ende bij eendrachtighe resolutie verclaert, dat hij openbare boete ende schultbekenninghe ghehouden es te doene van den naevolghende poincten:

Eerst, van dat hij, sonder wettelick van zijn huusvrauwe ghescheiden te zijne, een ander ghetraut heeft.

Ten tweeden, dat hij een ghetraut heeft, die niet vrij en was, maer te vooren met een ander verlooft.

Ten derden, dat hij uut verachtinghe der consistorie, boven de vermaninghe ende waerschuwinghe derselver, voortghegaen es metten tweeden huwelicke.

Ten vierden, dat hij den ijnghelschen pastuer bedroghen heeft, als hem versweghen hebbende de swaricheden voorscreven. Over dese puncten zal hij opentlick Gode ende zijner ghemeinte verghevenesse bidden etc. Ende es belast gheweest hem an te zegghen, dat hij jeghens Sondaghe verschien zou om tadvij's ende beslyt der consistorie tanhooren. Daer beneven es gheadvisert gheweest hem te vermanen, dat hij hem wachte, van anderwarf te trauwen, tenzij dat hij van zijne eerste huusvrauwe wettelick ghescheyden zij, daertoe de dienaers hem allen raedt ende bijstandt presenteren, om hem in zijn goed recht te voorderen. Dese letste vermaninghe es gheadvisert gheweest, omdat men verstaet, dat Jacques naer het overlijden van zijne tweede vrouwe, die hij onwettelick ghetraut hadde, wederom van zinne es, een ander up ghelijcke wijze te gaen trauwen.

Angaende tversouck van Matheux Dij'selaer, om te muelghen trauwen met Agnes Gervais, Ynghelsche, wierdt gheadvisert te hooren spreken een persoon, die de briefven gheschreven hadde an den vaedre van Matheux om consent, ende voorts eener anderen persoon, die den vaedere zoude ghesproken hebben; voorts dat hij twee ghetuyghen bringhe, die van zijnen levne ghetuyghen, ende dat hij

Beslyt angaende tversouck van huwelick van Matheux Dij'selaer.

fol. 89.

den dienst der kercken ende Sacramenten ghebruycke. Zo vele Agnees belangde, die hadde vaeder noch moeder noch eeneghe vrienden, zo Pr. de Cueninck haeren meester verclaerde, dewelcke oock goedt ghetuychnis van huer gaf.

Angaende zekeren
broederen van Po-
len.

Hiervan es nae-
derhandt suspitie
van bedroch inghe-
vallen, ende der-
halfven zeker oor-
condscip hiernp
gehouden in coetn
24^{en} Julij, rusten-
de onder de fran-
choyssen.

Ziet hiervan oock
d'acte des Coetns
van den 2 Octobre.

Verschenen in consistorien de ministers met etlicke van den auderlinghen der franscher ghemeinte, vertooghende hoe een broeder, met name Sebastianus Linius, borgher der stadt van Vilnen, in Polen, an hemlieden gheadresseert was met diversche briefven, zo van Bisschoppen, Edelluyden, als ghemeinten Jesu Christu, ghescreven, inhoudende in summa, hoe dat Paulus Linius, des voorseyden Sebastianus broeder, een Godtsaligh minister ende dienaer des Godtlicken woordts inde voorseyde lande van Polen, bij de Moschoviten ghevanghen es gheweest met wijf, kinderen ende zijne gheheel mesnaige, ende es zo vele duer interessie van goede ende vrome luyden ghesolicitert gheweest an den Moschoviten, dat hij de voorseyde Paulum ghestelt heeft tot rantsoene van 3000 daelers, ende twee stucken fluweels. Tot opbringhe van welcke penninghen, de voorschreven Sebastianus in faveure ende uut liefde zijnes broeders van zijnen eyghenen goede opgebracht heeft 1000 daelers ende voorts van de goetwillighe broederen vergaedert tot 2200 daelers, al naer uitwijzen der voorschreven briefven, daerof de lecture in onse Consistorie ghedaen wierdt, dewelcke voorder inhilden recommandatie an alle de kercken van den coninckrijcke van IJnglandt, omme assistentie thebbene; tot opbringhinghe van de reste, bedraghene 800 daelers ende 2 stucken fluweels.

De saeke in deliberation gheleit, ende den voorseyden Sebastianus oock in consistorien ghehoort, wierdt bij ghe-meenen besluyte beyder consistorien verdraghen, de briefven weder al up te packen ende dezelve metten bringher te adresseeren ende recommanderen an den afghegaen E. Biscop van Londen, nu Archiepiscopum Eboracensum 1),

1) van York.

omme bij zijnen middele te doen communiceren metten jeghenwoordighen Bisscop van Londen, omme, tzelve ghedaen ende haerlieden E. andwoorden ghehoort, alsdan voorder in de zaeke te advyseren, naer den noodt ende exigentie der zelve.

Wierdt bij den consistorie D. Gottfrido voorghehouden zeker schrift, achtervolghende welcken hij zeker verclarin-
ghe ende bekentenesse doen zoude, touchierende zijne predicatie, Sondaeghe 25 Junij ghedaen, als hiervooren fo. 90 verhandelt es. Van dese scrifte versochte D. Gottfridus copie, om hem te beraeden, zo hij zeyde. Wierdt hem tzelve bij de consistorie ontzeit, maer gheconsentert daervan lecture te moghen nemen, zo dickmael als hij wilde, ende ghebeden hij woude tzelve naecommen. Persisterde D. Gott., dat hij copie begheerde, dewijle de sake van sodane ghewicht es, ende hij tscript oock niet al en conde in memorien houden. Hierup es de consistorie ghescheiden, ende om dese saeken wederom gheseit Saterdaghe te vergaederen.

Handelinghe consistorie cum D. Gott.

fol. 90.

Actum 15^{en} Julij 1570 Saterdaechs extraordinairlic.

De Consistorie heeft D. Gottfrido afghevraecht, of hij niet ghesinnet was, nae te commen, zulcx hem upghelecht was, naer uutwijzen zekeren scriftes in de letste acte des voorleden Consistoriedaechs ghementionert. Andtwoordde D. Gott. als hier te vooren, dat hij copie versochte, ende nyet min, also hij tselve schrift in consistorien oock ghelesen ende gheexaminert hadde, up het cortste zeyde, hoe hij hem daer in bezwaert vandt, ende dat hij nyet conde naecommen, allegierene daertoe diversche redenen. Naer twelcke de Consistorie om hem allessins te ghemoet te commen, ende de ghemeinte eenichssins te contenteeren, hem een ander schrift voorghehouden heeft, conforme in substantien het voorgaende, doch wat verandert in de forme ende woorden, biddende hij woude tinhouden van dien nae-

Derde handelinghe cum D. Gottfrido ende suspensie van prediken, bij der consistorie gheordonneert.

commen, dewijle zij achteden tzelve zo redelick te zijne, dat hij daer teghens niet hadde te zegghen; van welcken scrifte tinhouden van woorde te woorde hier naer volcht:

„Dewijle daer zeker zwaricheit ontstaen is in de ghe-meinte uuter predicatie D. Gottfridi Sondaecche 25 Junij ghedaen, angaende tbeeldebreken over etlicke jaeren int Nederlandt gheschiet ter causen, dat hij gheen distinctie oft onderscheit ghemaect en heeft, zo hij over dry weken te vooren, handelende van dezelve materie, ghedaen hadde, so eyst dat hij tot berustinghe ende contentemente van der ghe-meinte verclaren ende bekennen zal zo hiernae volcht:

„Al eist zo, dat eygentlick der hueverheit ter causen hares amptes toecompt beelden af te werpen in kercken ende publycque plaetsen, nochtans zo gheschiedender wel extraordiniaire zaeken duer private persoonen uut zonderlinghe drivinghe des H. Geestes, die onder den ghemeenen regle des oordeels niet en vallen. Van welcke men niet lichtveerdelick behoorde te oordeelen, maer de circumstantien der daedt ende de conditien des levens van sodane persoonen an te mercken, ende of de daedt eenichsins ten besten mach gheduydt worden.

Dat hij in sijne predicatie des voorseyden 25 Junij met dusdanen onderscheit niet ghesproken heeft, maer generalick ghesecht, zonder eeneghe distinctie, dat den ijver aller der guenen, die int Nederlandt uut private autoriteit beelden afgeworpen hebben, zij godloos gheweest, ende datse daerduere alle die plaghen, die op ons Nederlandt ghecommen zijn, ghecausert hebben, — dáár inne bekendt hij sich mesgrepen thebbene.

Bekendt van ghelijcken, onbehoorlick ghedaen thebbene, dat hij sonder wete der Consistorie een prolix extracten uut den predickstoel ghelesen ende tot comprobatio van zijn zegghen, doch uut ignorantie van de waerheit van de zaeken, zo hij zecht, te wijdt gheallegiert heeft.

Aldus hierbij ghestelt, omdat edt vergeten was.
Barth. Wil.

In consistorien zal D. Gottfridus bekennen tnaervolghende:

Eerst, dat hij qualick ghedaen heeft, van de materie des beeldebrenkens op den stoel verhandelt thebbende, dewijle daerup bij tCoetus silentie gheimponert was, zo wel den authuer van tbouccken, dat van dezelve materie tractert, als den broederen, die hetzelfde om dier materien wille meestdeel wedersproken ende gheblammert hadden.

Ten tweeden, dat hij ontijdelicken der ghemeinte voorgehouden ende sich beclaecht heeft, dat zekeren persoon hem in de prophetie teghens zijne voorseyde leere openlicken wedersproken hadde. dewijle de saeke van denzelven persoon voor consistorien noch hangt, onghedecidert, up de 2^e vermaninghe.

Ten derden, dat hij de Consistorie injurieuslick ende met onwarachticheit ten onghelijcke beschuldicht heeft in zekeren scrifte, derzelve ghepresenteert, daer inne hij oock de Consistorie voor partie verclaert, om hem also den oordeele derzelver t'ontreckene.

fol. 91.

Ten letsten, zal ghewaerschuwt wesen, voortan meerder voorsieticheit te ghebruucken in allen zijnen predication, dan hij te vooren menichmael ghedaen heeft, ende hem te mijden van eeneghe voorgaende querelen oft zaken, daer merckelick zwaricheit in de ghemeinte af ontstaen mochte, an te roeren ende hem in alles den oordeele der Consistorie te onderwerpen."

Dit scrift D. Gottfrido ghelesen zijnde ende de poincten bij hem gheexaminert zijnde, heeft verandtwoordt int generalick up tgheheele scrift, dat hij tzelve niet conde aannemen, allegierene daertoe diversche redenen, als hier te vooren. Dese redenen waren in effecte, zo hiernaer volcht:

Ten eersten, zeyde hij, het was sodane schultbekinghe, daer of hem gheen schult bewesen en was, ende die hij in zijn herte niet conde ghevuelen.

Ten 2^{en}, hij zoude daarmede groot preiudicie doen der

waerheit Godes, die hij zo langhe gheleert ende zo langhe verdadighet hadde.

Ten 3^{en}, hij zoude hiermede zijnen dienst onrechtelick bezwaren.

Ten 4^{en}, zoude hiermede de boosheit ende valsche opinien dergonen, die sich teghen hem opghestelt, ende zijn leere in suspitie van valscheit ghebracht hadden, stercken ende voeden. Aver, opdat niemandt zich te beclaghen hadde, wilde hij zijne leere, die hij van den officio der onderdanen teghen hare overheit gheleert hadde, oock alle stucken derzelver leere, voor de ghemeinte repeteren ende herhalen, niet eenmael, tweemaal, drymael, maer oock sevenmael, tot het ghenouch ware ende niemandt met bilicheit sich te beclaghen hadde.

Hierup was hem gheseit, dat uuten scrifte der Consistorie gheenssins bewesen conde zijn, dat daarmede zijnen dienst, of der waerheit Godes, te cort zoude ghedaen zijn. Item, tusschen hem ende der Consistorie en was gheen verschil van de leeringhe van de overheit. Item, met zo vele repetitien, die hij presenteerde, mochte hij avontuere meer zwaricheit ontstaen onder de ghemeinte, dewelcke mette verclaringhe, bij der Consistorie hem voorghestelt, lichtelick ter nederghelcit conde worden.

Aldus hier bij
ghestelt bij advi-
sie der Consistorie.
Bartholdus Wil-
helmi.

Besluyt van sus-
pensie D. Gott-
fridi.

De Consistorie hierup ghedelibereert hebbende, wat se voorts in de zaeke te doene hadde, es eyndelinghe duer ommestemminghe ghecommen tot tnaervolghende besluyt:

„Dewijle D. Gottfridus tbesluyt der Consistorie, int voorghescreven scrift vervatet, niet heeft willen nacommen, ende de Consistorie grootelick vreeset van meerder zwaricheden, die daer uut zijne predication ontstaen mochten, zo hij van de materie des beeldenstormens meer handelde, also hij zecht, dat hij doen wilt, wanneer de ghelegentheit zulcx verheyscht ende zijnen text zulcx mede bringt, anghesien, zecht hij, het zijne leere van oudtyt es, ende begheert daer inne te continueren, — So eyst dat de Consis-

torie om alle sodane inconvenientien ende zwaricheden te mijden ende voorcommen, hem suspendeert van prediken, tot hij tvoorscreven besluyt van satisfactie ende bekentnisse naghecommen zal hebben.”

Actum 16^{en} Julij 1570 Sondaechs.

Wierdt bij der Consistorie Jacobo Gramaije angheseit tbesluyt, donderdaghe lestleden ghemaect, ende vermaendt tselve nae te commen, ende dewijle hij tselve jeghenvoor-
delick niet wel conde anneemen, zo was hem uutstel ghe-
gheven, om hem te beraeden tot donderdaghe.

Dewijle D. Gottfridus desen Sondach in de predication hem vertrocken heeft van zijne ordinaire zitplaetse neffens den predicstoel, ende gaen zitten es onder de ghemeine broederen, hem voorts absenterende van de consistorie, maintenerende, hem zijnen gantschen dienst upghesecht te zijne, hoewel hij maer alleenlick ghesuspendert en es van prediken, om de causen in de acten der suspensie vervatet, — So est, dat de consistorie ghedeputeert heeft Thomas Soen ende Hercules Fremault, om D. Gottfrido an te zegghen, dat hij wille in consistorien commen ende zijnen dienst aldaer pleghen, ghelijck hij vooren ende na ghedaen heeft; item voorts zitten in de predicatie in zijn ghewoonlicke plaetse, zonder de suspensie, van de consistorie gheordinert, voorder te trecken, dan se behoorde ghetrocken te zijne.

Actum 20^{en} Julij 'sDonderdaechs.

Mayken Simoens, ontboden bij den dienaers in consistorien, ende neerstelick ondervraecht up zeker poincten, touchierende Arnoldum Stuer, heeft ghedeposert ende verclaert hare wetenschap up al, naer uitwijsen zekeren scriftes, onder de consistorie rustende, twelcke te bouc-

ken niet ghestelt es, om zeker redenen, de consistorie moverende.

Bekentenesse en-
de ghenouchdoe-
ninghe Matheux
Verhaeghe.

Vertoochde Petrus Carpentarius, uut name van Matheux Verhaeghe, hoe dezelve Matheux, over en zekeren tijdt uutgegaen zijnde in zijn affairen, ontinoet heeft eene zijne ghebuerinne, een ijnghelsche vrouwe, die hij noodde
fol. 92. te gaen wandelen ende eenen pot te dryncken, waerinne zou verwillichde, ende zijn dienvolghende tsamen ghetrocken uuter stadt, ende, wat ghedroncken hebbende, zijn thuuswaert commen al jockende, in sulcker voughen, datse beede in een gracht ghevallen zijn, daerse eenen jonghen vonden ligghene, dewelcke haestelick de schutters daerover gheroupen heeft, die se beyde ghevanghen hebben ende int stock ghestelt. Hierom es den man van de voorseyde ijnghelsche vrouwe zeer vergramt, ende lecht laeghen om den voorseide Matheux aan den lijfve te cranckene.

Matheux, hierover van de consistorie ghevraecht, oft zo was, bekende dat: jae!. Voorder ghevraecht, of zijn voor-nemen was met haer oncuyseit te pleghen, zeyde expres-selick dat neen. De consistorie, de saeke in deliberaetie ghe-leit hebbende, ordonnerde, dat Matheux opentlick voor de ghemeynte — dewijle de saeke duer tvanghen openbaer ghe-worden es — zijn schult bekennen zal, van groote onghe-schietheit ende quade suspitie van sich ghegheven theb-bene, van dat hij met een ghehuwede vrouwe heeft ghe-wandelt ende ghedroncken buuter stadt etc. Hierup zal hij andtwoorden met een jae woordt.

Matheux, tbesluyt ghehoort hebbende, heeft ghealligiert groot ende merckelick dangier, dat hem stondt te naeken, zo hij in de kercke openbaerlick verschene ende bekendt gemaect wierde, want de man van de ijnghelsche vrouwe hadde eenen halfven daelder gheboden, die hem denselven conde wijsen. Dit selve es oock bij Pieter Carpentier vertoocht gheweest, ende ernstelick versocht, tot bede van Matheux huusvrouwe, om alle periclen te eviteren, dat de schult-

bekentenese bij Matheux mochte onderteekendt wesen, ende also uutghelesen in zijn absentie. Hierinne heeft de consistorie eyndelinghe, om de voorscreven oorsaeken, verwillicht

Vertoochde Jan Lamoot ende Pieter Carpentier, hoe dat Philippus Garcy over dry weken zeker prophetie anghegeven heeft, waer inne hij te kennen gaf, dat Christus de coopers ende vercoopers uyt private autoriteit uuten temple dreef, ende dattet oock nae te volghen soude zijn. Nae d'acte van dien de voorseyde Philippus, int ghe moet commene van Lamoot voornoemd, zeyde, hoe hij zulcx over langhe tijd ghemeret hadde, ende, daervan rekenscap versocht zijnde te gheven, andtwoordde: hadde men yet te zegghen, dat men in consistorien commen zoude. Voorder ghevraecht in teghenwoordicheit Jan ende hem, Pieter Carpentier, of hij noch in sodane ghevoelen stack, andtwoordde als vooren: zo Lamoot hem wiste te beschuldighen, dat hijt in consistorien doen zoude, hij woude hem daer verandtwoorden. Versochte derhalfven de voorseyde Lamoot ende Carpentier, dat Philippus de ghemeinte over de voorseyde prophetie contenteren zoude, oft andersins daer in doen naer discretie der consistorie.

Verscheen Jacques Grameye, verclarene, hoe dat hij bereet was nae te commen tbesluyt der consistorien, over hem ghegeven hedent 8 daghen, salvo dat men in de schultbekenninghe achterliete, dat hij een vrouwe ghe- traut hadde, die niet vrij en was etc., begherene ernste- lick dat dit soude mueghen utghelaeten worden. De consistorie, om diverse redden, ende voornemelick om- dat van der zelve poincten gheen vulcommen blijken en was, heeft hem zulcx verwillicht, ende gheadvisert, Sondaghe de bekentenese te effectueren. Belofde oock Jacques, gheen vrouwe te trauwen zonder advijs ende raedt der consistorie.

Angeven Lamoot
ende Carpentier
contra Garcy.

Grameye neemt
de upghelechte
schultbekenninghe
an.

fol. 93.

Verscheen Joncheer Sul, dewelcke vermaendt zijnde over

Sul neemt an,
de schultbekennin-

ghe, hem upgheleecht, te doene. zijnen zwaricheden, den 4^{en} Junij angheteekendt, beloofde der ghemeinte ghenouch te doene over sulcke stukken, als hem bij speciën uuten consistoriebouck ghelesen was, ende daervan openbare bekentenesse te doene Sondaeghe naestcommende, oft Sondaeghe daernaer.

Versouck Cornelis Janssen noch uutghestelt, ende dezelve oock vermaendt etc. Verscheen Cornelis Janssen, versouckene nu Sondaeghe te mueghen trauwen. De consistorie hierover ghedelibe- reert hebbende, ende ghesien d'acte fo. 85, heeft gheor- donnert, noch 8 daghen te vertouwen. Cornelis verwierp tbesluyt der consistorie, dreeghende, in de ijnghelsche kercke te trauwen, ende sprack spijtelick; waerover ver- maendt zijnde, bleef persevererende, ende trock zo henen.

Angheven etlic- ker broederen over de suspensie D. Gottfridi.

Verschenen Jacob Saal, Mr. Jan IJnghelram, Claude Dotignys, Jan Clercx, Gheeraert Artijs, Francois Honich, Heindrick Nabuer, vertooghende bij scrifte, hoe zij over de suspensie D. Gottfridi ontrust waren, ende hadden, zeiden zij, ghehoort van een ouderlinck, dattet noch om leven, noch om leere en was. Vraechden eenvoudelick, oft het zoo was, of niet.

IJnghelram geeft zijn apologie des boucxken over.

Ten anderen lach IJnghelram een scrift voor, daer bij hij sich beclaechde over de consistorie, dat men in de saeke van Hoppesacq ende Ackerman, over het boucxken, niet deligent ghenouch gheweest en hadde; gaf oock een besloten scrift an de consistorie, waer inne de originale des ghelesen briefs ghesloten was, biddende, dat men de saeke zoude visiteeren, ende daerin doen nae heyssche der zelve. De dienaeren gaven in- andwoorden, dat se onthier ende Sondaeghe delibereren zouden, watse te andtwoorden hadden.

D. Gott. presen- teert der consisto- rie een scrift.

Verscheen D. Gottfridus Wingius, vertooghende, hoe hij, naer tuutwijsen van der ordonnantie der consistorie, sich stille ghedraghen hadde, ende voor ander stondt hij sich van der suspensie, bij de consistorie over hem ghe- gheven, voorder wilde beclaghden, heeft de consistorie noch eens over haer verkeert oordeel willen vermanen, twelck

hij dede met zekeren scrifte. Ghevraecht, waerom hij hem absenteerde uiter consistorie, ende als een privaet broeder onder de ghemeente, buuten zijn ordinaire plaetse, ghynck zitten, — andtwoordde, hoe hij hierover van twee auderlinghen vermaendt gheweest es, ende dat hij voor redenen daervan ghegheven hadde, ende noch gaf tnaer- volghende:

Ten eersten, hoe hij verstaet, dat door het suspende- ren zijnes predikens, al zijnen dienst ghesuspendert es, dewijle uyt het predicampt al tander volcht.

Ten anderen, zoude ons zijne presentie in consistorien prae-iudiciabele wesen; want, wanneer de consistorie yemandt tot boete zoude vermanen, die mocht voor andtwoorde gheven „beghint van u zelve”; ende also zouden onse actien door hem onteert zijn.

Verscheen Willem Togghe met Franchois de Clercx. Versouck Togghe
ende Clercx.
Versochte Togghe betalinghe van zijn achterstellen. Vraech- den voorts ghesaemdelick, waerom D. Gott. ghesuspendert was, want zij hadden ghehoort, dattet noch om leere, noch om leven was. Andtwoordde de consistorie: Up 't1e: Dat Togghe van zijn ghelt noch moeste vertouwen. Ende up 't2e: dat men hemlieden tzijnder tijdt daerup zoude andtwoorden.

fol. 94.

Actum den 23^{en} Julij Sondaechs.

Up tversouck, ten voorleden daeghe ghedaen bij Togghe ende Clercx, metgaders Jan Davelu, Reynier Pastor, Mr. Matheux Verhomme, diakenen, nu mede verschinende, es bij der consistorie gheandtwoort, dat de suspensie Gott- fridi ghedaen es gheweest om ghewichtige zaeken, daervan de consistorie rekenscap gheven wilt, in tijden ende wijlen daer ende zoot behooren zal. Ende also de voorzeyde dia- kenen ernstelick versochten een absolute andwoorde van der consistorie, ofte het was om leven, ofte om leere, zo

Andworde der
consistorie an Tog-
ghe.

andwoordde de consistorie wederom als vooren, hemlieden vermanene, datse sich daarmede behoorden te vreden te houdene, zonder tsecreet der consistorie voorder te willen inquireren; ende zo hemlieden ghevraecht wierde bij eene-ghe broederen nae d'oorsaeke der voorseyde suspensie, dat se die zouden vermanen tot stillicheit, ende datse niet lichtveerdelick oordeelen soudén, noch van de consistorie, noch van D. Gottfrido.

Item andwoordt Saal. Ghelijck andwoorde wierdt ghegheven Mr. Jacob Saal ende den anderen broederen, up huere eerste versouck, oock donderdaghe voorleden ghedaen.

Item IJnghelram. Zo vele Ynghelram's schrift belangde, wierdt hem gheandwoordt, dewijle hij de Consistorie 20 daeghen gheassignert hadde om te andwoorden, dat se dien tijdt bruycken zouden, om daer en tusschen te ziene, wat hemlieden inde zaeke best van doene zoude staen.

Versouck Cornelis Janssen. Cornelis Janssen versochte wederom, dat hij zoude mueghen ghetraut werden dijsendaghe naestcommende, dewijle het dan ledichdach es, voorwendende zekeren grooten noodt. De Consistorie heeft hem alvooren upghelecht zeker schultbekenninghe van zijn onghescickheit, donderdaghe voorleden begaen, dewelcke hij na quam, ende daernaer hem zijn versouck gheaccordeert.

Andworde der consistorie an D. Gottfrido. Up tscriftelick versouck D. Gottfridi, ten voorleden Consistoriedaeghe ghedaen, es bij der Consistorie gheandwoordt gheweest in scriptis, zo hier naer volcht:

„Dewijle, D. Gottfride! ghij niet alleene niet nae en compt, zulck als u de Consistorie upghelecht heeft, waarmede ghij de suspensie van predicken wech nemen mochtet; maer ter contrarien der Consistorie een schrift ghepresentert hebt, waerinne ghij se vermaendt tot schultbekenninghe van sodane ordonnancien van suspensie ende tot wederroupinghe van haren besluyte, welcke manniere van doene niet alleen strect tot vercleeninghe derzelve Consistorie, maer tot groote verachteringhe van de saeken, ende consequentelick

tot schade ende nadeele der ghemeinte, — So est, dat de Consistorie, willende hierinne voorsien metten eersten, van advise es, de saeke metten Coetus, daer se schuldich es verhandelt te zijne, volghene de concessie ende ordinantie van onsen E. Superintendent, te communiceren, — U L. vermanene ende biddene, ghij wildet daer verschinen ten sulcke daeghe, als zij ordonneren zullen, daervan de Consistorie u de wete doen zal, up dat ghij daer uwe redenen van beswaringhe proponeren muecht, ende de saeke metten eersten, dat mueghelick werdt, gheslist worde onder de broederen, daer se behoorde gheslist te zijne, ende waeruut d'alderminste schade ende nadeel der ghemeinte commen zal.” fol. 95.

Van dese andwoorde versochte D. Gott. copie. De Consistorie nam dach, om daerup te delibereren, tot dijsendaeghe.

Actum 27^{en} Julij Sdonderdaechs

Hans Stel es bijder Consistorie vermaendt gheweest, anderwarf, van oncuyschheid bij hem begaen met Mayken Goris, als hier te vooren fo. 83, waerof de dienaers achteden, dat hij openbare satisfactie ende schultbekenninghe ghehouden was te doene, anghezien de daet gantsch openbaer gheworden was. Hans nam de vermaninghe ane ende was bereet schultbekenninghe te doene, doch niet openbaerlick, dewijle de saeke bij eenen, die hem partijscap draecht, int openbare brocht es, waerof hij zelve sijn schult behoorde te bekennen. De Consistorie en heeft sijn excuse niet anghenomen, dewijle zij gheinformeerd was, dat het niet zo en was, als hij voorwendde ende hem hiermede noch over eenen tijdt laeten henen gaen om hem te beraeden.

Thomas Soen dede rapport an de Consistorie van der andwoorde, die Mr. Jan Ynghelram ghegheven hadde up Andworde IJnghelrami up de citatie van tCoetus.

de citatie hem van tCoetus weghe ghedaen, naer uurtwijse der acte van 't Coetusbouck, des 24^{en} Julij, dewelcke was, dat hij noch jae noch neen andtwoorden wilde, maer zoude donderdaeghe in scriptis zijn andwoorde ande Consistorie bringhen. Hierover riep hij ghetuyghen, om van dese zijne andwoorde kennesse te draeghen.

Terstondt zo verscheen Mr. Jan, ende presenteerde zijn andwoorde in scriptis, daerup de Consistorie andwoordde, datse dezelve den Coetus communiceren wilde, zo vele als die den Coetus belangde, ende tsurplus, dat hij voor-der, buuten propoosten, in zijn scrift invoerde, als name-lick, eene clachte teghen eenen auderlinck, sonder behoor-licke ordonnancie ende procedure, — daer inne vermaende de Consistorie, dat hij qualick dede, met waerschuwinghe van up een ander tijdt voorsichtiger te zijne.

Vermaninghe an
Philippo Garcey.

Philippus Garcey wierdt vermaendt, nopende zijn pro-phetie, daerover hij beclaecht was van Jan Lamoot ende Pieter Carpentier als hiervooren fo. 96. Andwoordde Phi-lippus, dat de prophetie zo bij hem niet anghegheven hadde gheweest, als de voorseide Lamoot ende Carpentier anghebrocht hadden, maer was zijn drijven, dattet chri-stenen uyt eenen ijver ghedaen hadde. Derhalfven ontkende huerlieden anghen in de vormen als hem voorghelesen was. Advise: dit de anbringhers an te zegghene.

Actum 30 Julij 1570 Sondaechs.

Besluit angaende
de prophetie Garcey

Wierdt ghehandelt van de prophetie Philippus Garcey, daerof ten voorleden Consistoriedaeghe ghesproken es, ende bij accorde van denzelven Philippus ende zijne an-bringhers gheadvisert, zeker verclaringhe te doene ande gemeente, waervan de consistorie gheordonneert heeft een forme inder manieren naervolghenden:

„Dewijle men verstaet, dat etlicke van der ghemeinte zouden verstaen hebben uut zeker prophetie, bij Philippo

Garcy over zekeren tijdt anghegheven, als dat hij van sodane ghevoelen zoude zijn, dat Christus de coopers ende vercoopers uut private autoriteit uuyten Temple zoude ghedreven hebben, ende dat zulcx bij een yder nae te volghen zoude zijn, so eist dat men U. L. te kennen gheeft, dat hij hier over in consistorien anghesproken est gheweest, daer hij opentlick verclaert heeft, zijn ghevoelen zulcx niet te wesen, als sommighe dat uuyt zijne voorscreven prophetie verstaen ende gheduydet mueghen hebben. Maer dat hij ghelooft ende ghevoelt, dat Christus Jesus de voorseyde uuytwerpinghe der cooperen ende vercooperen ghedaen heeft als Cueninck ende Opperste Priester, ende dat sodane eene daet bij een yder privaet persoon niet nae te volghen en zij, twelcke hij van zijnen weghe der ghemeinte oock begheert heeft verclaert te wesen.”

Actum 3 Augusti 1570 'sDonderdaechs.

De dienaers, gheadvertert wesende, dat de bouckvercoopers zeker boucken ter vente stelden, die schadelicke leeringhen inhielden, als van Sebastianus Francq, Hendrick Niclaessen ende anderen, hebben hemlieden in consistorien ontboden, ende hemlieden ghewaerschuut, dat se sich vermijden wilden, zulcx meer te doene, zo wel om 't pericle te eviteren, dat van der hueverheit hemlieden daarvan soude mueghen commen, als om de conscientien ende tgheloove der zwacken broederen niet te verstooten ende verzwacken. Dat hebben se anghenomen ende belooft nae te commen.

Waerschuwinghe
an de Bouckver-
koopers.

Angaende zeker different tusschen Willem Janssen, over zijn huusvrauwe, ende Jan Lamoit, over de weese van Maillaert Lamoit, ter causen van sekeren dienst bij der huusvrauwe van Willem voornoemd ghedaen in de ziekte van den voorseiden Maillaert, ende daernaer in zijn sterfhuus. Naerdien beede partijen sich ghesubmittert hadden

Sententie der con-
sistorie up zeker
different etlicke
broederen.

int zegghenscap der consistorie, ende daerup versocht huerlieden advijs ende wijsdom, — de consistorie, beede partijen mondelinghe ghehoort ende wel verstaen hebbende, heeft verclaert, dat Willem Janssen, in volle betalinghe van zijne gheheeschte schult, hebben zal de somma van twee en twintich schellincx sterl., daerup afslach doende, dat hij ende zijn huusvrouw in de venduwe inghekocht ende in betalinghe ontfaen hebben.

Actum 6^{en} Augusti Sondaechs.

D. Gott. presentert
een schrift; de con-
sistorie andwoort.

Verscheen D. Gottfridus, verclarende hoe hij wat an te gheven hadde an de consistorie, twelck hij bij scribe ver- vatet hadde. De consistorie, tscrift overzien hebbende, heeft hem gheandtwoordt, dat se haer des scrifts niet an en nam, om tzelve te proberen of reproberen als noch, maer zo vele de saeke tusschen hem ende der consistorie anneghynck, dat hij daer inne volghen woude den behoor- licken weg ende regle, die hem alreede voorghehouden ende niet onbekendt en was.

Jeron Galmaets
ende Barbara Pla-
tevoets versoucken
te huwelicken.

Verscheen Jeron Galmaets met Barbara Platevoets, ver- souckene hare gheboden om te huwelicken. Ghevraecht naer tconsent haerder vrienden, verclaerde Jeron, hoe hij zijns zelfs man was, hebbende Vaeder, Moeder, noch Voochet, twelcke Jan de Weze, een broeder der Franc- scher ghemeinte, met wien Jeron 2 jaren ghewoondt had- de, affirmerde warachtich te zijne, want se beede van eender stadt waren. Van Barbara weghe was der consis- torie eenen brief gepresenteert, commende van Guillame Dammen, ministre van Sandtwichs, haer naeste bestaende hier binnen Englandt, daerbij hij verclaerde int huwelicke te consenteren, ende dat het wel zonder breeder versouck mocht voortgaen. De dienaers, up al ghelet, hebben gheaccordeert de 1^e uutroupinghe Zondaeghe naestcom- mende.

Actum den 10^{en} Augusti 'sDonderdaechs.

Verscheen Gheeraert van Strijpe, vertoochende, hoe Gheeraert de Hollander, zijn dienaar, hem wel wilde te huwelicke gheven met een dochtere van de fransche ghe-meinte, maer dat hij hem wel voor eerst begheven wilde totter ghemeinte alhier; gaf oock een redelick tuijchnis van zijn leven ende wandelinghe. Wierdt bij den dienaers ingheroupen den Jonkman, ende belast, zijn vaeder met noch eenen tuijghe te doen verschinen voor consistorie, omme, die beijde ghehoort, als dan zijn versouck taccorderen oft af te slane, ende jeghen Sondaeghe naest.

Gheeraert de Hollander versouck in de ghemeinte te comen ende te huwelicken.

Hans Stel, in consistorien ontboden, wierdt bij den dienaers voor de 3^e reijse vermaendt, boete ende schultbekenninghe te doene van beganghen oncuyscheit, als hier te vooren foliis 83, 99. Wendde Hans vooren, hoe zijn zaeke eerstmael secreet was, ende derhalven hij onghouden waer, openbare schultbekenninghe te doene. Andwoordden de dienaers, dat de zaeke openbaer was, ende daerom openbaerlick gheboet wesen moeste. So hij aver yemaendt beschuldighen wilde van de zaeke int licht ghebracht thebbene, ofte anderssins onchristelicke daer inne ghehandelt, dat hij tzelve doen zoude naer regel christelicker discipline. Eyndelinghe absolutelick ghevraecht, of hij der consistorie zijne schuldighe ghehoorsaemheit bewijzen wilde, zeyde, dat hij daer up niet andtwoorden wilde.

Derde vermaninghe an Hans Stel.

In dese handelinghe heeft hem Hans mesgaen met onbillicke woorden, ende propoosten jeghens de consistorie, zegghende: „Ick beschuldighe u alle ghelijck, dat ghij niet recht en doet, dat ghij achterclappers ghelooft; het gaet hier te wercke ghelijck met de Spaensche inquisitie. Snijt mij af, ghij meughet doen, wilde ghij. Ick en ben van der zinne niet, openbare schultbekenninghe te doene.”

Maijken Goris, anderwarf vermaendt als hiervooren fo. 83, van beganghen oncuyscheit, ende gevraecht, ofse noch

Vermaninghe ende schultbekenninghe Maijken Goris.

van zinne was, satisfactie te doene, naer ordonnantie der Consistorie, andtwoorde, dat jae. Gheresolvert per Consistorium, dat se Sondaeghe naest commende, openbare bekentenesse doen zal, in ghewonelicke formen, ende dat men daarbij voughen zal, datter suspitie es, dat se bevrucht es.

Vermaninghe an
Jan Bushier.

Jan Bushier, in Consistorien ontboden, wierdt vermaendt van ten diverschen stonden droncke ghedroncken thebene. Bekende zijn schult ende was te vreden, nae te commen, zulkx, als hem de consistorie uplegghen zoude. De dienaers, anmerckende zijn ouderdom, ende datter gheen clachten van particulieren broeders ande consistorie
fol. 96. brocht en waren, ende oock twijfelachtich was, of zijn dronckenscap publycq was of niet, hebben gheresolvert, voor ditmael, dat hij alleene private schultbekeninghe doen zal, eerst tsijnen huuse in presentien van eenen ouderlinck, daernaer ten huuse van moeder Beele ¹⁾, daer hij ghetijdelick ghedroncken heeft, ende beloven zulcx niet meer te doen. Dat heeft hij verwillicht, ende was hiertoe ghedeputert van de ouderlinghen Thomas Soen ende Ghijselfbrecht Dormael.

Versoucken Marguinas an de consistorie.

Verscheen Franciscus Marguinas, versouckene een eynde van der beschuldiginghe, bij Mr. Jan Ynghelram gheintendert van over 8 of 10 maenden, angaende zeker schrift, dat hij noempt Uria's brief; zecht voorts hoe hij ten twe zo dry stonden in consistoriën ontboden es gheweest, maer en heeft gheene gheleghentheit ghehadt van te mueghen commen; bidt der halfven, hier over gheëxcusert te zijnen.

Voorder, zecht, hoe dat IJnghelram te Geneve zijnde der concistorie aldaer communicerde zijn boucxken, begheerende daerup huerlieden advys, tweleke zij hem gaven in scrifte. Versouct Franciscus, dat IJnghelramo upghelecht

1) Men vergelijke den naam van de herberg p. 110 "te Moerseele." Het kan zijn dat onder beiden dezelfde naam schuilt, en ook daar "Moerbeele" te lezen zij.

zij, tzelve schriftelick advys texhiberen in handen der consistorien, op dat hij, Franciscus, hem oock naer tzelve reguleren mach in zijn handelinghe, die hij heeft met IJnghelramo.

Gheadviseert bij de consistorie: up 't 1^e point, dat de dienaers, metten 1^e het mueghelick werdt, in de saeke handelen willen.

Up tweede, datse niet vinden, alsnoch, datse Mr. Jan connen uplegghen zulck als Franciscus begheert, maer willen tzijner tijdt daerup letten.

Verscheen Govaert Poortman, vraeghende de cause, ^{Handelinghe met Govaert Poortman} waeromme hij der ghemeynte voortghestelt was. Wierdt hem gheantwoordt, om zijn menichfuldighe beganghen dronckenscepen, daer inne hij blijft continuerene, niet jegenstaende, dat hij zo dickmael daerover vermaendt es, ^{Hij was voorghestelt 23 Juli.} ende oock schultbekenninghe ghedaen hebbe. Bekende Govaert qualick ghedaen thebbene ende beloofde beteringe. De consistorie adviserde ende gaf hem voor andtwoordde, dat se zijn wandelinghe noch ansien wilde, hem vermanende tot stichticheid ende so se naer een wijle tijdts een vroom leven an hem bespuerde, zo woudese met hem handelen als met eenen boetveerdighen.

Actum 13^{en} Augusti Sondaechs.

Volghene de belastinghe ten voorlede consistoriedaghe ^{Consent Gheeraert de Hollandere te trauwen etc.} ghedaen an Gheeraert de Hollandere, so es hij in consistorien verschenen, met Jacob de Hollandere, zijnen VADERE, Adriaen van der Roest, Jacob Janssen, ende Andries Beele, alle dese broederen deser ghemeinte, verclaren den VADERE, hoe dat hij ende zijne huusvrouw (die nu zieck te bedde lach) int huwelick hares zoons consenterden, ende de voornoemde dry broedren als tuychen verclaerden, dat se de wandelinghe des voorseyden Gheeraerts onderwijlen ghezien hebben ende gheen merckelicke feylen an hem ghespuert, waeromme hij totter ghemeinte Christi niet en behoorde toeghelaten te sijne. Verscheen

oock Jehenne Blanchepain, veuve de feu Germyn Couvaert, een sustere der Franscher ghemeinte ende toecommende bruyt van Gheeraert voornoemt, versouckende metten zelve Gheeraert haarlieden uutroupinghen, die hemlieden gheaccordeert waren, ende voor Sondaeghe teerste.

Jacob Janssen
houdt der consis-
torie zijn woordt
niet.

De voornoemde Jacob Janssen, een van den dry tuughen, wierdt belast bij der consistorie, in de kerecke wat te vertouwen, in meeninghe wesende met hem te handelen aangaende de saeken stāande, fo. 67 etc. Ende hoe wel hij beloofde te vertouwen, heeft nochtans zijn belofte niet

fol. 97. ghehouden.

Handelinghe D.
Gott, metter con-
sistorie.

Verscheen D. Gott. Wingius, verclarene, hoe dat hem den standt van de zake tusschen hem ende der consistorie zeer leedt was, ende dat hij, om een middel daer in te vinden, maendaghe voorleden in Coetu, een presentatie dede, de welke afgheslaghen es gheweest, bij welke presentatie hij te vreden was der consistorie zeker conditiën te presenteren, opdat de saeke also in dezelve consistorie onderlinghe moght afghelecht worden, want onder den Coetus te stane, dat en conde hij geenssins doen (zeyde hij), twelck hem leedt was, en de hadde daertoe ghewichtighe redenen, die hij in tijden ende wijlen verclaren wilde, welke voorscreven conditiën, in scriptis gheredigiert, hij jeghenwoordelick bij hem hadde, presenterende die der consistorie te communiceren, so se deselve begheerde an te nemen ende overziene. Andwoordde hierup de consistorie, in alzo verre D. Gotfridus wat an te gheven hadde, breeder dan hij ghedaen hadde, dat hij tselve doen mochte, salvo dat tet mondelinghe gheschiede ende zonder nadeele desguenen, datter alreede in Coetu ghedeghen was. So heeft dan D. Gott verclaert mondelinghe ende int corte 'tinhouden van zijne conditiën in scriptis vervattet. Ende dewijle de consistorie naederhandt goet vandt zijn scrift te behouden, zo en es hier dezelve zijne verclaringhe niet gheregistrert, maer gherefereert tot den voorzeyde scrifte.

Hierup heeft de consistorie gheandwoordt, aldus:

„Ghehoort de summa van uwe scrift, de consistorie es van advyse (als te vooren), de saeke te laeten verhandelen bij den Coetus, daer se alreede bekendt es, ten ware, dat ghij wildet naecommen sodane satisfactie, als de Consistorie over u gheordonnert heeft, waarmede de suspensie ende alle zwaricheden, dien angaende ontstaen, geweeret mochten worden.”

Dese andwoorde ghehoort, verclaerde D. Gott., dat hij achtete, allesins van zijnder zijde ghenouch ghedaen ende ghepresentert thebbene, ende dattet bij hem niet en stondt, dat de zaeke niet beslisset wierdt, ende dat hij ghedwongen was, derhalfven andere remediën te souckene; twelcke gheseit hebbende, trock uut zijnen boesem zeker besloten litteren, warof de superscriptie was: „Delectis fratribus in Christum, Ministris et Senioribus Ecclesiae Londinobelgicae etc., ende tinhouden van dien was een inhibitie van den E. Archiepiscopus van Cantelberghe, daerbij deser consistorie ende allen anderen gheïnterdicert was, in de zaeke voort te procederen, maer dat dezelve ter kennisse des E. Bisschops van Londen, oft zijne ghedeputerde, ghereserverdt zoude zijn, in dato 12^{en} Augusti.

Actum, 17^{en} Augusti, 'sDonderdaechs.

Verscheenen de diakenen, vertooghende, hoe dat Arendt de Brune, costere der kercke, hedent naer de voormiddaeghsche predicatie, voor den Temple, opentlick uut zijne privé autoriteit, ghelt vergadert heeft voor zeker huusghesin, van der ghemeinte niet sijnde, opentlick roupende ende segghende, dat d'auderlinghen ende diakenen huerlieden debuoir niet en deden, twelcke zij nochtans schuldich waren te doene; „Ick moet't zegghen, ick zal't zegghen etc.”, ende sodane propoosten meer, — versoukene de voorscreven diakenen, dewijle dit openbare ergherlicke daet

Angheven der
diakenen, contra
Arendt, de Costere.

es, dat Aernoudt daarvan behoorlick vermaendt zij, presenterende hierof tuychnis te bringhen. Verclaerden naederhandt, onder andere tuyghen meer. hier van, als Gillis Verbiele, Jacob Berg.

fol. 98.

Vermaninghe ende
beslyt angaende
Catherine Franz
ende Adriaen Wil-
lemse.

Catherine Franz, weduwe van Franchois Pieterssen, in Consistorien ontboden, wierdt bij den dienaers vermaendt, van datse haer heeft laeten uutroupen, om te trauwen in de ynghelsche kercke, buuten wete ende advys der Consistorie, met eenen Adriaen Willemssen, van der ghemeinte niet sijnde. Andtwoorde Catherine, dat se sulcx bij raede ghedaen hadde, omdatse vrij dimissoir ¹⁾ was, ende niettemin, zo vele se daerinne mesdaen mochte hebben, begheerde daarvan wel beteringhe te doene; verclarende voorts, hoe dat de voorseyde Adriaen van den zinne was, hem alhier ter ghemeinte te begheven. Hierup wierdt Adriaen binnen gheroupen, ende naerdien de consistorie zijn verclaers oock ghehoort hadde, sampt oock het tuychnis van Aernoult Hendricx ende Adriaen Loof, broeders deser ghemeinte, — hebben gheresolvert, hemlieden voort te laeten gaene in de ynghelsche kercke, daért begonnen was, ende in deze ghemeinte oock hare uutroupinghe te doene; voorts dat Adrianus ondersocht zal worden van zijnen gheloove, ende ter bequamer tijdt in de ghemeinte gheadmittert, ende daernaer, ziende zijnen goeden wandel ende toeneeminghe in de religie, zal ten avontmale toeghelaten zijn. Hiermede naer zeker vermaninghe, die se annamen, sijn se in den name des Heeren laeten henen gaen.

Christiaen Claes-
sen versouct te hu-
welicken.

Christiaen Claessen ende Gheerdyne van Lancmes, weduwe van Franchois Weersevelt, alias Trompet, versoucken te huwelicken ende hare gheboden thebbene in de ghemeinte. De consistorie anmerckende, datse beede haer

1) Dimissoir, bijvoegelijk naamwoord van dimissoire: vergunning om afkondiging en huwelijksvoltrekking in verschillende kerken te doen plaats hebben. De lezing is niet duidelijk. Misschien is: vrij damoisel bedoeld, gelijk elders: vrij man, als zonder consent ten huwelijk gerechtigd.

sels waren, ende verclaert hadden, an niemant verbonden te zijne, accordeerden heurlieden versouck.

Verscheen Thobias de Bye, verclarene, hoe Govaert Steenemuellen hem hedent, wesende eenen ghesetten vastendach, heeft ghedaen arresteren voor 17 sh. sterl., versouckende, dat de consistorie hem daerover zoude willen vermanen, twelcke se beloofde te doene.

Versoack Tobias de Bye, Contra Steenemuellen.

Actum 20^{en} Agusti Sondaechs.

Verscheen Hans Stel, verclarene hoe hij te vreden was, schultbekenninghe te doene met voorstellinghe zijnes naems. Bekennende oock ultro zijne schult van de onbehoorlicke lasterlicke redenen bij hem 10 Augusti in consistorien ghesproken. Gaf oock an, hoe dat Aert van Gulick zijn zaeke openbaer ghemaect hadde, daer se te vooren secreet was; versouckene, dat hem daerop bij de consistorie beteringhe upghelecht worde, ende dat men hierover voor ghetuyghen hooren zoude Sebastiaen Duerof ende Tanneken Teylaers.

Angheven (contra Hans van Raetsvelt) Hans contra van Gulick.

De consistorie heeft gheresolvert ende hem angheseit, dat hij Sondaeghe naestcommende openbare schultbekenninghe doen zal van beganghen oncuyscheit met benoevinghe zijnes naems, ende dat hijt beandwoorden zal met een jaewoordt, hem voortan wachtere irreverentelick teghen de consistorie te spreken. Dit beandwoorden heeft Hans niet willen annemen te doene, sustinerende onghehouden te sijne, doch es daerup henen gaen, om te beraeden tot dyssendaeghe.

fol. 99.

Actum Sdyssendaechs 22^{en} Augusti.

Alzo de Fransche met Italiaensche consistorie voor Consistorien verschenen waren, om zeker ordinaire zaken, wierdt met eenen voorghehouden, wat men met Inghelramo te doen hadde, nu in het anstaende nachtmale. Tadvys was, dat men hem voor den nachtmale zoude vermanen bij eenen Minister ende twee Auderlinghen, hem afvraghende

Advys aangaende Mr. Jan Yngelram.

eenen voor al, of hij noch persisterde bij tinhouden van zijnen grooten scrifte der consistorie ghepresentert den 20^{en} July, ende voornemelick bij den injurien ende lasterreden ten laste van den predicanen ende de Nederduytsche Natie daerinne vervattet, ende of hij dien angaende sich den oordeele des Coetus onderwerpen wil. So hij alsdan persistert, ende toordeel des Coetus verwerpt, zo zal men hem suspenderen van den Avontmale.

Verclaringhe van
different, Tobie
Bye ende Steene-
muelen.

Angaende zeker different tusschen Thobias de Bye ende Govaert van Steenemuelen, ter cause van zeker 18 sh. sterl., die Tobias Govaert heeschene was, eerstemaal voor het civile recht, daernaer in consistorien, de dienaers verstaen hebbende, dat het proces ghewesen was tot voordeele van Govaert, hebben Tobias vermaendt, dat hij onordentlick ende qualick dede een saeke, die bij tweerlick recht ghe-
decidert was, voor consistorien weder an te willen stellen; derhalven, dat hij hem met zijnen broeder versoenen zoude. Naer diverse uuitvluchten bij hem voortghestelt, es te vreden gheweest te versoenen, ende Govaert van ghelycken, twelck dien volghende gheeffectuert es gheweest met handghevinghe, kennende Tobias, dat hem leedt was dat hij Govaert hadde ghedaen arresteren, ende Govaert bekende hem leedt zijnde, zo hij Tobias yeuwers inne messeyt hadde, scheldene oock elkanderen quite van alle actien, diese dezer zaeken angaende jeghens elkanderen zouden mueghen hebben of pretenderen.

Actum 24^{en} Augusti 1570 'sDonderdaechs.

Hans Stel, ver-
claert forme van
schultbekenninghe
te willen accepte-
ren. Wort voorge-
stelt.

Verscheen voor consistorien Hans Stel. Wierdt gevraecht, of hij beraden hadde up tgene dat hem bij de dienaers angheseit was 20^{en} Augusti. Andtwoorde Hans Stel, dat hij hem met goede broeders beraeden hadde, die hem zegghen, dattet ghenouch zij schult bekennen, zonder met een jaewoordt te moeten beantwoorden, ende in dier voughe presenteert hij schultbekenninghe te doen ende

anders niet, ende es daerup henen ghegaen, zonder de consistorie eenichssins ghehoorsaem te willen zijne, wat vermaeninghe se hem uut Godes woordt dede. Derhalven is gheadvisert gheweest, hem Sondaeghe der ghemeinte voortestellen, met verclaringhe, dat hij dickmael vermaendt gheweest hebbende over zijne zonden, niet en heeft willen schultbekenninghe doen naer zulcke forme, als hem de consistorie naer God ende zijn Heyligh woordt upgheleecht heeft. Naederhandt es dese voorstellinghe uutghestelt tot van Sondaghe in 8 daeghen ofte 14 daeghen.

Hans Raesvelt in consistorien ontboden, wierdt vermaendt van beganghen dronckenscap. Bekende zijn schult, ende was te vreden nae te commen zulck als de consistorie hem uplegghen zoude. Gheresolvert zijn schult te doen bekennen Sondaeghe, met benoeminghe zijnes naems, etc.

Hans Raesvelt, vermaendt, bekendt schult.

Wierdt anghegheven, hoe Martyne, weduwe van W^m. Schot, zoude trauwen metten broeder van Hans Tisch, die overlanck in beloften es gheweest met een ynghelsche dochtere ghenaeamt Ellen. Es gheadvisert, haer te laten vermanen bij den auderlinghen van den wyck, en zo se die niet en hoort, dat men se dachvaerden zal voor consistorien jeghens den naesten consistoriedach.

Vermaninghe an de weduwe Schot.

fol. 100.

Angaende Margriete Jochems, derwyle se ghetraut es buuten wete der consistorie ende zonder haere behoorlicke uutroupinghe in deze ghemeinte, niet jeghensstaande datse te voren daarvan ghewaerschuut was, es besloten, dat men se vermanen zal bij de auderlinghen van de wyck, ende, zo se hare schult bekennen wilt, dat zullen dezelve auderlinghen an den minister rapporteren, dewelcke tzelve der ghemeinte voorts bequamelick voorgheven zal; zo se gheen schult bekennen wilt, zo zal men se tnachtmael afzegghen ende metter eerster opportunitet met haer handelen.

Beslyt aangaende Margriete Jochems.

Verscheen Loys Thiery, versouckende te weten de cause, waerom D. Gottfridus ghesuspendeert was; want zo hij verstaet, daer en es gheen oorsake.

Versoucke Thiery an de consistory.

Versochte voorts betalinghe van de verachterde renten van thuus D. Bartholdi, die hij verschoten heeft; dit was hem toegheseit bij de consistorie, maer niet vulcommen, zeijde hij; daerbeneven zeijde „dat men dus tusschen heydenen ende turcken niet en handelde.”

Andwoorde der
consistorie.

De consistorie hierup ghedeliberert hebbende, heeft hem gheandwoordt, dat se haer verwonderdt, dat hij het secreet der consistorie wil weten, daer hij wel weet, wat d'orde es in sodane affairen, dewijle hij langhe zelve in dienste gheweest heeft; want zoude de consistorie een yder reenschap gheven van elcke byzondere handelinghe, zij en hadden nemmermeer ghedaen. Vermaenden hem derhalven, dat hij sich in stillicheit draeghen zoude ende duutcompste van de zaeke verwachten. Voorts dat hij qualick ende onchristelick dede met te zeggen, dat D. Gottfridus sonder oorsaeke ghesuspendert was, waermede hij een vooroordeel streeck tot verdoeminghe der consistorie sonder kenneſse van de saeke ghehadt thebbene, twelcke gheene Christene lidmaeten en betaemt.

Upt dander point was gheandwoordt: al vertrouſde men somtijds eenen tijdt van te betalen, dat men daerom gheen heydenen, noch turcken en gheleeck etc. Loys dede hiervan gheenssins zijn excuse, tot verschooninghe van zijn zegghen, ende liet hem metter andwoorde der consistorie ghenoughen, salvo so verre zijn verschoten geldt anghijnck, daerof hij betalinghe begheerde als vooren, daer inne de consistorie beloofde te voorziene.

Beslyt angaende
de Ynghelramum.

Wierdt bij der consistorie gheresolvert, te effectuëren beslyt van de dry ghemeinten, den 22^{en} Augusti in onse consistorie ghegheven, angaende Mr. Jan Ynghelram, ende te dien eynde ghedeputert D. Bartholdus, Mr. Jan de Radermakere ende Thomas Soenen.

Aangaende tscrift
Nicolai Bent.

Wierdt in consistorien ghelesen tscrift van Nicolaus Bent ende andere, overghegheven 2^{en} July 1570, ende in deliberatien gheleyt, oft men het scrift behouden zal, ende

hemlieden vermanen van der feylen ende onbehoorlichkeiten, daer inne begrepen, ofte dat men dezelve vermaninghe doen zal, ende hemlieden tscript restitueren. Advise: Gisbertum Joannis ende Dormael an Bent te schicken, om hem af te vraghen, of hij, zijnes scriftes halfven, sich submitteren wille int oordeel der consistorie, ende beloven nae te commen, zulcx als dezelve consistorie daervan ordonneren zal; ende, nopende tscript, dat men tzelve behouden zal, om, nae den avontmaele, ter eerster bequaemer tijdt, daervan te handelen, dewijle de tijdt zo cort is. fol. 101.

Actum 26^{en} Augusti, Saterdaechs
voor het Nachtmael.

Verschenen tmeeste pert der diakenen, naer costume, Angheven der diakenen. ende ghevraecht, of se yet hadden up de consistorie, daer inne zij bezwaert waren; verclaerde elck bijzondere hare zwaricheden, dewelcke meest hierup liepen, dat se begheerden te wetene de causen, waeromme D. Gottfridus gesuspendert was; item, wat van der zaeke tusschen Toghe ende Davelu, teghen tconsistorium in coetus verhandelt, ghedeghen was; etlicke huerer gaven an, dat men de saeke Gottfridi metten diakenen behoorden ghecommuni-
quiert thebbene, eer men totter suspensie procederde. Jan Davelu zeide bovendien, bezwaert te zijne, dat men in consistorien gheen discipline en ghebruecte, ghelijck men van 3 maenden tot 3 maenden ghewone was; item, dat men nu tnachtmael dus langhe utghestelt hadde, dewijle daer een ordonnantie scheen gheweest thebbende hier te voeren, dat men tzelve alle maenden of 5 weken zoude utgherecht hebben. Franchois Clercx zeyde, hoe hij de consistorie beschuldichde, als qualick ghehandelt hebbende met Gottfrido int suspenderen, etc.

Up al dies voorseit es, heeft de consistorie gheandtwoordt: eerst, angaende D. Gottfridi zaeke, dewijle het te lanck anloopen zoude om te verhalene, dat se de patientie wil-

den hebben tot naer het nachtmael. Ende, zo vele Toghe ende Davelu anghynck, wierdt hemlieden ghelesen de notitie, staende in den Coetus-bouck, in de marge van de acte des 4^{en} Juny 1570. Ten surpluse, up Davelu's angheven, wierdt gheseit, dat de dienaers niet conden beter becommen als noch, om sodane ordeninghe in den train te brynghen, als hij versochte. De dienaers vermaenden oock Franchois Clercx, dat hij niet wel en dede, dat hij de consistorie beschuldichde van qualick ghehandelt thebbende, ende dat hij hem voortaan vermijden zoude, van sodane een vooroordeel te strijcken, zonder kennesse van de zaeke thebbende.

Handelt de consistorie met Gottfrido Wingio.

Wierdt bij resolutie der consistorie ingheroupen D. Gottfridus Wingius, ende ghevraecht, of hij oock ghesinnet was, ten avontmale des Heeren te commen, daer hij zo in differente stondt met zijne consistorie, ende toordeel des Synodus daerover gheweyghert hadde; ende, zo hij ten avontmale comen woude, dat hij sich selven wel beprouwen zoude. Andwoorde D. Gottfridus, dat hij hem beprouft hadde, ende zoude doen, zo God ende zijn H. Woordt hem leerden, doch zo yemandt particuliers yet up hem hadde, dat hijt angave, hij woude doen, dat billick was.

Repliceerde de consistorie: „Dat wij u vraghen of ghij er commen zult of niet, doen wij om de obstacle, die ghij ons ghedaen hebt in de bedieninghe onses ampts ende behoorlicker loop der discipline. Want zo ghij persistert inde desordre, die ghij in uwe procedure teghen ons begaen hebt, zo verclaren wij u, dat wij u onbequame houden ter tafele des Heeren te commene tot ter tijdt toe, dat ghij daerof behoorlicke beteringhe doet. Ende souden u oock utdructelick verbieden, daertoe te commen, zo onse autoriteit duer uwe bestellinghe hier inne niet verhindert en ware; doende dese verclaringhe niet gebiedens wijze, op dat wij niet en schinen tmandaet onser overghestelde te verachten, maer tot waarschuwinghe,

op dat ghij u zelve beprooft, hoe ghij ter tafele des Heeren compt, ende tot ontlastinghe onser conscientien. fol. 102. Ende op dat ghij ons wel verstaet: de desordre, die wij in u straffen, en es niet, dat wij meynen, dat ghij ons voor eenen incompetenten rechter beroupen hebt, dat wij onse behoorlicke overghesettede Overheit niet en zouden willen onderdanich zijn, maer dat ghij de ordene ende gradus niet ghehouden hebt, die ghij schuldich waert te houdene, eer ghij sodane rechter versochtet, nae volghende de oude ordonantie der kerklicker discipline, die ghij selfs ende alle andere Godsalighe dienaers belooft ende altijts gheleert hebt, tonderhoudene.”

Hierup verclaerde D. Godfridus aldus: „Uwe waerschuwinghe en heeft gheen plaetse, dewijle ghij zelve bekendt, den rechter competent te zijne, maer achte, zelve beter oorsacke thebbene, ulieden te vermanen. Ende vermaene oock ulieden, als een dienaer Christi ende uudeeler zijns Woordts, dat ghijlieden, wie ghij zijt, die aldus met mij gehandelt hebt, ende mij berooft van mijnen dienst, die mij van God in dese kercke opgheleecht es gheweest, uwe conscientien examinert, hoe die in desen deele staen, want ghij mijnen dienst in sodane suspitie brocht hebt, die nemmermeer wechghenomen zal worden.” Hiermede D. Godfridus vertreckene, keerde terstondt weder in consistoriën, verclarende, zo hij ten nachtmael ghynghe, dat hij zulcx doen zoude, bij protestatie van zijn recht ende cause daarmede niet te willen preiudicieren; versouckende dese protestatie angheteekendt thebbene.

Verscheen voor Consistoriën Mr. Jan Ynghelram; zeyde, overlecht thebbende de vermaninghe bij de ghedeputeerde der Consistorie an hem ghedaen met het afsech van den avontmaele, daerover hij der consistorie heeft willen een presentatie doen, dewelcke hij overgaf bij scrifte. De consistorie wilde 'tschrift niet anverden, dewijle daer over lanck een ordeninghe ghemaect was, dat men gheen scriften an

Angheven Yn-
ghelram an de
Consistorie.

nemen zoude, om de langhe procedueren te mijdene, die daeruit volchden, maer dat hij zijn zaeke mondelinghe anheven zoude, restituerene hem over zulkx zijn schrift. Mr. Jan refuseerde 't schrift, liet het in Consistoriën ende nam zijn vertreck; keerde nochtans up den voet weder ende las tzelve schrift. De summa was, dat hij hem niet conde den coetus onderwerpen, om vele redenen ghealligiert ende noch talligieren voor onsuspecten rechter, presenterene, zo verre de consistorie wilde onderschrijven de confessie, bij D. Gottfrido anghhegeven in coetus, angaende de overheit, ende wederroupen de sententie over zijn boucxken ghegeven, zijn zaeke te laeten varen ende voor de enghelsche natie nyet te bringhen; versouckene hierup ten avontmaele toegelaeten te zijne.

De consistorie gaf hem zijn schrift weder, belastende, dat hij 't mededraghen zoude, dewijle zijn presentatie impertinent was, ende dat hij alt zelve gheseyt ende gheandwoordt hadde den ghedeputerden der consistorie, zo de consistorie uut haeren rapport verstaen halde. Andtwoordde Mr. Jan, dat hij noch een ghelijcke schrift hadde, ende wat de consistorie hem zeide van zijn schrift mede te nemen, heeftet niet willen doen, ende es henen ghegaen,

Besluyt angaende
zeker aflesinghe
up den nachtmæ-
dach van D. Gott-
frido.

Anghezien D. Gottfridus van den E. Bisscop van Cattelberghe vercreghen, ende der consistorie ghepresentert hadde, litteren van inhibitien, dat noch de consistorie, noch yemandt el in zijne zaeke voorder procederen zoude, maer die reserveren tot kennesse van den E. Bisscop van Londen, oft zijnen ghedeputerden, so heeft de consistorie voor noodich anghezien, up den nachtmaeldach af te lesen van den predickstoel tguene, ende in de manieren,

fol. 103. zo hier naer volcht:

„Christelicke broeders, U. L. is wel kennelick, hoe D. Gottfridus Wingius, minister, uut zeker oorsaeken, voor eenen tijdt lanck van het prediken ghesuspendert es gheweest, tot dat de swaricheit ende differentien, tusschen

hem ende de consistorie ontstaen, ghenesen ende vereenighet conde werden, welcke de dienaers verhoopten, soude langhe voor desen tijdt gheëyndighet gheweest hebben, waertoe zij oock haer beste ende unterste debvoir ghedaen hebben, ghebruyckende zodane middelen, als zij alderbequaemst ende behoorlicxt vonden, nae den Woorde Godes ende Christelicker ordene. Maer middeler tijdt, eer de saeke tot sulcken eynde heeft connen ghebracht werden, zo heeft de consistorie zeker bevel ontvanghen, dat sij, noch yemandt anders yet voorder daarin doen zouden, dan de guene, die van den E. Bisscop van Londen, als Superintendent, daertoe zullen ghedeputert worden, hetwelcke de dienaers U. L. hebben willen adverteren, opdat niemandt in desen deele verwondert oft vererghert zoude wesen, dat de saeke noch ongheëyndicht blijft, ende dat sij voor dit mael, ende alsnoch niet beter, noch voorder daer in voorzien en connen. Vermanen daer en tusschen, ende bidden een yder, om Christi Jesu wille, dat hij, deses angaende, niet lichtveerdelick ten eenen of ten anderen (twelck wij verstaen alreede meer dan te vele gheschiet te zijne) oordeelen wille, maer veel meer den tijdt, in welcken de Heere, wat recht oft onrecht es, openbaren zal, verwachtende, sich Christelick in de vreese ende gehoorsaemheit Godes, ende oeffeninghe Sijnder gheboden draghen; item, warachtighe liefde, vrede ende eendrachticheit onder malcanderen (als Christenen toestaet) onderhouden, ende oock teghenwoordelick, door ware beproevinghe van sich selven, tot des Heeren tafele begheven, opdat wij also den segghen ende ghenade Godes tot onswaerts meer verwecken, ende ons derzelve, oft der ghenadigher herberghe, die oock hier gheschiet, nyet onweerdich anstellen”.

Actum 31^{en} Augusti 'sDonderdaechs.

Tuychnis versocht
ghehoort thebben-
de bij Hans Stel,
als fo. 98 etc.

„Tanneken Teylers, een sustere deser ghemeinte, zecht, hoe Hans Stel huer versocht heeft te trauwen. Ende op eenen morghenstondt, ten 6 hueren, quam de huusvrauwe van Aert van Gulick, die de zaeke van Stel eerst ruchtbaer gemaect ende int breede ghebrocht heeft; maer dezelve Aert heeft het wel teghen hem, depositant, gheseit. Daernaer heeft hij Aert ende Hans onder langhe hooren twisten, Hans zegghende, dat Aert qualick ghedaen hadde, de zaeke int breede te bringhene, ende Aert maintenerene, daer an wel ghedaen thebbene, ende dat men sodane sonden niet behoorde te verberghen. Aert, hierover vermaend, bij hem, depositant, persisterde, dat men zodane feylen behoorde te verbreyden, ende opentlicke te straffen. ¹⁾

Versouck Arnould
de Brauwere over
etlicke zijn schul-
denaers.

Verscheen voor consistorien Aernoult de Brauwere, van Andwerpen, zegghene, hoe dat Guillime Corq hem schuldic was 25.18.6 tē st. p. pr.; item, Jan Jems 12.0.0, volghende zeker billet, dat hij overleede; versouckende, hemlieden hierover vermaendt thebbende, eer hij se bij rechte porrede. Was gheadvisert, hemlieden up tontbieden.

fol. 104.

Angaende Martij-
ne Schot's.

Lieven d'Herde dede rapport in de consistorie van tguene dat hem upghelecht was 24^{en} Augusti, angaende Martijne, weduwe van Wm Schot, dewelcke hem belooft heeft, dat se metten huwelicken niet voortgaen zal, zonder weten ende advys der consistorie. Wierdt gheadvisert: huer noch eens te laeten vermaenen bij D. Barth., om de leelicke maren, die achter hueren vrijer gaen.

Namptissement.
Claessen onder de
consistorie.

Christiaen Claessen, als in huwelick ghehadt hebbende Namphtken van Micron, weduwe van Anthuenis Bernaert, namptierde ²⁾ onder de consistorie de somme van dry ponden vijftien schell. sterl., over tandeel van de successie,

1) Deze woorden zijn het woordelijke getuigenis van Duerof, zie p. 195. Hij bericht, wat T. Teylers gezegd heeft enz.

2) Namptissement, van namptiseren of namptieren: uitbetalen in contant geld (Kil.).

dat Hansken ende Pieterken Bernaert, kinderen van voorseyde Jaentken, commen es van der doot van huerlieder moeder. Leyde oock met eenen over sodane briefven, als hij ten sterfhuuse vonden heeft, ghecommen van de voorseyde sijne overledene huusvrauwe; verclarene, dat hij zijne consciencie hier in ghepurgert heeft, ende hem ghequeten, zo hij voor den Heere verandtwoorden wilt. De briefven wierden up den voet opghesloten ende ghezegelt, ende metten gelden ghedelivert in handen van Lucas van Peene, auderlinck, om te bewaren ende besteden tot oorboire van de kinderen; die tzelve anghenomen heeft te doene, bij protestatie van daerbij gheen prejudicie te willen dooghen.

Den 4^{en} January 1570 wierden dese penninghen metten briefven ghedelivert in handen van de diakenen, om tzelve ten behouwe van den kinderen te bewaren, ende voorts up de zelve kinderen acht te nemen.

Actum 3^{en} Septembris.

Verscheen Lieven de Wolf, met Catelijne Vermote, weduwe van Jan Strobbe, onlanx hier ghearivert van Noorwicks, ende lidtmaet der ghemeinte aldaer, versouckene hare gheboden om te mueghen trauwen. De consistorie, om seker oorsaken, ende voornemelick omdat Lieven overspel ghecommittert heeft met Mayken Gore, waervan tzelve Mayken twijfelt, ofse bevrucht bleven es, zo se verlaert heeft voor consistorie, als men van hare schultbekenninghe handelde, — heeft voor noodig anghезien, Lieven met Mayken tsamen Donderdaghe naestcommenden te hooren in consistorien, ende zo langhe uutghestelt dit versouck.

Lieven de Wolf
versuckt te huwelicken, etc.

D. Barth. verclaerde, zijn vermaninghe ghedaen thebbende an Martijne, weduwe van Wm Schot, volghene de belastinghe der consistorie van den voerleden daghe, ende heeft zijn vermaninghe anghenomen, ende belooft te doene zo se Lieven d'Herde beloofde.

Vermaninghe,
ghedaen an Martijne, wed. Schot.

Actum 7^{en} Septembre 'sDonderdaechs.

Versouck Gillis
Verhiele.

Gilles Verhiele, diakene, versochte ontsleghene te zijne van zijnen dienst, omdat hij denzelven niet bequaemelick bedienen en can, overmits zijne handelinghe ende affaires. Andwoordde de consistorie, dat zijn redenen insouffisant waren, want zo dezelve ghelden mochten, een yder woude hem met sodane redenen van zijnen dienst doen ontslaen, ende alzo zoude den dienst vervallen. Baden hem der-

fol. 105. halven in zijnen dienst ghewillichlick te willen continuëren.

Versouck Mar-
guinas.

Verscheen voor consistorie Franciscus Marguinas, versouckene, dat de consistorie een eynde maeken zoude angaende de zaeke van tscrift van Geneven bij IJnghelram eertijts anghebrocht, ende des te meer, dat IJnghelram hem beschuldicht hadde voor de ghedeputeerden van den E. Bisscop ter causen van denzelven scrifte, zegghende tzelve valsch te zijne. De consistorie andwoordde, dat ze metten eersten dat mueghelick werdt, wat in de zaeke doen wil.

Angaende tver-
souck D. Gottfridi.

Up tversouck Wingii ten voorleden consistoriedaghe overghegheven, om betalinghe thebbene van dat men hem ten achter es van zijnen dienst, es gheadvisert, hem af te eysschen de juiste somme van de tachterheden, sichtent dat wij in dienst zijn gheweest, om daerin ten eerste te voorsiene, ende hem voorts te vermanen van zijn onbehoorlick ende onwarachtich scriven.

De consistorie
handelt met May-
ken Goris.

Verscheen Mayken Goris ende wierdt ghevraecht, of se noch niet verzekert en was of se kindt drouch, of niet; item, wie de vaeder was. Voorts, ofse yet wiste Lieven de Wolf te heesschene van belofte weghe, ende of se hem zoude beletten te huwene. Andwoorde Mayken, dat se nu zekerlick weet, dat se bevrucht es ende dat Lieven de Wolf de vaeder es. Voorder zecht, dat se hem van be-
loften halfven niet en weet te heesschene, noch en wilt hem oock gheen obstacle ofte belet doen in zijn huwelick,

dewijle tusschen hemlieden noch belofte noch eenich verbandt en es.

Ghevraecht waerof zou nu zekerlick weet, dat Lieven de vaeder zonde zijn, anghesien, dat se voormaels ghetwijfelt heeft, of hijt was, of Hans Stel, — andtwoordde Mayken, dat se huer met vrouwen bereden hadde, die haer in sodane matericën verstaen, ende naer dat se haer onderwesen hebben, zo verclaertse ende weet wel, dat Lieven de vaeder es. De consistorie heeft gheadvisert dese zwaricheit an te doen zegghen der toecommender brunt van Lieven, tharer waerschuwinghe, bij 2 auderlinghen, ende sose daernaer noch voortganck begheert, zo zal men hemlieden d'1^e uitroepinghe accorderen sondaegh naestcommende. Dese bootscap wierdt terstondt ghedaen, bij Jacob Hein ende Philippus Garcy, dewelcke verclaerden, dat de toecommende brunt Lievy de Wolf niet jeghenstaende de voorscreven swaricheden (daerop zou van te vooren oock gheinformert was, zo se zeide) voortganck begheerde mette uutroupinghe, twelck hemlieden gheaccordert wierdt als boven.

Lieven was oock bij der consistorie vermaendt van zeker gherucht van dronckenscap, dat achter hem ghynck, twelcke, indient warachtich ware, dat hij sich daervan beteren zoude. Andtwoordde Lieven, dat het niet waer en was, ende dat men den achterclappers niet behoorde te ghelooven.

D. Bartholdus gaf over een billet verzouckende uplech ¹⁾ van zijn tachterhede van zijnen dienst, ofte so men zulcx niet en dede, zoude ghedwonghen zijn anderen middel te souckene. Hierup en es hem gheen absolute andwoorde ghegheven, maer heeft de consistorie beginnen raedtslaeghen, hoe men best de lasten ende tachterheden der ghemeinte upbringen zal, ende wat men voor de bequaemste midde- Versouck D. Bartholdi.
len zoude mueghen schaffen, om den dienst tonderhouden. fol. 106.

1) Up lechen, kil.: *betaelen*.

Actum 10 Septembris Sondaechs.

Erasmus Sjaghers
ende Grietke Bate
versoucken te hu-
welicken.

Erasmus Sjaeghers, causmaekere van Andtwerpen, wedunare, versochte te huwelicken met Margriete, weduwe van Jasper Bate. Accorderen de 1^e uutroupinghe Sondaeghe naest.

Communicatie der
zaeke D. Gottfridi
an de diakenen.

Up de vraeghe of men den diakenen de zaeke Gottfridi int langhe ende specificael van aller stucken communicueren zal, ofte maer alleenlick een corte summa van de zaeke, — wierdt gheadvisert, hemlieden af te vraeghen, of zijt in tlanghe ofte maer in een summa begherden. Hierup de diakenen binnen gheroupen ende ghevraecht, andwoordden, datse te vreden waren met een corte summa. Wierdt hemlieden dienvolghene een summa van der zaeke voorghehouden, zo hiernaevolcht:

„De consistorie vermaende D. Gottfridum van etlicken stucken, daerin sij achteden hij hem mesgaen hadde, zo wel opentlick op den stoel, als privatelick in de consistorie, up welcke vermaninghe Gottfridus andtwoordde met diversche redenen, welcke de consistorie niet voor souffisant en conde annemen, maer leijdde hem op van etlicke stucken opentlicke verclaringhe te doene, ende van etlicke stucken voor de consistorie schult te bekennen; welck opplegghinghe der consistorie hij niet en heeft willen nacommen, in deele noch int gheheele, zegghene oock dat hij van der materie, daer uute de zwaricheid ghesproten was, noch handelen wilde, zo dickmael als zijnen text zulcx verliesche, ende niet zwygen en zoude. Daeromme de consistorie, vreesende over d'een zijde wederom nieuwe beroerte, zo hij sanderdaechs up den stoel ghecommen hadde, dewyle zijnen text noch duerde; ten anderen zijde, zijne onghehoorsaemheit ende refuus, heeft hem ghesuspendert van prediken alleene, tot hij dordonnantie der consistorie naeghecommen zoude hebben.

Actum den 14 Septembris 'sDonderdaechs.

Dewijle de voorstellinghe van Hans Stel, besloten den 24^{en} Augusti, voor eenen tijdt uitghestelt es gheweest, die nu verschenen es, so heeft de consistorie gheadvisert, hem noch eens te doen vermanen bij 2 auderlinghen ende, zo hij persistert, Sondaeghe naestcommende de voorstellinghe te doene; daerbeneven oock Aert op tontbieden ter gheleghener tijdt, omme met hem te handelen.

Nopende Hans Stel.

Deze voorstellinghe wierdt weder uitghestelt tot Sondaeghe, omdat Hans beloofde, de uplegghinghe der consistorie na te commene.

Verscheen D. Gottfridus, verzouckende een andwoorde up zijn scrift, als fo. 97. Wierdt hem afghevraecht, wat somme men hem preciselick ten achter was. Antwoorde, dat hem toeghesecht was jaerlicx 30 fl , ende dat men bevinden zoude bij zijn billet, wat hij daerup ontfanghen hadde, sich-tent men dat leden es, een jaer. Wierdt hem gezeght, dat de consistorie haer debvoir doen wilde, omme cortelinghe in de zaeke te voorziene.

Gottfridus ver-souckt betalinghe van zijn achter-stellen.

Voorts zo vermaende de consistorie D. Gottfridum, hoe dat hij in zijn schriften de consistorie onbehoorlick ende on-warachtelick ghetaxert hadde van zaeken, daerof zij gheene schult en heeft. Andwoorde D. Gottfridus, dat hij tzelve hadde moeten doen tzijnder purgatie. Hierup zijn vele pro-poosten ghevallen over beede zijden, de consistorie blij-vende bij haer waerschuwinghe, ende dat Gottfridus onbe-hoorlick ende onwarachtelick hemlieden noterde, — Gott-fridus ter contrariën, dat hij hem nijet mesgaen hadde.

Wordt vermaendt van zeker verwijt-redenen ofte steken in sijn billet ghesubregulert, die on-warachtich zijn ende onbehoorlick.

fol. 107.

Dewijle der consistorie anghegheven was, bij Jan de Cueninck, auderlinck, hoe dat Jan Lamoit, eertijts oock auderlinck, hem op opene bursse, zonder voorgaende be-hoorlicke ende Christelicke vermaninghe, hadde ghedaen

Ghevraecht 1) bij der consistorie ghedaen an Jan Lamoit.

1) „Ghevraecht” voor „vraeghe”, zie ook p. 213.

Ende vermaninghe der consistorie.

arresteren, voor een somme van penninghen, die hij heeft moeten verschieten oft verandtwoorden voor de Duytsche kercke, so est Jan Lamoit voornoemd, voor consistorien ontboden gheweest, ende gevraecht, ter wat causen hij zodane arrest, zonder behoorlicke voorgaende vermaninghe, op opene burssetijdt, an den voorseyden Cueninck angh eleit hadde. Hierup andtwoordde Lamoit, zijn zaeke hinck voor trecht, ende daer wilde hij zijn recht ghenieten. Repliceerde de consistorie, angaende de zaeke, die voor trecht hinck, die en drouch huer de consistorie niet anne, maer versochte alleenlick van hem te weten, of hij sijne schuldighe plicht an zijnen broeder ghedaen hadde, eer hij zo metten rechte gheporret hadde. Zeyde Lamoit, dat hij hierup andtwoorden wilde, wanneer de zaeke ghe-
list zoude zijn. De consistorie persisterde bij haer versouck, ende Lamoit bij zijne weygeringhe, zegghende, datse anders up dit pas van hem niet hebben en zoude, ende es also zijnder veerde ghegaen.

Vcrsoeninghe ende schultbekennin-
ghe Wauters ende
zijne huusvrauwe
met Bert.

Clement Wauters, met zijne huusvrauwe, vermaendt bij der consistorie, up tangheven van Gabriel Bert ende zijne tuughe, hebben hare schult bekendt van diverschen laster-
licken injurien ende scheltredenen, die se teghen denzelven Gabriel ghebruuct hadden, als van datse hem gescholden hadden voor een rabaut, dief, ergher dan een dief, etc., hebben Gabriel hierover verghevenesse ghebeden, ende belooft, voorts dergheleijcke te doene te huus, in presentien dergenen, diet ghehoort hebben; ende zijn also broederlick met hem ghereconciliert, belovende hemlieden voortan te wachten.

Angheven Jacobi
van Dichtere.

Jacobus van Dichtere, eertijden predicant in dese ghe-
meinte, vertoochde, hoe dat hier, over zeker maenden, briefven ghesonden zijn gheweest van de broederen van Jorck, om zeker advisen ende resolutien thebbene up diversche questien, warof dezelve broederen hemlieden ghedreghen hadden, in tguene dat de Londensche ghemeinte daerof zegghen zoude; biddende, hierup andtwoorde te

mueghen hebben, oft een briefken tzijsen excuse, dat hij zulcx ghevoordert heeft. Wierdt verdreghen tot Sondaeghe, om absoluut bescheet te gheven.

Actum 17 Septembris Sondaechs.

Vertoochde Jacobus van Dichtere, hoe dat Jacques de la Schoutiere ¹⁾ hem belooft heeft te laeten volghen de somme van 6 ₧ sterl., hem in testamente ghegheven bij wijlen Monica, weduwe van Wm Moicghe; dies moest Clays Thijssen borghe zijn, dat zeker obligaetie van schult, die een ijnghelsman over zee der voorseyde Monica ghegheven hadde, niet betaelt en was. Thijssen es borghe bedeghen. ²⁾ Daerup heeft den ijnghelsman 6 ₧ ghetelt in handen van den voorseyde Schotiere, ter presentie van Dichtere, de welcke meende de zelve 6 ₧ tontfanghen gheheel, zo hem toegheleit was; maer uuten huuse van den ijnghelsman commene, heeft Schotiere hem 3 ₧ ghetelt, zonder hem de reste te willen gheven.

Versouck Jacobi van Dichtere.

Versouckt daeromme Dichtere ende de voorseyde Clays Thijssen — die up die conditie borghe bedeghen es, dat hij, Dichtere, de 6 ₧ trecken zoude — dat Schotiere ontboden zij voor consistorie, ende vermaendt tot uplegghinghe van de andere 3 ₧, volghende zijn belofte. Gheadvisert, hem up tontbieden jehens Dijssendaghe.

Jacobo van Dichtere wierdt angheseit, bij de consistorie, dat dandtwoorde up de anghegheven stucken der broederen van Jorck versuymp es gheweest te maekene, overmidts de menichfuldighe affairen ende occupatien, daermede de consistorie verlaeden es. Maer men zoude zien bijdertijdt wat daerinne te doen ware, ende zo vele hem belangde, men zoude hem een briefken tzijsen excuse mettgeven te draghen. fol. 108.

Andwoorde der consistoriean Dichtere.

1) Waarschijnlijk dezelfde als Jacques de la Schonkière, p. 26.

2) Bedeghen, kil. factus.

Versouck etlicker
diakenen angaende
de penninghen van
tsterfhuus wijlen
Lieven Buus.

Vertoochden Bauters, Bogaerden ende Melchior van As, diakenen, hoe dat se verstaen hadden, dat Lieven d'Herde onder hem hadde zeker penninghen, commende van 'tsterfhuus van wijlen Lieven Buus, ende dewijle zijlieden an den overledenen ten achter zijn, te weten Bouters 23 sch., Bogaerde 40 sch. ende As 18 sch., zo versochten zij betaelt te moghen wesen van de voorscreven penninghen.

De consistorie heeft hemlieden gheconsentert, zo vele het hemlieden anneghijnc, de gheheele somme te lichten in de qualiteit als diakenen, anghezien doverledene eensdeels bij der ghemeinte aelmoessen gheleeft hadden, hemlieden belastende datse Arent den Costere, die de goederen opentlick met ten stocke vercocht heeft, vermanen zoude rekeninghe ende bewijs te doene van de reste, om al 'tzelve te administreren ende distribueren, zo zijlieden in consciencien bevinden zullen behoorlick te zijne. Up dese conditie heeft L. d'Herde hemlieden de penninghen overghelevert, ter somma van ses pondt zeventien schellings min zes penninghen.

Nieuwe visiter-
ders vercoren ende
gheordent.

Dewijle daer onlanx twee visiterders van den ziecke der peste bij den consistorie gheordonnert, als namelick Gillis Schoonhaue ende Marinus de Cuypere, deen naer dander, der weerlt overleden zijn, ende dat de ghemeinte nu meer besouckinghe van doene heeft dan te vooren, es metten diakenen ghedelibereert gheweest up de zaeke, ende bij haren advijse besloten, 2 broeders, hiertoe begame ghavonden, namelick Albertus Jansshene ende Jacobus Huusman anne te nemene up ghemeen cost, te weten den helft tot laste van den diakenen ende dander helft van der consistorie, ende hemlieden te salarieren naer het cessereren van der peste, zo langhe tot se wederom in haer ghewonelicke handtwercke ende brootwinninghe zullen commen zijn.

Hierup zijn de voorseijde 2 broederen ontboden gheweest, ende hebben den dienst angheveert, salvo, sose consten ontslegghen zijn van haren meester, daerse an verbonden

waren. De consistorie heeft up haer ghenomen dat zelve an den meestere te solliciteren, eer haerlieden dienst ingaen zal.

Actum 21^{en} Septembris 1570 'sDonderdaechs.

Hans Stel, weduware, versochte ten huwelicke Tanneken Teylers, jonghe dochtere. Andtwoorde de consistorie dat se daer in verwillichde, saluo dat de broeders van Tanneken, als upzienders van haer, daerinne consenterden, ende met ^{Hans Stel versochte te huwelicken.} conditien oock dat Hans schultbekenninghe doen zoude naer ordonantie der consistorie, zo hij belooft hadde.

De weduwe van Herman Schoenmakere, in de Minoris, es vermaendt gheweest bij de consistorie twee jonghers van lichtveerdighe levene, van gheendere ghemeinte zijnde, 'thueren huuse wonende, oorlof te ghevene, om alle specie van quaet ende erghernesse te mijden. Andtwordde de weduwe ^{Vermaninghe an de weduwe van Herman Schoenmakere, in de Minoris.} datse daerin voorzien wilde metten eerste.

De consistorie ontboden hebbende Jan Lamoit, heeft hem anderwarf ghevraecht ¹⁾ ghedaen angaende 'tarrest van Cueninck, ghelijck als ten voorleden consistoriedaghe. Andwoordde Lamoit, dat hij Cueninck niet en heeft ghedaen arresteren up opene bursse, maer heeft eenen procuruer ghestelt om 'tzelve arrest te bezorghen, zonder hem te belasten, dat hij 'tzelve doen zoude up eenighe plaetsen of tijden, die Cueninck eeneghe schade oft oneere inbringhen mochten. Ghevraecht, of hij hem behoorlick ende christelick vermaendt heeft, eer hij hem zo metten rechte antastede, zeyde: dat hij achtede hem ghenouchsaem ghewaerschuut 'thebbene, doch wat hier in te cort ghedaen ware, daervan wilde hij verandtwoorden ende rekenscap gheven, als de zaeke in 'trecht zoude gheëyndicht zijn, ende niet eer. De consistorie persisterde bij hare versoucke, ende begheerde dat hij 'tzelve jeghenwoordelick doen zoude. Hij ter contrarien persisterde dat hijt gheenssins doen wilde, ^{fol. 109.}

^{2e Vermaninghe an Lamoit.}

1) „Ghevraecht” voor „vraeghe”, zie ook p. 209.

ende zo de consistorie niet te vreden ware, dat se dan doen zoude in de vreese des Heeren, zulck als hem Gods woordt leerde. Bekende voorts ten vermane der consistorie zijne schult, dat hij int uitgaen van der consistorie ten voorleden daghe wat jurieuselick sprack, zeggende: „Ghij en zult nu anders van mij niet hebben.”

Angaende den
Uriasbrief tus-
schen Ynghelram
ende Franciscus.

Dewijle de consistorie dickmael ghemolestert es gheweest om een eynde te maekene in der zaeke Ynghelrami ende Francisci, angaende den brief naer Geneven gheschickt, dien Ynghelram den Uriasbrief noemt, — so heeft se opontboden beede pertien, ende Franciscum eerst verschenene ghevraecht, of hij yet tot verschooninghe zijnder zaeke in te bringhen hadde, eer de consistorie in de handelinghe treden ende sententie uitspreken zoude. Verclaerde hierup Franciscum dat jae, maer overmidts Ynghelram niet tegenwoordich en was, zo begheerde hij te vertrouvene dat hij present ware.

Derhalfven heeft de consistorie ghedeputert Cueninck ende Fremault, om Ynghelram up 'tontbieden jeghens Sondaeghe, ende hem an te zegghene, zo hi yet meer in te bringhen heeft in de voorseijde zaeke, dan hij alreede ghedaen heeft, dat hij tzelve doe jeghens Sondaeghe, ende zo daervan in ghebreke blijft, dat de consistorie houden zal, als of hij niet meer in te bringhen en hadde, ende over zulcx voortvaren totter decisie van der zaeke.

Actum 24^{en} Septembris Sondaechs.

Angheven D. Gott.

D. Gotfridus Wingius, vertoochde hoe dat hij dickmael versocht was te visiteren ziecken van der peste, ende dewijle hij oorsaeken hadde om zulcx niet te doene, de welcke hij in scifte vervatet hadde, zo versochte hij dat hij daervan mochte gheëxcusert zijn, presenterende te dien fijne der consistorie de voorseijde redenen in scriptis, ende versochte met eenen uplech van zijn tachterheden als hij te vooren noch ghedaen hadde. De consistorie zijn schrift overzien

hebbende, andtwoordde, dat zijt zijnder conscientie beval, ende angaende zijn gheheesche achterstel, hoopten binnen weynich daeghen daer inne te voorziene, dat hijt ghevuelen ¹⁾ zoude.

Vertoochden Pieter Paillet ende Franciscum Marguinas, Angheven Paillet's
ende Marguina
contra Lamoit. hoe Franchois Heunich met zijnder huusvrouw overleden zijnde, haerlieden sterfhuus zeer rau hebben ghelaeten. Jan Lamoit pretendert ghifte 'thebbene van alle den goede ende alle anderen creditueren, als hemlieden vertooghers, ende voorts weduwe ende weesen, (waerover zij oock spreken) **fol. 110.** buuten te sluuten. De begheerte van de vertooghers es, dat alle goeden van den sterfhuuse ten hoochsten mueghen vergoght worden tot profijcte van den creditueren, ende zo daer ghenouch es, dat een ijder betaelt mach wesen, ende zo daer nijet ghenouch es, dat de creditueren moghen concureren pondt ende pondts ghelijcke, ende op dat dese zaeke metten minste coste ende ergernessen mochte gheslisset worden, zo versochten de vertooghers dat Lamoit voor consistorien ontboden zij, ende dat men hem aldaer vooren houde, dat hij hem der voorseijde zijnder actie ende pretentie, met al dat daer anne zoude mueghen clueven, ghedraghe int zegghenscap der consistorie, zo zij vertooghers hemlieden presenterene te ghedraeghen, ende beloven te houdene zulck als de consistorie oordeelen ende ordonneren zal, up de peine van 40 ~~œ~~ sterl. De consistorie heeft ghedeputert Thomas Soen ende Lucas van Reene om dit zelve Jan Lamoit an te zegghene.

Vertoochde Jan Clercx, hoe dat hij den letsten nachmaeldach, naer noene, Hans Govaert droncken heeft zien gaen achter strate, dewelcke, hem, vertoochere, gheware werdende, verstack hem in een ijnghelsche kercke, daer men den dienst dede, alwaer hij, vertoochere, hem volchde, ende zach, dat hij daer onder tvolck zo zwijmelde, dat

Angheven Joannis Clercx, contra
Hans Govaert.

¹⁾ "Ghevuelen": in ontvangst nemen. G. het fransche "toucher de l'argent".

hij nauwe recht staen conde. Dit zelve was oock ghezien bij Franchois Clercx ende Wm Togghe, die daerover, als ghetuughen, mueghen ghehoort zijn. De consistorie heeft up haer ghenomen, den voorscrieven Govaert tontbiedene, etc.

Pruet versouck
wat ghelts.

Pieter de Pruet versochte wat ghelts thebbene van tguene, dat onder L. van Reene rust, om te cleeden Pierken Bernaerts, twelcke met hem, versouckere, besteet es. De consistorie heeft gheadvisert, hiervan te spreken met Christiaen Claessen, die schoonvader was van tvoorseyde Pierken, ende daarna andwoorde te gheven up tversouck van Pruet.

Actum 28^{en} Septembris 'sDonderdaechs.

Vermaninghe an
Hans Stel.

Verscheen Hancz Stel, ende wierdt vermaendt, van dat hij in zijne schultbekenninghe, Sondaeghe voorleden ghedaen, niet behoorlick voortquam ende sich presenteerde voor de ghemeinte, naer ordene der discipline, waarmede hij vele luyden ontsticht hadde. Bekende Hans zijn schult daervan, naer vele excusen ende uutvluchten, bij hem voortghewendt. Ende, up dat nyemandt sich en soude verwoorden, in toecommenden tijden zijn exemple nae te volghen, ende also eene confusie in te voeren, so heeft de consistorie gheadvisert, daervan een waerschuwinghe te gheven der ghemeinte, in der manniere naevolghende:

„L. Broeders, Ulieder es kennelick, hoe dat Hans Stel Sondaeghe lestleden zeker schultbekenninghe ghedaen heeft; ende, overmits hij sich nyet behoorlick presenterde voor de ghemeinte, naer ordene der discipline, zo es hij voor consistorie ontboden, ende daerover vermaendt gheweest, ende heeft oock zijne schult daervan bekendt, hetwelcke Ulieden de dienaers hebben willen angheven, opdat niemant zijn exemple nae en volcht, tot confusie ende ontstichtinghe der ghemeinte, oft anders werden dezelve

fol. 111. ghedwonghen werden anders daerin te voorsiene.”

Hans de Brune
versouckt te huwe-

Verscheen Hans de Brune, verselscipt met Arendt, zijnen vaeder, ende Janneken Notebooms, verselscipt met dhuus-

vrouwe van Salvador de La Palme, anhevende van een licken met Janne-
 huwelicke tusschen Hans ende Janneken, waer inne de ken Nootebooms.
 vaedere van Hans consenteerde, maer de huusvrouwe van
 Salvador, meestrighe van Janneken, niet zegghende: dat
 het geenssins bij haren dank en zoude gheschieden, om
 zeker redenen, die se eensdeels te kennen gaf. De zaek
 wierdt ghedifferert, bij advijse der consistorie, tot ter tijdt
 dat Janneken briefven van consente zoude vercreghen
 hebben van haren oom te Gendt, waertoe de consistorie
 haer presenteerde alle assistentie ende adresse.

Actum 29^{en} ditto 'sVrijdaechs,
 Michaelisdach.

Michiel Waterman, van Zwollen, met Gheertruyt Gheers- Michiel Waterman
 sen, jonghe dochtere, van Zwollen, versochten zich ten versouct te huwe-
 eestande te begheven, verclarene, hoe dat se an hare licken met Gheer-
 vrienden ghescreven hadden, namelick Michiel an zijnen truijt.
 broeder ende zuster, te Zwolle, ende Gheertruyt an haer
 moeder, verwachtende corts andwoorde. De consistorie
 heeft de uutroupinghe ghedifferert tot de briefven van
 consente commen werden.

Lieven de Wolf, weduware, versochte ten eestande hem Lieven de Wolf
 te begheven met Lijnken van den Kiele, van Andtwerpen. met Lijnken van
 Lieven, apert ghevraecht, hoe langhe hij Lijnken ghekendt den Kiele.
 hadde, zeyde: sichtent Sondaghe, ende dat se huer ter
 ghemeinte begheerde te begheven. Ghevraecht, ofse in be-
 loften waren, zeyde zo vele als: jae. Wierdt besloten, dat
 se eeneghe broeders der ghemeinte voor tuychen an de
 consistorie bringhen zal, die van hare goede conversatie
 attesteren connen, ende datse haer alsdan ter eerster be-
 quamer tijdt onder de ghemeinte begheven, ende men zal
 alsdan metten uutroupinghen voortvaren. Hierin heeft Lijn-
 ken bewillicht.

Verscheen Mr. Jan Ynghelram. Wierdt hem voorghe- Ghevraecht der

consistorie an Yn-
ghelram nopende
den Urias brief.

houden, hoe dat hij de consistorie dickmael vermaendt ende crustelick versocht hadde, een eynde te maeken der zaeken, die hij teghen Franciscum Marguinam anghegheven hadde, ende voornemelick van den brief, bij hem ghenoompt „den Urias brief”, die Franciscus nae Geneven zoude gheschied hebben; twelcke de consistorie alnoch niet wel hadden connen doen, overmits de menichfuldige affairen ende lasten, daghelicx hemlieden overghekommen, waervan al eist, dat se niet gantsch ontslegghen zijn, nochtans hadden voorghenomen, alsnu ende alsdan wat van de voorseyde zaeke af te legghen, ende vooreerst te beginnen an deguene, die Mr. Jan meest ghedreven hadde, ende daervan hij de consistorie oock beschuldicht hadde, zo mondelinghe als schriftelicke, dat se geen recht en dede. Maer, overmits het langhe gheleden was, dat dese actie-aenclaeghe inde consistorie anghegheven was, zo was gheadvisert: pertien te vraeghende, ofse yet meer in te bringen hadden, tot prueve ende verificatie, danse alreede hier te vooren ghedaen hadden, waerop Franciscus verclaert heeft, dat: jae.

Nu, anghезien Mr. Jan hierup een dilay versocht heeft, ende ghedepuete van den consistorie, die hem zulcx afghenvraecht hebben, uut name der zelve consistorie, volghende de resolutie des 21 Septembris, so es anderwarf de vraeghe der consistorie: of hij in de voorseyde saeke yet meer inbringhen wille. Hierup verclaerde Mr. Jan, dat hij besich was met verhuusen, ofte een huus te soucken, ende derhalfven qualick moete hadde zijn papieren toverziene; biddende daerom, dat hij uutstel mocht hebben tot Sondaeghe, — twelck hem gheaccordert wierdt.

Actum 1^{en} Octob. Sondaechs.

Hans Stel beschuldicht de consistorie.

Verscheen Hans Stel, beschuldigene de consistorie van onrechtelick ghehandelt thebbene int aflesen van seker

waerschuwinghe, als hedent ghedaen, naer uutwijzen der resolutie des 28 Septembris. Ende, hoe wel de consistorie hem vele ghewichtighe redenen vertoochde, waerom se zulcx ghedwonghen hadde gheweest te doene, en heeft nochtans dezelve niet willen annemen, maer persisterde in zijne beschuldiginghe, bruyckende vele onbescheiden pro-poosten, ende onder andere: „dat hem leedt was, dat men metter discipline niet voortgheghaen en was over zijne zaeke”, etc. Derhalfven es vermaendt gheweest, hem hierover beter te bedijncken, ende der consistorie ghe-nouch te doene ter gheleghener tijdt. Wordt vermaendt.

Verscheen Mr. Jan Ynghelram, ende presenterde der consistorie, in stede van dandwoorde, die hij Vrijdaeghe lestleden belooft, alsnu in consistorie hadde te doene, zeker scrifte, zeggheende, dat zijn andwoorde daerin vervatet was. De consistorie nam in deliberatien, of men tscrift anveerden ende lesen soude, ende adviserde, volghende de besluyten, voor tijde hierup ghemaect, zijne noch gheen ander scriften an te veerden, ten ware het gantsch noodich bevonden ware, belastene hem derhalfven, eenvoudelick te andwoorden up de vraghe, hem ghedaen, te weten: of hij yet in te bringhen hadde, etc., met: jae of neen. Verstaende hiermede, zo hij eeneghe neutre scriften, daermede hij eeneghe verificatie te doene hadde, wilde overlegghen, dat men dit accepteren zoude. Ende zo hij de consistorie hier in niet hooren wilde, zal men hem an-zegghen, dat men Franciscum zal vermanen in te bringhen, zo hij yet meer heeft, ende alsdan ter gheleghener tijdt de zaeke overzien, ende sententie gheven up de scriften, die alreede onder ons zijn. Ynghelramus presenteert een scrift.
Wordt vermaendt.

Es voorts gheadvisert gheweest, Ynghelram te vermanen van de dry naevolghende punten:

Ten eersten: dat hij afstaen zoude van de menichfuldighen injurien ende lasterlicke beschuldighe, bij hem naeghescreven den Nederlandtschen predicanten, jae, der

gantscher Nederlandtscher natie. int prolix gheschrifte, bij hem an de consistorie ghepresentert den 20 July leestleden.

Ten tweeden, zo hij zulcx niet doen en wilde, dat hij hem daerover den oordeele der dry kercken submitteren zoude, naervolghende de vermaninghe, hem hiervan oock ghedaen up den nachmaelavondt leestleden.

Ten derden, dat hij onbehoorlick metter consistorie ghehandelt hadde den 26^{en} Augusti leestleden, daarmede, dat hij, een privaet persoon zijnde, der consistorie ghevercht heeft te onderteekenen zeker confessie D. Gottfridi, belanghende de leere der overheit, presenterene in zulcken ghevalle zijne zaeke, nemelick zijn injurieux scrift hiervooren ghemecintionert, te laeten vallen, ende der overheit niet an te gheven, zo hij tanderssins in meeninghe was te doene; insinuerende tacite de consistorie niet alleene van een quaet ghevoelen thebbende omtrent de leere der overheit, maer oock usurperene, in partijen, dautoriteit der zelve.

Up al dese heeft Mr. Ynghelram gheandwoordt in der manieren naervolghende:

Eerst persisterde, dat zijn scrift zoude angheveerdt ende ghelesen zijn. Nyet min heeft eyndelinghe, tot vermane der consistorie, tzelve weder genomen, ende int corte verclaert, benevens tinhouden van zijnen scrifte, hoe wel hij achtete, in de zaeke van den Urias brief niet in te bringhen thebbende, dat hij nochtans tzelve up desen tijdt niet zoude comen doen, al waer het schoon, dat hij meer in te bringhen hadde, ende dat overmidts zijne verhuusinghe, etc.

Andtwoordende voorts up dander puncten, ende eerst up het derde, zeyde, dat hij zulcx niet eyghentlick ghedaen en hadde als een privaet persoon, maer als wesende, noch met meer andere, een appendent ende stuck zijnes overblevenen dienstes.

Up dandre 2 puncten zeyde, dat men hem bewijzen

zoude, zijne beschuldiginghe valsch te zijne, voor den Superintendent, daer de zaake alreede brocht was. Item, dat hij tCoetus voor partie verclaert hadde, daertoe hadde hij gewichtige redenen, die hij voor den voornoemden Superintendent vertooghen wilde.

De consistorie persisterde bij hare vermaninghen, ende zeyde hem, datse in meeninghe was daermede voort te gane, anghезien zij voor den Superintendent niet beroupen en was, noch eenich empeschement van voortganghe ghedaen.

Verscheen Franciscus Marguinās, ende, andwoordende up de vraeghe, hem bij der consistorie ghedaen den 21^{en} Septembris lestleden, verclaerde int corte, hoe dat hij ontkende eenen Urias brief ghescreven thebbende an de consistorie van Geneven oft yemandt anders, negerene in summa al de anlaghe ende beschuldiginghe Ynghelrami in dese zaeken, exhiberene tot contrarietuychmis van dien zeker briefven van Mr. Willem Mayaert, midtsgaeders den inventaris van zeker stucken, bij Ynghelram der consistorie van Geneven ghelooft; item nog een vermaenschrift des 28 May 1568, omme te bewijzen, dat hij naer die vermaninghe zo menichmael met hem ten nachtmale ghegaen heeft, ende dese zwaricheit maer voortghebracht meer dan een jaer daernaer. Item, noch een andwoorde, bij Ynghelram ghedaen, in Maerte 1568, an zeker partie der consistorie, die zijn boucxken wedersproken hadden; waermede bewesen wordt, dat hij Ynghelram ten onrechte versaect heeft voor Mr. Willem Mayaert. Dat hij noynt en heeft wedersproken gheweest, van dat hij, met het publiceren van zijnen boucxken, int licht ghebrocht hadde diverse acten ende handlinghen der consistorie, als namelick van de zaeken Hamstedii, ende voorleden grooten twistes deser kerkke, want hij daer over zijne schult bekendt in de voorseyde andwoorde van Maerten 1568.

In dese handelinghe zijn vele buutenpropoosten ghevallen, daer inne Franciscus hem mesgrepen heeft, als

Franciscus lecht
over zijn scriften
in de zaake des
Urias brief.

Franciscus wordt
vermaendt.

onder andere D. Barth. anzegghende, dat hij zoude de mare doen gaen hebben, dat Franciscus ghecomdempnert was bij den Cancelier schultbekenninghe te doene van de francsche sententie, dewelcke hij zeide quaet ghewesen zijne, oft, bij faulte van schultbekenninghe, dat Franc. in vanghenesse gaen moest, — twelcke Franciscus verclaerde niet waer te zijnen, beschuldighende daerover D. Barth., zegghende voorts, dat D. Gottfridus' bouck, dat hij in consistorien ghehouden hadde, een leughenbouck was. Hierover es hij vermaendt geweest, namelick: dat hij onbehoorlick zodane gheruchten van Barth. anghenomen ende in consistorien bracht hadde.

Ten tweeden, dat hij onpropoostelick ende zonder noodt voor de consistorie, daer zijne questie niet en hynck, den bouck Gott. een lueghenbouck ghenoeemt hadde, ende es

fol. 113. daer up laten gaen, om hem te beraeden.

Versouck Hans
de Brune.

Verscheen Hans de Brune, versouckene te weten, hoe de zaeke zijnes huwelicks stondt, ende watter in te doene was. Andwoordde de consistorie, dat zijn zaeke uitghestelt was, tot Janneken consent zoude gheëxhibert hebben van haren ouderen.

Lijnken van
den Kiele, ulti-
ma Sponsa Lievii
de Wolf, etc.

Lijnken van de Kiele es belast gheweest, zeker tuyghen uuter ghemeinte te bringhen, die van haren wandel attesteren, om daer naer ter ghemeinte te commen, ende alsdan met haren huwelick voort te gane, zo daer gheene verhinderinge valt.

Actum den 5^{en} Octobris.

Pieter de Moor,
dict Turck, wilt
versoenen mette
kercke.

Pieter de Moor, alias Turck, voortijden afgesneden, om de sacker Hamstedii, ende nu zieck ligghe van de peste, begheert verghevenesse van der ghemeinte, ende hem te versoenen, zo haest hem de Heere ghesondicheden verleendt. Es gheadvisert, dat men zeker verclaringhe hier van doen zal, Sondaeghe naestcommende, an de ghemeinte.

Versoucke Yn-
ghelramy.

Verscheen Mr. Jan Ynghelram, verclarende, hoe hij hier

was Dijssendaghe, om zeker schrift an te gheven; ende, want het niet gheacceptert was, badt, dat het nu mocht anghenomen zijn; zo niet, dat hijt mocht voorlesen. De consistorie versochte an hem, dat hij zijn begheerte in een corte summa mondelinghe verclaren zoude. Zeyde dienvolghende Mr. Jan: dat, ghelijckerwijs hij zijn zaeke van zijn boucxken voor den Superintendent brocht hadde, alzoo ook desghelicken hadde hij ghedaen van de zaeke Francisci, angaende den brief, tot beschuldiginghe zijnes boucxkens naer Geneven gheschicket, versouckende derhalfven, dat het consistorium daerin niet voort procederen zoude, maer dat de saeke voor den Superintendent mocht verhandelt worden.

Wierdt hem hiervoor andwoorde ghegheven, hoe dat hij de consistorie dictmael lastich ghevallen es, om een eynde te maken van de zaeke, daertoe de consistorie qualick gheleghentheit ghehadht heeft. Ende nu wat gheleghentheit vercreghen hebbende, zijn van de advijse, zijn vorighe versouck voortganc te vulcommen, ten welcken eynde zij van over 3 weken hem zeker advertenties ghedaen heeft. Angaende dat hij zecht, de zaeke voor den Superintendent te hanghene, daer of en weet de consistorie niet, dewijle de Superintendent hemlieden daarvan gheen wetenscap ghedaen heeft. Vermanene hier en tuschen Mr. Jan, dat het onordentlick ghedaen waere, de zaeke uut handen der consistorie te trecken ende voor den Superintendent te bringhen, al eer daer eeneghe uutsprake van ghegheven es.

Repliceerde Mr. Jan, dat een partie der consistorie omtrent der leere in zijn boucxken vervatet niet recht en ghevoelde, zo hij in zijn schrift, den 20 July overghegheven, bewesen heeft. Dits een van de redenen, waerom hij de zaeke niet en begheert bij tconsistorium verhandelt thebbende; ende versouckt oock hierom, dat men niet voort en gae met sodane vermaninghe, als men onlanx hem angheseit heeft. De consistorie persisterde bij haer voorgaende andwoorde.

Tuychen Lynken
van der Kiele.

Lijnken van der Kiele brocht tuuchen, zo huer ten voorleden daeghe belast was:

Cornelis Handt, ijnghelsman, in Laurens Ponteny¹⁾, zeyde, dat Lijnken 3 maenden met hem ghewoondt heeft, ende gheeft goedt tuychnis van haer voor dien tijdt.

Marten Habit, duutschman, buuter ghemeinte, heeft haer 2 jaer ghekendt, ende gheeft oock goed tuychnis.

Wordt haer belast, noch etlicke van der ghemeinte voor tuyghen te bringhen, dewijle sou an eeneghe kennesse

fol. 114. hadde.

Utsprake an-
gaende zeker dif-
ferent.

Up tdifferent tusschen Pieter Remslaghere ende dhuusvrauwe van Mr. Jan Schildere, ghesubmittert in de consistorie bij beede partijen, angaende den zuene van den voorseyde Mr. Jan, met Pieter besteet, de consistorie oordeelde voor recht, dat Pieter betalen zal den meestere, die des jonghen been ghenesen heeft, zoo verre hij den jonghen wederom hebben wilt, ende dat de moedere hem in zulcken ghevalle den jonghen ghehouden zal zijn te leveren, zonder eeneghe recompense van cleedinghe, die se an hem ghedaen heeft.

Sara Ravets voort-
ghestelt der ghe-
meinte.

Dewijle Sara Ravets, nyet jeghenstaende de menichfuldighe vermaninghen der consistorie, ende oock der dienaeren int bijzondere, haer ten huwelick begheven heeft secretelick ende onwetens tconsistorium, in een ijngelsche kercke, tot verachtinghe harer ghemeynte ende derzelver dienaers, die haer vermaendt hadden, eerst een ghewisse zekerheit thebbene van toverlijden hares eersten mans, eerse haer anderwarf ten huwelick vouchde. Item, naerdien se aldus ghestolen ghehuwet was met eenen gast van rouckeloosen levne, ende daerover vermaendt wederom van den dienaers, dat se voor tconsistorium verschijnen zoude, om rekenscap van haren doen te gheven, zeer versmadelick gheandtwoordt heeft D. Bartholdo, minister, dat se up de

1) Lawrence Pountney Place, of Hill.

ghemeinte niet en paste, ende voor de consistorie niet en commen wilde. Hierom eyst bij tconsistorium noodich ghevonden, de voorseide Sara der ghemeynte voor te stellen Sondaghe naestcommende.

Actum den 8^{en} Octob. 1570.

De diakenen zijn verschenen, ende hebben gheconsentert int annemen van Pieter de Bert tot een visiterder der zieken van de peste, ende oock de helft van den sallaris te dooghene.

De diakenen consenteren int annemen Petri de Bert.

Verscheen voor consistorien Herry Pape, vertooghene, hoe Passchier Lamote onlancx up de bursse hem openbaerlick ghescholden heeft voor een vijandt der warachtigher ende Christelicker religie, hem voorts naeroupende: „tzijn verraeders, die verraeders int landt bringhen.” Versochten hierup voor tuyghen ghehoort thebbende Gillis de la Torre, Marten van de Zande ende Heindrick Sparenburch, ende van dese injurie ghereperert te wesen, bij ordonnantie van tconsistorium, ofte zoude anderssins Passchier voor trecht betrecken. De consistorie heeft verwillicht, haer debuoir hierinne te doene, ende hebben vooreerst de ghetuyghen ghehoort, zo hiernaer volcht:

Pape contra Passchier Lamoit.

Gillis de la Torre, van der Franscher ghemeinte, tuucht, hoe dat hij was up de bursse donderdaghe lestleden ende quam ten aenganghe¹⁾, daer Herry ende Passchier onderlinghe woorden hadden, dewelcke hij attestant niet en hoorde, maer, als zij van elckanderen schieden, zo hoorde hij Passchier overluudt Herry naeroupen: „gaet duere, t'zijn verraeders die verraeders int landt bringhen”. Daernaer quam Passchier an hem attestant ende wilde hem vele gaen segghen, maer hij attestant wilde hem niet hooren, zegghende: „gaet duer, ick en wil met u niet te doene hebben”.

Tuyghen Pape.

1) Ten aenganghe comen: onverwachts op iets aankomen en er daardoor getuige van zijn. *Ned. Woordenboek, De Vries en Te Winkel*. Kol. 136. sub 1.

Andtwoorde Passchier: „Ick hebbe met beter vilains ghesproken dan ghij zijt”.

Marten van der Zande tuycht, dat hij bij Herry stontd up de bursse, ende Passchier quam bij hemlieden staen, hemlieden ziende in de baert. Herry seyde jeghen hem: „gaet van ons, men kendt u wel”; item, „ick hebber beter unt buyckvet¹⁾ zien commen dan ghij”. Andwoorde Passchier: „men kendt u oock wel”. Vraechde Herry: „waervooren”, of „wat ben ick”. Zeyde Passchier: „ghij wetet wel, ick hebt u tanderen tijden gheseit, ende compt hier, ick zalt u noch eens zegghen”. Zeyde Herry: „zecht het overluidt”. Andwoorde Passchier: „wel, ick zal u zegghen, ghij zijdt een vijandt van alle ware ende christelike religie”, ende wechgaende riep

fol. 121 2). hem nae van verraderie; doch hij attestant en verstondd dat zo eyghentlick niet, dan hoorde hem int leste zegghen overluidt: „t’zijn verraeders die verraeders int landt bringhen”.

Heinric Sparenburch, jonckman, buuter ghemeinte, tuychde dat hij Passchier hoorde zegghen, int afscheeden van Pape: „t’zijn verraeders die verraeders (of verraderie) int landt bringhen”. Hoorde oock Passchier zegghen teghen la Torre: „ick hebbe met beter vilains ghesproken dan ghij”.

Vermaninghe en-
deschultbekennin-
ghe Lamoit.

Jan Lamoit wierdt weder vermaendt als hier te vooren foliis 109, 115. Kende Lamoit, hoe wel hij met zijnen doen teghen de politie des landts niet ghesondicht hadde, dat hij nochtans evenwel nae den regle cristelicker liefde met zijnen broeder niet ghehandelt heeft; verclaert hier beneven als tanderen tijden, dat hij noint last en gaf, tarrest up de bursse te doene, ende, als het daer ghedaen was, zo was hij drouve daerom, versouckende hier up ghehoort t’hebben Passchier Lamoit, die tarrest dede doen als solliciteur, ende, zo vele het de satisfactie belanget, submittert hem dienaangaende inde consistorie, de welcke

1) Buyckvet, Kil.: *abdomen*.

2) De paginatuur van het H. S. is verlopen.

gheordonnert heeft, sondaeghe van de stoele af te condighen de naevolghende forme:

„Daer es een broeder met naeme etc., die eenen anderen broeder heeft opentlick doen arresteren, zonder te vooren ghebruyct t'hebbende zodane christelicke middelen, als de ordene der kercken ende de christelicke liefde verheyschen, waer inne vele broeders vererghert zijn gheweest. Hierover voor consistorien vermaendt, heeft zijn schult van herten bekendt ende bekendt noch bij dese, etc.”

Lamoit beclaechde zich van Cueninck, van dat hij hem zijnen mantel nam tzijnen huuse ende vele smadighe woorden gaf. Andwoorde Cueninck, dat hij versochte een quitantie t'hebbene, die hem Lamoit weygherde. De consistorie beede partijen ghehoort, oordeelde dat Cueninck met rechte zijn quitantie versochte, doch versoenen zoude over injurieuse woorden, t'welcke ghedaen wierdt in presentien der dienaren. Beloofde Cueninck oock, dat hij Lamoit niet molesteren en zoude van de reperatie van zijn etc., ofte om schade ende interesse.

Lamoit ende Cueninck versoenen.

Mr. Jan Ynghelram es onthoden voor consistorien ende wederom vermaendt als hier te vooren fo. 113. Andwoordde Ynghelram als hier te vooren, hoewel hij een privaet persoon zij, nochtans zo was dese zaeke een remanent zijnes voorgaende publicquen dienstes, die hij van over 12 jaren bediendt heeft. Zeijde voorts: dewijle hij ziet dat de consistorie voortprocedert met hare vermaninghe, niet jegenstaende hij versocht heeft, dat zulcx mocht ghestaeket worden, so gheeft hij hier voor andwoorde up de vermaninghe: zo de broeders achten, dat se wel procederen, dat se daer inne doen, zo se voor God ende den superintendent meenen te verandwoorden; dan es hij te vrede, dat het Coetus handele van zijn scrift des 20^{en} July, submitterene hem dienaangaende int oordeel des zelves, om alle erghernesse te weeren, salvo zijn recht van appelle tot ten E. Superintendent. Zecht oock, dat hij niet kan zien int voorsayden scrift yet onrechts geschreven t'hebbende.

Ynghelram, weder vermaendt, submittert hem den Coetus.

Vermaninghe an
Passchier Vermote.

Passchier Vermote¹⁾, ontboden voor consistorien, wierdt vermaendt over danclachte van Herry Pape. Andwoordde Passchier up de punten hem voorghelesen, dat hij die ontkende. De consistorie zeyde hem, dat se informaetie nemen wilde, ende belastte hem om dese ende meer andere zaeken donderdaghe weder te commen.

Afvrighen der con-
sistorie up t'serift
Gottfridi etc.

De dienaers versochten van elckanderen verclaringhe up het scrift, bij D. Gottfrido ende etlicke an den superintendent ghepresentert, „uut name van t'ghesontste pert der ghemeinte”, zo se screven, om te wetene of yemandt van de consistorie sich hilt voor eene van dat ghesontste pert. Een yder verclaerde, dat hijt voorseyde scrift ende de handlinghe Gottfridi metten zijnen desavouerde.

Barth. Sylu. Rad. Soen. Cueninck. Reene.
Garcy. Frem^t. Dormael. d'Herde.

fol. 122.

Actum den 12^{en} Octobris s'Donderdaechs.

Handelinghe met
Passchier Lamoit.

Passchier Lamoit es anderwarf vermaendt gheweest over de zacke van Herry Pape. Voorts zo was de consistorie anghegheven, hoe dat hij, als solliciteure van Jan Lamoit, Jan de Cueninck op opene bursse hadde ghedaen arresteren, t'zijnder schade ende schande.

Ten tweeden dat hij voor een quade costume hadde de luyden somtijts secretelick inde oore te bijten ende injuriën an te zegghen, t'welcke hij daernaer voor ghetuughe versaekende was.

Ten derden hadde ghesecht, dat in thien jaeren gheen schadelicker predicant voor de kereke hier in Lonnen comen was dan Mr. Joris Sylvanus²⁾. Andwoordde Passchier: angaende de zacke van Pape, dat hijs hem ghedrouch in de consistorie³⁾. Angaende dander 3 punten, ende eerst no-

1) Dezelfde als Passchier Lamote. Cf. p. 225.

2) Volgens *Te Water* dezelfde als Georg Vibotius. Cf. p. 3.

3) Ghedraeghen in de consistorie, voor: *in het zeggenscap der consistorie*.

pende tarrest, ende heeft gheen last ghegheven t'zelve up de bursse te doen ende t'zal contrarie bij den officier bevonden werden. Tweede: ontkende zulcx warachtich te zijne. Up t'derde: versochte te weten waer ende jeghen wien hij zulcx gheseit hadde. Andwoordde de consistorie, dat zulcx gheschiet was te Colchester in zijn ziekte, van waer de mare hier ghecommen ende overal ruchtbaer gheloopen heeft. Bekende Passchier gheseit t'hebbene van schadelicheden up dese wijze: „als dat de kercke in beter vrede ende standt was voor de compste Sijlvani, dan nu”, maer angaende zijn leere en heeft daervan niet gheroert. Ende es oock hiertoe te meer ghedronghen gheweest, overmidts de lasteringhe Marguinae over D. Gottfridum, den welcken hij Passchier voor een vroom predicant houdt. Dese zaeke es hier mede verdragen tot een anderen dach.

Verscheen voor consistorien Sara Ravets, versouckende te weten de causen, waerom zou der ghemeinte voorghestelt was gheweest. Andwoordde de consistorie: Sara Ravets presenteert schultbekeninghe te doene.

Eerst, omdat se de particuliere vermaninghen der dienaeren niet heeft willen annemen.

Ten tweeden, niet willen verschinen voor consistorien, alsse daer verdachvaert es gheweest.

Ten derden, datse ghetraut heeft, onordentlick, buuten weten ende wille der consistorie, ende zonder behoorlicke ghecertiorert te zijne van toverlijden van haren eersten man.

Ten vierden, datse huer eenen langhen tijdt van den kerckendienst ende nachtmael onthouden heeft.

Hierover van den dienaeren neerstelick vermaendt, heeft hare schult bekendt ende belooft satisfactie te doene, naer ordonnantie der dienaeren. De consistorie heeft hiermede de saeke verdreghen tot ghelegene tijdt.

Lijnken van den Kiele bracht noch voor eenen tuughe: Noch een tuughe voor Lyuken van den Kiele.
Mr. Jan Oudejans, Cyrurgijn, dewelcke attesterde, dat hij tweemaal in haer gheselschap gheweest hadde, ende nyet onbehoorlicx an haer ghesien. De consistorie heeft huer

voor andwoorde ghegheven: dewijle se gheen behoorlicke tuchtnis van eeneghe lidtmaeten der ghemeinte voortgebracht hadde, dat men in onse ghemeinte alleenlick d'utroupinghen doen zouden, ende dat se voorts trauwen zoude in hare parochiekereke, naer behoorlicke uutroupinghe aldaer van ghelijcken ghedaen. Daernaer, zo ze haer stichtelick droughe, ende totter ghemeinte commen wilde, men zoudtse admitteren. Dit heeft Lijnken anghenomen, ende belooft zo te doene.

Actum 15^{en} Octobris 1570.

Anneminghe Petri de Bert.

Pieter de Bert es anghenomen gheweest tot een visiterder van de ziecken, van over 14 daghen, dat es van den 1^{en} Octobris, up twaelf schellinghen de weke, duerende dese gaige tot dry maenden nae tupzegghen van zijnen dienst. Ende, zo hij sterfve hierentusschen, zal zijn huusvrauwe de gaige ontfanghen, dry maenden naer zijn doot, — behoudens, de 3 maenden, als hy niet en dient, oft overleeden zal mueghen zijn, dat de gaighe maer 10 sch.

fol. 123. de weke en zal zijn.

Angheven Thiery.

Loys Thiery gaf an, hoe een broeder met name Willem Boesdonek, schoelappere, bereet was te betaelen 3 ^{fl} 10 sch., die hij der ghemeinte van over 6 jaren van gheleendt ghelt schuldich was, — versouckene derhalfven-dezelve Thiery, dat de consistorie een quitantie screve; hij woude tgelddt ontfanen, om daermede te betalen de huushuer Bartholdi. Wierdt hem gheandtwoordt: dewijle hij bekende, dobligaetie van den voorscreven Willem ende meer dierghelicken onder hem thebbene, dat hij altijts ontfanghen zoude dat hij conste, ende tzelve in rekeninghe bringhen up tguene, dat hij zecht an der ghemeinte ten achter te zijne. „Ende zo de debituer an ons compt, wij willen hem wel anzegghen, dat wij hem ter causen van de schult nemmermeer molesteeren en zullen, midts dat se voor onsen tijd ghemaect es”.

Actum 19^{en} Octobris 'sDonderdaechs.

Franchois Baillys ende Franciscus Simoens, een broeder deser ghemeinte, zijn met elckanderen versoent in consistorien, van etlicke injurieuse woorden ende twiste, onderlinghe gheresen. Franchois Simoens beloofde te verklaren voor zeker ijngelschen, zijn ghebueren, dat hij Baillys, met quader cause „dief” gheëeten had. Versoeninghe Simoens met Baillys.

Jan Heindriex, van Mechelen, weduware, ende Martijken, weduwe van Michiel de la Royere, versoucken hare huwelicxsche uitroupinghe; dewelcke, naer behoorlicke examinaetie ende de verklaringhe, bij hem daer up ghedaen, gheaccordert wierden. Jan Heindriex mette weduwe Michiel de la Royere versoucken te huwelicke.

Vertoohde Thomas Soen, hoe Mr. Alderman, de sherijf deser stadt, ghebeden hadde, dat men met de excommunicatie van Poortman niet voortvaren zoude, want hij groot leedtschap bewesen hadde. Etlicke broederen verschenen oock met hem in consistoriën, ende versochten desghelijcke. „De consistorie, up hope van beteringhe, heeft de saeke laeten differeren, om hem noch voor een tijdt te beprooven,” ordonnerende daerentusschen hiervan een verklaringhe te doene an de ghemeinte sondaeghe naestcommende. De communicatie Poortman uitgestelt. fol. 124.

Actum den 22^{en} Octobris Sondaechs.

Verscheen Marguinas met Marten van der Zanden ende Jan Godtschalck, vertooghende, hoe dat Claude Dotignys ende Jan Clercx voor iustitiën als ghetuighen gheroupen zijn gheweest in Kiel-Hall¹⁾, daer se opentlick gheattestert hebben in een saeke, in de welcke sij de waerheit verzweghen ende derzelver grootelick te cort ghedaen hebben. Haerlieden depositie was dese. „Wij betuighen hier voor God ende t'recht, dat ons bekendt es, dat Jan de Cueninck ontfanghen heeft van Jan Lamoit 9 ~~fl~~ Sterl. ende daerup betaelt heeft in 2 diverse paymenten Beclach Marguinas ende andre over Clercx ende Dotignys.

1) Guildhall.

10 sch." Nu, zij wisten wel, op wat tijtel de Cueninck t'ghelt van Lamoit ontfaen hadde, namelick niet in zijnen privee name, maer om te bescicken uut name ende om daffairen van de ghemeinte, — t'welcke zij daer verzweghen; item, hoe dat Cueninck de 10 sch. betaelt hadde bij laste van de consistorie ende van den kerckenghelde, t'welcke zij oock verzweghen, zodat haerlieden depositie anders niet mede en brachte, dan dat Cueninck de penninghen in zijnen priveën name ontfaen, ende daarup in die qualiteit betalinghe hadde beghinnen doen, t'welcke valsch ende contrarie der waerheit was. Nu, dewijle de

fol. 125. voorscreven anghevers met meer andere jeghenwoordich zijn gheweest, daer zulck gheschiede, zoo hebben se, in quytenisse harer conscientien, Clercx ende Dotignys hierover vermaandt, hemlieden vertooghende, hoe dat se hiermede teghen t'neghenste ghebot ghesondicht hebben. Namelick hierin, dat se de waerheit onbehoorlick verzweghen hebben, hemlieden zulcx bewijssende metten Cathechismus. Ende dewijle zij gheen ghehoor hebben willen gheven, noch haer faulte bekennen, zo brenghen zij zulcx an't consistorie, te wetene Franciscus als anghevere, ende dandere twee als ghetuyghen.

Actum den 26^{en} Octobris s'Donderdaechs.

Vermaninghe an
Hans Stel.

Hans Stel es vermaendt gheweest van tpoint, staande fo. 113, ende voorts van ghesecht thebbene teghen Bartholdum ende anders dienaers, datse tyranniclick met hem ghehandelt hadden, procuruersche wijze etc. met meer, andere ongheschichte propoosten. Bekende Hans, dat hij iniurieuslick ende te heet jeghen Bartholdum ende andere ghesproken hadde, doch en wilde gheenssins bekennen, qualick gheseit thebbende, als hij gheseyt heeft, dat hem de consistorie onrecht anghedaen heeft, ende maintenert dat zo noch warachtich te zijne. Es laeten gaen tot een andere tijdt.

Gottfridus Wingius, met Ynghelram ende Saal, gheven der consistorie an, hoe dat Francisco Marguina upghelecht es gheweest bij Commissarissen, dat hij hemlieden vuldoen zoude van sodane insolentien, als over hem voor dezelve Commissarissen betuucht waren, ende dat tusschen dien tijdt ende Michielsmesse, „ende zo Franciscus zulcx niet en dade, dat hij in vanghenessen zoude moete gaen.” Dit gaven se an, zeyden se, omdat het avontinael anstondt ende de consistorie zien zoude, wat se te doene hadde, zonder nochtans hiervan eenighe schriftelicke acte oft bewijs te tooghene.

Gottfridus eum
suis gheven an te-
ghen Franciscum.

De consistorie heeft Passchier Lamoot upghelecht ver- ghevenesse te bidden Herry Pape van de injurien hem anghesecht, als fo. 121, ende te verclaren, dat hij van hem niet en weet, dan duecht ende eere, ende beloven voorts, hem te wachten, meer derghelijcken te doene. Dits gheeffectueert gheweest bij Passchier in consistorien, present Pape, die daarmede tevreden was, behoudens dat het voorts gheschiedde in presentie van de tuijghen, die present waren, als daer injurie ghesproken was. Passchier was voorts vermaendt van de zaeke Sylvany, daarinne hij hem bekende mesgaen thebbende, zo vele de forme belangde.

Schultbekcunin-
ghe Passchier La-
moit.

Hendrick Haelman, van Mazeick, ende Mayken, weduwe van Lodewijck Manteau, versochten huere gheboden om te trauwen. Tuyghen Denys Volckaart ende Jacques le Mineure, dat Hendrixx vrienden in t'huwelick bewillichden. Hendrick beloofde oock, hem te laeten onderzoucken van zijnen gheloove ende ter ghemeinte te commene Saterdaghe naest. Dienvolghende accorde.

Hendrick Hael-
man versouct te
trauwen.

Claude Dotignys es vermaendt gheweest over de zaeke, anghegheven 12 j. Andtwoorde Dotignys „zo men hem in t'recht voorder ghevraecht hadde, hij zoude voorder ghetuucht hebben, jae zoude voorder ghesproken hebben, hadde hij niet belet gheweest van Cueninx Procuruer.” Verclaert oock als voor God, dat hij hier in gheen malitie

Vermaninghe an
Dotignys.

ghebruuct en heeft. Es besloten, dat hij dit verclaren zal in consistorie voor danghevers, ende voortan hem voor-sichtelick draeghen in t'doen van den eed, zo hij daertoe
fol. 126. meer versochte ware.

Actum den 28^{en} Octobris Saterdaechs.

Schultbekennin- Joos Bauwens es vermaendt gheweest van dat hij, met
 ghe Joos Bauwens, eenen zustere van hier ghetrocken zijnde, in t'pausdom
 sich begheven heeft te trauwene, waermede hij zijn ghe-
 loove, jae Christus zelve verzaekt heeft. Bekende Joos
 van herte zijne schult ende zeyde, daerover boete ghedaen
 t'hebbende in de secrete ghemeinte te Gendt; was oock
 bereyt hier boete te doene naer ordinantie van den con-
 sistorie. Es gheordonnert, als morghen openbare bekente-
 nesse te doene voor t'nachtnael, met verclaringhe van der
 zaeke ende weder anneminghe naer t'oude ghebruuck.

Huysvrauwe Verscheen Margriete, d'huysvrouwe van Jacob Koort,
 Koort approbert begheerende den vrede te approberen ende voorts metter
 den vrede. ghemeinte te communiceren. Es gheaccordert.

Actum den 29^{en} Octobris 1570 Sondaechs.

Gillis de Langhe Gillis de Langhe, dict Bockelioen, vermaendt van dronck-
 vermaendt. kenscap, ontkende dronckenscap begaen thebbene, ende
 stelde hem onghescictelick an met woorden ende gestiën,
 als of hij noch droncken gheweest hadde, ende was belast
 zondaeche weder te comen.

Handelinghe Cornelis de Vos ende Margriete van de Eertbrugghe,
 der consistorie met hadden sich ghedraghen ende anghegheven als ghetraude
 Cornelis de Vos. persoonen ende begheerden ter ghemeinte gheadmittert
 te zijne, ende overmidts de dienaren ghewaerschuilt waren
 van hemlieden tinformereren, of de voorseyde twee oock
 warachtelick ghetraut waren, zo hebbense den voorseyde
 Cornelis ghevraecht in de manieren naer volghende. Of
 hij oock ghetraut was? Andwoorde Cornelis: jae. Vraechde
 waer? In de St. Jooris Kereke tAndtwerpen. Vraechde

wanneer? Andtwoorde: over een jaer en half. Vraeghde wie wasser bij? Andwoorde: zijn zustere ende hare ouders. Hierup noch naeder ondersocht ende vermaendt up zijne conscientie, oock ghedreecht, zo de contrarie bevonden wierde, dat men hem der hueverheit overleveren zoude, bekende, dat hij niet ghetraut en was, maer dat se alleenlick elckanderen secretelick belooft hadden, begheerende hierinne den raedt der consistorie te volghen. tAdvys es: datse naer al de vrienden over beede zijden beschrijven zullen ende attestatie crychen, dat se, voor dien tijdt datse in Ynglandt quamen, vrij waren; item dat Margrietens eerste man overleeden was, ende daernaer raedt.

'sDonderdaeghe 2^{en} Novembris.

Wierdt ghedeliberert metten diakene up de zaek Arnoldi Stuer, maer niet diffinitive besloten.

Sondaechs 5^{en} Novembris.

Mr. Jacob Saal, versocht gheweest hebbende over te leveren in handen deser consistorie het privilegium, den uudtlandtschen ghemeinten, binnen dese stadt van Londen, ghegheven bij wijlen den doorluchtighen ende Godtsalighen Prince, ende ghegheven in handen der dienaren, die tzelve in huer bewaerenesse hebben; ende int secreet der consistorie upghesloten.

Saal lecht over in handen deser consistorie t'privilegium bij Cueninck Eduwardt verleent, etc.

fol. 127.

Romboult van Kersbeke, ende meer andere broederen, vertoochden, hoe hemlieden zeker legaten ghegheven zijn gheweest bij der huusvrouw van Cornelis van Dunghere, ende hebben dezelve verheischt van Joncheer Jasper Sul, executeur van den testamente, diese hemlieden gheweyghert heeft. Sul, hierup ontboden, leyde over zeker auctenteycque briefven, sustinerene metten inhouden van dien, onghe-

Advys der consistorie over zeker different.

houden de voorseyde legaten te ghevene. De consistorie, beede partien ghehoort hebbende ende de voorseyde scriften ghezien, verclaerde, dat se niet en verstondt, dat de legatarissen naar trecht van desen lande ghefundert waren, zonder nochtans yemant te willen prejudiceren, die metten rechte zijn zaeken zal willen vervolgen.

Gheaccordert Anthony Kethele te trouwe in een ijn-ghelsche kercke.

Anthony Kethele versochte te mueghen trauwen in een ijnghelsche kercke, overmidts zijne ende zijner bruut goederen al meest over zee ligghen, ende dat de vrienden over beede zijden zulcx zeer versocht hebben. De consistorie, hierup ghedelibereert hebbende, ende ghehoort Thomas Soenen, die verclaerde, wel wetende dat zulcx der vrienden ernstich versouck was, heeft hem zijn versouck gheaccordert.

Vermaninghe an de weduwe Herman de Schoenmakere.

De weduwe van wijlen Herman, de Schoemakere was in de Mynoris, versouckende te trauwen met een jonckman van buuter gemeente. Es vermaendt gheweest, eerst den zelve jonckman uut haren huuse te doen gane, omme alle erghernes te mijden. Ende ondertusschen zal de consistorie vernemen naer den jonckman, ende zonderlinghe informatie nemen up zeker clachten, over hem ghecommen, namelick: ofse warachtich zijn. Ende daernaer zal men adviseren wat voorts in de zaake van noode wesen zal.

Actum 9 Novembris 1570, 'sDonderdaechs.

Slosse contra Elinck.

Angaende zeker different, tusschen Remeux Slosse, hem segghende voocht van de weese van Willem de Pottere, ende Hubrecht Elinck, anghebrocht an consistorien, bij denzelven Remeux. Dewijle hij gheen behoorlick bewijs doen conde, van dat hij voocht gheset was van de weese, so heeft de consistorie haer de zaake afghedraghen.

Bastiaen Duerhof contra Verhaghe.

Bastiaen Duerhof heyscht Pieter Verhaeghe 9 sch. Pieter verschijnt, kendt de schult ende belooft te betalene binnen 6 weken na Kersdach.

Passchier Fluerken gaf an, hoe de weduwe Verslote hem Passchier Fluerken beclaecht de weduwe Slote. zeer schandelick heeft ghedaen arresteren, up voller borsse, voor 5000 sh. sterl. Item, eenen Bastiaen Lauwers, wiens huusvrauwe hiermede verscheen, voor 1000 sh., dat al zonder eenich fundament oft redenen, ende oock zonder eeneghe voorgaende waerschuwinghe ofte Christelicke vermaninghe. Versouct haer opontboden thebbende, ende datse hiervan Christelick vermaendt zij ende boete doe. Advise: te doen compareren op Sondaghe.

De dienaers hebben Arnoldo Stuer voorghehouden zeker Angaende Arnoldo Stuer. puncten in tcorte ghetrocken uuten informatien, die tzijnen laste ghehouden waren, anghaende zijn luxurieuse ende schandelicke conversaetie, up dewelcke hij gheantwoordt heeft naer uutwijsen der scriften ende proceduren, hiervan a part ghehouden ende ghescreven. Ende daermede es de zaeke noch vererghert. **fol. 128.**

Actum den 12^{en} Novembris 1570 Sondaechs.

Magdalena, huusvrauwe van Kaerle Penninck, ende Tuychnis contra de weduwe Herman Wolfaert. Zoete Cornelissen, beide zusters deser ghemeinte, in de Minoris wonachtich, verclaren hoe daer ghister avondt een groot ghetier ende beroerte gheschiedde totter weduwe van Herman Wolfaerts, ende dat Magdalena daer henen ghinck om te weten, watter schuulde, ende zach de twee jonghers die ten huuse wonen, waerof den eenen der weduwen brudeghom es, onderhandt vechten ende elckanderen slaen, den eenen hebbende eenen stock, den anderen eenen pongaert. Vraechde Magdalena, watter schuulde, jeghens de weduwe, dewelcke huer quade woorden gaf ende smeeet huer in huer aensicht. Zegghen beyde de voorseyde zusteren, dat het dickmael te doene es, dat mer zulck ravot houdt.

Arendt de Brune, costere, es bij der consistorie vermaendt gheweest over zeker onordentlicheit bij hem be- Arendt, de costere vermaandt.

ghaen, in Augusto lestleden, daerof ghementionert es, hiervooren fo. 103.

Emanuel be-
gheert te verso-
enen, zo hi over
8 of 9 maenden
versocht heeft.

Verscheen Emanuel Demetrius, verhooghende als tanderen tijden, hoe dat hij hier versocht heeft te versoenen metter ghemeinte over zeker excommunicatie over hem ghegheven, 8 zo 9 jaren gheleden. Heeft versocht an die van de voorgaene consistorie, die de zaken ghewezen hebben, acte van zijnder excommunicatie ende die niet connen krijghen. Versouct derhalfven an de consistorie, dat se voorseyde acten vordere ende hem wille laten zien, op dat hi wete zekerlick, hoe verre hij hem in dese zaeke te versoenen hebbe, ende onderwerpt sich daerover den oordeele der consistorie.

Es hier gheadvisert gheweest, dat men D. Gottfridus ende de voorgaende consistorie opontbieden zal jeghens Donderdaeghe, ende hemlieden oplegghen, over te bringhen alle de stucken ende de papieren der kercken, concernende de saeke, diese onder hen hebben, want se de consistorie van doene heeft om ghewichtighe oorsaeken; ende Emanuel was voor andwoorde ghegheven, dat de consistorie metten eersten, dat mueghelick werdt, in de zaeke zal handelen.

H. Dierixt ver-
souct voortghanck
te mueghen mette
weduwe Herman
etc.

Hans Dierixt versochte andwoorde up zijn angheven huwelick met Margriete, weduwe Hendrick Wulfaert. Wierdt hem gheandwoordt, hoe hij gantsch overcomen en was met Jan Coucke, zijnen meestere, over zeker onghetrouwicheid hem ghedaen. Item, hoe hij noch ghistren ghevochten heeft met zijnen medegheselle ten huuse van de weduwe, zo over hem es ghetuucht gheweest, om welcke oorzaeke de consistorie als noch in t'huwelick niet consenteren en conste. Verclaerde Hans, dat hij zijnen meestere te vreden stellen wilde, ende excuserde tfaict van ghisteren, zegghende, dat men hem hadde willen ghewelt doen binnen zijne huuse met eenen poingaert, zo dat hij ghedwonghen was, hem te verweren. De con-

sistorie riet hem , dat hij hem absenteren zoude uuten huuse ende houden hem abstrac van de weduwe, om alle erghernisse te weeren. Ende zo hij zulck dade ende hem eenen tijd eerlick droughe, alsdan wouden tbeste metter zaeke doen. fol. 129.

Actum den 16^{en} Novembris 1570.

De weduwe Verslote, vermaendt over de clachte bij Fluerken anghegheven over 6 daghen als fo. 127, andt-
 woorde, dat Fluerken huer in Guyl-hall¹⁾ angheseit heeft, dat se eene meinedighe hoere was, met meer andere iniurieuse woorden, waer of zou kennesse ghenomen heeft. Ende omdat hij daerin persisterde, heeft hem ghedaen arresteren, om ghereparert te zijne van huer eere. Tander arrest es om ghelijcke oorsaeke. Wierdt Fluerken afghe-
 vraecht, of hij hem der zaken halfven int oordeel ettelicker mannen, die de consistorie deputeren zoude, wilde submitteren, ende Bastiaen Lauwers daertoe oock verwillighde. Andwoorde Fluerken, dat jae. De weduwe Verslote nam dach van deliberatie tot Sondaghe.

Adtwoord Verslote up tangheven Fluerken.

Wierdt gheëffectueert tbesluyt, bij der consistorie Sondaghe lestleden ghemaect, anghaende toverbringhen van de boucken ende scriften der ghemeinten. Verschenen D. Gottfridus, Claude Dotignys, Jan Lamoit, Jacob Saal, Jan Ynghelram ende Franciscus Marguinass, ende gaven voor andwoorde up tversouck der consistorie: eerst de voorseide Franciscus, dat hij de begheerte der consistorie naecommen woude, zo verre hi yets onder hem hadde. Al dander zeyden, dewijle dit een ghemeine zaeke was, zo wilden zij met elckanderen spreken onthier ende Sondaghe, ende absolutelick andwoorde gheven ten lanxsten Dyssendaghe. Replicerde de consistorie, dat men sich hier niet vele te beraeden en hadde met ymandt el, noch dat men hier gheene ghemeine zaeken voorwenden conde,

De consistorie verheischt de boucken ende scriften van den auden auderlinghen.

1) Guildhall.

dewijle daer maer één consistorie was, die de ghemeene zaeken toequamen. Derhalfven was tversouck der consistorie anderwarf, dat een yder bijsonder opbringen zoude tguene dat hij onder hem hadde. Ende zo daer eeneghe meer bevonden wierden, scriften ofte papieren onder hem hebbende, dan zijlieden die nu verschenen waren, die zoude de consistorie oock anspreken.

Ynghelram presenterde een scrift angaende de sententie des Coetus.

Mr. Jan Ynghelram presenteerde der consistorie een scrift, twelcke zij voor dit mael uut zeker consideraetie annam, zonder tzelve in consequentie te willen laeten bringhen, volghende de voorgaende besluyten hier up ghemaect. De summa daervan was, dat hij presenteerde, zijn schult te bekennen over zijn scrift des 20^{en} July, daervan Maendaeghe lestleden sententie ghegheven was bij tCoetus, in dese voughen: namelick dat hij gheerne zo vele faulten bekennen, boeten, ende beteren wil, als hem uut Gods woordt gheleert zal connen worden behoorlick te zijne. Wierdt hem gheandwoordt, hoe dat hij wel ghehoort ende verstaen heeft, wat sententie de Coetus over hem ghegheven heeft. Daerentusschen wilt de consistorie de zaeke bedencken, ende hem tzijnder tijdt andwoorden.

Togghe versouct betalinghe.

Verscheen Willem Togghe, versouckende als tandere tijden betalinghe van zijnen pretense verschoten penninghen. Wierdt hem gheandtwoordt: zo vele de penninghen belangde, die hij zecht gheleendt thebbende ande voorgaende consistorie, die en conde haer dese consistorie alsnoch niet andraghen; maer anghaende tvojjaighe van Noorwicks, in het ondersoeken etc., daer wildense met-

fol. 130. ten eersten in voorsien.

Actum den 19^{en} Novembris 1570.

Andwoorde Artys ende Clercx angaende toverleve-

Gheeraert Artys ende Jan Clercx zijn bij den consistorie vermaendt gheweest, ghelijck als huere medeghenooten

Donderdaeghe lestleden vermaendt waren, over te leveren in handen der consistorie al sulcke monumenten, boucken ende papieren, als zij, of eenich huerer, onder hen hebben mochten van den tijdt dat se tsamen in dienste gheweest zijn. Gaven voor andwoorde, dat se sich refererden an de andwoorde, die hare medeghenooten gheven zouden, dewijle, zeyden zij, het een ghemeine zaeke was.

Verschenen D. Gottfridus, Saal, Dotignys, Ynghelram, Lamoit; verclaren anderwarf als Donderdaeghe lestleden, dat hare zaeke eene ghemeene zaeke es. Item, hoe se eene zaeke teghen dese consistorie hebben angehelecht, om dewelcke te proberen, zij de boucken ende scriften, diese onder hen hebben, van doene hebben; even, zo se zegghen, als een kassier, die zijne boucken behouft, om zijn rekeninghe te doene jeghen de guene, diese controllenen wil; ende en connen derhalven niet bevinden, dat der consistorie versouck behoorlick zij.

Handelinghe
der consistorie met
Gottfrido cum suis
over de boucken
ende scriften etc.

Item, zeyde Ynghelram, hoe dit toeghaet, ghelijck als in de Nederlanden, daar Ducq Dalve de waepenen afneemt van degene, die hij voor rebellen noemt, ufdat se sich teghen hem niet verweeren zouden; zo doet dese consistorie oock, hoewel, secht hij, hi den dienaers bij den Ducq Dalve niet en wilt ghelijcken, want hij hemlieden dickmael voor rebellen heeft ghescholden.

Item, Saal zeyde, dat D. Gottfridus gheen privaet persoon en was, maer was noch een dienaer, want hij noch Christelick, noch ordentlick, noch wettelick bij der consistorie ghesuspendert was gheweest.

Item, D. Gottfridus zeyde, hoe hij versocht heeft ettelicke acten of proceduren uuten consistoriebouck, angaende zijne zaeke, ende zijn gheweyghert.

Wierdt hemlieden bij der consistorie gheantwoordt, datse wel wisten, wat de consistorie an hemlieden versocht hadde, ende datse up tzelve versouck zouden willen andtwoorden cathegoricôs. Angaende haere beschuldighen,

hier inghevoert, zoude de consistorie daarup andwoorden tziijnder tijdt.

Hierup hebbense generaliter verclaert, dat se achtten billick gheandwoordt thebbenne, ende bieden hemlieden an, zo se te cort ghesproken hebben, tzelve te beteren ende zo se qualick verstaen, beter te willen leeren.

Es hemlieden dan wederom bij de consistorie gheandwoordt, dat se persisteren bij haren eersten versoucke. Item, dat men differerde up hare beschuldighen te andwoorden, om contentiën te eviteren: doch, anghezien sij daermede niet tevreden zijn, zo verclaerde de consistorie, dat hare redenen, noch met Gods Woordt, noch met billicheit en bestondt. Als namelick, dat se beweren willen dat hemlieden de boucken ende ghemeene scriften der kercken zouden toecommen, om in hare custodie te behouden, up tpretext van zeker querele, diese hebben
fol. 131. teghen tconsistorium.

Item, D. Gottfridus de waerheit te cort dede, als hij zeyde versocht thebbene, extract van der proceduren van sijne saeke, ende dat hem zulcx gheweyghert was.

Item, dat Ynghelram valschelick de consistorie beschuldichde, ende Saal een vooroordeel streeck van eender zaeke, die in questien hinck voor den E. Superintendent, van al twelcke hemlieden de consistorie vermaende ende waerschuwde, dat se sich bedencken zouden hoe trouwelick ende christelick zij met het consistorium handelden. Hier jeghens hebbense wederom met vele ende langhe redenen ghereplicert. Eyndelinghe, naerdiense de consistorie langhe ghemolestert hadden, presenteerden derzelve een scrift, ghecommen van den Superintendent, zo se zeyden. De summe daervan was, dat Mr. Wats, archidiaken, uut name des E. Superintendentts de dienaers advertteerde, hoe dat de zelve Superintendent dese weke begheerde te hooren ende kennen van den gheschille tusschen de consistorie ende D. Gottfridus ende ettelicke anderen, ende met eenen

oock van de controverse, die daer es aengaende den consistoriebouck ende scriften, ende dat hij daerom oock de boucken tot hem heeft ghelast te bringhen, updat hij daervan zien mach wat in de zaeke te doene zij.

Hierup es hemlieden gheandtwoordt: zo se eenvodelick hadden willen handelen, ende de consistorie van vele moyte ontlasten, datse metten eersten dat scrift zouden overghelecht hebben, waermede al dese onnoodighe propoosten ende altercatien hadden benomen gheweest; waer inne oock de consistorie achtete dat se gantz onbillick deden. Ten surpluse, angaende tscrift van Wats, namen dat van herten aen, dewijle zij de saeke zelve in meynin-
ghe waren tot den E. Superintendent te refereren.

Actum 23^{en} Novembris 'sDonderdaechs.

Verscheen D. Gottfridus, verclarende, hoe hem Sondae-
ghe onder andere was angheseit, dat hij de waerheit
spaerde: want hem weygeringhe zoude ghedaen gheweest
hebben van de acten, etc. Ende nochtans es warachtich,
dat hij sommighe copien ende acten versocht heeft, die
hem gheweyghert zijn. Doch anghemerckt de consistorie
schijnt nu zulcx te ignoreren, zo es zijn versouck, dat
hem de consistorie wille leveren de naervolghende stucken:

Gottfridus ver-
souct ettelicke ac-
ten ende copiën.

Ten 1^{en}, dacte, inhoudene doorzaeke zijnder suspensie.

Ten 2^{en}, al dacten, die in den gantschen handel gheschiet zijn.

Ten 3^{en}, dandtwoorde, die etlicke particuliere broederen ende diakenen ghegheven zijn gheweest, als zij quamen vraeghen naer doorsaeke zijnder suspensie.

Ten 4^{en}, een scrifte, afghelesen up den nachtmaeldach.

Ten 5^{en}, de scriften, van etlicke broederen der consistorie anghegheven, angaende dese zaeken.

Wierdt hem gheandtwoordt: Anghezien de saeke zo verre beleedt es voor den E. Superintendent, als dat hij de per-

tiën dese weke verhooren wil, zo en es de consistorie van den advijse niet, eeneghe acten te ghevene, noch copiën van scriften, — het waere oock eensdeels niet doenlick om de cortheyt des tijds — maer zo verre men daer eeneghe prueve behouft met acten voor den Superintendent te doene, zo voor deene als dandere pertië, den bouck zal

fol. 132.

daer zijn jeghenwoordich, tot behouve van een yders recht. Coenraet Janssens, van 'sHertogenbosch, ende Mayken Dignies, weduwe van Pieter Jacobs, van Berghen up den Zoom, versochten te mueghen trauwen, ende hare uytroopinghe thebbene metten etc. Ghezien zeker briefven van consente, ende ghehoort huerlieder beyder verclaers, es hemlieden tversouck gheaccordert.

Coenraet Janssens ende de weduwe Jacobs, versoucken te huwelicken.

Vermaninghe an de wed. van Herman, in de Minoris.

Margriete, weduwe van Herman Schoemakere, vermaendt, als hier te vooren, fo. 127; item, over de clachte fo. 128, namelick datse de consistorie ongheloofsaem es ghebleven van de 2 jonghers, die thueren huuse woonden, te doen verhuusen. Item, dat se een andere zuster in huer aensicht ghesmeten heeft, die se quam waerschuwen over truoer ende ghevecht, datter binnenhuuse gheschiede.

Vraechde, wat de consistorie hierover van huer verheyschte. Wierdt huer gheandtwoordt, dat men huer zulcx ansegghen zal, dewijle het nu laete es om up de zaek te termineren. Daerentusschen, dewijle huere uytroopinghe in de iijghelsche kercke begonnen zijn, datse daermede voortgae.

Franciscus bringt in handen der consistorie etlicke stucken ende copiën.

Franciscus Marguinas, volghende tversouck ende belastinghe van de consistorie, fo. 129, bracht over in handen derzelve 9 stucken, die hij onder hem hadde sichtent den tijdt dat hij in dienste was, ende zecht, daervan eenen inventaris onder hem behouden thebbene.

Versouck Ynghelrami.

IJnghelram versochte, dat de consistorie haer debuoir woude doen, om hem te helpen ande sententie des Coetus. Item, dat hem bequamelick ghewesen worde, waerin hij ghefailliert heeft, ghelijck hij bequamelick zijn scrift met

sectien ende littren ghestelt heeft. Gheandtwoordt, dat de consistorie zijn versouck den Coetus anheven wil.

Actum 26^{en} Novembris Sondaechs.

Verscheen Mr. Cornelis van der Maze met Elysabeth Hubertsen, ijnghelsche, versouckende hare gheboden om te trauwene, dewelcke hemlieden gheaccordert zijn ghe- Cornelis Ver-
maze met Else.
weest, naer behoorlicke ondersouck etc.

De consistorie heeft Arnoldo de Brune, costere, belast de naevolghende punten:

Eerst, dat hij alle predicatiedaeghe ende consistoriedaeghe de clocke behoorlick stellen zoude naer de clocke van de bursse. De consistorie
gheeft den costere
een ordonnantie.

Ten 2^{en}, in alle predicatien hem te houdene achter den predickstoel, ende alle gheruchten van honden oft kinderen zien te stillene.

Ten 3^{en}, dat hij alle consistoriedaeghe hem in de kercke vinde, toeziende dat er niemandt omtrent de consistorie en horcke¹⁾, ende daer blijvende zo langhe als die van de consistorie daer zijn.

Ten 4^{en}, dat hij gheen water en bringhe an den predicstoel om te doopen, tenzij dat hij twoordt hebbe van den minister oft een van den ouderlinghen.

Ten letsten, de bancken in goede ordene altijt stelle ende de kercke vaeghe, zo hij tot noch toe ghedaen heeft.

Andtwoordde Arnoldus, dat hij met al dese conditien niet anghenomen en es, doch was te vreden zo men hem zijnen sallaris augmenteren wilde.

Actum den 30^{en} Novembris 'sDonderdaechs.

De consistorie heeft Arendt de Brune angheseit, datse van der advijse niet zijn meer te gheven dan 4 ff st. Ende zo hij de conditien, hem ten voorleden daghe voor-

Bevestinghe der
ordinantien van
der consistorie.

1) Horeken, Kiliaen: auscultare.

ghehouden, daerup niet annemen woude, men zoude naer eenen anderen zien. Andtwoordde Arendt, dat hijt up die

fol. 133. conditiën annam.

Angheven Cubi. Joannes Cubus, diakene, ende onlanx een schole opgherecht hebbende, om frantzsch ende latijn te leerene, versochte an de consistorie tuychnis te willen draghen van de naevolghende punten:

Eerst, dat hij wel meer schoolkinderen begheert, dan hij alreede heeft, ende datter hem wel meer behouven, zoude hij zijn huus onderhouden.

Ten tweeden, dat hij ghesinnet was voortan in gheen pesthuuse meer te gane, om visitation ofte andersins te doene.

Ten derden, dat zijne assistent van hem niet en zal scheeden, ten waere duer aermoede, dat hemlieden de schole niet en conde beede onderhouden. Versochte

Ten 4^{en} ontslegghen te zijne van zijn diakenscap, updat hij zijn schole te beter mochte bedienen. Uut dit angheven zijn zeker woorden ende differenten gheresen tuschen Cubum en Jan de Cueninck, dewelcke ter neder gheleit zijn gheweest met pacificaetie ende handtghevinghe, ende hebben beyde belooft van de zaeke niet meer te repene. Ende dewijle Cueninck in dese handelinghe hem ongheschictelick drouch, met uutloopene redenen ende onordentlicke anghevinghen, zo es hij daerof vermaendt gheweest, ende heeft zijne schult bekendt. Cubo es anghelecht gheweest, dat de consistorie tuychnis gheven zal, van tguene hiervooren bij hem verclaert, tallen tijden als dies van noode werdt.

Cueninck, ghecensurert, bekendt zijn faulten.

Sarasijns ende Coppius versoucken te huwelicken.

Nicolas Sarasijns ende Tanneken, weduwe Jan Coppius, gaven an, hoe dat se sich ten H. Eestande begheerden te beghevene, ende versochten het ghemeene ghebet in sondaghe naestcommende, ende binnen 8 daghen daernaer haerlieden 1^e uutroupinghe. Wierdt hemlieden haerlieden versouck bij den consistorie gheaccordert.

Waterman ende

Michiel Waterman, van Zwollen, ende Gheertruyt Gheers-

sen, oock van Zwollen, brochten over bescheit van huerlieden vrienden, om te mueghen trauwen, zo hemlieden te vooren belast es gheweest. Accordere de eerste uutroupinghe Sondaeghe naest.

Geertruyt. Accordere haer uutroupinghe.

Verschijnt Jan Holboom; gheeft te kennen dat hij van over dry jaeren uut Vlaenderen ghevlucht es, om tbeeldebreken ende tvolghen der predicatie, ende heeft zijn huusvrauwe met 3 kinderkens te Ghendt ghelaeten. Te Sincxenen lestleden heeft hij gheboelleert met een ynghelsche ghehuwede vrouwe. Daernaer, indt belijdenesse des gheloofs voor tletste nachtmael ghedaen, heeft hij sich ter ghemeinte begheven ende es mede ter tafele des Heeren ghegaen. Sdaechs daernaer es hij in gaen ligghen van de pocken, waerof hij nu met Gods hulpe ghenesen es. De diakenen hebben hem behulpich gheweest om den cyrurgijn te betalene, ende zal noch huerlieden assistentie moeten versoucken; ende overmidts dat diversche broederen ontsticht zijn vuyt zijn voorghenomde boosheit, zo presentert hij hem voor consistorie, ende es te vreden sodane bekentenesse te doene, als hem de consistorie zal uplegghen, om de voorseyde broederen weder te stichten. Es gheadvisert, zijn ghetuyghen te hooren, die voor hem tuychden, als hij in de ghemeinte quam, ende daer naer raedt. fol. 134.

Angheven Jan Holboom.

Actum den 3^{en} Decembris Sondaechs.

Artys du Guesnoy, Michiel Carten, Joannis Floris, Rauwels Ghelewaert ende Aernoult Herman, alle werckghesellen in den dienst van Gillis de Langhe, tuyghen angaende denzelve Gillis, huerlieden meestere, dat hij metten dranck somtijts bevanghen wordt, maer tzelve comt meer vuyt crancheyt van herssenen dan overvloedicheyt van dranche. Want het gheschiet wel, dat hij maer smal bier en drynct, ende dat noch weynich, ende schijnt daervan droncke te zijne. Zegghen etlicken huerer, hem somwijlen vermaendt

Tuychnis contra Ghillis de Langhe, siet fo. 126.

thebbene, ende dat hij zijn faulte bekende somwijlen, en somwijlen wilde geenssins bekennen, dat hij bij drancke gheweest hadde.

Vermaninghe an Gilles; zijn schult-bekeninghe.

Hier up es Gillis voor consistorie ontboden, ende es eerstmael vermaendt gheweest van zijn ongheschiedt spreken in consistorien als blijkt fo. 126.

Ten tweeden, dat hij hem voortan wachten zoude van eeneghe erghernesse metten dranck te gheven. Hier over heeft hij zijn schult bekendt, zo voor consistorien als voor dandre broederen, ende belooft, voortan hem te mijden, zo zeer het mueghelick werdt. De broederen zijn oock vermaendt gheweest discretie te ghebruycken int vermanen ende te ghedencken de leere Pauli: „De ouden vermaendt als vaeders”.

Andries Beele tuyghe van Adelboom zie fo. 133.

Andries Beele, die tuychnis ghegheven hadde over Jan Adelboom, als hij totter ghemeinte quam, es ghecxaminert gheweest voor consistorien ende belast, Donderdaeghe wederom te commen om breeder ondervraecht te zijne.

Actum 7^{en} Decembris 1570 sDonderdaechs.

Jan Verpoest ende Jacquemyne Verelst versoucken te huwclieken.

Jan Verpoest met Jacquemyne Verelst versochten, sich ten H. Eestande te begheven, ende begheerden Sondaghe talghemeine ghebet ende van dan in dry weken hare eerste uutroupinghe. De vrienden over beede zijden verschenen ende consenteerden int huwelick; ende dienvolghende haer versouck accorderen.

Item, Fransciscus Otsen met veuve Jacob Janssen.

Fransciscus Otsen, jonckman, out 31 jaren, met Tanneken, veuve Jacob Janssen, mesmakere, versochten sich ten H. Estande te begheven, ende hare eerste uutroupinghe Sondaeghe naestcommende, die hemlieden gheaccordert es.

Marcus Gheeraerts beclaecht Duvele.

Marcus Gheeraerts, schildere, beclaechde eenen broeder, met name Jacques de Duvele. Wierdt hemlieden afghevraecht, ofse hemlieden beede submitterden onder toordeel

der consistorie, anghезien de saeke civil was, ende dat oock Marcus van de ghemeinte niet en was. Andwoorde Jacques dat jae. Marcus begheerde daerup eerst zijnen broeder, die de zaeke meest anneghyuck, te beschreven.

Actum 10^{en} Decembris Sondaechs.

Hans de Brune, filius Arendts, ende Mayken Lockmans, van Hasselt, begheven sich ten H. Eestande, ende versoucken huere gheboden. De vaeder van Hans verscheen mede ende consenterde int huwelick; ende de dochtere hadde te vooren eenen brief gheëxhibert, van hueren vaedere ghescreven, van ouder date, waerin hij verclaerd, dat hij te vreden was, datse trauwen zoude met eenen godzalighen jonckman, doch evenwel hadden se anderwarf hueren vaeder bescreven. De consistorie heeft huere versouck gheaccordert ende naederhandt om zeker inghevallen zwaricheit de saeke noch uutghestelt. Te weten, om dat Hans vermaendt zijnde van zeker ongheschictheit ende onchristelicke propoosten, bij hem ghesproken, zijn schult niet heeft willen bekennen; waervan breeder ten naevolghende consistorie daeghe ghesproken werdt.

Hans de Brune
met Mayken Lock-
mans.

fol. 135.

Den diakenen es vertoocht gheweest bij de consistorie, hoe dat voormaels hier zodane ghebruuck es gheweest, als dat alle buutengaven, te weten van testamenten ende anderssins, die ghegheven waren totten armen oft totten dienst ghedeelt waren, half en half, te weten d'een helft totten dienst, ende dander totten aermen. Welck ghebruuck, al was het voor eenen tijdt naeghelaten, de consistorie gheenssins en wilde gants laeten interrupteren, maar tzelve weder oprechten alst van noode zijn zoude. Ende te dien opsiene versochten alsnu van den diakenen vifchtich guldenen van de testamenten, diese onlanx zeer vele ontfanghen hadden, omme dezelve 50 guldens te employeren tot onderhoudinghe des dienstes, die bij faulte van

Vertoochen den
diakenen om pen-
ninghen etc.

dien groote schade gescepen ware te lijden, etc. Den diakenen hebben dach ghenomen om tandworden Son-daeghe naestcommenden.

Hemlieden es anderwarf oock ghecommunicert gheweest de zaeke Arnoldus Stuer, ende de forme der voorstellin-ghe, die de consistorie ghemaect hadden; dewelcke zij oock approbeerden.

Actum den 14^{en} Decembris 'sDonderdaechs.

Hans Stel ver-
accordert mette
consistorie.

Hans Stel es bij advijse der consistorie noch eens bin-nen ontboden, om de saeke fo. 125 ghementionert, ende daerover noch eens vermaendt, dewijle het Nachtmael an-stondt. Andtwoordde Hans, dat hij sichtent den voorseyden tijdt sich stille ghedraghen ende van der zaeke niet meer gheroert en hadde, ende voortan oock zo doen wilde. Daermede de dienaers te vreden waren.

Brune zijn ver-
souck gheaccor-
dert etc.

Hans de Brune versochte anderwarf zijne uutroupinghe, om met zijn anghevangen huwelick voort te gane. Be-kende zijn schult van dat hij in consistorien teghen de dienaers ghesecht hadde „dat se voor zijn ziele niet te zorgen en hadde”. Item, „dat hij hem zelve alzo hoo-ghe achtete, als de dienaers in huerlieden ampt, dat mer meynschelick vernuft dreef” etc. Beloofde voorts openbare schultbekenninghe te doene, zo men hem overtuyghen con-de, dat hij dusdane oft andere ghelijcke irreverente pro-poosten buuter consistorie, in de kercke, oft elders ghe-sproken hadde. Hierup es hem zijn versouck gheaccor-dert, ende es besloten de tuighen tondervraeghen.

Wed. Herman's
bekent schult.

Verscheen de weduwe van Herman in de Minoris, bereet zijnde nae te commen tguene dat de consistorie haer op-legghen zoude; waervan men breeder zien mach foliis 127, 128 en 132. De consistorie heeft haer gheordonnert, schult te bekennen van onghehoorsaemheit, twelck zou presente-lick dede. Daernaer es belast, in presentien van 2 auderlin-

ghen haer schult te bekennen in de Minoris van de ontstichtinghe, diese daer ghegheven heeft, ende voorts te versoenen mette guene, diese geërghert heeft; twelcke zou oock annam.

Arnoldus de Brune, costere, es voor consistorien ontboden ende vermaendt van de naervolghende stucken, bij hem zeer erghelick begaen Sondaeghe lestleden, als hij met zijnen zone in consistorien was.

Vermaninghe an
Arendt de Brune.

Ten eersten, als de consistorie zijnen zone vermaende van etlicke zijne feylen in zijn presentien, updat hij, ghelijck een goed vaeder schuldich es, zijnen zone oock waerschuwen zoude, ende vermanen hem met reverentie de vermaninghe der dienaren an te nemen ende nae te comen, zo heeft hij, in stede van dien, zelve teghen de die- **fol. 136.** naers int generalen ende perticuliere met vele leelicke, scamperen woorden, scheldinghe ende lasteringhe, oproerische wijze uitghevallen, zegghende onder anderen: „dat de die-naers partijlich waren, dat se faveur en jonste¹⁾ droughen die se wilden”. Item, teghen Fremault: „ghij ende noch meer andere die hier zitten, snijt mij ende mijnen zone de keele af, ende wees also met zijn handt an zijn keele zeer ongheschietelick”. Item: „fij u, wat es mijnen knecht, es hij een schelme, een dief? dat men hem achter een carre gheessele dan”. Dit al met sodane bulderinghen ende uutroupinghe, dat de gantsche kercke in roere was. Doorsaeke was, zo voorseyt es, omdat men zijne zone vermaende van dat hij dickmaels onstichtelick, thalver predicatie, uuter kercke ghijnck, ende grootelick suspect was van met drijnckerie ende gheselschap om te gane.

Ten tweeden, uuter consistorie vertrocken zijne, heeft nyet ghecessert van roupen ende quaet spreken in de kercke, beroerene alle de guene dier jeghenwoordich waren. Zo van ghelijcken oock dede zijn huusvrauwe, die hierover oock ontboden es jeghen Sondaeghe.

1) Jonste, gunst.

Ten derden, als hedent ghevraecht zijne, wie dandere waren, die hem ende zijn zone de kele afsneden, ghelijck als hij gheseyt hadde dat Fremault dede, wilde se niet noemen, maer zeyde: „tzoude wel eens uutbersten”. Dit heeft de consistorie voor een valsche beschuldiginghe ende lueghene gheacht, ende dat hij haet ende nyet int herte drouch.

Ten vierden, ghevraecht, waermede hij bewees, dat Fremault hem de kele afsneet, ende wat tuychnis hij daerover brachte naer den reghel Pauli, andtwoordde Arendt: „de gantsche consistorie, dewelcke ghehoort heeft dat Fremault zeyde teghen Hans de Brune: „men doet u niet zo ghij verdiendt hebt”, twelck was hem zijnen name ende fame benemen, ende consequentelick zijn kele afsnijden, etc.

Hierover heeft hem de consistorie, ten eersten, bestraft als een lueghenaer; want Fremault teghen den voorseyden Hans anders niet en zeyde dan: „men doet u meer dan recht oft ghelijcke was”, angaende tconsenteeren van zijne uutroupinghe, die hij versocht hadde. Ten anderen, al hadde Fremault zo ghesproken als hij zeyde (dat neen), nochtans en was sulcx gheen faemroovinghe, noch kele-afsnijdinghe, want het gheschiedde in consistorien. Derhalven was hij hierin te houden als een calomniateur ende valsch beschuldigher van eenen auderlinck.

Ten vijfden, zo affirmerde D. Bartholdus, dat hij int huuswaert gaen den voorseyden Arendt met zijne huusvrouwe hoorde achter straete gaen, al sprekende van zijn ongheschicktheit, in consistorie begaen, hem dies beroemende, ende zegghende: „hoe hebbicse daer ghehadt; ick hebse terdeghe huerlieden male ghevult; men moet't hemlieden zegghen, ende ick zalt hemlieden zegghen, noch beter zegghen”; ende dierghelicken propoosten meer, ende noemde uutdruckelick Hercules Fremault ten diverschen stonde, twelck hij zo luyde riep, dat ment de strate over hoorde.

Hierup Arendt ondervraecht zijnde, zeyde, hoe dat hij eenen pot wijns was gaen drijncken, als hij uuter kercke scheet, ende en was niet ghedachtich dat hij dien wech ghegaen was, dien Bartholdus zeyde. Over al dese beganghen erghenisse es hij vermaendt gheweest, openbare schultbekenninghe te doenen, zo oock van ghelijcken over derghernesse bij den diakenen angegeven, foliis 103 en 128, ende hem te beraeden hierup onthier ende Sondaghe. fol. 137.

Actum den 17^{en} Decembris Sondaechs.

Jan Davelu met zijnder huusvrauwe binnen ontboden, Davelu cum uxore. wierdt vertoocht, hoe dat de dienaers verhoort hadden, datter oneenicheit was tusschen hemlieden. Item, hoe de vrouwe sichtent Paesschen ter tafele des Heeren niet gheweest en heeft. Andtwoordde Davelu, dat zijn huusvrauwe vele dinghen doet zonder zijn weten, als leenen ende borghen an deen ende dandere, zonder weedergeven, twelcke oorsaeke es van huerlieden oneenicheit. Wierden bij den dienaers vermaendt, Christelick te versoenen met elckanderen, twelck zij deden. Ende zo velen de bijzondere erghenisse anghijnck, diese met ontleenen ende onbehoorlick borghen anghebrocht hadde, daerof zouden de dienaers bijdertijdt oock ordonneren.

Verschenen de diakenen, ende gaven voor andtwoorde Andwoorde der Diakenen. up tversonck van de consistorie, den 10^{en} deser maendt ghedaen, datse van gheen zinne en waren de consistorie eeneghe penninghen tot onderhoudinghe des dienstes van den aermenghelde te leenen.

Pieter Bogaert beclaecht Cornelis Janssen, in huwelick Piet Bogaert contra Corn. Janssen. hebbende de weduwe van Zegher Bogaert, die zijne zone was, van tachterhede van 14 guldenen. Cornelis met zijnder huusvrauwe, hierup gheëxaminert, zegghen, datse van gheen schult en weten. Ende dewijle Pieter zecht gheen prueve thebbende, wordt ghelesen niet ontfanghelick.

Actum 21^{en} Decembris 'sDonderdaechs.

Anthuenis Ashe
penitert van het
onderteekenen des
scrifts teghen den
auderlinghen.

De dienaers, in consistorie bijeengehecommen zijnde, was hemhieden anghesecht, dat Anthonius Ashe, voortijts au-
derlinck deser ghemeinte, zeer zieck was, ende dat hij
begheerde dat etlicke van den auderlinghen bij hem com-
men zouden. Dienvolghende zijn ghedeputert gheweest
Thomas Soen ende Jan de Cueninck, dewelcke, wederkee-
rende, deden rapport an de consistorie, hoe dat Anthuenis
den auderlinghen vergevenesse badt van al dat hij jeghen
hemhieden mochte mesdaen hebben, ende zonderlinghen
anghaende het beschuldingscrist, den E. Bisscop van Lon-
den, onsen Superintendent, ten laste van den auderlinghen,
over zekeren tijdt ghepresentert, twelcke hij met sommighe
andere bewillicht ende onderteekendt hadde, ende dat up
tzegghen ende inductie van twee broederen, die hem tzelve
scrist anbrochten, hem doende te verstane dat het inhou-
den warachtig was. Biddende, dat hem de auderlinghen
zulcx wouden vergeven, ende hem commen visiteren in
zijn ziecke. De ghedeputerde andtwoorden, datse versekert
waren van al haer andere metbroederen, datse gheen quaet
ghevoelen van hem en hadden, ende datse wel ghenouch
wisten dat hij door persuasie van sommighe, ende niet uut
sich selven, de beschuldighen gheapprobert ende onder-
teekendt hadden, etc.

Beslyt in de zae-
ke Arnoldus Stuer.

Angaende de zaeke Arnoldi Stuer, daer hebben de die-
naers ten vele ende diversche stonden mede besich ghe-
weest, zo om doorconden texamineren, als om Arnoldum
te vermanen ende de waerheit uut zijnen monde te krij-
ghen, zo men breeder zien mach bij den scriften, daervan
zijne rustene in consistorien. Eyndelinghe hebben de die-
naers besloten in de zaeke, naer uutwijsen van zeker forme,
hiernaer gheinserert, dewelcke Arnoldo voorgelesen es
gheweest ende hem anghesecht dat Sondaghe zal der ghe-
meente vercondicht worden.

So Mr Arnoldus
metter kercke re-
conciliert, zo moet
hij met eenen ghe-
nouch doen van de
stucken, staende
foliis 79, 89 en 92.

Volcht dezelve forme de verbo ad verbum:

„Christelicke Broeders ende Zusters!

„U. L. zij kennelick, hoe dat daer es een broeder, met fol. 138. name Arnoldus Stuer, die hier tandere tijden opentlick in de ghemeinte ghepredict heeft ende daernaer, bij advijse der consistorie ende diakenen, ghecommittert es gheweest, om de ziecken van der peste te visiteren ende troosten. Ende overmits daer vele ende diversche clachten quamen an de consistorie over den zelven Arnoldus, voornemelick angaende zijne oncuysche zeden, pooghinghen ende woorden, die hij alomme bruyckende was, zo omtrent ghehuwede als andere vrouwenpersoonen, so es de consistorie ghenootsaect gheweest hem van den avontmale te zegghene, ende bovendien hier up te zegghene de voorseyde dienst van de ziecken te visiteren ende eenen anderen in zijn plaetse te stellen. Daerentusschen zo heeft de consistorie noch breeder naer de waerheit van de angheghevene clachten vernomen, ende bevonden, zo wel bij ghenouchsaem tuychnis, als bij zijn eyghen kennisse ende verlijdt, ten verscheyden stonden in consistorien ghedaen, dat hij een persoon es van oncuyschen aerde, manniere ende conversatie.

„Ende hoewel hij over etlicke punten bij hem bekendt, presentert beteringhe ende boete te doene, naer ordonnantie der consistorie. Nochtans anghezien hij van oudts mette voorseyde vuyle sonden besmett es gheweest, de welcke in hem als noch niet verstorfven en es met zijnen ouderdom, noch oock ghebetert mette schultbekenninghe, die hi een jaer ofte bet gheleden, om ghelijcke zaeke opentlick in de ghemeinte ghedaen heeft. Eyndelinghe, ghemerct de dienaers als noch gheene ghenouchsame teeken en van warachtighe boetveerdicheit an hem connen bespueren, so en hebben zij met schultbekenninghe, hem als noch niet connen annemen ende totten avontmale des Heeren toelaeten. Maer

hebben goetd ghevonden, oock bij advyse van gheleerde mannen, sampt¹⁾ den diakenen deser ghemeinte, den zelven Arnoldum U. L. voor eenen tijdt tot prueve voor te stellen, ende een christelicke waerschuwinghe te ghevene voornamelick an alle zusteren, datse tgheselschap van den zelven Arnoldum schuwen, updat se duer zijne oneerlicke wandelinghe ende oncuysche zeden ende propoosten niet vererghert ende verleedt en worden, ghedachtich zijnde der spruke, Ecclesiastie 13: „Die bij den peke wandelt, wordter van besmett.” Item Pauli, 1 Corinthe 15: „Boose clap verderft goede zeden.”

„Daerentusschen vermanen een yder, dat hij neerstelick God den Heere bidde voor den voorscreven broeder, dat hij hem die wortel der oncuyscheit eens wilde uuyter herten weeren, ende dat hij alzo mach afstaen van zijn oude vuylicheit ende sonden, ende voortan in zijnen ouderdom der ghemeinte voorlichten in godsalicheit ende cuyscheit des levens, twelcke, indient gheschiet ende datter zo goeden rapporten van zijne boetveerdicheit commen, als dat men merckelick zien mach, dat dese zijne anghe-
fol. 139. boden schultbekenninghe niet uuyt gheveynstheyt, maar uuyt waere berau des herten spruytende es, so willen hem de dienaers met gantscher herten nae den worde des Heeren weder annemen, als eenen boetveerdighen broeder ende God den Heere daerover hooghelick dancken. Ende ter contrariën, zo hij perseverert in zijne oude vuylicheit ende oneerbaer wandelinghe, zo werden zij ghedwonghen, hem gantsch uuyter ghemeinte te werpene, updat van éénen schurfdenscape de gantsche cudde niet besmett en worde, ende van een weynich zuers den gantschen deessem verdorfvē.”

Schultbekennin- Arendt de Brune es anderwarf vermaendt gheweest, ghe Brune, gheschiet Sondaeghe, als over acht daghen, van de stucken ghementionert in die 24en Decembris. acte des selven daechs, ende heeft begheert na te commen,

1) Sampt: in vereeniging met.

zulcx als de consistorie hem uplegghen zoude. De welke gheadvisert heeft, om derghenesse ter neder te legghen, dat hij openbare schultbekemninghe zal moeten doen, Sondaeghe naestcommenden: eerst, van dat hij int ampt der diakenen gheghrepen heeft ende hueren dienste daer mede in suspititien ghebracht; ten tweeden, vanne groote beroerte ende belastinghe bij hem in consistoriën ghebruyckt ende daernaer opentlick in de kereke.

Actum den 24^{en} Decembris 1570 Sondaechs.

Sententie des E. Besscop van Londen, onsen Superintendent, up de differenten ende gheschillen gheresen tusschen Gottfridum Wingium, dienaer des Woordts, met zijnen anhangheren ofte complices, ende de Consistorie; welke sententie ofte compositie de voorseyde E. Superintendent heeft belast af te lesen uutten predicstoel in Latijne ende Nederduytsche, ende ghewilt, dat daermede alle differenten, questien ende gheschillen, tusschen de voorseyde partijen ontstaen, zouden terneder gheleit worden, sowel angaende de suspensie D. Gottfridi als anderssins.

Memorie.

(T'originael mitsgaders de copie, overghesett in Vlaemsche sprake, alzo die tsamen uuyten predicstoel es ghelesen gheweest, 24 Decembris, rusten int secreet der consistorie.)

„Edwinus, miseratione divina Londinensis Episcopus, dilectae nobis in Christo ecclesiae Belgicae salutem!

„Cum nuper ad nos esset delatum, Gottfrido Wingio, pastori vestro, dissidium fuisse cum praefectis consistorii, de concione quadam, quam apud vos non ita multo ante habuisset, eâque re esse factum ut, totius prope coetus studiis in contrarias partes distractis, ecclesiae vestrae disciplina periclitaretur, — nihil nos facere posse statuebamus, ad eos motus sedandos, oportunius, quam si, procuranda consensione de rebus controversiis coniungendisque eorum animis, in quibus initia illius dissidii constitissent, existimationem apud vos utriusque partis tueremur. Fieri enim non potest, ut aut publicas inimicitias priva-

torum hominum disiunctio non consequatur, aut quibus de rebus litigent ii, qui ecclesiae administrant, non etiam caeteri inter se disceptent.

„Itaque cum de homine privato queri videremus, quantum ei liceret in causa publica religionis, et quale esset iudicium faciendum de iis, qui extra eos terminos essent
fol. 140. aliquando progressi, quos sibi officii sui leges circumscriberent, nostrum intercessit decretum, ut ea capita, quae cum his literis contexuimus (ut nos quidem iudicamus, cum sacrarum literarum veritate congruentia), tribus verbi ministris et aliquot ex consistorio vestro selectis probarentur assensionemque publicam suo quisque chyrographo apud nos contestatum relinqueret. De privatis vero simultatibus facile impetravimus, quod volebamus ut ab hominibus, errore potius et imprudentia quam odio progressis, ut, si quid peccatum fuerit quia id, publicae concordiae causa utrinque remittendum censuerint, magis gratulandam vobis utriusque ordinis convocationem, quam adhibendam animadversionis severitatem, existimavimus.

„Quamobrem Wingium vestrum in pristinum locum ita restituimus, ut in caeteris causis nihil consistorio detrahamus, huiusque auctoritatem tantam apud vos et volumus esse et optamus, quanta per instituta Ecclesiae vestrae, easque conditiones, quas deinceps vobis feremus, potest esse maxima. Valet in Christo. 23° die Decembris Anno 1570.

Decimo octavo die mensis Decembris et anno superscripto, subscripserunt proximis capitis Gottfridus Wingius, Georgius Vibotius, Bartholdus Wilhelmi, verbi ministri; Joannes Rotarius, Hercules Fremautius, Joannes Regius, Thomas Soenen, Livinus de Herde, Lucas van Reenen. Item Joannes Enghelramus, Jacobus Saluis et Anthonius Ashe.

1. Privato cuique homini aut plebi absque magistratus auctoritate et consensu publicos Ecclesiae abusus privata auctoritate tollere aut mutare non licet.
2. Verumtamen, si quis impulsu Spiritus Sancti huiusmodi aliquod factum aggrediatur, quemadmodum Phineas, et alii multi factitarunt, illud ad eam rationem commissum non condemnamus: at singularia huiusmodi exempla deduci debere in regulam communem, id vehementer pernegamus.
3. Impii, infideles, et Papisticae sectae homines, in magistratu constituti, sunt a fidelibus pro magistratibus habendi et adgnosendi, et coram eis fidei professio, modo requiratur, facienda.
4. Fidelibus, ob veram religionem a magistratu in carcerem vel custodiam traditis, per vim aut carceris effractionem, aliamque quamcunque rationem, legibus patriae non permissam, sese liberare aut aliis eos ex huiusmodi custodia per vim eximere absque magistratus auctoritate non licet.

Sic subscriptum:

EDWINUS LONDINENSIS.

Sigillatum in cera
rubra, sigillo pendente
duplici cauda.

fol. 141.

Up de saeke Sara Ravets, anghегheven foliis 28, 121 en 123, es in consistorien voorghegheven te delibereren, of men se met schultbekenninghe over huere onghesoemheit, jeghens de consistorie bewesen, totten avontmale des Heeren ontfaen zal, ofte dat men breeder zal moeten inquireren angaende toverlijden van hueren eersten man. De advisen ghedroeghen: dewijle daer gheen tuychnis es, dat hueren eersten man noch leeft, ende datter alreede wel 4 jaren gheleden es datter niet van ghehoort es, dat men Sara zal laten ter tafele des Heeren gaen, midts

Schultbekenninghe Sara Ravets.

doende openbare schultbekenninghe over de stucken in de voorghenomde acten ghementionert. Ende zo men verneempt namaels, dat hueren eersten man noch leeft, zo zal men voorder up de sake letten.

Actum 27^{en} Decembris.

Huwelick:

Gheeraert Willemssen, van Venlo, weduwaere, ende Thuenken Hermans, jonge dochtere, van ghetijdigher oude, gaven an van voorgenomen huwelicke ende versochten tghebet in de ghemeinte. De consistorie heeft haer versouck verwillicht, naerdien se Rijenier Pastor hierup ghehoort hadden, die goedt tuychnis gaf van Thuenken.

Uden in de ghemeinteontfanghen.

Pieter van Uden versochte ontfanghen te zijne in de ghemeinte. De consistorie hierup ghedeliberert hebbende, ende bevindende, datter gheen clachten commen waren sichtent de letste andwoorde hem ghegheven, staende fo. 55, heeft hem belast Saterdaghe te verschijnen metten anderen in de openbare belijdinghe.

Actum 30^{en} Decembris 1570,
up den Nachtmaelavondt.

Huwelick.

Jacob Janssen, van Maseick, ende Truijken Hubrechts, gaven an van voorgenomen huwelick, ende versochten der consistorie verwillinghe ende de ghewonelicke uutrøpinghe. Pieter Boele attesterde dat de vaeder van Truyken hem belast heeft te zegghen, dat hij int huwelick consentert. De jonckman docerde oock van consente zijnder ouderen. Dienvolghende es haer versouck gheconsentert.

Togghe ende Pastors versouck.

De diakenen verschenen naer costume. Naer de generale actie zo vraechden Togghe ende Pastor, oft Gottfridi leeringhe, sedert dat hij gheprediet hadde den 25 Juny lesliden (daer uut de suspensie ghesproten was), bij den Bisscop gecondempnert was of niet; dewijle daer groote dispute van was, deen zegghende jae, dander neen.

Andwoorde der consistorie.

Andwoordde de consistorie, dat haer leedt was dat de

broederen met sodane vraeghen voorquamen up den nachtmaelavondt. Ende nietmin, dewijle se ghenouch ghedronghen was up de vraeghe peremptorie tandtwoorden, om alle suspitien te eviteren, so verclaerde se, in presentie aller diakenen, dat dit de sententie was van den Bisscop, die hij mondelinghe sprak, ter presentie van beiden partijen: „Daer es over beyden zijden ghesondicht. Ghij, D. Gottfride, hebt daerinne ghesondicht, dat ghij uwe broederen te hoope, zonder onderscheit, verdoemt hebt. Ende ghijlieden van de consistorie, dat ghij uliederer minister, zonder weten ende advijs van uliederer Superintendent, ghesuspendert hebt”.

fol. 142.

Mr. Jan IJnghelram handt der consistorie zeker schrift, ^{IJnghelram presentsenteert generale schultbekennin}ghe over de sententie jeghen hem in Coetus ghegheven, versouckende daerup ten nachtmale gheadmittert te zijne. De consistorie zandt hem een briefken te onderteekenen, waarbij hij zoude beloven zijn schult te bekennen, nae de forme die hem tCoetus prescibeeren zal, ende daerup zoude men hem admitteren.

Handelinghe
der consistorie met
Guillame Coeq.

Verscheen Guillame Coeq, verclarene, also hij over zekeren tijdt te vooren noch ghedaen hadde, dat hij begheerde gherust ghestelt te zijne ende te wetene van de consistorie, of Gottfridus bij den Bisschop ghecondemnt es gheweest, qualick oft wél gheleert thebbene; ten minsten dat men hem daerof zodane bescheet ende andwoorde gheven zoude, als men den diakenen ghedaen hadde. Was hem gheantwoordt, dat de wille van den E. Bisscop alleenlick es gheweest, dat men vercondighen zoude tguene datter Sondaghe afghelesen was, ende dat een yder hem daarmede te vreden houden zoude. Hiermede en was Guillame niet te vreden, ende zeyde uitdructelick, dat hij in de eeuwicheyt niet uphouden zoude te zegghen „dat de leere verloren hadde gheweest ende nu behouden”. Zeijde ook „dat Mr. Jooris Sylvanus in dat ghevoelen zij ghe-

weest, als dat men de ghevanghenen met ghewelde mocht uut handen der hueverheyt rucken". Naer vele redenen ende propoosten meer es hem bij der consistorie anghesecht gheweest, zo hij hem als morghen niet beter gherust ende ghedisponert vonde in zijn ghemoet, dat hij hem houden zoude van den avontmale. Andwoordde Guillame, „dat zijn meyninghe was van den avontmale te blijven; doch, zo hij yemandt te cort ghedaen hadde met woorden of daet in dese handelinghe, twas hem van herten leedt". Hij es belast gheweest teender tijdt nae den avontmaele weder te commen in consistorien.

Versoucken Saal. Verscheen Jacob Saal; versochte voer hem ende etlicke andre eenen finale ende absolute andwoorde up haerlieden anghegheven schulden. Presenteren te dien fyne haerlieder boucken ende rekeninghen in te bringhen voor de consistorie, ende oock voor de notabelen, zoot de consistorie goed dynct. Versochte oock over hem ende zijne medecomplicen copie van tguene datter bij laste van den Superintendent Sondaghe afghelesen was. Dit versochte oock mede Gottfridus.

Actum 7^{en} January 1571 Sondaechs 1).

5 Versoucken der
diakenen.

1. De diakenen versochten dat men zoude willen solliciteren an den Bisscop om eene generale authorisaetie voor de jeghenwoordighe ende toecomende diakenen, uyt crachte van dewelcke zij zouden mueghen anveerden ende administreren de becommerte sterfhuusen van de ghemeinte, zonder telcken om een bijzonder sterfhuus een nieuwe authorisaetie te behouven.

2. Ten tweeden, dat de 2 ghesuspenderde diakenen, namelick Carpentier ende Artys, in haren dienst mueghen
fol. 143. ghestelt werden, dewijle de kereke hares dienst behouft.

1) Ter voorkoming van verwarring bij het gebruik, is het begin des jaars met Januari genomen. In het M. S. vindt men natuurlijk nog de oude berekening tot 25 Maart, die in Engeland eerst in 1752 is afgeschaft.

3. Ten 3^{en}, gheven an, hoe dat 2 persoonen elckanderen verbonden hebben, up de verbuerte van 700 ~~fl~~ st., deen den anderen niet meer te betrecken ofte molesteeren voor wette. Dit verbandt es bij den eenen verbroken; dander partie gheeft de verbuerte den aermen, namelick deen helft onse ghemeinte ende dander helft an de franschier; behaudens, dat de diakenen dat vervolghen thueren coste, ende, so sij vervallen, es te vreden haere costen te rembourseren. Hierover begheeren de diakenen der consistorie advys.

4. Ten 4^{en}, gheven an, hoe dat Pieter de Bert, visiterder van de ziecken, naer Cambrigs trecken wilt, ende heeft zijn huusvrauwe belast alle weke tontfane 5 sch. st. van de diakenen, 3 maenden gheduerende. De vraeghe es: wat zij daerinne te doen hebben?

5. Ten 5^{en}. Daer zijn zeker broeders in de ghemeinte, die haere kinderen wel zouden doen leeren, maer hebben zeer qualick den middel om schoolghelt te betalene. De vraeghe es: ofse hierinne niet zouden mueghen van de diaeken gheassistert zijn, ende dat Mr. Jan Cubus als schoolmeestere daertoe gherecommandert werde, diese voor eenen cleenen prijs begheert te leerene.

Andtwoordde de consistorie:

Andwoorde.

Up 't 1^e, dat se noodich vandt sodane eene authorisactie te vercrijghen ende daertoe oock debuoir doen wilde.

Up 't 2^e, daer zal men breeder mettertijt op letten.

Up 't 3^e, de consistorie vindt goed, dat de diakenen dese saeke mette fransche diakenen communiceren, ende met ghemeenen raedt ende hulpe de zaeke annemen ende vervolghen, daertoe de consistorie oock haer assistentie presenteert.

Up 't 4^e, dat men Pieter de Bert de saeke up zijn conscientie bevele, dewijle hij sodane contract heeft, als dat hij 3 maenden gaigien trecken moet nae 't afsegghen van den dienst.

Up 't 5^e, dat de diakenen hierin hare discretie bruycken. Men zal 't uuyten prediestoel, in de predicaetie, te passe bringhen; vermanen, dat een yder zijne kinderen ter schole schicke tot zuleken meestere, als hemlieden naest woondt ende bequame es; ende zo yemandt den middel niet en hadde, dat hij de diakenen anspreken wil, — die zullen tbeste doen.

Andwoorde der
Consistorie anSaal.

Up de twee versoucken Saal, es hem gheandwoordt gheweest:

Up 't 1^e, dat de consistorie mette eerste bequame gheleghentheit delibereren zal, wat men voor andtvoorde te gheven heeft.

Up 't 2^e, de consistorie vindt gheenssins gheraeden, eeneghe copie uuyt te gheven, niet meer deene, dan dandere partie.

Andwoorde an
IJnghelram.

Up zeker schrift, bij Jan IJnghelram ande consistorie ghesonden, duer Willem Togghe, den 4^{en} January, es Ynghelramo mondelick in consistorien gheandwoordt, dat de consistorie verstaet, dat IJnghelram beloven moet, simpliciter zijn schult te bekennen, naer de forme die hem tCoetus prescriberen zal, oft datse ghedwonghen soudén wesen voorts te procederen met hem, metten eerste ordene der Discipline.

Pieter Appele.

Verschijnt Pieter Appele; gheeft te kennen, hoe hij voormaels van deser ghemeinte es gheweest, daernaer ghewoondt hebbende te Sandtwich, es hier wederghekeert, zonder hem totter ghemeinte te begheven, ende den dienst ende Sacramenten te ghebruycken. Voorts zo gaet er zeker quaet gheruchte achter hem. Begheert ernstelick dat de dienaers hier naer vernemen, zonderlinghe onder de Fransche ghemeinte, ende van zulcx als metter waerheit bevonden werdt, es hij bereet boete ende satisfactie te doene, metgaders de ghemeinte ghenouch te doene van zijn voornoemde afblijven, ende begheert also wederom met stichinghe totter ghemeinte toeghelaeten te zijnen.

fol. 144.

Ghevraecht, wat gheruchte dattet was ende waerof, zeyde dat hij liever hadde, dat ment zelve vername, dewijle het kenbaer ghenouch was. De consistorie heeft bewillicht, huer neersticheit hierin te doene.

Actum 11^{en} January sDonderdaechs.

Willem Togghe hadde dickmael versocht betalinghe van zeker verschoten penninghen, die hij voor de ghemeinte ^{Togghe betaelt ende voorts bewesen.} uutgheleit hadde. De consistorie heeft alsnu zijn billet overzien en daerin gheordonnert zo hier naer volcht: Eerst angaende de somme, 11.19.4 fl st., die hier te vooren der voorgaende consistorie gheleendt zoude zijn, ofte uuyt name van de welcke hij die verschoten heeft, daervan heeft de jeghenwoordighe consistorie gheen kennesse willen nemen, noch haer datzelve andraghen, maer heeft Togghe an die van de voorgaende consistorie ghewesen, die de voorseyde 11 fl st. betalen ende daernaer tzijn tijdt in haer lieder rekeninghe bringhen mueghen.

Ende zo vele tsurplus van zijn billet belangt, beloopende 8.14.3 fl st., dat es hem bewesen in de manieren naervolghende: Eerst heeft hij ontfaan van den diakenen, 2.6.3 fl st. Noch van Jacob Hein 3.0.0 fl st. Hij is ten achter van dienstghelde totter maendt van Januari pass. 1.5.0 fl st. Voorts zo es hij bewesen tontfane van Jan de Cueninck onthier ende lichtmesse 2.3.0 fl st., — commende tsamen de voorseyde 4 pertien ter voorscreven somme van 8.14.3 fl st.

Actum 14^{en} January Sondaechs.

De diakenen waren weder onthoden in consistorien, ^{Versouck der consistorie an de diakenen.} ende was van hemlieden versocht als tandere tijden, datse den dienaren wat leenen soude tot opbringhinghe van huerlieden tachterheden, ende als de dienst te vooren zoude zijn, men zoude hemlieden huere penninghen wederom gheven. Voorts datse zouden hemlieden willen schicken, omme mette dienaers om te gane alle maenden,

ghelyk men in de Fransche kereke doet. Hierup hebben de diakenen begheert tsamen te spreken ende andt-woorde te bringhen Sondaghe naest.

Angaende En-
ghelram.

Memorie: dat op ghisteren de consistorie extraordinaer-
lick vergaederde, om te delibereren up de voorstellinghe
Enghelrami, zo verre hij niet beloven en wilde zijn
schult te bekennen. Enghelram verscheen, ende nae
langhe handelinghe zo presenterde hij eyndelinghe een brief-
ken, bij twelcke hij beloofde, onder zijn handtschrift, zijn
schult te bekennen, nae zulcke forme als hem de dry
kercken prescriberen zouden, doch met zeker exceptien
int zelve sijn scriftken vervattet. Aldus zo es de zaeke weder
fol. 145. uutghestelt om metten drie kercken te communicueren

Actum den 18^{en} January sDonderdaechs.

Vermaninghe an
Pauwels de Cueninck.

Pauwels de Cueninck es vermaendt gheweest bij den
dienaers van openbare beganghen dronckenscap, twelke de
wijle hij ontkende, belovene sijn straffe ghewillichlick te
draghen, zo verre als metter waerheit zulcx over hem
blijcken can, — zo es gheadvisert gheweest, de ghetuyghen,
die van der zaeke weten, in consistorien tontbieden
jeghen Sondaeghe per Dormael. Ende also es Paulus laeten
gaen mettene vermaninghe, tot dat men hem weder ont-
bieden zal.

Clachte Sanctes
contra Marguinas.

Balthasar Sanctes, diakene, verclaart, wat uuytstaens
hebbende met Francisco Marguina, waarvan hij hem
submittert int oordeel deser consistorie. Versouct derhalf-
ven eenen dach bestemt thebbene, ende Franciscum opontbo-
den, om sijn saeke an te gheven. De consistorie heeft Dor-
mael belast, Franciscum tontbieden op Sondaeghe, ende
Sanctes alsdan mede te verschinen.

Angaende En-
ghelram.

Jan Enghelram es voor consistorien verschenen, alwaer
hem ghelesen es gheweest in Franchoyische ende in Duytsche
de forme van schultbekenninghe ghemaekt bij den dry kerc-
ken. Hij es oock langhe ende breedt vermaendt gheweest

bij de consistorie tot boetveerdicheit ende bekentenesse zijnder feylen, die hem wederom ten deele anghewesen zijn gheweest, in zijn scrift des 20^{en} July.

Andtwoordde Enghelramus, dat hij zijne schult gheensins ghesinnet was te bekennen nae de forme hem voorghelesen, want hij tzelve met goeden conscientie niet zoude connen doen.

Es besloten, hem dezelve forme noch eens te communicueren, uutghescreven ende overghesett in Duytsche, ende Saterdaghe extraordinairlick te vergaederen, omme, zijn andwoorde ghehoort, te deliberen, wat voorts in de zaeke te doene staet.

Actum 21^{en} January 1570 Sondaechs.

Pieter Pieterssen, in „den Grauwen Hondt”, tuychde, dat Pauwels de Cueninck in een Quest¹⁾, extraordinairlick voor Kersdach ghehouden, anghegheven es gheweest voor een dronckaert ende twistmaecker onder zijn ghebueren. Hierof zal een Ynghelsman, ghenaeempt Mr. Philips, breeder tuychnis gheven. Es anghenomen bij Soen denzelven te spreken.

Tuychnis contra
Pauwels de Cueninck.

Balthasar Santes verscheen teghen Franciscum Marguinas, hem heesschende de somme van 5 fl st. 9 sch. in renten. Franciscus kende de schult ende beloofde te betalene alle maenden 5 sch., ende zo hij een maendt in faute bleve, zo dat deene maendt dander achterhaelde, zoude de schult al ghevallen zijn. Dit accepterde Santes ende zijn als overdreghen met malcanderen, bij intercessie der consistorie.

Verdrach tus-
schen Santes ende
Marguinas.

Guillame Cocq, in consistorien ontboden, es voorghehouden ende ghevraecht gheweest, of hij noch persisterde bij zijne beschuldighe contra Sylvanum ghedaen, fo. 142. Andtwoordde Cocq, dat: jae. Ende was hem derhalfven belast, zijn tuychnis op den voet in te bringhen, twelcke hij dede. Ende bracht voor tuychen: Adriaen Daniels

Handelinghe met
Guillame Cocq.

fol. 146.

1) Quest, nog in het Engelsch gebruikelijk in den zin van: gerechtelijk onderzoek.

ende Jacob van Aeken, eertijts ouderlinghen in de secrete ghemeinte tAndtworpen; dewelcke, verscheydelick gheëxaminert, ghetuycht hebben als hiernaes volcht:

Tuychnis per
Cocq.

1. Ende eerst Adriaen, zeyde: hoe dat hij in een Synodus gheweest es tAndtworpen, daer diverse predican-ten waren, ende onder andere Mr. Jooris Sylvanus, daer besloten was, dat den Christenen vrij stondt, met bepua-men middel, sonder ghewelt, de ghevanghenen Christenen uuyt te helpen. Ghevraecht, oft hij Sylvanus heeft hooren sustineren ofte toestaen tpunct van de beschuldiginghe van Cocq, andtwoordt: neen.

2. Jacob van Aeken zecht, dat hij oock in den voor-ghemelden Synodus was, omtrent den jaere 1562, ende onder andere ministers was daer Sylvanus. Zecht, dat daer besloten was, up tadvys ende onder de correctie van die van Londen, Geneven ende Embden, dat men de ghe-vanghene om de religie der hueverheit mocht uuyten han-den nemen, tzij met ghewelt ofte upbraeke.

Welck besluyt Hermannus, een van de ministers die in de Synode waren, daernaes heeft helpen tot excecucie stel-len, int ontweldighen van twee ghevanghenen uuyt handen der sergeanten, diese nae de ghevanghenes leiden, welck hij deposant zelve heeft zien gheschieden tAndtworpen, omtrent de Vischmerckt.

Ghevraecht, of hij wel weet dat Mr. Jooris zoude ey-ghentlick ghesustinert ofte verwillicht hebben tpunct, daer-mede Guillaume hem beschuldicht, ofte dat hij tvoorseyde besluyt in de Synode soude hebben helpen voorderen ende houden staende? — andtwoordt, dat hij zuleks niet en can ghezegghen, want al waer het waer, zo es hem zulex duer lancheyt des tijdts uuyt memorien.

Guillaume es ghevraecht of hij breeder tuychnis wilde inbringen. Hij andtwoordde, dat hem dochte dat hij ghenouch ghedaen hadde.

Diakenen ver-

De diakenen hebben verwillicht metten dienaren om te

ganen, om tghelt van den dienst in te halen, zo an hemlieden dickmael versocht es gheweest, met protestatie dat sij een maendt ofte 2 prouven mueghen, ende zien oft zulcx zonder schade der ghemeinten zal connen gheschien.

willighen om te gane metten dienaers om den predicantenghelt.

Hedent in de voormiddaechsche predicatie es der ghemeinte angheseit, bij besluyte der consistorie, als dat de jeghenwoordighe auderlinghen donderdaeghe naestcommende opentlick voor de ghemeinte rekeninghe doen zullen van luere handelinghe ende administratie van den ghelde, datse tot den dienst ontfanen hebben, ende van tguene datse in de nootlicke affairen der ghemeinte uuytghelcit ende verschoten hebben sichtent den tijdt datse in dienst der ghemeinte zijn gheweest. Vermanende derhalven een yegelick hem ten voorseyde tijde in de kercke te vindene, om de rekeninghe te hooren ende die te approberen oft wederlegghen, zo se redenen daertoe hebben.

Angbevinghe nopende de rekeninghe der dienaren.

fol. 147.

Actum den 28^{en} January Sondaechs.

Thomas Soen dede rapport van tguene dat hij vernomen hadde van Mr. Phips angaende Pauwels de Cueninck, zo hem belast hadde ghezijn den 18 ditto; twelck was, dat dezelve Pauwels een onghetijlich dronckaert ende beroerlick ghebuer es, die quaet regiment in zijn huus houdt ende zijn wijf dickmael smijt.

Tnychnis angaende Pauwels de Cueninck.

Donderdaeghe lestleden, 25^{en} January, deden de auderlinghen rekeninghe van alle de handelinghe ende ontfanck van de ghelde, datse totten dienst ende anderssins ontfanen hadden, ende van tguene datse daer jeghen in de nootlicke affairen der ghemeinte uutghelcit ende verschoten hadden sichtent datse in dienste gheweest zijn totten daeghe voorscreven; welcke rekeninghe, bij adviese ende accorde der ghemeinte, gheallouert ende ghesloten es gheweest in de manniere naervolghende:

Memorie.

Eerst:

Slot van de rekeninghe.	De aunderlinghen int generale zijn bevonden meer uuyt- ghegheven thebbene dan ontfaen . . .	22.19.6	fl st.
Nota. Daer rust een billet, inhoudende breeder particularisaetie van deze int secreet van de consistorie.	Men es Dom. Gottfrido ten achter ende schuldich over een jaer en half, ten ad- venante van 30 fl 'sjaers	23.15.0	" "
	Item D. Bartholdo, tot Lichtmesse naest- commende, als over een jaer ende 9 maen- den, ten advenante als boven	21. 5.0	" "
	Mr. Jooris, over een jaer en half, midts 7 fl st. van zeker oncosten inghebrocht ende gheallouert	21.10.0	" "
	Willem Togghe, van zeker verleet, nae uuytwijsen der acte van 11 ^e January 1570 ¹⁾	2. 3.0	" "
		91.12.6	fl st.

Actum den 1^{en} February sDonderdaechs.

Roze contra Susanna, weduwe van Jan de Roze.	Up zeker different, anghegheven bij Jacob de Roze jegenhen Susanna, weduwe van Jan de Roze, zijnen zuene, es bij der consistorie gheordonnert, nae submissie van beede partijen, ende nae diense Jan Beele, testamenteur van den overledenen Jan, gheëxaminert hadde, dat Jacob der voorseyde Susanna restitueren zal zulck als hij van haer heeft, als namelick: eene manshoet, een lae van een ghetauwe ²⁾ ende eenen korf. Ende, dat ghedaen, dat Susanna hem alsdan gheve 10 sch. st.; ende dat beyde partijen hiermede hemlieden te vreden houden, zonder meer van elckanderen te heesschene.
Ynghel Marselis met weduwe Hille.	IJnghel Marselis, weduwaere, van Bruessele, ende Catherine, weduwe van Joos van Hille, gaven an van voorghenomen huwelick ende versochten haere uutroupinghe, die hemlieden gheaccordert waren voor Sondaghe teerste.

fol. 148.

1) In de uitgave 1571, Cf. p. 258, noot. 2) Weefgetouw.

Theunyn Baillys, huusvrauwe van Franciscus, es vermaendt gheweest, datse ghedoocht heeft oneerbaerheit te gheschieden thueren huuse. Zou ontkende datter faict gheschiet was; maer bekende qualick ghedaen thebbene, datse oorsaeke van suspitie daertoe ghegheven heeft, ende was te vreden haere schult te bekennen. De consistorie heeft gheordonnert, haere schult te bekennen in jeghenwoordicheit van eenen auderlinck of twee voor de gonen, diese mette voorseyde daet vererghert heeft, namelick etlicke van lueren ghebuers; twelck ze annam te doene.

Huusvrauwe
Franciscus Baillys
schultbekenninghe

Actum 2^{en} February sVrijdaechs,
Lichtmesse.

Jan de Weze, van der franscher ghemeinte, weduwaere, ende Janneken Overdaats, van Enghein, zijn gheaccordert haerlieden uutroupinghe om te mueghen trauwen.

Jan de Weze met
Janneken Over-
daats.

Twee gheloofwaardighe broeders, Jan Beele en Gillis Zeghers, tuychen datse wel verzekert waren, dat de vrienden der dochtere hierin verwillichden.

Hiervooren, fo. 145, 18^{en} January, staat, hoe dat Enghelramo lectura ghedaen was van de forme van de schultbekenninghe bij den Coetus ghemaect, ende den 20^{en} January was weder met hem gehandelt ende was hem de forme, in duytsche overgheset, voorghelesen. Enghelramus protesterde bij zeker schrift, dat hij met dese zijne schultbekenninghe geen prejudicie doen en wilde der leere van der overheit ende van harer autoriteit en officium, ende van der onderdanen ghehoorsaemheit tot dezelve etc.

Angaende En-
ghelram.

De consistorie heeft, om hem alleszins te winnen, dezelve suspitie wel willen weren, ende totter forme van schultbekenninghe gevoucht zeker clause, inhoudende: „datse met IJnghelramo angaende de voorseyde puncten in gheen differentie noch gheschil en hadde gheweest, noch alsnoch en was”. — Aldus gecorrigeert den 8^{en} February

an^o 1571. *Barthold Wilhelmi*. — (Welcke clause hem gheslesen ende herlesen was. Ende hij en wister niets toe te zegghen).

Daernae versochte Enghelramus, dat men etlicke stucken uuytlaeten ende etlicke puncten ende woorden versooten zoude in de voorscreven forme, die (zo hij zeyde) te hart waren, ende dewelcke hij met goede consciencie nimmermeer zoude hebben connen bekennen. Ende, dewijle het zeer laete in den avondt was, jae, al meest 9 uurren, zo es men ghescheyden. De handelinghe wordt verdraeghen totten naeste daeghe.

Den 28^{en} January, Sondaechs, verscheen Enghelramus, ende teekende uuyt, bij toelatinghe der consistorie, etlicke puncten, totten nombre van 8, daarinne hij veranderinghe ende versoetinghe begheerde, also men breeder zien mach bij den ghetranslateerde forme van schultbekenninghe.

Noch actum den voorscrevenen 2^{en} February.

Noch angaende
Enghelram.

De consistorie ghedeliberert hebbende up de uuytghe-
teekende puncten IJnghelrami, zo hierboven in de acte,
28 January, ghesecht es, heeft een nieuwe forme bescre-
ven, in dewelcke sij achtergelaeten ende versoet heeft
meest al dat Enghelram begheert hadde, behoudende noch-
tans de substantie van de 1^e, om den Coetus niet tē pre-
fol. 149. judiceren, up datse hem eenichsins winnen mocht ende
der zaeke een eynde hebben.

Enghelramus es verschenen; hem es lecture ghedaen
van de nieuwe forme, ende ghevraecht, of hij er noch
yet toe te zegghen hadde. Andtwoordde: dat hij niet conde
verclaren, of hijse annam of niet, voor anderstondt, dat
zeker zwaricheden gheslist waren, die hier Sondaeghe lest-
leden invielen, terwijle men dese zaeke handelde; al twelck
hij bij scrifte vervatet hadde. Versouckende, dat de con-
sistorie tzelve lesen ende daerof oordeelen zoude.

De consistorie heeft hem voor andtwoorde ghegheven, datse gheen nieuwe zwaricheden verhandelen wilde voor de jeghenwoordighe zaake gheslist was, daer men alreede zo veele ende langhe an ghearbeyt hadde, ende belasttese hem derhalfven cathogories tandtwoorden, of hij de forme annemen woude of niet. Enghelramus persisterde in zijn versouck ende es daermede henen ghegaen.

De consistorie heeft voorts besloten, ghemerct zijn onbehoorlicke handelinghe ende uuytvluchten, dat men hem der ghemeinte zoude voorenstellen, ende met éenen be-
worpen een forme, om Sondaechs daernaer van den stoel te vercondighen, inde manieren zo hierna volcht, van woorde tot woorde:

„Christelicke Broeders ende Zusters!

„Daer es een broeder, met name Jan Enghelram, die in zeeler zaeken (door welcke niet anders dan twist ende oneenicheit in der ghemeinte ontstaen konde) van overlanck heeft blijven wederstaen niet alleene den goeden Christelicken raedt der consistorie, maer oock het besluyt der maendtlicker Vergaedinghen van den dry uuytlandtschen ghemeinten hier, binnen Londen, ende dat met verscheyden onordentlicke middelen.

Voorstellinghe
Enghelrami.

„Hieraf ten vele ende verscheyden stonden vermaendt zijnde, zo wel bij den voorseyde dry ghemeinten, als bij der consistorie ende anderssins int particuliere; ende dat hij alle den middelen, neersticheden ende lanckmoedicheden, die den dienaren mueghelick es gheweest te ghebruycken, om hem tot bekentenese ende beteringhe zijnder feylen te bringhen, hoewel hij achter nae den dienaers eeneghe goede hope ghegheven hadde, dese vermaninghen nae te commen, zo de consistorie etlicke woorden, die hij achtete in de schultbekentenese te hardt ghestelt te zijne, wilde een weynich versoeten; tweleke alles de consistorie nae

zijnen versoucken, om hem te moghen winnen, oock ghedaen heeft.

„Dan nochtans heeft hij ten letsten, met onbehoorlicke uuytvluchten, betoont, in zijne onghehoorsaemheit verhardt te zijne; zo dat alle menichfuldige neersticheden, hiertoe als vooren angheleit, tot noch toe onvruchtbaer ghebleven zijn, tot groot leedtwesen ende hertgrondelicke bedroefnesse der dienaren der consistorie; die derhalfven ghedwonghen zijn, den voorseyden Mr. Jan, onsen broeder, U. L. voor te stellen, ende Ulieden al te samen te vermanen, nae heysch Christelicker liefde, die haeren naesten salicheit altijt souckene es, den Heere neerstelick voor hem te bidden, ende oock alle andere bequame middelen van vermaninghe uuyt Godts Woord an hem te gebruycken, waerduere hij ghebracht mochte werden tot warachtich ghevoelen ende beteringhe zijnder feylen, tot lof ende eere Godes
fol. 150. ende stichtinghe zijnder ghemeinte”.

Sondaechs 4^{en} February.

Nopende Jan Ynghelram.

De consistorie vergaderde smorghens voor de predicatié, om noch eens toverziene de forme van de voorstellinghe Enghelrami. Enghelram zandt duer D. Gottfridum der consistorie een scriftken, daerin hij begheerene was, metten dienaers noch eens te spreken, belovende alle-vlijt an te legghen omme tot vereeneghinghe te commen. De consistorie heeft up tzelve briefken weder ghescreven:

„Ick, Jan Enghelram, belove an te nemen zodane forme van schultbekentenese, als de consistorie up mijn versouck ghemoderert ende Vrijdaghe lestleden mij voorghelesen heeft, ende dezelve bekentenese nae die forme te effectuëren Sondaeghe naestcommende, sonder langher uuytstel”. Met welck briefken de consistorie ghedeputert heeft Pieter de Bert ende Jacob Heyn, met laste, Enghelramo an te zegghen, zo hij dat teecken woude, dat men de voor-

stellinghe achter houden zoude: daer niet meer mede voortgaen zoude.

De ghedeputerden brochten voor andwoorde, dat hij niet teekenen woude. Ende alzo es de voorseyde forme van voorstellinghe afgelesen gheweest.

Verscheenen naemiddach, nae de predicatie, in consistorien, Jan Davelu, Reynier Pastor, Willem Togghe, diakenen, versouckene te weten, waerover sij Enghelramum zoude vermanen.

Versoucken etlicker broederen angaende de voorstellinghe Enghelrami

Andtwoordde de consistorie, hoe dat het Coetus een sententie over hem ghegheven hadde ende vele met hem ghehandelt, zo van ghelijcken de consistorie oock ghedaen hadde, om hem te bringhen tot schultbekenninghe, nae de forme bij den Coetus bescreven. Na vele verscheyden handelinghen heeft hij de forme begheert te ziene. Die ghezien hebbende, zeyde: zo verre de consistorie versoeten wilde etlicke puncten, die hij zeyde te hart ghestelt te zijne ende die hij met goet conscientie niet zoude connen bekennen, — dat hij al doen woude, dat een Christen schuldich was, also breeder in de voorstellinghe, hedent afgelesen, ghespecificert was. Hier inne heeft hij zijne beloften niet ghehouden, maer zouct met nieuwe uuttvluchten ende voortbringhen van nieuwe questien ende twisten, alle de handelinghen der consistorie onvruchtbaer te maeken. Derhalfven hebben hem de broeders te vermanen over zijn wederspannicheit ende onghoorsaemheit beyde teghen den Coetus ende zijn consistorie.

Beste anvaert dese acte niet. Item Togghe. Item Davelu.

Jacob van Aken ende Ottho den Kistmaeker versochten oock te wetene, waerover zij Enghelram vermanen zoude. Hemlieden wierdt oock de voorseyde andtwoorde ghegheven.

Item.

De dienaren hielden den diakenen voor, hoe men de tachterheden der kercke zoude mueghen te vooren bringhen. De diakenen gaven voor andtwoorde, so men de Psalmen Datheni toeliete te singhen, dat men een goede somme van de ghemeinte zoude upbringhen.

Angaende de tachterheden.

Remeux Slosse, weduwaere, ende Ebbe, weduwe van Huwelicke.

Rems Juut, begheerden sich ten eersten avontmale ter ghemeinte te begheven ende oock ten H. Eestande, versouckene hare uutrouringhe. Resolveert: dat men ter eerster ghelegghentheit der ghemeinte haerlieder voornemen angheven zal, ende, zo yemandt yet daer teghens wiste, dat hijt comme angheven. Ende daerentusschen zal men voortgaen
fol. 151. mette uutrouringhe.

Actum sDonderdaechs 8^{en} February.

Versouck Emanu-
 uelis.

Verscheen Emanuel Demetrius, eertijts afghesneden om zeker zaeken, spruitende uuter zaeke Adriani Hamstedii, versouckende, als tanderen tijden, dat de consistorie zijne zaeke wille overzien ende oordeelen wat hij schuldich es te doene, om metter ghemeinte te versoenen. De dienaers belooft metten eerste ghelegghentheit daer af te handelen.

Besluyt angaende
 de Prophetie.

Anghezien binnen eenen jaere herwaerts dickmael vele onstichtighe proposition ende vraeghen anghegheven zijn gheweest in de Prophetie, die men, nae ghewonelicke maniere, alhier in de ghemeinte alle Donderdaeghe houdende es, meer streckene waren tot verwoestinghe ende deylinghe der ghemeinte int twisten ende tweedracht, dan tot Godtsalighe leeringhe ende onderwijsinghe, — so es bij de consistorie voor goedt anghezien gheweest, dezelve prophetie voor eenen tijdt nae te laeten. Ende, om tzelve mette meeste stichtinghe te doene, dat de minister, wiens buerte het werdt van hedent in 8 daghen te prediken, zal in den stoel gaen prediken, ende, zijn sermoen gheëyndicht zijnde, zijn afscheet maken metten ghebede ende Psalme, zo men up een predickdaeghe doet; twelcke daernaer dandere ministers achtervolghen zullen, elck in huerlieden keer. Hierentusschen zal men raedtslaeghen, zo 't oorboirlick werdt, de Prophetie gants nae te laetene, oft anderssins yet daarvan te ordonneren, dat tot leeringhe ende stichtinghe der ghemeinte zouden mueghen dienen.

Anghezien de diakenen anghегheven hebben Sondaeghe Besluyt angaende de Psalmen Datheni. lestleden, dat men vele ghelts soude upbringhen tot betalinghe van de tachterheden der ghemeinte ende sonderlinghe van den ministren, so men de Psalmen Datheni synghen mochte, ghemerct, dat de gantsche ghemeinte daertoe van over langh groote begheerte ghehadt ende tzelve menichmael ande ouderlinghen int particulier heeft ghedaen versoucken, — so es bij de gantsche consistorie besloten gheweest, dat men vortan de Psalmen Datheni synghen zal in dese ghemeinte, behoudende nochtans den Catechismum Micronii ende de oude Kerckelicke Ordinantien; welverstaene en met expresse conditie, dat de ghemeinte huer debuoir oock te beter doe, om de tachterheden te helpen upbringhen. Ende angaene de tijdt, wanneer men beginnen zal, die zal bij de consistorie gheadvisert ende der ghemeinte anghегheven werden.

De redenen, die de consistorie tot dese veranderinghe ghemovert hebben, zijn onder andere dese:

1. De groote begheerte van overlanck van meest de gantsche ghemeinte.

2. Dat de Psalmen Datheni in beter ende bequamer Nederlandtscher sprake staen.

3. Datse accorderen in de wijze mette Francsche Psalmen.

4. Datse in alle ghemeinten in IJnghelandt ghebruuct worden, uutghenomen hier ende te Sandtwichs, ende voorts in alle ghemeinten over zee.

5. Dat men onghetwijffelt dese, ende niet de guene Uutenhovii in onse Vaederlande overal singhen zal, zo de Heere ons daer eens openinghe verleendt, etc.

fol. 152.

Sondaechs 11 Februry 1571.

Als hedent, nae den besluyte des Coetus, Maendaeghe Besluyt angaende et trauwen in de yngelsche kercken. lestleden ghedaen, es der ghemeinte anghегheven gheweest, hoe dat men vortan gheen lidmaten deser ghemeinte, wie

datse zouden mueghen wesen, en zal toelaeten te trauwen in de ijnghelsche kercken, tenzij datse hare uutroupinghe alvooren ghehadt hebben in dese ghemeinte.

Oppositie ende
quytinghe derzelve
angaende thuwe-
lick van Janneken
Overdaedt met Jan
de Weze.

Verscheen Olivier van de Fede, van buuter ghemeinte, ende vertoochde hoe Janneken Overdaedt, een suster deser ghemeinte, verlooft met Jan de Weze, omtrent een maendt voor Kersmisse lestleden, hem leedde in zeker herberghe, ghenaeemt „tSt. Janshoof”, bij Ludtgat¹⁾, alwaerse hem beloofde nemmermeer gheen en anderen man te neemen dan hem, Olivier, alwaert oock dat haer moeder daerin niet en consenterde.

Ghevraecht, of hij oock haer reciproquelick sodane belofte ghedaen heeft, andtwoordde: „hij hadde zo vele ghedaen, als dat hij niet vrij staen zoude, een ander te trauwen”. Anderwarf ghevraecht, wat woorde hij ghebruucht heeft in de belofte die hij huer dede; item derdemael, vierdemael, etc., en heeft daerup niet willen andtwoorden, dan altydt met twijfelachtighe redenen ende uuytvluchten.

Janneken. hierover gheëxaminert, bekende wel datse met hem inde voorseyde plaetse gheweest hadde, aldaer van hem versocht ende gheleedt zijnde, maer en heeft hem noint absolute belofte ghedaen, dan met conditien, zo haer moeder daerinne consenterde ende de persoonen, die se hier heeft voor huer vrienden; mette welke zou huer beraet ghenomen hebbende, heeft hem afghe-secht voor Kersdach lestleden, zo datse gheenssins acht, an hem ghehouden oft verbonden te sijn.

Tuychnis voor
Janneken.

1. Jan Beele. een broeder deser ghemeinte, tuychde hoe dat hij Olivier Maendaeghe lestleden up dese zaek examinerde, dewelcke hem bekende, datter noint effectuële belofte en was, dan een alleenlick, ende eene raminghe ende voornemende futuro. Beele vermaende hem hierover ende hij bekende zijn faulte. Daernae es Olivier

1) Ludgate's hill.

ghecommen, in presentien van Beele ende Jan Feuillot, daer hij Janneken de handt gaf, zegghende: „vaert wel, God gheve u geluck ende salicheit”, ende bekende, dat hij dese oppositie voortghestelt hadde, omdat Janneken hem voor een dronckaert ghescholden ende gheblammert hadde.

2. Jan Feuillot, hierop ghehoort, verclaerde, dat het warachtich was.

3. Dhuusvrauwe van Gillis Zeghers tuychde, dat de jonckman ende de dochtere beyde thueren huuse hebben ghezijn over een maendt, daer hij, ghevraechd zijnde, of hij yet wiste te zegghen tot huer, expresselick andtwoordde, dat: neen. Zeyde voorts: „diet zegghen, en zegghent uut mijnen monde niet”.

4. Hubrecht Elinck, auderlink, tuychde, dat hij Olivier vraechde up de Kersavondt lestleden, hoe het stondt met hem ende Janneken, ende dat Olivier hem voor andt-woorde gaf: „die kersse is uuyte”.

fol. 153.

De consistorie, de zaakke gheëxaminert hebbende, — Beslyt.
 anghemerct Olivier gheen prueve en con voortbringhen, ende al dade hij, dat het een clandestine belofte es, die, naer Godlicke ende weerlicke rechten, nul ende van onweerden es, daerbeneven oock maer van eender zijde ghedaen, — heeft de oppositie verclaert voor nul, ende gheordonnert voortganck. Daerentusschen Janneken vermaendt van huer groote lichtveerdicheit ende stouticheit, van datse met een jonckman alleene huer vervoordert hadde in een herberghe te gane, waerover zou leetscap toonde ende huere schult bekende.

Rutgheer Steven beclaegde sich van Sebastiaen Pieterssen, schoolmeestere, van dat hij zijn kindeken, dat hij met hem besteeft hadde, al te onredelick ende onchristelick ghehandelt hadde, waerof het een groote ziecke ghecreghen heeft, — versouckende dat Sebastiaen hierof beteringhe doe ende doncoste van meesteren betaele. Zecht, dat hij Sebastiaen hierover anghesproken heeft, ende hem

Rutgher Steven
 contra Sebastiaen
 Pieterssen.

ghepresenteert, de zaeke bij mannen te laeten slissen, ter presentie van Hans Clarcx ende Gheeraert Artijs, maer hij wilder selfs nyet nae hooren. Es gheordonnert, dat Rutgheer zijne tuughen inbringhen ende Sebastiaen voor consistorien alsdan doe verschijnen.

Pieter de Bert, auderlinck, verclaerde, ende Hubrecht Elinck, oock auderlinck, tuychde, dat zij ghehoort hebben van de ghebueren, als dat Sebastiaen tkindt te midernachte ende tontijde onredelick ghesmeten heeft, ende daerover van etlicke broederen vermaendt gheweest.

Etlicke broederen
angheven angaen-
de de voorstellin-
ghe Ynghelramy.

Verschenen Jacob Saal, Franchois ende Jan Clercx, Jan Davelu, Gheeraert Artijs, Guillame Cocq, Jacob van Aeken, ende noch 4 of 5 andere broeders. Vertoochde Saal uut naeme van al:

Ten eersten, hoe dat int voorstellen Enghelramii d'orderinghe der Christelicke discipline van Jan à Lasco, hier van ouden tijden ghebruuct, niet gheobserveert hadde gheweest. Item, dat de dienaers zijnen naem, ende niet zijn zonden, hadden verclaert.

Ten 3^{en}, dat sij in de consistorie verschenen waren, om zijn feylen te wetene, ende dat men hemlieden versonden hadde an Enghelramum.

Ten 4^{en}. Zij hebben Enghelramum vermaendt, volghende de belastinghe van de consistorie, ende hij heeft hemlieden zijne andtwoorde ghegheven in 2 briefkens, die sij der consistorie presenteerden omme toverziene, ende daerinne te handelen tot behoudinghe ende niet tot verderfve. Versochten oock te ziene de sententie, die tCoetus over hem ghegheven heeft, want hij hemlieden wijs maect, dat dezelve inhoudende es saeken, die zeer teghen Gods Woordt strijden.

De consistorie heeft alvooren de broederen vermaent van huerlieden onordentlicheit ende lichtveerdicheit, datse de consistorie quamen beschuldighen, hoewel sij schoon gheprotestert hadden, dat sijt niet beschuldicherwijse gheseit hadden, — hemlieden vertooghende wat hueres officium was

in dese zaeke. Ende voorts, antwoordende up de anghehevende punten, verclaerde:

Up 't1^e, angaende de ordeninghe: dat de consistorie daeranne niet zo preciselick verbonden en es, want daer vele ordeninghen zijn int ordinantiebouck, die niet gheobserveert en worden in alle zaeken. Oock zo en was dordonantie, die zij voorwendden, niet ghebruuct gheweest in fol. 154. vele zaeken bij de voorgaende consistorie.

Up 't2^e: dat was bij den broederen niet warachtelick voortghestelt, want et contrarie blijft bij de afgehelesen forme van de voorstellinghe.

Up 't3^e: dat was oock zo niet als zij aangaven.

Up 't4^e: de consistorie heeft de scriften Enghelramy overzien, ende zecht, dat dezelve inhouden: eensdeels, van zijne ghewonelicke uuytvluchten, ende eensdeels, zaeken, daerinne hij der waerheit te cort doet.

Up 't5^e: de consistorie zal adviseren, ofse de sententie des Coetus voor de ghemeinte publiceren wil, of niet.

Ende voor een afscheet verclaerden de dienaren den broederen, dat se niet en verstonden, hoedatse mette voorstellinghe de ghemeinte tot revisituers van de handelinghe ende sententie stellende waren, opdat een yder van de saeke nae zijn verstandt zoude gaen oordeelen; want dat en waere gheen rechte ordeninghe, maer een ghewisse confusie ende werringhe, die oorsaeke gheven zoude van de ghemeinte gantz partijdich deen teghen den andere te maeken. Derhalfven vermanen de dienaers den broederen: datse haer schuldighe plicht beter ande voorseyde Enghelramum bewijzen zouden, — int corte anbringhen, watse met hem uutgherecht hebben volghende de vermaninghe, over 8 daeghen ghegheven an Jan Davelu, Renier Pastor ende andere, — ende zo Enghelram hem van onghelijck wil beclaeghen, daer zijn andere kercken, daer es de E. Superintendent, an dewelcke hij zijn doleance doen mach. Dat es de rechte ordene ende middele, ende

niet den guenen, die de anghevende broeders voorstellen, waarmede zij schijnen, selve kennesse van de zaeke te willen nemen, twelck hemlieden niet toe en compt, als voorseit es.

'sDonderdaechs 15^{en} February.

Tuychnis voor
Rutgheer Steven.

Mayken, huusvrauwe van Coenraad Janssens, uyt Zuudtwerck¹⁾, tuycht, dat se 8 daeghen voor Kersdach zach Sebastiaens huusvrauwe tkindt van Rutgheer steeken in eenen heemer met coudt water, metten eers ende voeten, ende gaf daernaer noch eenen oorbant²⁾ of twee.

Cornelis de Vos
ende zijn huus-
vrauwe bekeunen
haere schult.

Verscheen Cornelis de Vos ende Margriete van der Eertbrugghe, daervan ghementionert es fo. 126, verclarende, hoe dat se sich hadden laeten tsamen spreken in de ijnghelsche ghemeinte, overmidts datter gheen tijdinghe van Andworpen en quam, ende dattet hemlieden niet ghelegghen en was, zo langhe te verbeyden. De consistorie heeft se vermaendt van huere feylen, ende voornemelick Cornelis van zijnen lueghen; waervan zij beyden berau ende leedtschap betoonden ende haer schult bekenden; versouckende in de ghemeinte ontfanghen te mueghen zijn, ende belovende voortan stichtelijk te leven. Zijn belast Sondaege te verschinen, metten andworde, in de examinaetie des gheloofs.

Beste gheeft
Enghelrams schrift
over.

Ghelain de Beste gaf der consistorie een scriften, dat Enghelram hem hadde voor andtwoorde ghegheven, als hij hem vermaende.

Protestatie Gott-
fridi.

Also men dacten van de voorgaende dach las voor consistorie, nae costumen, ende ghecommen zijnde totte 2 fol. 155. besluyten angaende de Prophetie ende de Psalmen, zo protesterde D. Gottfridus daer jeghen, dat hij van anderen ghevoelen was, maer en wilde hem jeghens de consistorie niet opposeren. Ende eerst angaende het naelaeten der Prophetie, zo men hem zulcx opleyde, hij zoudt nae-

1) Southwark. 2) Oorbant of Oorwant: klap.

commen. Ende angaende de Psalmen, hoewel hij oock contrarie ghemelt, nochtans zo men de ghemeinte daermede voorderen conde, hij en wildet niet teghen. De gantsche consistorie verclaerde hierjeghens, dat hij zijnen voyx int beslyt absolutelick gaf totter veranderinghe der Psalmen.

Verschenen Lucas Mayaert, Clement van Driessche, Lucas d'Heere, Joannes Moyenss^{ne}, Franciscus Marguinas, Angaende de voorstellinghe Enghelramy. vertooghende, hoe se te samen Ynghelramum vermaendt hadden, ende met hem ghehandelt hebben volghende de voorstellinghe. Ende zulcx alsse met hem uuytgherecht hebben, dat hebben sij bij scrifte vervatet, twelck zij der consistorie overleveren.

Beclaechden sich de voorseyde broederen van datter etlike andere waren, als: Jacob Saal, Claude Dotignys ende haere complices, dewelcke versamelinghen houden, ende Enghelramum schinen voor te stane jeghens de consistorie, waeruuyte vele twisten, factiën ende tweedrachten ontstaan onder de gantsche ghemeinte. Ende niet alleene versamen den zelve personen in de kercke, maer oock buuten op straete, ghelijck zij, vertoonders, Sondaeghe avondt zeer laete selve ghezien hebben. Dit zelve tuychde oock Arendt de Costere warachtich te zijne, ende vermaende se te scheyden, om de ijnghelsche gheen erghernesse te gheven.

Marguinas beclaechde sich, dat Enghelramus hem weder voor de broederen beschuldicht hadde van den Uria'sbrief, ende begheert daerom een eynde ghemaect thebbende van de zaeke.

Tobias de Bey, weduwaere, ende Agnees van der Poest, Huwelicke. versoucken sich ten huwelick te begheven. Agnees begheerde huer ter ghemeinte te begheven. Huer vaedere, Adriaen Verpoest, verscheen mede ende consenteerde int huwelick. De dienaers hebben haer versoek verwillicht ende belast Agnees, Sondaeghe in de examinaetie te verschinen.

Angaende de voor-
stellinghe Enghel-
ram.

Verschenen wederom Saal, Dotignys, Lamoot, Togghe, Clercx, Artys, Pieter de Bert; begheerende, dat de zaekē Enghelrami tot Godlicken ende Christelicken eynde mochten ghebrocht werden.

Ende onder anderen differentie, diese zeer vele hadden metter consistorie over desen handel, verclaerde Saal, dat hij niet voor recht achtete, dat de Coetus finale sententie gesproken hadde over Enghelrams boucxken. Achtete oock, dat den Coetus zulcx niet en vermochte, noch oock daertoe gheautorisert es, ten waere dat men dautorisaetie toochde.

Item, ten was hemlieden niet ghebleken, noch van Enghelram, noch van ons, dat Enghelram wederspannich, hartneckich ende onghehoorsaem zij gheweest.

Item, ten was gheen manieren, sodane clausen bij te voughen, als de consistorie achter de schultbekenninghe Enghelrami ghevoucht hadde, te wetene: „als dat se niet different en waren met Enghelramo”. Lamoot zeyde angaende den Coetus: „dat de consistorie zeer qualick ghedaen hadde etc., datse der ghemeinte sodane een jock up den hals hadde ghelecht, ende deselve ghebracht onder de slavernye des Coetus”. Alle dese beschuldighen ende bezwaringhe zijn eensdeels mondelinghe beandwoordt ghe-
fol. 156. weest, ende zal de consistorie tzijnder tijdt noch breeder daerup letten.

Voorts, zo was hemlieden de forme der schultbekenninghe voorghelesen, ende ghevraecht: „ofse bevonden dat Enghelrams leere daerbij gecondempnert was? Ende so se zulcx niet en bevonden (ghelijck se verclaerden dat: neen), dat se sich te vreden houden soudē”.

Huwelick.

Nicolas de Cueninck ende Janneken Rombout, weduwe van Adriaen Vermote, versochten sich ten H. Eestande te begheven. Janneken begheerde haer ter ghemeinte te begheven, ende voor haerlieden uuytroupinghe begheeren tghemeyne ghebet Sondaeghe naestcommende. De consistorie heeft haer versouck verwillicht.

Sebastiaen Pieterssen es vermaendt gheweest over de zaeke, teghen hem anghegeheven over 8 daghen bij Rutgheer Steven. Hij ontkende tkindt onbehoorlick ghehandelt thebbene, anders dan int coutd water ghewasschen. Ende alst van sijnent ghinck, zo was het fray ende ghesont. De consistorie vermaende hem, met zijn partie te vereenighen ende versoenen.

Vermaninghe an
Sebastiaen Pieters-
sen.

Verscheen Jan Enghelram, ende versochte, men soude zeker zijn scrift anveerden ende tzelve overlegghen in de handelinghe zijnder zaeke. De consistorie heeft de saeke verdraeghen tot Saterdaeghe na noene.

Enghelram pre-
senteert een scrift.

Saterdaechs 17^{en} February extraordinaire.

Enghelrami scrift wierdt ghevisitert. Ende anghezien hij bij tzelve scrift beschuldighende was de consistorie ende den Coetum van onrechtelick in zijn zaeke, ende voornemelick in de suppressie zijns boucxkens ghehandelt thebbende, zo men bij de ghesublinierden woorden ende redenen zijns scrifts, sien mach, — zo es besloten gheweest, sanderdaechs der ghemeinte an te gheven, dat een yder voor hem den Heere zoude willen bidden etc., ende dat men daerof een formeken maeken zoude, twelcke eenen auderlinck belast was.

Dit staet in de
acte van Donder-
daghe.

De Enghelramo.

Tguene dat hier meer toe dient tot dese acte, dat staet fo. sequenti, suo titulo.

Ynghelram was ghevraecht in dese handel, of hij bij zijn scrift persisterde. Hij andtwoordde dat: jae. Was hem gheseit, dat de consistorie met hem voor dit mael ghedaen hadde, ende dat hij wel henen gaen mach. Versochte Enghelram noch eens de forme van schultbekenninghe, alzo die ghemoderert was, te ziene, ende met een keersse in eenen houck van de kerkce, presentibus D^{no} Gottfrido en eenen auderlinck of twee, te examineren. T'es hem toeghelaeten gheweest. Alzo hij dienvolghende met Gott., Thomas Soenen ende Jan de Cue-

ninek besich was, quam Mr. Jans Saal, Jan Lamoot, Claude Dotignys ende anderen, versouckende een woorden te mueghen spreken. Dat was: „Broeders, ghij zijdt hier besich met Enghelram, om de forme te teekenen; zo protesteren wij daer jeghen, dat wijt niet en houden voor goedt, want tes onse cause, ende men doet ons ongelijck, ende wij willen de sake verandtwoorden.”

Sondaechs 18^{en} February 1571.

Besluyt angaende
Enghelramum.

Een van den auderlinghen hadde een cleen formeken ghestelt, in de manniere naervolghende: „Christelicke Broeders ende Zusters! Dewijle onse broeder Jan Enghelram, die uwer L. over 14 daeghen voorghestelt es gheweest, noch al wech blijft, persisterende in zijne ongehooorsaemheit, tot groot leetwesen ende bedroefnesse van den dienaren, so heeft de consistorie voor goedt anghezien, uwer L. an te gheven, eer men totte tweede voorstellinghe compt, dat een yder neerstelick den Heere voor hem wilt bidden, opdat Hij hem zijn herten opene, ende waere ende onheveynsde kennesse gheven sijnder feylen, opdat hij deselve, alzo recht insiende, boeten en beteren mach, ende also Gode ende zijne ghemeinte haere behoerlicke ghehoorsaemheyte bewijzen, ende niet langher wijs
fol. 157. blijven in zijn eyghen ooghen.”

De voorseyde forme wierdt bij de andere auderlinghen ende predicanten, in de kerkke zijnde, ghelesen ende gheaprobeert, ende overzulcx D. Gottfrido in handen ghegheven, om af te lesen naer zijn predicaetie. D. Gottfridus anveerdet scrift, maer en las het niet af, noch en maecte van Enghelramo gheen mentie in zijn ghebet. De consistorie, hierup vergaederende terstondt nae de predicaetie, heeft Gottfridum afgevraecht de cause van sodane naelaetinghe. Hij andtwoordde, dat hij tscrift niet hadde connen bequamelick lesen, ende voorts, dat hij int gene-

rale ghebeden hadde voor de zwaricheit, die in de ghe-meinte was, datse mocht nederghелеcht worden. Zeyde oock: „al hadde hijt scrift bequamelick connen lesen, zo zoude hijt niet ghedaen hebben, omdat het streedt teghen zijn consciëntien. Want Enghelram hadde hem een scrift in de handt ghegheven, om mette consistorie te communicieren, twelcke hem zo billick dochte, als dat men ten onrechte hem zoude beschuldicht hebben mette voorseyde forme”. Hierjeghens es geprotestert gheweest bij de consistorie, om tziijnder tijdt te ziene of Gottfridus rechtelick hierin ghedaen heeft.

Nae middach.

Pauwels de Cueninck, daervan breeder bescheet es in ^{Schultbekennin-} 2, zo 3 acten, beghinnende van fo. 145, es vermaendt ghe. gheweest van erchelick dronckenscap buuten ende binnen huuse an hem ghespuert, ende van ongheschietheit van leven. Hij bekende zijn schult, ende was oock te vreden zulcx opentlick te doene voor de ghemeinte; twelck de dienaers gheordonnert hebben Sondaeghe te gheschiene, met benoeminghe zijns naems sonder jaewoordt.

Jan Godtscaleck, Cypriaen de Rijcke, Adriaen Ghijselen, Bastiaen Huekens, vertoochden, hoe Enghelram over 14 daeghen voorghestelt hadde gheweest. Ende, dewijle het nachtmael anstondt, ende dat mer hedent niet afghehoort en hadde (hoewel nochtans D. Gottfrido daervan last ghegheven was in de stoel, zo zij verstaen ende eensdeels ghezien hebben), zo was huerlieden begheerte te wetene, hoese hemlieden in dese deele te draeghen hebben met Enghelramo, ende of hij boetveerdich es of niet. Was hemlieden gheantwoordt, dattet besloten hadde gheweest zeker briefken te lesen van den stoel; maer overmidts zeker zwaricheit, die D. Gottfridus ghepretendert heeft, zo heeft hijt niet begheert af te lesen; waervan hij zijn

fol. 158. verclaringhe ghedaen heeft an de consistorie, dewelcke met hem daerover handelen zal tsijnder tijdt.

Actum 23^{en} Februari 'sDonderdaechs.

Schultbekennin-
ghe Raesvelt.

Hans Raesvelt es vermaendt gheweest van beganghen dronckenscap ten diverschen stonden, waerover dickmael clachten ghebracht zijn gheweest. Hij bekende zijn schult, ende was te vreden nae te comen zulck als de consistorie hem zoude uplegghen. Es gheadvisert: dat hij Sondaeghe opentlick schultbekenuinghe doen zal, met be-noeminghe zijns naems ende beandtwoordinghe met een jaewoordt; ende voorts thuus an alle de guene, die hij gheërgert heeft.

Weduwe Pruet
beclaecht Pieter
de Pruet.

Barbele, weduwe van Jan de Pruet, beclaechde huer van Pieter de Pruet, hueren zwagher, van zeker onghelick, dat hij huer zoude ghedaen hebben angaende de successie van Jan de Pruet, d'oude, huerlieder vaedere. Pieter, hierup ghehoort, seide dat hij bereyt was, staet te maeken van de goederen van den overledene ende voorseyde weduwe toe te legghen, zulck als huer toe quam. Hiermede was de weduwe te vreden.

Uxor Bauwens
doet schultbeken-
ninghe.

Mayken, huusvrauwe van Joos Bauwens, presenterde huer voor consistorien, om boete te doene ter cause van zekeren val, zo men zien mach in de acte van huëren man, bescreven fo. 126. Ende brachte voor tuyghen Gooris de Meyere ende Lieven Moeraert, van Ghendt, dewelcke attesterden als dat se wel wisten, dat Mayken te Ghendt versoent was mette secreete ghemeinte, ende gaven redene van huerlieden wetenscap. Es gheadvisert: datse opentlick haer schult bekennen zal Sondaeghe naestcom-mende, ende met een jaewoordt andtwoorden, zonder dat mense annemen zal, zo men ghewonelick es, overmidts datse alreede in de ghemeinte Christus anghenomen es, waer-van men verclaringhe doen zal in dese schultbekenninghe.

Angaende de zaeke van Guillame Cocq, de consistorie heeft overzien dacten, hiervooren foliis 142 ende 145 ende 146, metghaders zodane briefven ende bewijssen, als hij overgheleit hadde, — ende heeft hem voor sententie gheheven als hiernaevolcht:

Sententie angaende de saeke Guilleny Cocq.

„Guillame, broeder, ghij hebt gheseit dat de leere verloren hadde gheweest, ende nu ghevonden es, waerinne ghij qualick ghedaen hebt; want ghij behoordet de vermaninge der consistorie anghenomen thebbene, die u vermaendt tot vrede ende stillicheit. Voorder, angaende u prueve van tuyghen ende briefven, die ghij inghevoert hebt, zecht de consistorie, dat die inpertinent ende onpropoostelick es, ende vermaendt u anderwarf tot vrede ende stilheit. Oock zo vermaendt se u, dat ghij qualick ende onchristelick ghedaen hebt, den 11^{en} February, met te zegghen teghen de dienaers in consistorien: „Paus, Paus”, als ofse pauselicke tyrannie ghebruecten, als se niet juustenaewen zin handelen.

Guillame bekende hiervan sijn schult, ende versochte ten surpluse acte van dies voorseyt es. De consistorie andtwoordde: datse daerup tzijnder tijdt delibereren **fol. 159.** wilde.

Govaert Poortman, die der ghemeinte voorghestelt es gheweest den 23^{en} July lestleden, zo men zien mach fol. 97, verschien voor consistorien met Ynghelbert Kempen ende Jan Pieterssen, die belast hadden gheweest acht te nemen up tleven van Govaert, ende tuychden, datse ghezien hebben, dat hij hem eerlick in dese tijdt van prueve ghedreghen heeft; versouckende ghesaemdelick, dat Govaert zoude toeghelaeten zijn ten avontmaele. De consistorie, up de zaeke gheadvisert hebbende, heeft hem anghenomen ende toeghelaeten; behoudens, dat hij openbare schultbekeninghe doe, met beandtvoordinghe van een jaewoordt; twelcke hij beloofde te doene.

Schultbekennin-
ghe Poortman.

Actum 24^{en} February Saterdaechs.

Ebe, weduwe van Rems Juyt, heeft beloofd, certificatie te bringhene van huer voorgaende leven, over zee gheleedt. Ende, zo men metter waerheit bevonde, datse culpable ware van eeneghe boose stucken, als tooverie of dierghelicke, oft datse om sodane cause publicque schande gheleden hadde van de hueverheit, so beloofitse openbare boetveerdicheit ende satisfactie te doenen. Hierup es zou gheadmitterd ter ghemeinte, ende te mueghen trauwene.

Angheven der
diakenen

De diakenen verschinen nae costume, ende doen etlicke van hemlieden zeker vraeghen an de consistorie. Togghe doet zeker vraeghen, bij scriften ghestelt.

Andwoorde der
consistorie.

Up alt welke gheandtwoordt wierdt bij de consistorie, als hiernaer volcht:

Ten eersten, angaende de Prophetie, datse niet gantsch afgheset, maer om ghewichtighe oorsaeken voor eenen tijdt ghesuspendert es.

Ten tweeden, angaende Ynghelram was hemlieden gheandtwoordt, als Sondaeghe lestleden Jan Godtscaleck ende etlicke andere, fo. 157.

Togghe wierdt gheandtwoordt: up 't1^e article zijns scriftes, dat hij onrechtelick beschuldichde de procedure, an Ynghelram ghebruyet, ende voorts d'ordonnantie van tCoetus, dewijle de Coetus bij den Superintendent gheauthorisert was.

Up 't3^e: de consistorie was wel te vreden, dat hij desavouerde daecte van den 4^{en} February, daer de diakenen angaven van de Psalmen Datheny. Beste en Davelu versochten oock gheteekendt thebbene, datse in dat angheven der diakenen niet verwillicht en hadden. Ende up 't2^ede van de Prophetie was gheandtwoordt als te vooren.

2^e Voorstellinghe
Enghelrami.

Jan Enghelram hadde der consistorie een ghescrifte ghedaen presenterende bij D. Gottfridum, in daten 21^{en}

February. De summa daervan was, dat hij bereet was nae te commen sodane schultbekenninghe, als hem de dry kercken hadden voorghescreven, salvo, dat daarmede der heylsame leere ende der waerheit, in zijn schrift vervatet, gheen prejudicie en gheschiedde. De consistorie, up de zaeke gheadvisert hebbende, heeft besloten, de tweede voorstellinghe te doene als morghen, ghemerct, dat Enghelrami schrift niet dan een uuytvluht en was. Want hij niet en conde bewijssen, dat de schultbekenninghe eenichsins der leere ende waerheit te cort dede; zij en was oock niet ghefondert up eeneghe leere, maer alleenlick up **fol. 160.** onghehoorsaemheit ende wederspannicheit jeghens de consistorie ende den Coetum bewesen, ende up lasteringhen ende onrechte beschuldighen.

De forme van voorstellinghe gheproiectert wesende, ende bij de gantsche consistorie gheapprobert, es aen D. Gottfrido voorghehouden gheweest, die sanderdaechs prediken moest. D. Gott. protesterde, dat hij se niet nuytlesen conde, want se teghen zijn conscientie street. Derhalfven es gheadvisert gheweest, de diakenen weder in te roupen ende hemlieden de zaeke voor te houden, om huerlieden advys hierup thebbende. De zaeke vertoocht zijnde, huerlieden advys ghedrouch, dat de minister, wiens keer het was te prediken, schuldich ende ghehauden was tbesluyt der consistorie te vulcommen, al wast dat hij van contrarien advyse was, ten waere hij claerlick betoonen conde, dat de consistoriebesluyt uitdructelick teghen Gods Woordt strede. Togghe ende Davelu, diakenen, en stemden hierin niet metten anderen. D. Gottfridus heeft eyndelinghe verclaert, dat hij de forme aflesen zoude met zeker protestaetie, die hij dede voor den diakenen, dat hij de gantsche procedure van den zaeke van den eersten beginne ghedesadvouert hadde ende noch dede.

Waren voor consistorien ontboden: Saal, Lamoot, Dostignys, Clercx, Artys, ende ghevraecht, ofse persisterden

Handelinghe ende
anghevinghe van
Saal ende andere.

bij sodane oppositie, alsse anghegeven hadden den 17^{en} February, teghen de schultbekenninghe Enghelrami, fo. 157, ende voorts bij sodane wedersprekinghe, als zij teghen de ordeninghe des Coetus ghedaen hadden den 15 February, fo. 155. Gaven voor andtwoorde:

Eerst, angaende doppositie, dat die qualick verstaen hadde gheweest; want huerlieden zegghen was dit: zo Enghelram dese schultbekenninghe zoude annemen, zo dynct ons, dat wij daarmede bezwaert zouden zijn, angaende de leere des boucxkens.

Ten tweeden, verclaerde Lamoit, dewijle daer noint zulcke ordeninghe hadde gheweest (als dat men in de plaatse van de consistorie ende voor den Superintendent, de broederen voor de dry kercken zoude betrocken hebben, gelijk men nu doet) dat zulcs een jock es, stellene nietmin sijn advies onder beter.

Voorts, zo gaven de voorseide broederen an etlicke zwaricheden, daervan zij van der consistorie begheerden vuldaen te zijne.

Eerst: zo achteden sij, dat de eerste voorstellinghe Enghelrami streed teghen Gods Woordt ende onse orden der discipline; want Enghelram met verscheiden scriften altijts schult te bekennen angheboden heeft, ende de consistorie heeft hem voorghestelt als hartneckiche rebel ende wederspannich.

Ten tweeden: de consistorie hadde hemlieden verclaert den 11^{en} Februari, dat de schultbekenninghe nae Enghelrami eyghen versouck ghemoderert was, ende den 15^{en} ditto verstonden zij, als dat de consistorie de veranderinghe of moderaetie zelve ghedaen hadde naer haere conscientie, uuytghenomen 2 of 3 puncten, diese niet

fol. 161. veranderen en conde.

Ten derden: de consistorie hadde Enghelram ghedronghen, up peyne van excommunicaetie, den Coetus zich te onderwerpen, denwelcken hij nochtans gheen ghehoor-

saemheit schuldich en was. Item, etlicke in den Coetus hadden sich partiën bewesen teghen Enghelramo.

Ten vierden: hoewel hij hem ten letsten onderworpen heeft den Coetus, zo heeft hij nochtans zijn behoorlick verificatie niet mueghen inbringen.

Ten vijfden: Enghelramus heeft zijn scrift secretelick ghescreven, ende ghijlieden (Sc. consistorium) hebbet openbaer ghemaect.

Ten zesden: de dienaers hebben niet alleene Enghelram in quade suspitie ghebracht, maer oock hemlieden, anghevers, midts dattet boucxken verboden es, up beschuldighen van valscher ende papistigher leere, twelcke zij te voeren, in dienste sijnde, gheapprobert hadden.

Up al dese heeft de consistorie dach ghenomen, om te andtwoorden ter naester gheleghentheit.

Actum 'sDonderdaechs 1^{en} Marty.

Ghelain de Beste verclaerde last thebbene van Loys Thiery, bij gheschrifte der consistorie te kennen te gheven, als dat hij hem opposerde teghen tsinghen van de Psalmen Datheny; versouckende daerteghens ghehoort te zijne door den E. Superintendent. Hij presentert Togghe ende Pastor als ghetuyghen.

Oppositie Thiery
teghen de Psalmen.

Willem Proost, van Valckenborch, ende Mayken, weduwe van Pieter Verelst, zijn verwillicht te huwene. Willem hadde an zijn vrienden ghescreven, maer gheen andtwoorde ontfanen. Daer was tuychnis van zijn vroom leven, ende dat hij hier omtrent 5 jaren ghewoondt hadde. Hij be-
loofde sodane straffe te onderstane, als men hem zoude oplegghen, zo verre daer eeneghe zwaricheit over hem quame ende bleke, waerduere thuwelick verachten mocht.

Huwelick.

Adriaen Verbeke, van Steenweick, weduwaere, ende Susanna Happaerts, weduwe van Jan de Roze, zijn verwillicht te huwelicken.

Idem.

Idem. Laureins Thomassen, van Venlo, met Juyt, weduwe van Pieter Janssens, zijn verwillicht te huwelicke. Men zal Sondaeghe een ghebet doen, ende binnen 8 daeghen daernaer de 1^e uytroepinghe.

Enghelram. Verscheen Jan Enghelram, versouckende, in presentien van etlicke broederen, van zijnder zaeke te mueghen spreken, om tot een Godtsalich eynde te mueghen commen. Was hem gheandtwoordt, dat de dienaers sich beneerstighen wilden Saterdaeghe of Sondaeghe, ende daerover sodane broedren laeten commen, zo uyten diakenen als andere, als zij onpartijlich zullen achten. Repliceerde Enghelramus, dewijle hij nu anders niet hebben conde, hij wilde wel verclaren wat zijn meyninghe was, ende las een scriftken, twelcke de consistorie anveerde, om Sondaeghe daarvan te handelen, als voorseyt.

Bryet versouct ghelt. De weduwe van Pieter Bryet versocht betalinghe van de soeme van 15 ~~fl~~ sterl., diese over 8 of 10 jaren der ghemeinte zeyde gheleendt thebbende, ende waervan zou een handtschrift hadde van de auderlinghen ende diakenen. Was huer gheandtwoordt, als tanderen tijden, datse toespreken mocht, die huer cedulle gheteekendt hadden, dewijle dese consistorie niets van de zaeke en wiste ende
fol. 162. huer de schult niet anne en ghynck.

Sondaechs 4^{en} Marty.

Enghelram. Also 'sDonderdaeghe lestleden gheadvisert was van der zaeke Enghelrami te handelen, in presentie van den diakenen, so zijn dezelve als hedent in consistorie ontboden, tsamen met Enghelramo. Denwelcken de consistorie wederom int langhe vertoont heeft zijn feylen ende ergher- nesse, bij hem begaen, ende met zijnen scrifte van den 20^{en} July, hem te dien eynde wederom voorhoudende in effecte dezelve vermaninghe, die hem ghedaen was ten huuse van Anthony Pouchel, bij den ministers ende etlicke

auderlinghen van den dry kercken, den 5^{en} Decembre lestleden, metsgaders de bijsonderste punten vuyt zijne voorseide scrifte van den 20^{en} July, daerover de censure ghegheven es gheweest.

Enghelramus wilde sommeghe stucken verschoonen ende verdedighen, doch hij bekende dat hij hem mesgrepen hadde in etlicke, ende gaf goede hope, dat hij zijn schult bekennen ende der ghemeinte Gods ghenouch doen woude; versouckende copie van de tweede voorstellinghe ende van de schultbekenninghe, hem eertijts voorghehouden.

Hierup es hij belast gheweest wat te vertrecken. Ende daerentusschen es den diakenen afghevraecht gheweest int bijsonder, wat hemlieden dochte van de handelinghe, of Enghelramo zijne feylen niet ghenouchsamelicke anghewesen zijn gheweest, ende of hij de schultbekenninghe, hem bij den dienaers voorghehouden (dewelcke aldaer ghelesen wierdt), niet en behoorde nae te commen.

Andtwoorden de diakenen, namelick: Cubus, Beste, Bauters, Verhiele, Huerebloq, Clercx, Davelu, As, dat jae. Togghe suspenderde zijn oordeel; doch naederhandt, ghepressert zijnde van zijn metbroeders, andtwoordde: zo verre in de schultbekenninghe vuytghelaeten wierde de mentie, die van tbouccken ghemaect wordt, dat hij metten andere stemde. .

Ende up tgeven van de versochte copie van de schultbekenninghe was besloten, bij de pluraliteit der voysen int generale, dat men gheen gheven zoude.

Enghelramus was voorts binnengheroupen; ende ghevraecht of hij de schultbekenninghe naecommen wilde. Antwoordde, dat hij persisterde bij zijn versouck van copie thebbene, ende zo zoude hij alsdan Donderdaeghe zijn absolute andtwoorde bringhen.

De copie was hem ontsent, maer was hem lecture ghesconsentert, zo dickmael als hij wilde, die hij mocht commen haelen ten huuse van Fremault, scrivere van de consistorie.

Ende alzo es men ghescheyden, dewijle het na den 8 hueren in den avondt was, — verwachtende een absolute peremptorie andtwoorde van Enghelram jeghens Donderdaeghe naestcommende.

Actum 8^{en} Marty 'sDonderdaechs.

Marguinās.

Franciscus Marguinās versochte, dat dē consistorie een eynde maeken woude van der zaeke, bij Enghelramo teghen hem anhegheven, nopende den Uria'sbrief; ende versochte oock etlicke copien te mueghen hebben, die Enghelram in die zaeke overghegheven hadde. Was hem gheandwoordt, dat men ter ghelegheuer tijdt daarvan eynde maeken zal; maer van de copien te gheven was niet gheraeden.

Enghelram.

fol. 163.

Enghelramus verscheen ende vertoonde, hoe hij niet wel te vreden was, dat hij de copie van de schultbekenninghe niet hadde moghen hebben. Voorts, hoe dat hij dezelve ghelesen hadden ten huuse van Fremault, zo hem gheacordert was. Ende hij bevandt hem bezwaert in 2 puncten, namelick: datter staet, datter erghernessen om zijn boucxken gheschiedden; ende voorts, dat hij vele Godtsalighe mannen ten onrechte beschuldicht heeft. Hij heeft hierbij ghevoucht de redenen van zijne bezwaringhe, die de consistorie insouffissant achtete, om eeneghe veranderinghe te doene, allegierende daertoe contrarie redenen.

Eyndelinghe gaf Enghelramus weder een scriftken over; waerop hem gheandwoordt wierd, dat de consistorie bleef bij huer voorgaende besluit, dat bij de diakenen oock Sondaeghe lestleeden gheconfirmert was. Hiermede es Enghelram niet te vreden gheweest ende es henen ghegaen.

Daer wierdt besloten, dat men de zaeke wederom voorhouden ende communiceren zal metten diakenen Sondaeghe naestcommende. Voorts was D. Gottfrido ghebeden, Enghelramo t'zegghene, dat de consistorie hem copie presenteert te gheven, onder den zeghele, van de 2^e voorstellinghe

ende van de schultbekenninghe, zo verre hij dezelve naecommen wilt; ende dat, om hem te voorziene van sodane cautie als hij verheysschende was in zijn letsten schrift, maer en was van zinne niet eeneghe breeder cautie te gheven.

Actum Sondaechs 11^{en} Marty.

Verschenen de diakenen, binnengheroupen zijnde, Sc. Nopende de zaake Enghelrami.
 Pieter Bauters, Willem Togghe, Willem Bogaert, Melchior van As, Gillis Hielen, Joannes Cubus ende Gillis Huerblocq. Men verclaerde hemlieden, hoe dat, volghende tbesluyt met hemlieden over 8 daghen ghemaect, Enghelramus toeghelaeten hadde gheweest, de schultbekenninghe te lesen, ende wat hij daer up Donderdaeghe in consistorien hadde anghegheven, ende met wat argumenten men sijne allegatien wederleit hadde etc. Verclaerde oock D. Gottfridus, wat hij hem vuyten consistorie bevel ghepresentert hadde angaende de copien van de 2^e voorstellinghe ende forme van schultbekenninghe; hoe dat Enghelram daerup gheandwoordt hadde: hij en conde met simple zulcke copien, sonder breeder verclaers, niet vernocht wesen, indien hij deselve forme zoude naecommen; want dezelve forme, so se nu nae de 2^e voorstellinghe bij hem gheconfirmert zoude worden, hielt etlicke stucken in, die met dinhoudt der 2^e voorstellinghe strijden.

Als over dese stucken vele argumenten gheshouden waren tusschen D. Gottfridum ende de consistorie, de diakenen, alles ghelooft hebbende, ende ghevraecht, wat hun dochte, andtwoordden, dat sij niet en bevonden, dat om sulcke argumenten, noch d'anbiedingh Enghelrami, yet behoorde verandert te zijne van de voorgaende handelinghe, oft naeghelaeten te worden, — also voort te varen. Dan Willem Togghe verclaerde, dat hij de saeke also niet en verstondt, meenende onder andere, men behoorde de mentie van

tbouccken in de forme vuyt te laeten. D. Gottfridus achtete oock dat Enghelrami aanbiedinghe niet onbillick was, vermanende de consistorie, zoot met veranderinghe etlicker woorden te doene was, dat men hem daerin accomoderen zoude. Es vuytghestelt van desen saeke breeder te han-
fol. 164. delen tot Donderdach.

Actum 'sDonderdaechs 15^{en} van Maerte 1571.

Angaende Ema-
nuel.

Verschenen, ten ontbieden van de consistorie, Jacob Saal, Jan Enghelram, Claude Dotignys ende Franciscus Marguinas. Hemlieden wierdt vertoocht, hoe dat Emanuel Demetrius, eertijts bij dese ghemeente afghesneden om zeker cause, spruutende vuyten zaeke Hamstedii, wel van over een jaer ten vele ende verscheyden stonden versocht hadde, mette ghemeinte te versoenen, zo men zien mach bij diverse voorgaende acten; ten welcken eynde hij zeker scriften hadde overghelevert an consistorien, daerinne hij zeyde vervatet te zijne den handel van de zaeke. Nu, dewijle sijlieden auderlinghen gheweest zijn ten tijde van de voorseyde excommunicatie, zo begheerde de consistorie van hemlieden wel te wetene, ofse eenich breeder bescheet scriftelick oft anders hadden, dan de consistorie alsnu onder haere hadde, ende die de voorseide Emanuel der consistorie overghegheven hadde, dwelcke hemlieden aldaer voorghelesen wierden.

Voorts, wat eyghentlick de oorsaeken ende causen der excommunicatie waren, ende om wat cause de presentatie, bij Emanuel metten zijnen angeboden, niet anghenomen zijn gheweest, omme, dit zelve al gheweten, alsdan bij de consistorie te delibereren, watse nae God ende Zijn Woordt in de zaeke te doene heeft.

De broederen gaven voor andtwoorden, voor zo vele hemlieden anghijnck, die jeghenwoordich waren, dat de afsnijdinghe gheschiedde, om zijn qualick spreken, overscrivinghe over zee, turberen ende afsonderen van de ghemeinte,

ende dat hij niet wilde bekennen, dat Adrianus gheleert hadde ende ghesustinert zodane dwalinghe, daeromme hij te vooren gheëxcommunicert hadde gheweest; zeggende oock, dat men onrechtelick met Adriano ghehandelt hadde. Ten surpluse, dewijle dattet wel 10 jaeren of bet gheleden zijn dat den excommunicatie geschiedde, zo refereren zij hem totten scriften hemlieden ghetoont, ende tot het memoriaelboucxken van Petro Deleno saligher, met verclaerende, gheen ander scriften oft bewijzen van de zaeke thebbene. Dan Franciscus zeyde, hij hadde etlicke copien, die hij beloofde in te bringhen, zo hij ze vonde.

Daer es wederom langhe en vele ghehandelt met Enghelramo. Hij persisterde daerbij, dat de consistorie zeker verclaringhe doen zoude, opentlick voor de ghemeinte, in de schultbekenninghe oft nae dezelve, waerbij met clare vuytghedructe woorden zoude gheseyt ende verclaert wesen, dat de consistorie niet en hadde jeghen de leere Enghelrami, oft in effecte zo vele, als dat Enghelramus mochte ghepurgiert wesen van sodane beschuldighen van valscheit ende papistigher leere etc., als men hem eertijts van zijn boucxken naeghegheven hadde. Zo men zulcx doen woude, hij was bereet de schultbekenninghe te onderteekenen ende te verkennen Sondaeghe naestcommende; anderssins conde hijt geenssins ghedoen.

Enghelram.

De andtwoorde der consistorie was: dewijle men over gheen punten der leere met hem ghehandelt en hadde, also tzelve Sondaeghe 25^{en} Feburier in de 2^e voorstellinghe opentlick verclaert was voor de ghemeinte, dat sijn versouck onghefondert was. Derhalfven waren de dienaers gheenssins ghesinnet sodane verclaringhe te doene, die strecken mochte tot eeneghe quaede suspitie, oft oorsaeke gheven van erghernesse; vermanende hem met vele redenen tot ghehoorsaemheit ende aflegghinghe van sodane frivole versoucken. Doch Enghelramus heeft der consistorie menichfuldigh vermanenghe niet willen annemen.

fol. 165.

Actum Sondaechs 18^{en} van Maerte.

Huwelick.

Jacques de Cocq ende Margriete Smols, beyde van Ghendt, zijn beyde verwillicht te huwelicken ende versochten hare vuytroupinghe. Jacques affirmerde, dat zijn moeder, wonachtich te Brugghe, van grooten ouderdom al meest simple was ende lesen noch scriven en conste. De dochtere heeft noch vaedere, noch moeder, noch bestaende vrienden, daeranne zou huer ghehoorsaemheit zoude connen bewijzen. De dienaers, gheinformeert zijnde vanne eerlicke wandel ende conversatie van de voorseide personen, hebben haer versouck verwillicht.

Angaende Emanuel.

In de zaeke van Emanuel Demetrius es besloten, dat men hem op zal ontbieden jegheens Donderdaeghe, ende hem noch eens afvraeghen: of hij hem absolutelick ende zonder eeneghe exceptie oft reseruaetie wilt onderwerpen ende beloven nae te commen sulcx als de consistorie in de zaeke oordeelen ende goetvinden zal. Ende zo hij verclaert dat jae, zo zal men metten eersten de zaeke communicquieren metter franscher kercke, die voormaels oock over d'excommunicaetie gheseten heeft; ende voorts met huerlieden adjunctie adviseren, wat men breeder in de zaeke te doene heeft.

Actum 'sDonderdaechs 21^{en} Marty 1571.

Idem.

Emanuel Demetrius es verschenen, ende heeft voor andt-woorde ghegheven up de vraeghe, hem ghedaen, naevolghende den besluyte des letsten consistoriedaechs, dat hij naecommen wilde sulcx als de consistorie, met adjunctie des Coetus, in zijne zaeke goetvinden ende ordonneren zoude; hem absolutelick daeronder submitterende.

Sondaechs 25^{en} Marty 1571.

Enghelram.

Angaende de zaeke Ynghelrami, daer es als hedent

zeker verclaringhe ghedaen an de ghemeinte in wat standt dezelve es, in der manniere naevolghende:

„U. L. es wel kennelick, lieve broeders, als dat Jan Enghelram tweemaal der ghemeinte voorghestelt es gheweest. Ende anghezien tot noch toe U. L. niet verclaert en es, wat de consistorie nae de letste voorstellinghe met hem heeft uutgherecht, so eyst dat de dienaers, tot contentemente der ghemeinte, de ghelegentheit der zaeke ende wat sij met hem uitgerecht hebben, alsnu U. L. bij dese hebben te kennen gheven willen.

„Het is gheschiet, corts nae de tweede voorstellinghe, als dat Jan Enghelram een seker scrift in der consistorie overghebracht heeft, waerinne hij God danckede, dat de dienaers der consistorie in die letste voorstellinghe so vele hadden te kennen ghegheven, dat de sententie des Coetus, over hem ghegheven, die waere leere niet en prejudicierde, fol. 166. ende verhoopte derhalven, zo vele die andere stucken betreffende, dat hij metter consistorie daerinne wel lichtelick accorderen zoude. Ende versochte te dien eynde, dat hem (zo gheringhe het moghelick was) eenen dach mochte gheappointiert worden, om met de dienaers van zijn saeke te handelen.

„Twelck alles de consistorie verstaende, is zeer verblijdt gheweest, verhopende dat de zwaricheden tot eenen Godtsalighen eynde zouden ghecommen hebben; ende hebben hem, nae zijnen versoucke, eenen dach gheappointiert ende met hem van zijn zaeke verhandelt.

„Dan Enghelramus en heeft niet alleene vele ende verscheiden vuytvluchten voorgewendt, nae zijn oude wijze ende manniere van doene, maer is oock hierentusschen met sijne anhanghers an onse E. Superintendent ghegaen, ende heeftet door zijn onrecht angheven (namelick dat zijn zaeke een ghemeine zaak zoude zijn) soe verre ghebrocht, dat onse Superintendent de kennesse van de zaeke begeert te hebben, aleer men daarmede voortgaet.

„Vermanen derhalven der ghemeinte, zij wil duutcompst der saeke in stilheit verwachten”.

Angaende de Psalmen. Der ghemeinte es oock anghegheven gheweest angaende tveranderen der Psalmen, zulcx als hier nae volcht:

„Christelicke B. ende Zusteren!

„Alzo de dienaren der consistorie van der ghemeinte weghe van over langhen tijdt ernstelick anghesproken ende versocht zijn gheweest, om in stede van de Psalmen wijlen Jans Vuytenhove, saligher ghedachten, te mueghen singhen de Psalmen Petri Datheni, allegierende daertoe verscheyden wichtighe redenen.

„So hebben de dienaers up tzelve ernstich versouck dickmael ghedeliberert ende oock advys ghenomen metten diakenen ende andere personaigen van autoriteite. Ende zouden alsnu wel van de advijse zijn, de voorseyde veranderinghe toe te laeten, zo verre tzelve bequamelick gheschieden conde.

„Tot dien eynde hebbense U. L. willen adverteren ende weten laeten, zo daer yemandt es in de ghemeinte, die eeneghe wichtighe redenen achtete thebbene, waeromme de voorseyde veranderinghe niet behoorde te gheschieden, dat hij dezelve onthier ende Donderdaeghe avondt an de dienaers der consistorie overbringhe, omme alsdan een formael besluyt te maeken in de zaeke, bij also verre als daer gheen ghenoechsame redenen en zijn ter contrarien. Verclarende de voorseyde dienaers, dat sij tswijghen der gone die niet verschijnen en zullen, houden zullen voor consent ende toestemminghe.

„De dienaers hebben oock der ghemeinte ernstelick willen ghebeden hebben, dat also lief als hemlieden den standt ende welvaren derzelve es, zij insghelijcx hueren beleeftheit ende liberaliteit toonen tot opbringhinghe van

fol. 167. de zware lasten ende tachterheden derzelver, updat de

dienaers des Woordts betaelt mueghen worden van hueren zueren aerbeit, ende weten, waerup sij huerlieden huusghesinnen onthouden zullen. Anders den dienst ghescepen stont gantslick te vervallene, twelck de Heere verhoede!

„Daer zullen van den weke etlicke ghedeputerde omme- gaen, om den broederen, die alsnoch niet anghesproken zijn gheweest, huerlieden goetwillicheit af te vraeghen”.

Verscheen Franciscus Marguinas, ende bracht over in handen der consistorie etlicke copien, die hij hadde van der zaeke Hamstedii, om te zien of dezelve dienen mochten totter zaeke Emanuelis. Verclaerde voorts, hoe daer eenen consistoriebouck rustede onder Do. Gottfrido, daerin de acten van de zaeke Hamsteden vervaetet zijn, van welcken bouck hij Franciscus tanderen tijden dickmael versocht heeft inspectie thebbene, om zeker redenen hem daertoe porrende. Ende overmidts hij daertoe niet hadde connen gheraeken alsnoch, duer tweygheren D. Gottfridi, ende dat Gottfridus oock de consistorie denzelven bouck weygherende was, zo can hij hem voor gheen trouwe herder hauden; jae, so langhe hij zulcx blijft weygherende, zecht, dat hij niet weerdich en es zijn voeten up de stoel te stellen.

Marguinas

D. Gottfridus presenterde den consistorie den bouck te tooghene, verclarende datter gheen acten van de zaeke Hamstedii in en staen, twelcke, indient zo bevonden wierdt, zo zal Franciscus zijn schult bekennen van zijn onrechte ende onordentlicke beschuldiginghe. Franciscus was hiermede te vreden.

'sDonderdaechs 30^{en} Marty 1571.

Lucie, huusvrauwe van Jacob Verhaeghen, heeft tAndt- worpen ghevanghen gheweest ten huuse van den Marck- grave ende es daer ghedronghen ghesijn, in een camere te

Vermaninghe.

blijven, daer messe ghedaen es gheweest. Hierover es zou vermaendt gheweest, huer schult voor den Heere te beken-
nen, also verre ende breet als zou voor den Heere huer
daerin beschuldicht kende.

Angaende de
Psalmen.

Oppositie etlic-
ke broederen tot-
ten nombre van
8 of 9.

Franciscus Marguinas verclaerde ten voorleden consisto-
riedaeghe, dat hij als borghe onderteeckendt heeft voor
10 steerlinx an Loys Thiery, ter causen van tprenen
van de Psalmen. Nu, dewijle men dezelve Psalmen niet
meer synghen zoude, zo vreest hij dat Loys Thiery daer
vuyt oorsaeke nemen zal, om hem voor de voorseyde
somme oft een deel van diene an te spreken, ghemerct
dat hij pretendert groote schade ende tachterheden. Om
die oorsaeke ende gheen andere en can hij in de veran-
deringhe niet verwillighen, zo verre het hem annegaet,
tenzij dat men hem schadeloos wille ontheffen.

Verscheen Gheeraert Artys als hedent ende verclaerde
van ghelijcken als Franciscus ghedaen hadde.

Verschenen Claude Dotignys, Jan Clercx, Jacob Saal,
Jan Lamoit. Gaven an, hoe dat de oude Psalmen over
17 oft 18 jaren met privilegie ghedruct zijn; datse van
eenen vromen, Godtsalighen man ghemaect zijn, die wel
fol. 168. bekendt es; dat de ghemeinte daerup ghepast es ende die
vele van buuten gheleert hebben; dat de Psalmen Datheny
niet beter en zijn; dat het niet ghebruuckelick en es, so-
dane ordeninghe lichtelick te veranderen, tenzij om te
verbeteren; dat vele broeders bezwaert zullen zijn, die
nieuwe boucken zullen moeten gaen coopen; dat Loys
Thiery voor ons gheprotestert heeft, ende oock den Super-
intendent van der zaeke bescreven, die hem voor andt-
woorde ghegheven heeft, dat de veranderinghe der Psal-
msn sonder zijn consent niet gheschieden zal.

Dat alles vertooghen zij, ten eynde dat de consistorie
gheen veranderinghe toe en laete. Nochtans, zo de con-
sistorie hemlieden ontheffen wil van huerlieden tachterheden,
zo sullense daerjeghen niet segghen, ende Thiery zal oock

in sulcken ghevalle wel te vreden zijn, so sij achten. Maer, zo men hemlieden niet ontheffen wil ende evenwel voortvaren, zij zijn Denisen¹⁾ ende daer es goedt recht in Engelandt; zij verhopon, dat men hemlieden recht doen zal.

Hemlieden wierdt gheandtwoordt, dat de consistorie haerlieden redenen wegghen ende overdijncken zal, ende daerin doen, so se bevinden zal Christelick, nut ende stichtelick te zijne.

D. Gottfridus, ghevraecht naer zijn advys ende opinie, verclaerde, dat hij de veranderinghe der Psalmen in den grondt niet conste toestaen, noch voor recht houden. Dan nochtans en wilde de consistorie daerin niet teghen staen.

Jacob van Aeken
opposeerde hem
oock teghen tver-
anderen van de
Psalmen, met een
briefken, dat hij
an de consistorien
zandt, vol onghes-
chicte propoosten.

Lambrecht Pieterssen ende Jan Everaert gaven an, hoe de veranderinghe van de Psalmen zoude strecken tot prejudicie van den overledenen vromen man, diese ghemaect heeft; item, tot vercortinghe van etlicke broederen, die haer ghelt an de oude Psalmen te coste gheleit hebben ende daerover noch ten achter zijn.

Ghelein de Beste verclaerde, dat Loys Thiery niet comen en mochte dan binnen 14 daeghen; bidt daerom dat de consistorie wil acht nemen up zijn oppositie, die hij voortijts anghegheven heeft.

Sebastiaen Pieterssen versochte, dat hem toeghelaeten zoude zijn, boucken te mueghen venten voor de kerckduere, ghelijck anderen. Wierdt hem gheandtwoordt: zo verre hij consent hadde van de halle, dat de dienaers hem niet beletten wilden, zodane vrijheit te ghebruucken als andere deden.

Versouck Pieters-
sen om boucken
voor de kercke te
mueghen vercoo-
pen.

Sondaechs 1^{en} Aprillis.

Vacat om de controversie van Enghelram, voor den Cancelier hanghende, ende dat Gottfridus, met etlicke andere, de zaeken daer met hem ghenomen hadde.

1) Denizen, nog in het Engelsch gebruikelijk voor: een *genaturaliseerde vreemdeling*.

'sDonderdaechs 5^{en} Aprilis.

fol. 170.

Vacat.

Ut supra.

Sondaechs 8^{en} Aprilis 1571. Voor Paesschen.Besluyt angaende
de Psalmen.

Alzo daer onlancx zeker deliberaetien ghenomen zijn gheweest up het veranderen van de Psalmen Vuytenhovij, ende dat het bevonden es, datter zeer weynich zijn in de ghemeinte, als noemlick maer 10 ofte 12, die de voorscreven veranderinghe niet en begheeren, so hebben de dienaers goedt ghevonden, een deel broederen van de notablen der ghemeinte in consistorien tontbieden, om hemlieden voor te houden de redenen, anghegheven bij den voorseiden 10 ofte 12 broederen, daerduere zij in de veranderinghe der Psalmen zegghen, niet te connen verwillighen. Bovendien zo hebben de dienaers gheadvisert, de voorseide notablen voor te houdene ende af te vraeghen, bij also verre datse de redenen van de voorseide opposanten niet ghenouchsaem en bevonden, om de zaeke achter te houden, of zij oock zouden willen de consistorie helpen de handt houden, om de zaeke vuyt te voeren jeghen de voorseide opposanten, zo verre als sijlieden oft eenich huerer, de dienaren of eenich van hemlieden zouden willen arresteren ofte betrekken voor eeneghe weerlicke oft gheestelicke rechters, ende oock dooghen een yder zijn advenant van sodane costen ende interesten, als daer vuyt souden mueghen rijsen.

Maer eer anderstondt de consistorie in dese handelinghe ende deliberatie trad, zo heeftse D. Gottfridum Wingium ghebeden, hij wilde hem een weynich vuyt consistorien absenteren, dewijle hij in dese zaeken stemde metten opposanten, opdat alle zaeken liberalick, zonder eenygh quade suspitie mochten verhandelt worden; waerinne hij gheerne verwillichde.

Naer zijn vertrecken zijn in consistorien verschenen de naevolghende broederen, naemlick: Mr. Jan Oude Jansen, Jan Godscalck, Clement van den Driessche, Jacob Schudemate, Christiaen de Rijcke, Mr. Jan Moyenss^{ne}, Jacob Keyte, Jan Blommaert, Pieter van den Broucke, Pieter Frijoen, Mr. Jan van der Beke, Mr. Lucas Mayaert, Lucas de Heere, Lieven van Vijfve, Denys Valckaert, Gillis Zeghers, Tobias de Bijе, Gillis Huereblocq, Pieter Baueters, Melchior van As, Joannes Cubus, Willem Rouck, Gillis Verhieie, Marten van Peene, Michiel Corselis, Jan van Hautte, Guillame van den Bogaerde, Gabriel van Vijfven, Adriaen Happaert, Philippus Heindricx.

Alle dese broederen ghehoort ende verstaen de redenen bij den opposanten anghegheven, hebben eendrachtelick bestemt dat dezelve niet souffisant noch ghewichtich en zijn, om sodane een nootlick ende stichtighe zaeke, als es de anneminghe van de Psalmen Datheni in stede vande Psalmen Vuytenhovij, achter te houden. Ende waren diverse redenen van deen ende dandre voortghebracht, alhier vuyt cortheit achterghelaeten. Belovende de voorseide broederen, den dienaren bij te stane in alder manieren, om de zaeke thelpen vuytvoeren jeghens de voornoemde opposanten, oft eenich van hemlieden, ende oock te helpen dooghen de costen, die daerup zullen mueghen rijssen.

fol. 171.

'sDonderdaechs den 12^{en} Aprilis. Voor Paesschen.

Als van de zaeke Joannes Enghelrami, die voor den Enghelram. Superintendent gheëvocert was duer tvervolch van Enghelram metten zijnen, also men zien mach in de acten van den 25^{en} Martij, — daer es bij den Cancelier van den Superintendent een eynde in ghemaect gheweest Saterdaeghelestleden; naerdien hij te vooren Enghelramum met Gottfridus ende etlicke van de oude consistorie, die de zaeke

Angaende de proceduren ende gantsche handel deser zaeken die zal men vinden in de acten, beginnende te soucken van 9 February 1569, fo. 44 tot hiertoe, ende oock

eensdeels van zijn te ghelijck met hem anghenomen hadden. pretenderene
 scriften, al bijeen die een ghemeine publicque cause te sijne, mondelick
 ghebonden, in con- ghehoort hadde over een zijde, ende beede de andere
 sistorie rustende; daerbeneven oock ministers mette consistorie over andere. Des E. Cancelliers
 in den Coetus- besluyt was: dat Enghelramus opentlick zijn schult be-
 bouck. kennen zoude voor de gantsche ghemeinte, nae zodaene
 forme als hij zelve voorghescreven hadde; — welcke forme,
 overghesett vuyten Latine, luidene was als hiernaer volcht:

„Forme van schultbekenninghe, die de
 Cancelier van onsen E. Superintendent
 Joanni Enghelramo voorghescreven ende
 opghelecht heeft, openlick voor de ghe-
 meinte te bekenen.

„L. Broeders, dewijle daer rechte ende wichtighe oor-
 saeken inghevallen zijn, waeromme Ulieder herten, duer
 de zwaricheit, die ick, Jan Enghelram, ghehadt hebbe
 mette dienaers der ghemeinte, van mij vervremt zijn, so
 eyst dat ick hier jeghenwoordich bein, om te doene dat
 een Christenmynsche, die nae vrede staet, betaempt; na-
 melick opdat ick, mijne overtredinghe bekenne, met U. L.
 eenmael versoenen mach.

„Ende dat doe ick niet so zeere om de ordeninghe
 deser ghemeinte wille (hoewel ick dezelve in al sulcke
 weerden houde als sodane een behoort, die voor een broe-
 der wilt ghehouden en anghesien wesen), als vuyt mijn
 eyghen zelve, in mijn conscientie ghevoelende, hoe zwaer-
 lick ick de Godtsalighe herten vererghert hebbe.

„Ick hebbe binnen etlicke jaeren herwaerts een boucx-
 'ken vuytghегheven, of God gave dattet gheweest ware met
 so groote vrucht, als het verre was (zowel nae mijn oor-
 deel, als dergonen die tzelve gheacht hebben straffelick te
 zijne) van alle smette der ketterijen, so vele de leeringhe
 belangden, tenzij dat wij mueghelick als meynschen ons

vergrijpen. Maer — want de handelinghe der saeken ende exemplen niet zo bedachtsaem ende voorsichtich en was, als het dese ghemeinte, ofte oock der religie, die wij duer de groote goedheit Gods belijden, wel van noode was; ende datse oock vuyt oorsaeken van sommige propoosten ende kijvachtighe disputation, waerduer de ghemeinte ghedeelt wierdt, bij de eersame vergaedinghe der dry fol. 172. ghemeinten voor zeer periculues anghезien wierdt: zo es daarvan gheordonnert gheweest, als dat ick neersticheit doen zoude, dat mijnen voorseyden bouck voortan, om vrede wille, veel liever onderdruct, dan met so grooten pericle vuytvercocht zoude worden.

„Maer hier bekenne ick duer meynschelicke zwachheit mij zeer ontgaen thebbene, namelick daermede, dat ick mijne private droufnesse, die ick vuyt sodane een besluyt ghenomen hadde, te vele toeghevene, niet alleene den voorseiden goede mannen onghelhoorsaem hebbe gheweest, maer met het hoochste dangier onser openbarer discipline, mij zelve gheopposeert teghen tvoorseide besluyt.

„Bovendien, zo hebbick ghemaect, met bijeen te vergaderen vele twisten onser landtslieden, ende met het vercleenen van de authoriteit der dienaren, alzo wel deses Coetus, als van andere deser Nederlandtscher natie, dat de goede existimatie onser vergaedinghe in pericle quam, ende dat bij den vromen vele erghernesne angherecht wierdt.

„Daeromme zo bidde ick Ulieden, L. Broeders: ten eersten, dat ghij nae uwe broederlicke liefde den Heere voor mij bidden wilt, dat Hij mij dese sonde vergeve, up wiens bermherticheit ick mij oock beroupe. Daernae, dat ghij-lieden, met vergheten aller voorledene erghernesne, Ulieder broeder, die hem nu nae beteren raedt schickene es, weder annemen wilt in gratiën, ghelijck hij was hier te voeren.”

Dese forme es Enghelramo ghecommunicert gheweest; *T Latijnsch schrift

bij den Cancelier
ghemaect, mette
translatie bij En-
ghelramo onder-
teekendt, rusten in
consistorien.

ende hem zijn voorts up zijn versouck van 'tzelve, ende oock van de originale latijnsche forme, copiën ghegheven. Ende heeft de voorseide forme onderscreven met zijnen handt ende belooft Sondaeghe naestcommende, wesene den 1^{en} Paeschdach, opentlick voor de ghemeinte zijn bekentenesse te doene.

Huwelick.

Marten de Costere, van Mechelen, ende Barbele, weduwe van Pieter van Amiens, zijn verwillicht te huwelicken. D'eerste vuytroupinghe Sondaeghe naest. Barbara heeft belooft, haer metten eersten nachtmaele ter ghemeinte te begheven.

Jacob Saal ende Jan Lamoit verschenen in consistorien ende zeyden, last thebbene, de dienaren an te zegghen, dat etlicke huerer als morghen verschinen zouden voor den E. Superintendent.

Nopende de Psal-
men; ziet hiervoo-
ren daeten foliis
150, 151, sequen-
tibus.

Des anderendaechs, wesende 'sVrijdaechs 13^{en} Aprilis voor Paesschen, zijn verschenen voor den Superintendent: D. Bartholdus, Mr. Jan Radermaekere, Thomas Soenen, H. Fremault, ende waren belast totten Cancelier te gane, daer Jacob Saal met Jan ende Passchier Lamoot oock verschenen, dewelcke sich zeer beclaechden, dat de consistorie de Psalmen Vuytenhovii in meeninghe was nae te laeten, ende in stede van die de Psalmen van Petrus Dathen te laeten singhen, ende dat voornemelick, onder
fol. 173. andere oorsaeken, omdat men van tprenten van de Psalmen Vuytenhovij noch vele ten achter was an Jan d'anprenter, die daer oock jeghenwoordelick, mede verschenen was, ende tzelve affirmerde warachtich te zijne. Voor welcke tachterheden zij verbonden stonden, met noch meer andere van de oude consistorie, elck in de somme van 10 sterl.

De dienaren der ghemeinte vertoochden diverse reden, eensdeels in de acten ghementionert, die van dese saeken spreken, waerduere zij pretenderden, dat de voorseyde veranderinghe stichtelick, nut ende noodich was. Hebben oock met Jan Day ghesproken, ende belooft de handt te

helpen anhouden, dat hij van zijne tachterheden zal betaelt zijn; behoudens, dat hij alvoreen daerof eene clare rekeninghe doe met Loys Thiery.

De Cancelier, de zaeke al int langhe ghehoort hebbende, heeft verclaert, dat hij de consistorie niet beletten en wilde, de veranderinghe van de Psalmen te doene, maer dat sij daerin doen zouden, also sij naer haere discretie ende tlast, dat hemlieden van God ende zijnder ghemeinte opgheleecht was, zouden bevinden stichtelicx en oorboorlicx te zijne.

Vermaende voorts Jacob Saal ende de zijne, dat sij onbehoorlick deden, met de dienaers der consistorie zo dickmael te beclaeghen voor den Superintendent, ende te berespen huerlieder handelinghen. Want dewijle hij ende de gantsche ghemeinte de dienaren bestemt ende vercoren hadde, zo behoorden zij met hemlieden oock te vreden te zijne, ten ware datse ghenouchte namen in altijts te twisten ende contradiceren. Ende aldus es men eyndelinghe van daer ghescheiden.

Sondaechs 15^{en} Aprilis, weesende den eersten Paeschdach, heeft men begonnen de Psalmen, overghestelt bij Petrum Dathenum, van vooren af te singhen in de Nederduytsche ghemeinte te Londen. Ende daer was te vooren zeker advertisement ghedaen an de ghemeinte, als dat de dienaers niet vuyt lichtveerdicheit, oft tot prejudicie van eersamen Jan Vuytenhove, saligher ghedachten, de veranderinghe toeghelaeten hadden; maer om nootlicke ende ghewichtighe redenen, in de voorgaende acten, van dese saeken sprekene, gheroert, ende voornemelick om de confusie te weeren, die daer daeghelicx angherecht wierdt bij een groot partie der ghemeinte, die de Psalmen Datheni in de kercke medebrochten ende songhen; maekene also een groot discord etc.

De Psalme.

Jan Enghelram verscheen oock nae de predicaetie voor de ghemeinte ende voor taflesen van de schultbekentenese,

Enghelram.

hiervoren gheregistreert fo. 170, dewelcke hij ondertee-
kendt hadde, ende alsnu beantwoordde met een jaewoordt.
So was daer zeker advertissemēt ghedaen an de ghemeinte,
bij laste van den Cancelier, in de manniēren naevolghende:

„Christelicken Broederen ende Zusteren!

„U. L. es al te samen wel kennelick, hoe dat onse
broedere Jan Ynghelram, hier jeghenwoordich, der ghe-
meinte tweemaal voorghestelt es gheweest, opdat hij tot
bekentenēse zijnder beganghen feylen zoude mueghen
fol. 174. ghebracht werden, ofte dat men anderssins, nae orden
der Christelicke discipline, met hem als met eenen on-
boetveerdighen zouden hebben moeten voortgaen.

„U. L. es oock wel kennelick, hoe dat daernae dezelve
saēke ghebracht es gheweest voor den Cancelier van den
E. Superintendent. Ende ghemerct, dat dezelve Cancelier
nae zijn wijsheit ende discretie een finael ende Christelick
besluyt van de gantsche zaēke ghemaect heeft, voorscri-
vene zelve een forme, nae dewelcke hij gheordonnert heeft
dat dese onse broedere Enghelramus zijne schultbekente-
nēse doen zal.

„So hebben wij U. L. alvoreen, bij zijnen laste, willen
te kennen gheven, als dat noch bij den voorseiden E.
Cancelier, noch bij der consistorie oynt eeneghe ketterie
in de scriften onses broeders Enghelrami berespt zijn ghe-
weest, maer dat hij in de hoofstucken der religie ende
des gheloofs van eenerley ghevoelen met ons es, alsoot
betuycht es gheweest met het onderscriven etlicke artielen,
sprekende van tofficie eenes privaten persoons, onlancx
bij den E. Superintendent ghedecretert.

„Maer de oorsaeken der zwaricheden in desen handel
ontstaen, zal U. L. hooren vuyte naevolghende forme van
bekentenēse, bij den Cancelier, als voorseit es, onsen
broederen Enghelramo voorghescreven, die dezelve onder-
screven heeft, ende daerup nu zijn jaewoordt gheven zal.”

'sDijsendaechs 17 Aprilis, in de Paeschdaeghen.

Pieter de Kneselaere, ondertraut met Janneken Hedle, Huwelick.
Yngelsche, versochte dat hij mocht trauwen in zijn perochie, omdat hare vrienden zulcx begheerden.

De dienaers hebben zijn versouck verwillicht, behoudens dat de dochtere met etlicke harer vrienden Donderdaeghe voor consistorien verschine, om verclaringhe van huerlieden begheerte te doene, ende met eenen de consistorie een verzeckertheit te gheven van huerlieden voorghenomen huwelick.

Jooris de Dobbelaere, met Margriete van Zevecote, Idem.
beyde van Ghendt, zijn verwillicht te huwelicken. Sondaeghe d'1^e vuytroupinghe. De dienaers zaghen huerlieden bescheet van consente.

'sDonderdaechs 19 Aprilis 1571.

Mr. Jan de Radermakere, auderlinck, ende Janneken Raekets, verselscript met Jan Raekets ende Beatrix, zijne huusvrauwe, hueren vaedere ende moeder, gaven an, hoe se voorghenomen hadden sich ten H. Eestande te begheven, ende versochten de ghewoonlicke vuytroupinghe. De consistorie heeft huerlieden versouck verwillicht. Janneken versochte met eenen opgheteekendt te sijne om in de ghemeinte te commene.

Baudewijn de Keysere, van Ghendt, met Goelken van den Putte, Idem.
verselscript met Raphael van den Putte, hueren broeder, zijn verwillicht te huwelicken. Sondaech naest d'1^e vuytroupinghe. Baudewijn zal verschinen in de belijdenesse, om in de ghemeinte te commen metten naesten avontmaele.

Verscheenen voor consistorien Pieter de Kneselaere met Janneken, zijn bruidt, ende etlicke harer vrienden, verclarende huerlieden begheerte om te mueghen trauwen in

een Ynghelsche kercke, alsoot Dijssendaeghe lestleden
fol. 175. besloten hadde gheweest.

Anneminghe van
 den vrede.

Woulter Diepenrinx, van Asselt, versochte te ondertee-
 ken den vrede, over twee jaren ghemaect in dese
 ghemeinte, ende voortan hem onder de discipline te be-
 gheven, ende als een lidtmaet anghezien te zijne. De
 dienaers hebben hem anghenomen, behoudens dat men
 up den nachtmaeldach daervan zeker verclaringhe doe an
 de ghemeinte, ghelijck men van andere plecht, die in
 ghelijcken gaet ghestaen hebben; daermede hij te vreden
 was.

Versouck Beun
 te versoenen.

Matheux Buen, eertijts bij dese ghemeinte gheëxcommu-
 nicert, versochte te vereeneghen metter zelve ende sich
 te versoenen; belovende nae te comen zulck als de die-
 naers over hem ordonneren zullen; behoudens, dat tzelve
 zij nae Gods Woordt.

Vijfve contra
 Wachtere.

Lieven van Vijfve ende Lieven de Wachtere brachten
 an consistorien zeker different, dat sij onderlinghe hadden;
 versouckende daerover toordeel derzelve. De consistorie
 heeft ghedeputert 4 mannen, nemelick: Guillame Bogaerde,
 Clement van den Driessche, Adriaen de Poortere, Lucas
 Mayaert, om tzelve different te slissen, in welcker zeg-
 genscap beede partiën hemlieden ghesubmittert hebben.

Huwelick.

Marten Boone, vuyt graefscap van Muers, met Barbara
 Anthuenis, weduwe van Jan van Bueren, van Breda, zijn
 verwillicht te huwelicke. Sondaeghe een ghemeene ghebet
 ende binnen 8 daghen daernaer d'1^e vuytroupinghe.

Besluit van een
 toekiesinghe der
 auderlinghen.

Dewijle daer etlicke auderlinghen ghebreken tot vervul-
 linghe des dienstes, so es in consistorien besloten, een
 toeverkiesinghe te doene van zes personen, ende te dien
 eynde eenen vastendach te houden Woensdaeghe naest-
 commende, medts het alsdan ledichdach es. Dit zelve
 zal men der ghemeinte angheven Sondaeghe naestcommende.
 Ende in Woensdaghe naenoene zal men procederen totter
 electie in consistorien, nae sodane forme, als de fransche

kercke alhier en de ghereformeerste kercken in Vranckerijcke useren, ende also men in dese ghemeinte, bij laste ende prescriptie van den E. Bisscop, onsen Superintendent, de diakenen vercoos. De personen vercoren zijnde, zo zal men huerlieden bewillinghe afvraeghen, ende daernaer, van Sondaeghe dat compt in 8 daghen, der ghemeinte voorstellen.

Mr. Jan Enghelram vertoonde, hoe hij ghyneck wonen te Cantelberghe, ende versochte derhalven een attestatie van de consistorie; dewelcke hem ghegheven wierdt, onder thandtteeken der dry ministren ende den zegle der consistorien, vuyt name der consistorien. Enghelramo een attestatie ghegheven.

Tinhoudt derzelve was: dat Enghelramus was een man van goede religie ende Godtsalighen wandel, een lidtmaet onser ghemeinte, daer hij eertijts langhe auderlinck heeft gheweest. Versouckene an alle, die dattestaetie zullen lesen, datse hem daervooren willen houden, ende alle **fol. 176.** nootlicke behulpsaemheit doen etc.

Sondaechs 22^{en} Aprilis 1571.

Wierdt nae de voormiddaechsche predicatie vulcomen tbesluyt van den voorgaenden consistoriedach, angaende tangheven van eenen vastendach.

'sWoensdaechs 25^{en} Ditto.

Men heeft gheprocedert totter verkiesinghe van zes auderlinghen, in de manieren naevolghende:

De auderlinghen ende diakenen sijn tsamen comen in consistorien, alwaer een yder van hemlieden overghegheven heeft een billet, inhoudende 6, 8 of 10 persoonen, meer ofte min, dewelcke hij achtete bequame te wesen totten dienste. Dese persoonen sijn bij den voorsittenden minister vuytgelesen vuyte voorseide billetten ende upgheteekendt

bij den scrijvere in een billet apart. Ende waren met namen de naevolghende: Joannes Cubus, Guillame Bogaert, Lucas Mayaert, Willem Rouck, Jan Beele, Clement van den Driessche, Lucas de Heere, Gillis Bontenaek, Gillis Lems, Joannes Moyenss^{ne}, Jan Lamoit, Pieter Carpentier, Jacob Saal, Jan Clercx, Claude Dotignys, Jan Eduwaerts, Willem Togghe, Ghelain de Beste, Mr. Jan Verbeke, Reynier Pastor, Mr. Christiaen de Rijke, Godefroitz Stabbaert, Jacques Janssen, Pieter van den Broucke, Jan Selot, Pieter Bauters, Gheeraert Artijs, Jan van der Vliet, Marten van Peene, Jan Blommaert, Gillis Verhiele, Melchior van As, Franchois Clercx, Gillis Heureblocq.

Vuyt alle dese voorscrevene persoonen heeft men voorts, bij ommestemminghe, ghecoren sesse tot auderlinghen, ende zijn de meeste stemmen ghefallen up de naevolghende:

Willem Bogaert.	Jan Moyenss ^{ne} .
Lusas d'Heere.	Willem Rouck.
Lucas Mayaert.	Mr. Jan Verbeke.

'sDonderdaechs 26^{en} Ditto.

Waren de voorscreven 6 vercoren broeders in consistorien ontboden, ende afghevroecht, of zij oock gheen zonderlinghe belett en hadden, waerduere zij den dienst niet en soudén connen anveerden. Een yghelick van hemlieden heeft zeker excusen voortghebracht, dewelcke niet souffisant bevonden waren, vuytghenomen van Moyenss^{ne} ende Verbeke, dewelcke vertoonden: eerst Moyenss^{ne}, dat hij een jonckman was, die na een conditie stondt, ende alle daeghen in meyninghe was te vertrecken. Ende al hadde hij in stadt ghebleven, zo zoude hij hem moeten begheven om schoolmeestere te zijne, dewijle hij gheen ander middel en wist om den cost te winnen, welcke vocatie hem gantslick verhinderen zoude van den dienst bequamelick te bedienen. Mr. Jan Verbeke, oock jonckgheselle, vertoonde

hoe hij verbonden was an zeker edelvrauwe, om huer kinderen te instruëren, int walsch ende latijn, ende schiete datse desen zomer buuten zoude gaen wonen, so se ghewone es, daer hij mede trecken moeste. Ende al waert dat hij vuyt dien dienste scheyde, zo zoude hij hier in stede niet blijven, maer trecken naer Ocxfort oft Cambrigs, om zijn studien te contienuëren, zo dat hi protesterde voor God, dat hij gheenssins den dienst conste anneemen. fol. 177.

Dese redenen gheweghen zijnde ende bevonden ghewichtich, heeft de consistorie dese 2 letsten verdraghen van den dienst, ende zo vele ghedaen an d'andere viere, datse verwillicht hebben den dienst an te nemen, zo daer gheen wettelicke impediment en viele.

In stede van de voorseyde 2 afgheblevene zijn voorghestelt gheweest: Jan Beele ende Clement van den Driessche, als de naeste zijnde in de bestemminghe met meest voysen, ende besloten, up tontbieden jeghen Saterdaeghe.

Saterdaechs 28^{en} Aprilis 1571.

De voorseyde 2 broederen, Jan Beelen ende Clement van den Driessche, zijn in consistorien verschenen, ende naedien huere excusen bij de vergaedinghe niet ghenouchsaem bevonden waren, zo hebben se eyndelinghe verwillicht in de anneminghe des dienstes, zo daer gheen wettelicke verhinderighe en viele.

Jan Wissels, van tZevener, vuyt Cleven, ende Sara Verkindert, filia Adams, zijn verwillicht ten huwelicken met elckanderen. De moeder van de dochter verscheen mede ende consenterde int huwelick. De jonckman beloofde in de ghemeinten te commen ten naesten keere. Wissel, Wissels zijn broeder, tuychde, dat huerlieder moeder hem consent ghegheven hadde te trauwen, als hij een goede dochtere vinden zoude. Huwelick.

Sondaechs 29^{en} Aprilis.

Mits dat het nachtmael ghehouden was, zo en hilt men gheen consistorie nae noene. 'sVoornoens waren de voorscreven 6 vercorene broeders der ghemeinte voorghestelt, met een verclaringhe, zo daer yemandt eeneghe wettelicke ende beproufde oorsaeken ende redenen hadde, waeromme de voorseyde broederen oft eenich huerer niet en behoorden totten dienst der ghemeinte anghenomen te zijne, dat hij tzelve ordentlick ende met goedt tuychnis an de consistorie zoude bringhen onthier ende Donderdaeghe naestcommende.

'sDonderdaechs den 3^{en} May 1571.

Oppositie contra
Beelen.

Naer tdoen van de rekeninghe der diakenen, verclaerde Togghe angaende Jan Beelen, dat hij tanderen tijden diakene heeft ghezijn in dese ghemeinten, ende is metten anderen diakenen, zijnen metbroederen, ten achter ghebleven zeker soem van penninghen; daervan sijlieden ghecomdempnert zijn gheweest, rekeninghe, bewijs ende reliqua te doene, eerst bij de fransche ghemeinte, daernaer bij den Superintendent. Nochtans en hebben tzelve alsnoch niet vulcomen.

Contra Beelen,
Rouck ende Dries-
sche.

Verscheen Jacob Saal, Claude Dotignys ende Lambert Pieterssen. Vertoochden, eerst angaende Jan Beelen, dat hij over 6 jaren, in de groote peste, diakene was, ende datter alsdoe twee diakenen vercoren waren, die upzicht
fol. 178. hadden up de sterfhuuse van de peste, voor zekeren sallaris van 7, 8 oft 10 schell. de weke, met belofte van goeden inventaris van de goederen te maekene, ende rekeninghe, bewijs ende reliqua te doene; welcke diakenen huerlieden debuoir niet wel en deden, also Jan Beelen selve der consistorie te kennen gaf, ende zegghende: „dattet beter ware de goederen opentlick metten stockene te vercoopene, dan onder den duime, zo die 2 ghedaen hadden” etc., daertoe hij zijnen dienst oock ghewillichlick

offererde, zonder nochtans eeneghe sallaris te willen nemen.

De consistorie heeft hem ghecommittert namens dandere, ende nochtans heeft hij ende zijn huusvrouw de goederen oock vercocht onder duime, ghelick als dandere, tot grooter schade. Hiervuyt es groote murmuraetie gheresen, zo dat diverse broederen versochten, dat de diakenen rekeninghe doen zouden. Eyndelinghe wierdt daer zeker sommarische rekeninghe in consistorie ghedaen, daerof tslot was: in ontfanghe 125.13.5 ₧ st., ende vuytgeven 106.10.10 ₧ st., zodatter noch resterde goet 19.2.7 ₧ st., boven zeker goederen, als: bedden, matrassen, betsteden, dootcleederen etc., die de diakenen noch onder hen hadden.

De broederen persisterden, dat sij behoorlick rekeninge doen zouden, met claer bewijs ende specificatie van den goederen, diese gheinventariert, upghenomen ende vercocht hadden, ende reliqua uplegghen¹⁾. De consistorie, om alle suspitie van pertijscap te eviteren, heeft ghemaect, dat de saeke in handen der francscher consistorie ghestelt wierdt; dewelcke, naer een neerstich ondersouck van de zaeke, eyndelinghe verclaert hebben, dat der broederen versouck billick was, ende dat de diakenen schuldich waeren tzelve nae te commene. Welcke sententie naederhandt gheconfirmert es gheweest bij den E. Bisscop van London, ende nochtans noint bij de voorseide Beele metten zijnen vulcommen. Derhalfven achten de anhevers, dat sodane een persoon, die der ghemeinte also te cort ghedaen heeft, ende daarmede specie van sacrilegie ghecommittert, niet en can, noch en mach voor een herder der ghemeinte anhezien, noch anghenomen werden.

Saal ende Dotignys zeyden, hoedat Willem Rouck in de letste rekeninghe, die dauderlinghen deden van den dienstghelde, voor diverse broederen, daer present sijnde, oentlick zoude gheseit hebben, angaende D. Gottfridum,

Contra Rouck.

1) Uplegghen: uitbetalen. Zie KILIAEN.

dat hij te groote jaarlicxsche gaige hadde, ende daer wasser vele, die tot hem niet contribuëren en wilden, daerin zij wel deden, etc.

Dynct den anghevers, dat hij hiervan behoorde vermaendt te zijne, ende zijn schult te bekennen voor de persoonen, daer hij de voorseide woorden ghesproken heeft; anders kan hij niet bequamelick ten dienste anghenomen zijn.

Contra Driessche. Verclaerden voorts de voorseyde Saal ende Dotignys, datter een geruchte gaet achter Clement van Driessche, dat hij zoude perdoen versocht hebben van den Ducq Dalva, om zijn goedt ende landt wederom te krijghen, ende dat hij briefven over zee zoude ghescreven hebben, hem beclaeghende, dat hij verleedt hadde gheweest van de guesen ende gueserie. Zo zulcx warachtich ware, hij ware een onbequame dienaar.

Es gheadvisert: alle dese stucken metten diakenen te
fol. 179. communiceren Sondaeghe naestcommende.

Huwelick. Adolf Visser, van Tolhus, in Cleven, ende Martijnken Janssen, weduwe Willem Schot, versoucken te huwelicken. Adolf begheert sich ter ghemeinte te begheven. De consistorie, gheinformeert wesende vuyten rapport vanne zeker Ynghelsche dochtere, dienstmaechte van Pieter Bryet, dat Adolf met huer wat vuytstaende hadde van belofte-halfven, heeft gheordonnert, dat Adolf certificaetie bringhe alsdat die zwaricheit gheslist was, ende up wat voet, aleer men met deser zaeken zal voortgaen. Daarmede zij te vreden zijn gheweest.

Idem. Pieter Willems, van Andtworpen, ende Mayken Backers, weduwe Anthony Warryn, zijn verwillicht te huwelicken. Mayken begheert huer ter ghemeinte te begheven. Pieter heeft vaeder noch moedere ende es zijn zelfs man.

Sondaechs 6^{en} May.

Andwoorde Beelen.

Jan Beelen es opontboden gheweest ende zijn hem

voorgelesen gheweest de redenen van oppositie, jehens hem anghegheven ten letsten daeghe, met verzwijghen van de namen der angheveren. Beelen, hierup andtwoordende, heeft ontkendt oint yet tot bezwaringhe van de 2 diakenen, die tot de administratie van de peststerfhuuse ghecommittert waren in de groote pestetijdt, an consistorien ghebracht thebbende. Verclaert oock, dat hij noint handelinghe, noch administraetie in dien tijdt ghehadten heeft van den aermengoeden, breeder, dan hij in der qualiteit als executuer van de testamente van wijlen Mr. Pauwels, van Axele, ende niet als diaken, hem wat ghemoyt heeft mette vercoopinghe van deszelven Mr. Pauwels goederen, in welcke conditie een weynich goedts van de aermen mede vercocht wierdt. Waervan hij, Beelen, bereet es breeder verclaringhe te doene, ende bewijs waer de penninghen bevaren zijn, tallen tijden, dies versocht zijnde. Ende angaende de gepretenderde tachterhede, bij de opposanten anghegheven, zecht, dat hem die gheenssins anne en gaet; maer mach men daervan anspreken den 2 diakenen, die daertoe specialick ghecommittert waren, ende oock huerlieden sallaris daerof ontfynghen.

De voysen ommeghevraecht, dadvyse ghedroughe: dat men Donderdaeghe dopposanten zal verclaren, so sijlieden oft yemandt el sententie hebben (also se zegghen) ten laste van Beelen, datse die ter executie ligghen, zo zijt verstaen. Zo vele hem angaet, hij heeft de consistorie verclaert, dat hij te vreden es een yder te veldoene, die behoorlick zal connen bijstellen, dat hij eenich onrechtveerdich goet onder hem heeft. Men zal daerbeneven vermanen d'opposanten, datse qualick ghedaen hebben, den broeder te beschuldighen met specie van sacrilegie, dewijle zijlieden zelve den broederen, sichtent dien tijdt dat hij zulcx zoude ghedaen hebben, in de ghemeinte anghenomen hebben, vriendelick met hem versoent sijn,

ende nu twee jaeren onverhindert hem ten avontmaele hebben laeten gaen.

Angheven con-
tra Driessche.

Jacques van Maalsack, Joos Janssen, Clays van Zandtvoort vertooghen, hoe hemlieden den tijdt te cort ghevallen es, om huerlieden bezwaringhen an te gheven teghen eenen broeder, voorghestelt bij der consistorie om auderlinck te zijne. Bidden derhalfven, datse noch mueghen ghehoort zijn, twelck hemlieden toeghelaeten wierdt. Zeyden de broeders, dat huerlieden zwaricheit was teghen Clement van Driessche, die na de leere Pauli niet vastghehouden heeft an de leere. Want tes openbaer, dat hij in de stadt van Audenaerde een vercoren dienaer es gheweest, ende nae tverstroyen des Evangeliums heeft hij briefven ghescreven, addresserende an Mijneheere van Putthem, dat hij hem zoude willen helpen om int landt te mueghen commen, ende de leere des Evangeliums af te ganen.

'sDonderdaechs 10^{en} May 1571.

Huwelick.

Adam der Kinderen verschijnt met Elisabeth van Cokere, vuyt landt van Cleven, ende gheven an van hueren voorghenomen huwelick. Van Adam's zijde verschijnt de weduwe van Adam der Kindere, zijne moedere; ende van Elisabeth zijde Mechelynken, weduwe van Wouter Elst, haere overghesettede. De dienaers hebben huerlieden versouck verwillicht; sondagh d'1^e uutroupinghe.

Tuychen Adolf
Visser.

Adolf Visser bracht 2 ghetuyghen, als hem over daghen belast was, namelick Wouter Francq, een broeder deser ghemeinte, ende Adriaen Niulan, een broeder der francscher ghemeinte, die tuychden: eerst Wouter, dat hij Ellin, dienstmaechte van Pieter Bryet, sprack Dyssendaeghe lestleeden, huer vraeghende, ofse Adolf Visser yet wiste te heesschende van beloftehalven; Ellin andwoordde dat neen. Vraechde huer anderwarf, ofse hem belet doen zoude zo hij traude, andtwoordde Ellin ander-

warf dat neen, ende zeyde, datter noint belofte en hadde ghezijn, dan goeden wille ende schoon woorden. Adriaen tuychde, dat hij huer up de voorleden Dijssendach heeft hooren zegghen teghen Adolf: „Adolf, ghij muecht huwen als ghij wilt. Ick en zal u gheen belet doen.”

De ghetuughen ghehoort, Adolf versochte voortganck met Martijnken; belovende ten eerste keere hem ter ghemeinte te begheven. De consistorie accorderde huerlieden versouck.

Huwelick.

Hans ende Adolf Visser, metsgaders Wouter Francq, gheven an, hoedatse Saterdaeghe lestleden saghen Herman Grofsmid, van Vlissinghen, openbaerlick up strate vermoort droncke; ende wilde Adolf griefven met eenen snijder¹⁾, ende den bedel van den connestable²⁾ in den ghe-lijcken, zoot hem niet belet hadde ghezijn. Ende sanderdaechs vertrock hij nae de scepen. Es besloten: dat men acht up hem nemen zal tzijnder compste, ende de consistorie dan adverteren.

Herman Grofsmid,
van Vlissinghen,
droncke op strate.

Gheeraert Savegrein, met Agnees Jacobs, weduwe van Hans Lackhuys, gheven an van huerlieden voorghenomen huwelick, versouckende hare vuytroupinghen. Gheeraert es sijns selfs man, ende zal hem laeten ondersoucken voor het trauwen van zijnder gheloove. Accorde.

Huwelick.

fol. 181.

Willem Jacobs, van Brugghe, ende Cathelijne Verelst, weduwe van Walrave Loycx, gaven an van een voorghenomen huwelick, versouckende hare vuytroupinghe. Willem zal hem ten naesten keere ter ghemeinte begheven ende sich laeten ondersoucken etc. Hij heeft vaeder, moeder, noch vrienden ende es van ghetijdegheer oude. De vrienden van Cathelijne verschenen mede in consistorien. Accorde.

Huwelick.

Verschenen voor consistorien Jacob Saal ende Claude Dotignys, ende men las hemlieden voor tbesluyt van de

1) Griefven met een snijder: steken met een mes.

2) Bedel van den Connestabele: gerechtsdienaar.

voorleden consistoriedach, angaende huerliedder oppositie. Hierup vielen vele redenen tusschen de consistorie ende de voorseide 2 broederen, ende onder andere zeyde Saal teghen Thomas Soen: „Daer esser meer, Thomas, die duer de vyngghers ghezien zijn gheweest, ende daer noch-tans sententie over ghegaen es. Ghij weet wel wie ick meene; ghij kendt den persoon wel.”

Verschil tusschen
Soen ende Saal.

Thomas versochte, dat Saal verclaren zoude, wat hij hiermede meende, oft anderssins, dat hijt hilt voor een bedecte valsche beschuldiginghe, daerover hij hem vermaende schultbekenninghe te doene, ende noch breeder vermanen zoude. Andtwoordde Mr. Jacob: „Doet dat ghij wilt, ghij zult bij avonture den man thuus vinden.” Es besloten, met Mr. Jacob hiervan te sprekene Saterdaghe, als hij in consistorie compt, ofte Sondaeghe.

Daer es voorghegheven te handelen van de oppositie, teghen Clement van Driesche ghedaen. De opposanten hadden zeker tuyghen inbrocht teghen hem, daarvan de depositien hier naeghelaeten zijn, anghezien tscrift zelve in consistorien voortghebracht wierdt, daarvan zij tuyghden ghescreven metter eyghen handt van Clement; also hij naederhandt, binnengheroupen zijnde, selfve bekende. De summa van tinhoudt desselven scrifts was een vertooch an Mijnhere van Putthem, ghescreven over 4 jaren, als hij hier te Londen was, hoedat hij Clement tAudenaerde in dienste van de consistorie hadde ghezijn; in welcken dienst hij hem vergrepen hadde teghen de Majesteit, begheerende daerom Mijsheeren assistentie, om perdoen te krijghen van Madame, om int landt wederom te mueghen commen, ende zijn wijf ende kinderen te gouverneren, als hij te vooren ghedaen hadde.

Decisie van de
oppositie Clemen-
tes van Driesche.

Hierup dadvyse ommeghevraecht, etlicke achteden, dat dese oorsaeke ghenouchsaem was, om hem totten dienst niet toe te laeten, anghezien Paulus leert, dat een dienaar moet goedt ghetuyghenese hebben etc., vasthouden an de

leere etc., ende dat hij dezelve hiermede eenichssins versaect heeft.

Daerteghen wierdt gheallegiert:

Ten eersten: hoe dat dit faict gheschiet es over vier jaren, zeer corts naedat Clement overcommen was, ende wel een jaer en half teer hij hem tot dese ghemeinte begheven hadde. Nu, indien hij daeromme onbequame zoude moeten gheacht wesen, tzij hier oft over zee, om in eeneghen dienst der ghemeinte te commen, nietjeghen- **fol. 182.** staende dat hij anderssins zeer bequame es ende ghetuychnis heeft van een vroom broeder te zijne in zijn wandelinghe¹⁾.

Ten tweeden: zo en was dit faict maer een voornemen ende concept, dat noint ten effecte ghebrocht en es gheweest, want tscrift oft tinhouden van dien en es noint an Mijnenheere van Putthem ghepresentert gheweest; maer ander stondt, daer yemandt van tselve scrift hem vermaende, zo hadde hij tprincipael, dat int nette ghescreven was om te presenteren, gheschuert, als ghepenitert hebbende van sodane voornemen. Besluytende hiervuyt, dat niet en es een argument van onbestandicheit in den gheloove, maer ter contrarien een teeken van groote vromicheit. Namelick, als men wel middelen zoude meenen te vercrijghen met goedt ende vrienden, om tot zijnen goederen, wijf ende kinderen weder te gheraeken, ende nochtans zodane tentatien duer Godes ghenade overwindt, ghelijck het blijkt dat hij ghedaen heeft; want men bevindt niet, dat hij zulcx meer ghepoocht heeft sichtent den voorseyden tijdt, maer dat hij hem ter ghemeinte Gods begheven heeft ende zeer stichtelick altijts ghewandelt.

De zaeke int langhe ghedebatert, de resolutie was: dat hij totten dienste behoorde anghenomen te zijne, ende dat doppositien insouffissant zijn, om hem daervan te weeren. Voorts, dat men alle dopposanten jeghen Saterdaeghe in

1) Dese zin is ook in het handschrift verlopen.

de consistorien ontbieden zal, ende hemliedeu verclaren de redenen, waerom huerlieder oppositien niet ghenouchsaem bij der consistorie gheoordeelt en zijn. Ende Sondaeghe zal men voorts procederen metter bevestinghe.

Saterdaechs 12^{en} May 1571.

Advertissement
van de conclusie
up de oppositien.

Wierden opontboden Clays van Zandtvoort, Jacques van Maalsack ende Joos Janssen. Item Mr. Jacob Saal, Claude Dotignys ende Willem Togghe, opposanten. Ende was hemlieden verclaert, met vele redenen, waeromme huerlieden oppositien insouffissant waren, om de vercorene broeders van den dienst te weerene, ende dat de consistorie als morghen mette bevestinghe voortgaen zoude.

De broeders hebben de zaeke der dienaren consciencie bevolen, houdende nochtans, dat hemlieden niet vuldaen en was. De consistorie, ter contrarien, achtete dat huerlieden redenen meer dan ghenouchsaem waren, om alle lieden van redene ende verstande te contenteren.

Soen contra Saal.

Angaende de zaeke tusschen Thomas Soen ende Jans Saal, ghementionert in de acten van de voorgaende dach, die es hiermede ter neder gheleit. Soen versochte te wetene, of Saal yet wiste te zegghen up zijn leere, leven ofte handelinghe etc. Zo hij daerup niet andtwoorden wilde, dat hij zijn zwijghen annam voor een purgaetie, versouckende daerof acte thebbende. Saal andtwoordde, dat hij de woorden, in de voorgaende acte ghementionert, niet ghesproken en heeft beschuldingswijse, noch beschul-

fol. 183. dighen en wilde.

Sondaechs 13^{en} May 1571.

Besluyt angaende
de wijcken.

Daer es besloten, Donderdaeghe naestcommende, ten 2 hueren, te verschinen in consistorien, om de wijcken te deelen, ende yghelick de zijnen te assigneren. Twelck

ghedaen zijn, es gheadvisert, dat een yder in zijnen wijk zal gaen, opscrivende alle de namen ende toenamen van den broederen ende zusteren, in dezelve wijk wonende, ende wat yghelick ter maendt consentert totten dienst.

Es gheadvisert: dat men voortan alle persoonen, die in onse kercke trauwen, ende de ghedoopte kinderen, mette namen van de vaeder ende tuughen, in eenen registre apart zal teekenen.

De vercorene aunderlinghen quamen in consistorien ende traden eerst in hueren dienst, bestemmende metten andere over de voorseide besluyten.

'sDonderdaeche 17^{en} May 1571.

Daer es anderwarf ghehandelt van de deylinghe der wijcken ende upbringhinghe der namen ende toenamen van de broederen ende zusteren, met specificatie wat een yder ter maendt zal connen gheven totten dienst, om te ziene wat de quantiteit vuytbringhen zal, ende alsdan hem te reguleren, nae de faculteit der kercke, in alle costen ende lasten derzelve.

REGISTER.

A.

Ackerman, Jeremias. 16, 77, 80, 107, 109, 111, 114, 116, 119, 120, 129, 130, 160, 182.
 Adelboom, Jan, 248.
 Adriancken door het consistorie vermaand, 107.
 Aeken, Jacob van, 268, 275, 280, 305.
 Aernoult, Hendrick, 194.
 Aernoult, Herman, 247.
 Aert de Spilmaker. Zie Spilmaker.
 Alderman, Mr., 231.
 Alva, duc d', 170, 241.
 Ambrosius, 157.
 Anthonissen, Gheertruyt, 157.
 Anthenenis, Barbara, wed. Jan van Buuren, 314.
Antwerpen, 26, 52, 63, 89, 90, 91, 92, 99, 102, 140, 204, 268, 303.
 Appele, Pieter, 264.
 Arend, Arendts, Arendtse, Aert, 21, 77, 212, 249, 252, 253.
 Arent den Costere. Zie Coster.
 Arnold, Hendrick, 194.
 Artys, Gheeraert, 8, 9, 10, 12, 16, 19, 20, 29, 30, 36, 37, 38, 55, 56, 66, 72, 73, 123, 124, 133, 134, 148, 182, 240, 280, 284, 291, 304, 316.

As, Melchior van, 3, 212, 295, 297, 307, 316.

Ashe, Anthonius, 254, 258.

B.

Backers, Mayken, wed. Anthony Warryn, 320.
 Baesdonck, Willem, 230.
 Baillys, François, 231.
 Baillys, Theurnyn. Zie Theurnyn.
 Bale, Andries, 191, 248.
 Banders, Pieter, 3, 9, 18, 76, 77, 85, 294, 297, 307, 316.
 Barbele, wed. van Jan de Ruët, 288.
 Barbele, wed. van Pieter van Amiens, 310.
 Bartholdus, Guilielmus, 3. 4. 5, 7, 8, 12, 13, 14, 19, 23, 29, 30, 33, 36, 38, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 63, 72, 74, 87, 93, 101, 110, 126, 132, 152, 162, 167, 172, 178, 197, 198, 204, 207, 222, 224, 228, 230, 232, 252, 253, 258, 270, 272, 310.
 Bate, Jasper, 208.
 Baudewyns, Arnoldo, 158.
 Banters, Pieter, 307, 316.
 Bauwens, Jans, 234.
 Bauwens, Joost, 288.
 Bazyn, Cornelis, 26.

Beatrix, ziekenbewaardster, 118.
 Bcaugrant, Jan, 108.
 Beele, Andries, 191, 248.
 Beelen, Jan, 4, 5, 270, 271, 278, 279, 316, 317, 318, 319, 320, 321.
 Beke, Mr. Jan van der, 307, 316.
 Benth, Nicolaes of Clays, 40, 41, 49, 92, 93, 109, 114, 116, 119, 120, 121, 129, 130, 132, 135, 138, 162, 166, 198, 199.
 Berg, Jacob, 194.
 Berghe, Gillis van den, 110, 113, 115.
 Bernaert, Hansken, 204.
 Bernaert, Pieterken, 204, 216, 284.
 Bernaerts, Anthonius, 103, 204.
 Bernaerts, Hendrick, 87.
 Bert, Pieter de, 3, 4, 47, 72, 81, 83, 119, 123, 225, 230, 263, 274, 280, 284.
 Berthem, Jacques van, 59.
 Berts, Gabriel, 46, 74, 79, 87, 132, 144, 160, 210.
 Beste, Ghelein de, 3, 95, 98, 182, 290, 293, 295, 305, 316.
 Betburch, Hans van, 8.
 Billewijs, Pieter, 65.
Bisschopgate, 117.
 Blanchepain, Jehenne de, 192.
 Blomaert, Jan, 12, 307, 316.
 Bloot, Dierick de, 142.
 Boele, Pieter, 260.
 Bogaerde, Willem van den, 3, 4, 5, 12, 63, 85, 93, 212, 297, 307, 314, 316.
 Bogaert, Alexander, 93.
 Bogaert, Pieter, 253.
 Bogaert, Zegher, 253.
 Bontenaecke, Gillis, 316.
 Boone, Marten, 314.
 Boucquet, du, 5.
 Bouters, 212.
 Bouwenes, Arnoldus, 87.
 Brassen, Olivier, 106, 115.
 Brouwere, Aernout de, 204.
 Breda, Hans van, 52.
 Brederode, 90, 91, 162.
 Bryet, Pieter, 294, 320, 322.
 Broucke, Pieter van den, 307, 316.
 Brun, Hans de, 216, 217, 222, 249, 250, 252.

Brune, Arendt de, 193, 212, 216, 237, 245, 246, 256, 283.
 Brune, Arnoldus de, 245, 250.
 Brune, Pieter de, 85.
Brussel, 105, 270.
 Buen, Mathien, 314.
 Buenen, Hendrik de, 142.
 Bultinck, Gilles, 136.
 Buns, Lieven, 92, 212.
 Busbier, Jan, 189, 190.
 Bye, Tobias de, 194, 196, 283, 307.

C. Zie ook K.

Caekelaers, Willem, 105.
Cantelberghe, bisschop van, 112, 193, 202.
 Carpentier, Pieter, 8, 9, 10, 12, 16, 19, 20, 29, 30, 32, 33, 36, 38, 72, 73, 97, 109, 123, 139, 180, 181, 186, 262, 316.
 Carpereau, Anthonie, 95, 98.
 Carten, Michiel, 247.
 Causaye, Marie, 108.
 Celijken, huisvrouw van Jacob Jansen, 59, 61.
 Claessen, Christiaan, 42, 47, 194, 204, 216.
 Claessen, Lucas, 123.
 Clays, Christiaan, 103, 171, 216.
 Clarcx, Hans, 280.
 Cleermaker, H., 88.
 Cleermaker, Jan de, 163.
 Clerc, Jan de, 20, 25, 31, 34, 36, 42, 93, 103, 118, 129, 149, 165, 182, 215, 231, 232, 240, 280, 284, 291, 295, 304, 316.
 Clercs, François, 3, 12, 88, 127, 183, 199, 200, 216, 280, 316.
 Clercx, Cornelis de, 139.
 Clinck, Hubrecht, 3, 4.
 Cnoop, Hendrick, 27, 45.
 Cocq, Guillaume, 204, 261, 262, 267, 268, 280, 289, 304.
 Cocq, Jacques de, 300.
 Coenraet, Frederica, 105.
 Coenraet, Janssens. Zie Janssens.
 Coerten, Guillaume, 109.
 COETUS, 112, 185, 186, 193, 196, 200,

221, 227, 240, 244, 284, 285, 290, 292, 293, 300, 301.

Cokere, Elisabeth van, 322.

Coninek, Jan de, 473.

Coninck. Zie Cueninck.

Coorde, Jan de, 21, 40.

Coppenhole, Elysabeth, 93.

Coppius, Jan, 246.

Cornelie, Wed. H. Clays, 94.

Cornelis, Joost. Zie Joost.

Corselis, Michiel, 307.

Costere (Arent de Brune) koster der kerk, 212.

Costere, Marten de, 310.

Coucke, Jan, 238.

Couvaert, Germijn de, 192.

Crelis, Jan, 105, 149.

Cubus, Joannes, 3, 96, 100, 123, 150, 151, 167, 246, 263, 295, 297, 307, 316.

Cueninck, Eduwaert, 100.

Cueninck, Jan de, 3, 4, 13, 36, 42, 52, 53, 73, 83, 97, 123, 151, 154, 170, 187, 209, 210, 227, 228, 231, 232, 246, 254, 265, 285.

Cueninck, Nicolaes de, 284.

Cueninck, Pauwels de, 266, 267, 269, 287.

Cueninck, Pieter de, 174, 213, 214, 233, *Culembourgh*, graaf van, 162.

Cuuper, Marino Lambrechts de, 67, 68, 212.

Cuuper, Pieter de, 163.

Cuyper, Mauritius de, 93, 96, 138, 139, 141, 142, 143, 153, 155, 161, 212.

D.

Dammen, Guillaume, 188.

Daniels, Adriaen, 267, 268.

Dathenus, Petrus, 165, 170, 290, 302.

Davelu, Jan, 3, 12, 45, 81, 83, 89, 123, 128, 132, 136, 151, 152, 164, 183, 199, 209, 253, 275, 280, 281, 290, 291, 295.

Day, Jan, 307.

Delenus, Gualterus, 59, 95, 98, 103.

Delenus, Petrus, 299.

Delft, 87.

Demetrius, Emanuel, 64, 238, 276, 298, 300, 303.

Destreu, Maillaert. Zie Maillaert.

Dichtere, Jacobus van, 211.

Dieperinck, Woulter, 314.

Dierick, Jan, 145.

Dierick, Hans, 238.

Dignies, Mayken, 244.

Dobbelaere, Joris de, 313.

Dorain, Hans, 102.

Dorsmael, Ghyselbrecht, 3, 4, 190, 199, 228.

Dotignes, Claude, 5, 34, 35, 36, 42, 66, 93, 103, 129, 130, 149, 165, 182, 233, 239, 241, 283, 284, 286, 291, 298, 304, 316, 318, 319, 320, 323, 326.

Dreyghe, Hans, 102.

Driessche, Clement van den, predikant van Audenaerde, 3, 4, 5, 283, 303, 314, 316, 317, 320, 322, 324, 325.

Dubouquet. Zie Boucquet, du.

Duerhof, Sebastiaen, 94, 195, 236.

Dunghene, Cornelis van, 235.

Duvele, Jacques de, 248, 249.

Dyselaer, Mathieu, 173.

E.

Ebbe, weduwe van Rems Juut, 276, 290.

Eboracensis archiepiscopus, 174.

Eduwaerts, Jan, 85, 316.

Eede, Olivier van de, 278, 279.

Eertbrugge, Margriete van de, 234, 282.

Eyckendale. Eyken van, 70, 72, 104, 117, 118, 121, 153, 158.

Elinck, Hubrecht, 3, 4, 46, 47, 54, 79, 236, 279, 280.

Ellinck, Catharina, 26, 52. Zie ook Zeebaert.

Elserack, Jacob, 62.

Elst, Hans van den, 65.

Elst, Wouter, 322.

Emden, 268.

Engeland, 188.

Engelram, Jan de, 5, 6, 13, 19, 20, 25, 31, 34, 35, 36, 38, 42, 44, 47, 55, 58, 78, 82, 83, 92, 103, 109, 111,

112, 116, 123, 124, 127, 128, 129,
130, 131, 134, 135, 136, 138, 140, 141,
148, 149, 150, 182, 184, 185, 186, 190,
191, 195, 198, 201, 202, 206, 214,
217, 219, 220, 221, 222, 223, 227,
233, 239, 240, 241, 242, 244, 258,
261, 264, 266, 267, 271, 272, 273,
274, 275, 280, 281, 282, 283, 284,
285, 286, 287, 290, 291, 292, 293,
294, 295, 296, 297, 298, 299, 300,
301, 305, 307, 308, 311, 312, 315.
Enghein, van, 271.
Everaert, Jan, 305.
Exfort, graaf van, 64.

F.

Feugureus, Prof. te Leiden, 48, 49.
Feuillot, Jan, 279.
Floris, Joannes, 247.
Floris, Jauneke, 126.
Fontaines, des, 5.
Franckfort, 130.
Francq, Sebastianus, 187.
Francq, Wouter, 322, 323.
Fransz, Catherine, 194.
Frederick, Hans, 46.
Fremault, Herculis, 3, 4, 11, 12, 13, 14,
15, 151, 179, 214, 228, 231, 252, 258,
295, 296, 310.
Fromboul van Kersbeke. Zie Kersbeke.
Fryoen, Pieter, 307.

G.

Galmaets, Jeroen, 188.
Garey, Philippus, 3, 4, 31, 83, 92, 118,
123, 134, 135, 181, 186, 207, 228.
Garre, Franchois, 115.
Genève, 17, 19, 190, 221, 223, 268.
Gervaes, Agnes, 173, 174, 175.
Germyn, Couvaert, 192.
Gheeraerts, Marcus, 248, 249.
Gheerssen, Geertruyt, 217, 246.
Ghendrick, alias Cleven, Cornelis van,
6, 61.
Ghendt, 64, 85, 86, 93, 108, 288, 300.
Ghyselincq, Adriaen, 46, 132, 133, 144,
287.

Gisbertus, Joannes, 3, 4, 95, 98, 123,
134, 135, 150, 158, 199.
Goltsmit, Zacharias, 139.
Goris Mayken, 152, 153, 154, 156, 185,
189, 205, 233.
Gossemus, Gerardus, 139.
Gotschalck, Jan, 161, 231, 287, 290, 307.
Govaert, Hans, 214, 216.
Govaert, Tobias, 196.
Gramaye, Jacques, 27, 56, 69, 89, 90,
91, 173, 179, 181.
Grave, Jan de, 84.
Grofsmit, Herman, 323.
Guesnoy, Artus du, 247, 262.
Gulick, Aert van, 195, 204, 209.

H.

Habit, Marten, 224.
Haemstede, Adriaen, 64, 221, 276, 298,
299, 303.
Haemstedii, 221.
Handschutter, Joos de, 94, 146.
Handt, Cornelis, 224.
Hans, Govaert, 216.
Happaert, Adriaen, 307.
Happaerts, Susanna, weduwe van Jan
de Roze, 270, 293.
Hasselt, van, 249.
Hautte, Jan van, 307.
Hedle, Janneken, 313.
Heere, Lucas de, 4, 283, 307, 316.
Heymakers, Cecilie, 106.
Hein, Jacob, 3, 4, 77, 148, 208, 265, 274.
Heindriex, Jan, 231.
Hendriex, Philippus, 162, 307.
d'Herde, Lenoen, 3, 4, 74, 204, 205,
212, 228, 258.
Herden, Pieter van, 53, 260.
Herman Aernault, 247.
Hermans, Thuenken, 260.
Hermannus, predikant, 268.
Hertogenbosch, 104.
Heunigh, Frans, Zie Huenich.
Heureblock, Gillis, 3, 114, 295, 297,
307, 316.
Hille, Joos van, 270.
Hillegeer, Laurens, 158.

Holboom, Jan, 247.
 Hollandere, Gheeraert de, 191, 192.
 Hollandere, Jacob de, 191.
 Hooghe, Cornelis d', 81, 82, 113.
 Hooru, Gheeraert van, 142.
 Hopsack, 25, 40, 74, 93, 109, 111, 112, 116, 125, 128, 132, 138, 182.
 Houtten, Gaspar, van, 17, 18, 19, 28, 37, 55, 66, 73, 91.
 Hoven, Hendrick van, 76.
 Hubertsen, Elysabeth, 245.
 Hubrechts, Trycken, 260.
 Huekens, Bastiaen, 287.
 Huenich, Francheois, 150, 171, 182, 215.
 Huusman, Jacobus, 212.

J.

Jacobs, Pieter, 244.
 Jacobs, Agniete, wed. van Hans Lackhuys, 323.
 Jacobs, Willem, 323.
 Jacques, Boekprenter, 118.
 Jacques, le mineure, 233.
 Jan, Mr., 218.
 Jan de Cleermaker. Zie Cleermaker.
 Janneken Rombout. Zie Rombout.
 Janssen of Janssens, 294.
 Janssens, Coenraert, 244, 282.
 Janssens, Cornelis, 158, 182, 184, 253.
 Janssen, Gheeraert, 112.
 Janssen, Jacob, 59, 61, 99, 100, 127, 191, 192, 248, 260, 316.
 Janssen, Jan, 163.
 Janssen, Joost, 322, 326.
 Janssen, Martynken, wed. Willem Schot, 320.
 Janssens, Pieter, 294.
 Janssen, Willem, 187, 188.
 Jansshene, Albertus, 212.
 Jems, Jan, 204.
Jermouth (Yarmouth), 61, 77.
 Jochems, Margriete, 52, 197.
 Jonghen, Anthony, 112.
 Joost, Cornelis, 3, 88, 118, 127.
 Joris, 123, 141, 164. Zie ook Sylvanus.
 Joris, Mayentz, 124, 283.

Judith, huisvrouw van Francois Huenich, 150, 151, 171.

K. Zie ook C.

Kaert, Jacob, 45, 46. Zie ook Koordt.
 Katherine, huisvrouw van Jan Walewijn, 91.
 Keyte, Betken, 13, 29, 92, 95.
 Keyte, Jacob, 307.
 Keysere, Aernout de, 70, 71, 72, 104, 117, 121, 133, 142, 158.
 Keyzere, Bandewijn de, 64.
 Kelsbeke, Tanneken van, 102.
 Kempen, Ynghelbert, 289.
 Kentsman, Jacob, 62.
 Kethele, Anthonius, 79, 236.
 Kerchove, Pieter van de, 145.
 Kersbeke, Trombault van, 235.
 Kiele, Luyken van den, 217, 222, 223, 229, 230.
 Kinderen, Adam der, 97, 98, 322.
 Kistemaker, 275.
 Kistmaker, Otto de. Zie Otto.
 Kneselaere, Pieter de, 313.
 Koordt, Jacob, 53, 54, 77, 81, 83, 148, 234. Zie ook Kaert.

L.

Lackhuys, Hans, 323.
 Lafaye, 48, 49.
 Lambrechts, Marinus, 66, 96.
 Lamoot, Jan, 36, 59, 65, 95, 98, 103, 123, 181, 186, 187, 209, 210, 227, 231, 232, 239, 241, 284, 286, 291, 292, 304, 310, 316.
 Lamoot, Maillard, 187.
 Lamote, Passchier, 225, 226, 228, 229, 233, 310.
 Lancemes, Gheerdynce van, 194.
 Langhe, diët Bockelioen, Gillis de, 234, 247, 248.
 Lasco, Joannes à, 33, 35, 119, 120, 121.
 Laureins, Thomassen, 294.
 Lauwers, Bastiaen, 237, 238.
 Leene, P. en G. de. Zie Deleuus.

Lems, Gilles, 316.
 Lessens, Catherine, 63.
 Lieven, Hendrick, 100, 113.
 Linius, Sebastiaen, 174.
 Lockmans, Mayken, 249.
London, Bisschop van, 10, 12, 17, 34,
 39, 43, 44, 48, 51, 128, 174, 175, 193,
 202, 203, 254, 256, 257, 259, 261,
 262, 268, 315, 319.
 Loycx, Walraven, 323.
 Loof, Adriaen, 194.
 Loos, Betken, 146.
 Lucie, huisvrouw van Jacob Verhaeghen,
 303.
 Luere, Jan v. d., 93.
 Luther, 114.
 Luucx, Hans, 157.

M.

Maalsack, Jacques van, 322, 326.
 Machem, Jacob, 119.
Maestricht, 105.
 Mayaert, Lucas, 4, 5, 283, 307, 314, 316.
 Mayaert, Mr. Willem, 221.
 Mayaleet, Lucas de, 4, 5.
 Mayken, huisvrouw van Coenraed Jans-
 sens, 282.
 Mayken, weduwe van Pieter Verelst,
 293.
 Mayken, huisvrouw van Joost Bauwens,
 288.
 Maillaert Destreu, 151.
 Manteau, Lodewijk, 233.
 Marekgraef van Antwerpen. Zie Ant-
 werpen.
 Mareelis, echtgenoot van Eyken van Eic-
 kendale, 104.
 Mareelis, Enghel, weduwnaar van Brus-
 sel, 270.
 Marcus, Gheeraerts. Zie Gheraerts.
 Margriete, huisvrouw van Jacob Koort,
 234, 238, 244.
 Margriet, wed. Jasper Bate, 208.
 Marguina, Francisco, 5, 6, 7, 8, 9, 10,
 11, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 25,
 26, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 38, 49,

50, 52, 55, 66, 67, 72, 73, 74, 91,
 92, 93, 109, 190, 191, 215, 218, 219,
 221, 222, 223, 231, 232, 233, 239,
 244, 266, 267, 271, 283, 296, 298,
 299, 303, 304.
 Maria, Koningin van Engeland, 85, 88, 97.
 Martijne, wed. Willem Schot., 197, 204,
 205, 320.
Masyck, 233.
 Mase, Cornelis van den, 74, 104, 118,
 119, 121, 122, 245.
 Mathieu, Loyse, 158, 159.
Meadstone, 9, 52.
Mechelen, 106, 231.
 Mechelynken, wed. van Wouter Elst, 322.
 Meyere, Gooris de, 288.
 Mermerius, predikant, 5, 17.
 Meteren, Emanuel van. Zie Demetrius.
 Microen, Maerten, 35.
 Microen, Jaantken, 204, 205.
Middlesex,
 Mynoris, 236, 237, 250, 251.
 Moeraert, Lieven, 288.
 Moyensz, Joris, 124, 282, 283, 307, 316.
 Monghe, Monica, 26, 211.
 Montean, Lodewijk. Zie Manteau. 233.
 Moor, Abraham de, 158, 159.
 Moor, Franciscus de, 13, 38, 214.
 Moor, Henricus de, 17, 29, 55, 92.
 Moor, Pieter de, 14, 222. Zie ook Turck.
 Moorseele, 10.
 Moreel, Hendrik, 89, 92.
 MOSCOVITEN, 174.
 Muller, David, 42.
 Muenickhuusen, Hans van, 91.

N.

Nabuer, Hendrick, 45, 81, 83, 182.
 Nahuess, Michiel, 164.
Nederland, 168, 169, 176.
 Nicolaessen, Heindrick, 187.
 Niulan, Adriaen, 322.
 Notebooms, Janneken, 216, 217, 222.
Norwichs, 52, 70, 71, 104, 105, 117, 173.
 Nucours, Jaentken, 103.
 Nykercke, Christiaen Claes van, 103.

O.

Ootgheer, Kaerel, 139.
 Osnabrughe, Rumpertus, 59.
 Otsen, Franciscus, 248.
 Otto, Jacob, 99.
 Otto, de Kistmaker, 275.
 Oudejans, Mr. Jan, chirurgyn, 229, 307.
 Overdaets, Janneken, van Eughien, 270,
 271, 275, 278, 279.

P.

Paillet, Pieter, 215.
 Palme, Salvador de la, 217.
 Pape, Herry, 225, 226, 228, 283.
 Passchier, Fluerken, 237, 239.
 Pastor, Reynier, 3, 12, 183, 260, 275,
 281, 293, 316.
 Pauwels, Cornelis, 90, 321.
 Peene, Marten van, 307, 316.
 Penuineck, Kaerle, 237.
 Philips, Mr. 267, 269.
 Pinet, Jan de, 288.
 Pieterse, Bartholomeus, 64, 65, 72.
 Pieterssen, Else, 60.
 Pieterssen, François, 194.
 Pieterssen, Jan, 142, 143, 289.
 Pieterse, Lambrecht, 145, 148, 305, 313.
 Pieterse, Pieter, 267.
 Pieterssen, Sebastiaan, 280, 285, 305.
 Platvoet, Barbera, 188.
 Poelvoet, Adrianus, 161.
 Poert, Agnese en Adriaen van der, 283.
Polen, 174.
 Ponteary, Laurens, 224.
 Poorte, Goovert v. d., 28, 78, 80, 143,
 144, 191.
 Poortere, Adriaen de, 314.
 Poortman, Govaert, 231, 289.
Poperingha, 108.
 Potter, Rem de, 91.
 Pottere, Willem, 236.
 Pouchel, Anthonie, 294.
 Proost, Willem, 158, 293.
 Pruet, Pieter, 216, 288.
 Pruet, Jan de, 288.

Putte, Goelken van den, 64, 313.
 Putte, Raphael van de, 64, 313.
 Putthem, heer van, 322, 324, 325.

Q.

Questen, Matheus de, 113.

R.

Radermakere, Jan de, 3, 74, 310, 313.
 Raesveldt, Hans, 197, 288.
 Rauwels, Ghelewaert, 247.
 Ravets, Sara, 53, 224, 225, 229, 259.
 Reene, Lucas van, 3, 4, 205, 215, 216,
 228, 258.
 Regius, Jannes, 258.
 Reyels, Elysabeth, 119.
 Rems, Juut, 275.
 Remslaghere, Pieter, 224.
 Roches, Cosyn des, 5, 103, 129, 130,
 149, 165.
 Rockets, Jan, Janneken, 313.
 Roest, Adriaan, 191.
 Roest, Dierick, 60.
 Rogiers, Elysabeth, 115.
 Royere, Michiel de la, 231.
 Rombout, Janneken, 284.
Rommerswale, 66.
 Roos of Roze, Jacob de, 270.
 Roze, Jan de, 293.
 Rotarius, Joannes, 4, 9, 13, 258.
 Roux, Wilhelm, 4, 5, 307, 316, 319.
 Rupaert, Henricus, 3.
 Ruteling, Erardus, 139.
 Rutgens, Steven, 279, 280, 285.
 Rijke, Christiaan de, 307, 316.
 Rijke, Cypriaen de, 287.

S.

Saal, Mr. Jacob, 13, 30, 34, 35, 36,
 42, 44, 47, 53, 60, 77, 103, 107, 109,
 130, 132, 149, 159, 167, 182, 184,
 233, 235, 239, 241, 242, 262, 280,
 283, 284, 286, 298, 304, 310, 311,
 316, 318, 319, 320, 323, 324, 326.

Saal, Mr. Jan, 286, 291, 326.
Saint Pol, 130.
 Salms, Jacobus, 258.
 Sanetes, Balthasar, 266, 267.
Sandwichs, 52, 105, 108, 133, 188.
 Sarasyns, Nicolaes, 246.
 Savereyn, Gheeraert, 323.
 Schildere, Mr Jan, 224.
 Sehoemakere, Herman, 213, 236, 241.
 Schonkiere, Jacques de la, 26, 211.
 Schoonhave, Gillis, 124, 212.
 Schot, Martijne, weduwe van Willem, 197, 205.
 Schuddemate, Jacob, 307.
 Selnavus, Octavius, 3.
 Selos, Marens, 101, 102, 108.
 Serlot, Jan, 160, 165, 316.
 Servaes, Christiaen, 133.
 Simocus, Francisens, 231.
 Simoens, Hans, 146.
 Simoens, Mayken, 179.
 Sjaeghers, Erasmus, 208.
 Slosse, Remeuex, 236, 275.
 Smols, Margriete, 300.
 Smulders, Barbelken, 65.
 Soen, Thomas, 3, 4, 36, 42, 51, 53, 54, 71, 74, 83, 87, 97, 98, 134, 135, 136, 140, 151, 171, 179, 185, 190, 198, 215, 228, 231, 236, 254, 258, 267, 269, 310, 324, 326.
Spanje, 51, 170.
 Sparenburch, Heindrick, 225, 226.
 Spilmaker, Aert de, 105.
 Stabbaert, Godefroit, 316.
 Steenemuellen, Goovaert van, 90, 155, 157, 194, 196.
 Stel, Hans, 153, 156, 185, 189, 195, 196, 204, 207, 209, 213, 216, 218, 232, 250.
 Stoffelsen, Ghelein, 61.
 Strobbe, Jan, 205.
 Strype, Gheeraert van, 189.
 Stuer, Arnoldus, 104, 118, 119, 122, 123, 124, 147, 148, 167, 171, 172, 179, 237, 250, 255, 256.
 Sul, Jasper, 40, 62, 63, 73, 79, 109, 110, 145, 146, 150, 157, 181, 235.

Sylvanus, Mr. Joris, 228, 233, 261, 267, 268, 270. Zie ook Joris.
 Sylvanus Octavius, 3.

T.

Tay Marten, 72, 73, 96, 97, 114, 119, 120, 129.
 Tanneken, veuve Jacob Janssen, 248.
 Tanneken, weduwe Jan Coppins, 246.
 Teylaers, Tanneken, 195, 204.
 Tengunee, 48, 49; drukfout voor Feugureus.
 Teurnyn Baillys, 271.
 Thiery, Loys, 13, 14, 15, 16, 21, 65, 76, 77, 87, 97, 98, 197, 198, 230, 293, 304, 305, 311.
 Thomassen, Laureins, 294.
 Thijssen, Klaas, 24.
 Tisch, Hans, 197.
 Togghe, Willem, 3, 9, 12, 22, 30, 37, 50, 53, 63, 65, 88, 105, 106, 109, 128, 130, 131, 132, 136, 144, 149, 151, 152, 183, 216, 240, 260, 261, 264, 265, 270, 275, 284, 290, 291, 293, 295, 297, 316, 318, 326.
 Torre, Gilles de la, 156, 225, 226.
 Trommel, Willem, 112.
 Turek, 222. Zie P. de Moor.

U.

Uden, Pieter van, 84, 89, 92, 96, 99, 103, 137, 260.
 Utenhoven, Jan, 16, 119, 120, 121, 302.
Utrecht, 26.

V.

Valcken, Matthijs van den, 55, 143, 146.
 Valckenbruch, David van, 158, 293.
 Verbeke, Adriaen, 293.
 Verbeke, Jan, 307, 316.
 Verelst, Jacquemyne, 248.
 Verelst, Cathelyne, wed. van Walraven Loycx, 323.
 Verelst, Pieter, 293.
 Verhaegen, Mattheus, 180, 181.
 Verhacghe, Pieter, 236.

Verhille, Gilles, 3, 133, 194, 206, 295,
297, 307, 316.
Verhonne, Mattheus, 3, 43, 65, 118, 123.
Verhulst, Lieven, 108.
Verkindert, Sara, 317.
Vermaers, Mattheus, 56, 57, 68, 77.
Vermote, Adriaan, 284.
Vermote, Catelyne, wed. Jan Strobbe, 205.
Vermote, Passchier. Zie Lamote.
Verpoest, Adriaen, 283.
Verpoest, Jan, 248.
Versloten, weduwe, 237, 238.
Vibotius, Georgius, 3, 51, 258.
Visscher, Hans, 71, 323.
Visscher, Marten, 114, 160.
Visser, Adolf, 320, 322, 323.
Vivere, Gabriël van den, 161, 307.
Vlaanderen, 124, 165.
Vliet, Jan van der, 316.
Volckaert, Denys, 233, 307.
Vos, Cornelis de, 234, 282.
Vriendt, Jan de, 75.
Vriese, Abraham de, 95.
Vryman, Hans van, 106, 107.
Vrymans, Diericx, 163.
Vyanen, 90.
Vyfve, Lieven van, 307, 314.

W.

Wachtere, Lieven de, 314.
Walbroke, 48.
Walewijn, Jan, 91.
Waltes, Thomas, 46, 51.
Warnick, Elysabeth, 54.
Wasteel, Jan, 141, 143, 154, 155.
Waterman, Michiel, 217, 246.
Wats, Mr., archidiaken, 242, 243.
Waulters, Clement, 54, 55, 80, 115, 116,
137, 146, 154, 163, 210.
Weersevelt, alias Trompet, Franchois
194.
Wese, Jan de, 188, 271, 278.
Wielick, Anna, 5, 7.
Willem I, Prins van Oranje, 162.
Willems, Pieter, 320.

Willemse, Adriaen, 194.
Willemsen, Gheeraert, 260.
Willicx, Anna, 57.
Wingius, Gottfridus, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10,
11, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 23, 24, 25,
28, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 44,
46, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 57, 58, 61,
65, 66, 70, 72, 73, 77, 93, 110, 126,
130, 132, 133, 137, 144, 145, 148,
152, 154, 160, 161, 162, 164, 165,
166, 169, 171, 172, 175, 176, 177,
178, 182, 183, 184, 185, 188, 191,
194, 197, 198, 199, 200, 201, 202,
206, 208, 209, 214, 220, 222, 228,
229, 233, 238, 239, 240, 242, 243,
257, 258, 260, 261, 262, 270, 274,
282, 285, 286, 287, 290, 291, 296,
297, 298, 303, 305, 306, 307, 319.
Wissels, Jan, 317.
Witte Wrongle, Jacques, 100, 107, 113, 114.
Wolf, Lieven de, 152, 156, 163, 205,
206, 207, 217, 229.
Wolfaerts, Herman, 237.
Wormhout, 124.
Wright, Henricus, 48.
Wulfaert, Hendrik, 238.

Y.

Yorck, 211.
Ysebrando, 94, 141, 149.

Z.

Zandtvoort, Clays van, 322, 326.
Zeebaert, Catherine Ellinck, 26.
Zegher, Pieterssen, 87.
Zeghers, Gilles, 111, 113, 115, 271,
279, 307.
Zende, Marten van de, 225, 226, 231.
Zevecote, Margriete van, 313.
Zoete, Cornelis, 237.
Zweertsen, Hendrick, 142.
Zwinglius, 114.
Zwolle, 217.

